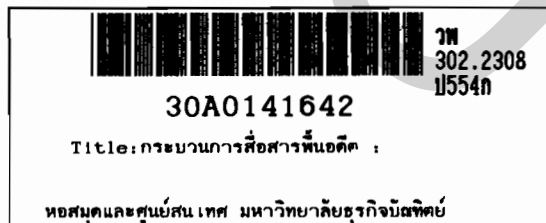

กระบวนการสื่อสารในอดีต : ศึกษากรณี
พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

นางสาวปาริชาติ ไชยชนะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาโทสาขาสถาปัตยกรรมพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2544

ISBN 974-281-542-9

The Communication Process in the Revitalization of the Past :
The Cases of Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha

Miss Parichad Chaichana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts in Development Communication
Department of Development Communication
Graduate School Dhurakitpundit University

2001

ISBN 974-281-542-9

เลขทะเบียน	0141642
จังหวัด	จ.พิษณุโลก
เลขหนังสือ	21
	202.2308
	ป.5547
	02

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ กระบวนการสื่อสารในอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

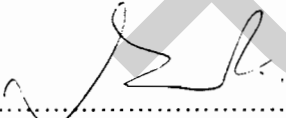
โดย น.ส.ปาริชาติ ไชยชนะ

สาขาวิชา นิเทศศาสตรพัฒนการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สมควร กวียะ)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

.....กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย

(รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ.ดร.สิงหา เจียมศิริ)

วันที่ 19 เดือน 12 พ.ศ. 2544

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณภักถยาและพันท้ายนรสิงห์" นี้ สำเร็จได้ด้วยน้ำใจและความกรุณาของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านซึ่งผู้วิจัยมีความซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ คือ

ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผู้จุดประกายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และคอยให้คำปรึกษา ตรวจสอบการวิจัย รวมทั้งสนับสนุนและชี้แนะแนวทางในการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอ รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ ประธานสอภวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอภวิทยานิพนธ์ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พีระจิระโสภณ และ ดร.ดวงกมลชาติประเสริฐ ซึ่งทุกท่านได้กรุณาให้แนวทางการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และเพื่อนๆ ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยเฉพาะ อาจารย์สุรางคณา ณ นคร พี่วันเพ็ญ พินเผือก ร.ต.อ.หญิง ณัฐภัทร สังข์ประเสริฐ จักรี และ ชมพูนุช บุรณะสัมฤทธิ์ ฯลฯ ซึ่งทุกท่านคอยห่วงใย ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ตลอดเวลา

ผู้ที่กรุณาให้ข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์และเอกสาร รวมทั้งผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อผู้วิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ ดร.นริศ ชัยสูตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเสริฐ วัฒนาเศรษฐ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกวิท ชาญวิทยาพงศ์ พี่สุวริน จันทอรุโร มามีจำลองและน้องทัศนีย์ ถาวรกิตติขจร คุณอาพิศาล อัครเศรษฐี พี่ไพฑูรย์ ศรีโสง พี่ชัยวัฒน์ จีรวงศ์รุ่งเรือง พี่ศานิต ภูมิ คุณวรพงศ์ หงษ์ศรีแก้ว ฯลฯ และเพื่อนร่วมงานในวิทยาลัยนวัตกรรมการอุดมศึกษา มธ. ซึ่งทุกท่านมีส่วนสำคัญในการเป็นแรงกายและแรงใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ครอบครัว "ไชยชนะ" คือ คุณพ่อ คุณแม่ พี่น้องทุกคน รวมทั้งพี่ชายที่แสนดี คือ พี่ชูชัย โภธิบุญ สำหรับความรักความอบอุ่น และความห่วงใย ที่ทุกคนมีให้ตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ หรือจุดประกายให้สังคมมีความสนใจในเรื่องของการพื้นอดีตมากขึ้น ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่บุพการี ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพื้นอดีตพระสุพรรณภักถยาและพันท้ายนรสิงห์ทุกท่าน ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

ปารีชาติ ไชยชนะ

มกราคม 2544

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฐ
สารบัญแผนผัง	ฑ
บทที่	
1. บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหานำวิจัย	9
ข้อสันนิษฐาน	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
2. ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
1. แนวคิดเรื่องการฟื้นอดีต	16
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร	19
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน	23
3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อมวลชน	23
3.2 แบบจำลองการสื่อสารมวลชนของแชรรม์	27
3.3 บทบาทหน้าที่ของสื่อประเภทต่างๆ	28
3.4 แนวคิดเรื่องสื่อประเพณี	31
3.5 ทฤษฎีนายทวารข่าวสาร Gate Keeper	31
3.6 ทฤษฎีการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสาร Agenda Setting	33

บทที่	หน้า
3.7 ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ	34
3.8 ทฤษฎีสื่อมวลชนวิพากษ์.....	38
4. แนวคิดเรื่องการสร้างภาพลักษณ์	44
5. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของการสื่อสารและบริบทแวดล้อม	46
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
3. ระเบียบวิธีวิจัย	50
วิธีการศึกษา	50
- ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis)	50
- ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)	56
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
การนำเสนอข้อมูล	58
4. ผลการศึกษา	59
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สื่อแต่ละชนิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร พื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	60
1.1 ผลการวิเคราะห์สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณี พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	60
1.2 ผลการวิเคราะห์สื่อทั่วไปกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณี พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	92
ตอนที่ 2 ภาพรวมกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและ พันท้ายนรสิงห์	113
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เป้าหมายและแรงจูงใจ บทบาทหน้าที่ และ ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนเชิงวิพากษ์	135
3.1 เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสาร พื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	136
3.2 บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	140
3.3 ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	144

บทที่	หน้า
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
สรุปผลการวิจัย	147
อภิปรายผล	151
ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน	182
ข้อเสนอแนะทางวิชาการ	182
บรรณานุกรม	183
ภาคผนวก	187
ภาคผนวก ก สรุปงานวิจัยเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้า ประวัติศาสตร์”	187
ภาคผนวก ข เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในพระราชพงศาวดาร	188
ภาคผนวก ค แหล่งข้อมูลในการศึกษา	190
ภาคผนวก ฉ ภาพการ์ตูนล้อเลียนเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์	193
ภาคผนวก ง ภาพรูปปั้นพันท้ายนรสิงห์	194
ภาคผนวก จ ภาพศาลเพียงตา ณ ที่ประหารพันท้ายนรสิงห์	195
ภาคผนวก ฉ ตาราง Coding Sheet วิเคราะห์สื่อทั่วไปในกระบวนการ สื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา	196
ภาคผนวก ช ตาราง Coding Sheet วิเคราะห์สื่อทั่วไปในกระบวนการ สื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์	197
ประวัติผู้วิจัย	198

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตัวอย่างเอกสารกรณีพระสุพรรณกัลยา : ประเภทข่าว	52
2. ตัวอย่างเอกสารกรณีพระสุพรรณกัลยา : ประเภทบทความ	53
3. ตัวอย่างเอกสารกรณีพันท้ายนรสิงห์	54
4. การวิเคราะห์สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารในอดีต กรณีพระสุพรรณกัลยา ...	61
5. การวิเคราะห์สื่อทั่วไปกระบวนการสื่อสารในอดีต กรณีพันท้ายนรสิงห์	78
6. ขบวนการปลุกกระแสพระสุพรรณกัลยา	115

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. หนังสือเรื่อง “ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา”	65
2. หนังสือเรื่อง “ไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับ หมอหยอง	68
3. ปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา	71
4. นวนิยายเรื่อง “พระสุพรรณกัลยาณี”	73
5. ไปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”	84
6. นักแสดงในละครโทรทัศน์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”	90

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1. เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์	150
2. กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา	152
3. กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์	153
4. บริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา	165
5. บริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา	168

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและ พันท้ายนรสิงห์
ชื่อนักศึกษา	นางสาวปาริชาติ ไชยชนะ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา	2543

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงพรรณนา (Qualitative Data Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ การวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป้าหมายและแรงจูงใจ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

ผลการศึกษาปรากฏว่ากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยา มีจุดเริ่มต้นจากบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหลวงปู่โง่น ไสโรย และ กลุ่ม แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประมาณปี พ.ศ. 2539 โดยใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ได้แก่ ภาพวาด ปฏิทิน หนังสือ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ และสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อกระแสพระสุพรรณกัลยาพีเวอร์ในหมู่ประชาชน ซึ่งภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏ คือ วีรสตรีผู้เสียสละ บริบทที่น่าเสนอมากที่สุดคือบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเด็นการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์ ส่วนกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพันท้ายนรสิงห์ มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2487 ในรูปของละครเวที ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูง ก่อให้สื่อมวลชนในยุคต่อมาได้นำเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์กลับมาพื้นอดีตอีกหลายครั้ง ในรูปแบบของภาพยนตร์ ละครเวที และยุคปัจจุบันได้รับการพื้นอดีตในรูปแบบละครโทรทัศน์ ซึ่งภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ คือ วีรบุรุษผู้มีความซื่อสัตย์ ส่วนบริบทที่น่าเสนอมากที่สุดคือบริบททางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเด็นด้านความบันเทิง

เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา และพันท้ายนรสิงห์ คือ ความสนใจส่วนตัวของสื่อมวลชน ความมีคุณค่าข่าว (News Values) และนโยบายขององค์กร

ส่วนในเรื่องบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์นั้น จากการศึกษาพบว่ากรณีพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนมีบทบาทในการสะท้อนให้เห็นภาพความเชื่อในไสยศาสตร์ของสังคมไทย การให้ความเคารพในสถาบันกษัตริย์ และการเคารพยกย่องผู้ที่มีความเสียสละ แต่ยังไม่สามารถจะทำหน้าที่สร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมได้ เนื่องจากยังมีความไม่ชัดเจนด้านประวัติศาสตร์อยู่ ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ พบว่าสื่อมวลชนได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังต้องการผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ส่วนในเรื่องการสร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมนั้น คงไม่สามารถทำได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาที่นำเสนออยู่น้อยเกินไป และอาจจะมีผลให้เกิดความถดถอยในสังคมได้ถ้าไม่พัฒนานำเรื่องใหม่ๆ มานำเสนอบ้าง

ทั้งนี้ พบว่าในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ สื่อมวลชนได้มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำกระแสสังคมและผู้ตามกระแสสังคม เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนทำหน้าที่จุดกระแสในการเปิดประเด็นให้มีการพูดคุยในเรื่องประวัติศาสตร์ และมีบทบาทเป็นผู้ตามกระแสสังคม โดยการเลือกนำเสนอเรื่องราวที่ประชาชนสนใจซ้ำๆ กัน ในหลายๆ สื่อ รวมทั้งถูกมองว่าอาจจะเป็นเครื่องมือของกลุ่มนักธุรกิจในการประชาสัมพันธ์สินค้าด้วย ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนได้มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำกระแสสังคม เช่น การจัดละครโทรทัศน์ ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่ประชาชน ส่วนสื่ออีกกลุ่มหนึ่งจึงได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ เช่น เบื้องหลังกองถ่าย ซึ่งเป็นบทบาทของผู้ตามกระแสสังคม แต่ในกรณีนี้สื่อมวลชนไม่ได้เป็นเครื่องมือของกลุ่มใด เนื่องจากนำเสนอคุณธรรมที่ดีให้แก่สังคม

Term Paper Title   The Communication Process in the Revitalization of the Past :
   The Cases of Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha

Name   Miss Parichad Chaichana

Thesis advisor   Professor Sukanya Sudbanthad

Department   Development Communication

Academic Year   2000

Abstract

This study, "The Communication Process in the Revitalization of the Past: The case of Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha", is a qualitative data research project, employing content analysis and in-depth interviews. The objectives of this study are to investigate the communication process in the revitalization of Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha. The context concerns analysis of objectives, motivation, role and responsibility of the mass media in the communication process involving the revitalization of Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha.

This study finds that the communication process in the revitalization of Phra Suphankalaya was initiated in 1996 by 2 groups, Luang Pu Ngoan group and Medical Doctor Nalinee Phaibul group. Their communication means are print media, such as paintings, calendars and books. In addition, one type of mass media, namely newspapers, play an important role in generating Phra Suphankalaya fever among the population. The depicted characteristic of Phra Suphankalaya is that of the self-sacrificing heroine. The most presented contexts are social and traditional context : the issue of the public demand for history clarification. For the communication process in Phantai Narasingha, the case was begun in 1944, during the Major General Por Pibulsongkram period. The communication means appeared in the form of a stage play. The play was so successful that the following generation of mass media has revitalized the legend of Phantai Narasingha again and again in the form of movies and television plays. Recently, the story of Phantai Narasingha was once again revitalized in the form of a television play. The depicted characteristic of Phantai

Narasingha is that of the highly honest hero. The most presented context concerns economic context : the entertainment context.

The objectives and motivations of the mass media in the communication process in the revitalization of the past for Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha are personal interest of mass media, news values and institutional policies.

For the roles and responsibilities of the mass media in the communication process in the revitalization of the past for Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha, the case of Phra Suphankalaya demonstrates that the mass media play a role in reflecting the belief in supernatural forces of Thai society, the high regard for the Monarchy and the praise for devoted individuals. Nevertheless, they still can not form social ethos because this part of history is incoherent.

The study of the Phantai Narasingha case finds that the mass media reflect the cravings of Thai society for honest individuals. However, the amount of time was too short for the mass media to form social ethos. Furthermore, the mass media may cause some deterioration in the society if they do not introduce some new materials.

The study also finds in the communication process in the revitalization of the past for Phra Suphankalaya and Phantai Narasingha that the mass media have played a role as the leader of social trend, such as putting forth the dispute about historical discussion. The mass media have also played a role as the follower of social trend in the sense that they have reintroduced the stories which people have re-aattered interests via many communication means. Furthermore, the mass media were perceived as a device serving businessmen's interest in their product promotions. The study of the Phantai Narasingha case finds that the mass media have played roles as the leader of social trend. For instance, one mass media group produced a television play to attract the interest of the population, while another group presented the production details of the television play. The latter group assumed the follower position of the social trend. In this case, the mass media was not affiliated with any interest group because they only offered something noble to the society.

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หากเปรียบเทียบชีวิตของประเทศเป็นเหมือนชีวิตของมนุษย์ ประเทศไทยก็จัดว่าได้ผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านสุข ผ่านทุกข์มาเป็นเวลานาน

ประเทศไทยของเราค่อยๆเติบโตพลิกผันจากสังคมเกษตรเพื่อกินเองใช้เอง มาสู่การปลูกเพื่อค้าขายและส่งออก¹ ในท่ามกลางกระแสของโลกที่แปรเปลี่ยนผกผัน ไทยยังคงเป็นไทย อยู่ได้ก็ด้วยความสำนึกในเอกลักษณ์ มรดกวัฒนธรรมที่มีมาสืบเนื่องช้านาน มีพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำจิตใจ มีวิถีชีวิตแบบไทยที่ผสมกลมกลืน ผสานสอดคล้องด้วยสุนทรียะ และภูมิปัญญาภายใต้กรอบความเชื่อและคตินิยมทางศาสนา ซึ่งค่านิยมของคนไทยในทางบวก เช่น การรักเทิดทูนพระมหากษัตริย์ และการนับถือศาสนา²

แต่ในช่วงที่ผ่านมามีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่อาจไม่ได้ให้ความสนใจกับเรื่องความเป็น มาของประเทศมากพอ ทั้งๆที่การศึกษาอดีตของบ้านเมืองด้วยแนวทางและวิธีการจากวิชาการ ต่างๆ เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และวิทยาศาสตร์หลายสาขาเหล่านี้จะช่วยให้เราเกิดความเข้าใจในความเป็นมาของตัวเราเองดีขึ้น³

ดังกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งในวโรกาสเสด็จ พระราชดำเนินเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2504⁴ มีความดังนี้

---

¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2535, หน้า 9.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 42

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 184

⁴ พิสิฐ เจริญวงศ์. "ในหลวงกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม" มรดกของชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท ประชาชน จำกัด, 2540, หน้า 17.

“โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานทั้งหลายนั้น ล้วนเป็นของมีคุณค่า และจำเป็นแก่การศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี เป็นเครื่องแสดงความรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมาแต่โบราณกาล สมควรจะสงวนรักษาให้คงถาวร เป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล”

โรเบิร์ต วี แดเนียลส์⁵ กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาอดีตหรือประวัติศาสตร์ว่า

“เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทำให้มนุษย์มีการรวมกลุ่มขั้นพื้นฐาน เป็นประเทศ ศาสนา ชนชั้น และสร้างความจงรักภักดีอันติดมากับมัน ประวัติศาสตร์คือที่มาของแรงบันดาลใจ ช่วยโอบอุ้มจารีตประเพณีและความรุ่งเรืองให้ต่อมาถึงเรา เสริมด้วยความเร่าร้อนของอารมณ์ ประชดประชันกัน รวมทั้งวีรกรรมอันห้าวหาญที่เกิดขึ้นในอดีต”

ส่วน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ⁶ กล่าวถึงประวัติศาสตร์ที่เป็นวิชาการไว้ว่า จะสามารถช่วยเปิดหูเปิดตาและเปิดสมองของคนรุ่นหลังให้แจ่มใสและแหลมคมลึกซึ้งขึ้น พร้อมกับการเติบโตและพัฒนาของสังคมและประเทศโดยรวม การพัฒนาทางฝีมือและความคิดของประวัติศาสตร์ในด้านหนึ่งก็สะท้อนแสดงออกในความคิดและภูมิปัญญาของสังคม อีกด้านก็เป็นผลงานและการชี้นำของนักประวัติศาสตร์เองด้วย โดยเฉพาะ “การนำบุคคลจากประวัติศาสตร์มายกย่องเชิดชู ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เราเกิดความภาคภูมิใจในสายเลือดของตน”⁷

การนำบุคคลในอดีตหรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ย้อนกลับมาสู่กระแสความสนใจของประชาชนนั้น คือ “การฟื้นอดีต” (Revitalization) ซึ่ง แกมสุข นุ่มนนท์⁸ ให้ความหมายของคำว่า “ฟื้นอดีต” ไว้ว่า “อดีตเป็นเหตุการณ์ที่จบสิ้นไปแล้ว ทิ้งไว้เพียงร่องรอยของหลักฐาน ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สนใจ จะต้องฟื้นให้กลับมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้หลักฐานที่มีอยู่เป็นเครื่องมือ”

⁵ ธิดา สารระยา. ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม. กรุงเทพฯ : ดำรงการพิมพ์, 2520.

⁶ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นไหลของวัฒนธรรมกัมพูชา”

เนชั่นสุดสัปดาห์, 11 – 17 มีนาคม 2542 , หน้า 23

⁷ สุนันต์ มโนมยทิ. พระสุพรรณกัลยา. (ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์)

⁸ แกมสุข นุ่มนนท์. ฟื้นอดีต. กรุงเทพมหานคร : ก้องเกียรติการพิมพ์, 2522, หน้า 1.

ส่วนการฟื้นฟูอดีตในอีกมุมมองหนึ่งนั้น Jim McGuigan⁹ กล่าวว่า “การฟื้นฟูอดีตก็คือการฟื้นฟู(Revitalize) ภาพหรือวัฒนธรรมเก่าๆ ขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น การค้า หรือการส่งเสริมอุตสาหกรรมระดับชาติ”

การศึกษาอดีตที่ย้อนเข้าสู่กระแสความสนใจของสังคม หรือวัฒนธรรมมวลชน (Popular Culture) นั้น จะต้องพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม คือ ต้องศึกษากระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Production) และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมนั้น (Reproduction) ต้องศึกษาว่าวัฒนธรรมนั้นผลิตขึ้นมาได้อย่างไร ใครผลิต ดำเนินการอย่างไร¹⁰ โดยจะต้องศึกษาถึงบริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมด้วย¹¹

ในกระบวนการผลิตวัฒนธรรมมวลชนนั้น จะต้องอาศัยเครื่องมือสำคัญ คือ การสื่อสาร โดยเฉพาะ “การสื่อสารมวลชน” ซึ่ง ยูบล เบ็ญจรงค์กิจ¹² กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมในโลกยุคปัจจุบันนี้ว่า

“การถ่ายทอดวัฒนธรรมในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับวัฒนธรรมในยุคก่อนๆ ซึ่งส่วนใหญ่ถ่ายทอดจากคนอีกกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น จากปู่ ย่า ตา ยาย มายังรุ่น พ่อ แม่ มายังรุ่นลูก หลาน แต่วัฒนธรรมในยุคปัจจุบันนั้นถ่ายทอดกันในแนวนอน (horizontal expansion) ด้วย เช่น จากชนกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่งจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และทวีปหนึ่งไปหรืออีกซีกโลกหนึ่งไปยังอีกซีกโลกหนึ่งได้ และตัวการที่ทำให้วัฒนธรรมถ่ายทอดไปได้อย่างรวดเร็วจนสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนภายในเวลาอันไม่นาน อาจจะเป็นภายในระยะเวลาแห่งช่วงชีวิตเดียว (one lifespan) เราสามารถจะมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ นั่นก็คือการสื่อสารโดยมีตัวกลางที่สามารถนำข่าวสารจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งซึ่งอยู่ห่างกันเป็นระยะเวลาอันสั้น เราเรียกตัวกลางนี้ว่าสื่อมวลชน (mass media) และเรียกการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงคนเป็นจำนวนมากมายมหาศาลภายในเวลาอันรวดเร็วนี้ว่าการสื่อสารมวลชน (mass communication)”

⁹ Jim McGuigan. Cultural Populism. London : Routledge, 1993.

¹⁰ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2539, หน้า 23.

¹¹ แหล่งเดิม, หน้า 24

¹² ยูบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 53.

ลาซาสเฟลด์และเมอร์ตัน¹³ กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการช่วยเสริมสร้างสถานภาพทางสังคมของบุคคลไว้ว่า

“บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารประการหนึ่ง นั่นคือ การช่วยเสริมสร้างสถานภาพทางสังคม (Social Status) หมายถึง การสื่อสารโดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน ช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลให้เป็นที่ยอมรับกันในสังคมมาก ยังมีข่าวของบุคคลนั้นปรากฏทางสื่อมวลชนมากเท่าไร ในสาธารณชนมักจะมีแนวโน้มที่จะมองเห็นความสำคัญของเขามากขึ้น”

ทั้งนี้ เนื่องจากการสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารกับคนจำนวนมาก มีความเป็นสาธารณะ รวดเร็วกว้างขวางและครอบคลุมผู้รับสารในพื้นที่ต่างๆ ได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ เนื่องจากผู้ส่งสารจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สังกัดอยู่ในสถาบันหรือองค์กรสื่อสารมวลชน ข้อมูลข่าวสารจะมีความหลากหลายมากกว่า สื่อที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดจะถูกผลิตขึ้นมาในลักษณะอย่างเดียวกันจำนวนมาก เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร หรือภาพยนตร์ เป็นต้น ผู้รับสารก็จะเป็นมวลชนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ และไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร ด้วยคุณลักษณะของการสื่อสารดังกล่าว จึงทำให้สื่อมวลชนมีความน่าเชื่อถือ น่าเลื่อมใสและทำหน้าที่เสมือนผู้เฝ้าประตู¹⁴ (Gatekeeper) ที่คอยกั้นกรองเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับสาธารณชนโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม การทำหน้าที่เสมือนผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) ของสื่อมวลชนนั้น หรือที่เรียกว่าผู้กรองสาร อันหมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่กั้นกรองเลือกสรรข่าวสารก่อนนำเสนอต่อสาธารณชน หรือที่เรียกว่า “การควบคุม” (Control) ข่าวสารนั่นเอง ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการคัดเลือก และเรียบเรียงข่าว การตกแต่ง และการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการกำหนดเวลาเสนอข่าว และการลำดับความสำคัญของข่าว ซึ่งผลจากการเป็น Gatekeeper นี้เอง มีผลตามมาให้สื่อมวลชนทำหน้าที่กำหนดหัวข้อข่าวสำคัญ คือ วาระข่าวสาร (Agenda Setting) ให้กับสาธารณชนได้รับรู้¹⁵

¹³ สมควร กวียะ . การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2537, หน้า 20.

¹⁴ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541, หน้า 68.

¹⁵ วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล. การนำเสนอประเด็นของสมรักษ์ คำสิงห์ ในสื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, หน้า 2

เพราะฉะนั้น ภาพของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่นำเสนอภาพผ่านสื่อมวลชนย่อมเป็นภาพที่ได้ผ่านกระบวนการทำหน้าที่กั้นกรอง (Gatekeeper) และกำหนดให้เป็นเหตุการณ์สำคัญ (Agenda Setting) ของสื่อมวลชน จนกระทั่งอยู่ในความสนใจของประชาชน (popular Culture) ประเด็นที่ควรคำนึง คือ หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนประการหนึ่งนั่นก็คือ หน้าที่ในการสร้างภาพลักษณ์ (Image) ของบุคคลหรือองค์กรให้เป็นไปตามที่สื่อมวลชนต้องการ ก็คือ การทำหน้าที่ “หมอบั่นฝ้าย”¹⁶ (Spin Doctor) ซึ่งหมายถึง สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็น “Doctor” หมายถึงบุคคลที่มีความสามารถในการนำเสนอสิ่งที่ต้องการปั่น (Spin) หรือสร้างให้บุคคลหรือเหตุการณ์นั้นเข้าสู่การบริโภคของประชาชน ด้วยวิธีการนำเสนอข่าวสาร

ในปัจจุบันสังคมไทยได้หันมาให้ความสนใจกับการฟื้นฟูอดีตมากขึ้น และขณะนี้ก็มีบุคคลในประวัติศาสตร์หลายท่านที่ได้รับการฟื้นฟูอดีตเข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชน จนกลายเป็นวัฒนธรรมประชาชน (Popular Culture) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาใน 2 กรณี คือ

1. กรณีพระสุพรรณกัลยา
2. กรณีพันท้ายนรสิงห์

1. กรณีพระสุพรรณกัลยา พระประวัติของพระสุพรรณกัลยาที่มีบันทึกไว้เป็นเรื่องราวให้คนรุ่นหลังได้ศึกษานั้น นับว่ามีน้อยมาก แต่ปัจจุบันเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นที่รู้จักของประชาชนมากมาย ซึ่งสุนันต์ มโนมยิทธิ¹⁷ กล่าวถึงกระแสนิยมพระสุพรรณกัลยาว่า

“แม้ว่าข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จะเป็นอย่างไร แต่ข่าวพระสุพรรณกัลยาที่เริ่มปรากฏสู่สายตาคนไทยเพียงไม่นานก็เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ภายในเดือนกุมภาพันธ์เดือนเดียวก็สร้างความแตกตื่น ความศรัทธา ความคลั่งไคล้ในสิ่งที่หลายคนเชื่อว่าเป็น อิทธิปาฏิหาริย์ ภาพวาดของพระสุพรรณกัลยา มีคนขาย มีคนซื้อเป็นธุรกิจที่ทำเงินไม่น้อยจนมีหลายคนกล่าวว่า การสร้างกระแสข่าวนี้ขึ้นมา ก็เพราะมีนักธุรกิจประสงค์จะหาผลประโยชน์จากกรณีทางประวัติศาสตร์”

อย่างไรก็ตามสุนันต์กล่าวถึงกรณีที่มีการนำพระประวัติของพระสุพรรณกัลยามาเผยแพร่สู่การรับรู้ของคนไทย ว่าเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมและยกย่อง ไม่ว่าจะเกิดจากบุคคลใดหรือ

¹⁶ Cultural and Communication : Media Shapers Ethics and Consequences, p.326.

¹⁷ สุนันต์ มโนมยิทธิ. พระสุพรรณกัลยา. (ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์).

จากหน่วยงานใด ขอเพียงแต่ให้เกิดความตั้งใจที่ดีและมีความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง การนำบุคคลจากประวัติศาสตร์มายกย่องเชิดชู ก็น่าจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เราเกิดความภาคภูมิใจในสายเลือดของตน

2. กรณีพันท้ายนรสิงห์

เคารพกฎแก่วัวล้ายัง	ชีวิต
สำนึกถึงความผิด	มากล้า
เพื่อให้กฎศักดิ์สิทธิ์	เป็นเยี่ยง อย่างเคย
ยอมรับโทษกล่าวซ้ำ	เมื่อให้คนเห็น

โคลงบทนี้เป็นโคลงสดุดีความดีเดี้ยวของพันท้ายนรสิงห์ นายท้ายเรือพระที่นั่งเอกชัย ของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ที่คนไทยรู้จักกันดีในนามพระเจ้าเสือ¹⁸

พันท้ายนรสิงห์เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์อีกผู้หนึ่งที่ถูกพื้นอดีตปลุกให้มีชีวิตเข้ามาสู่กระแสความสนใจของสังคมในปัจจุบัน¹⁹ ทั้งที่เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ เคยได้รับการพื้นอดีตมาแล้ว เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2487 โดยได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านละครเวทีในศาลาเฉลิมกรุง พร้อมทั้งส่งให้เพลงน้ำตาแสงได้ ซึ่งแต่งโดยครูสง่า อารัมภีร์ โด่งดัง และได้มีการพื้นอดีตขึ้นมาอีกหลายครั้ง ทั้งในรูปแบบภาพยนตร์ ละครเวที และได้รับการพื้นอดีตอีกครั้งในปัจจุบัน มีการกล่าวถึงวีรกรรมของพันท้ายนรสิงห์ ทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ รวมทั้งนำประวัติของพันท้ายนรสิงห์มาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ และมีผู้ไปเที่ยวชมศาลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอ เมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นสถานที่ประหารชีวิตของพันท้ายนรสิงห์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้นด้วย

จากกระแสความสนใจอย่างมากมายของประชาชนที่มีต่อปรากฏการณ์พื้นอดีตทั้ง 2 กรณี ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อพื้นอดีตของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ภายใต้การทำหน้าที่ Spin Doctor ของสื่อมวลชน ซึ่งทั้ง 2 กรณี ได้รับการพื้นอดีตเข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชนอย่างประสบผลสำเร็จ ท่ามกลางวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้าสู่ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้ได้ทราบถึงแนวทางของกระบวนการ

¹⁸ “อะเมซิ่งไทยแลนด์: ศาลพันท้ายนรสิงห์วีรบุรุษอมตะของไทย”. ไทยรัฐ, 21 สิงหาคม 2542.

¹⁹ ปาริชาติ ไชยชนะ. ปัจจัยสนับสนุนและผลกระทบในการพัฒนาศาลพันท้ายนรสิงห์เป็นสถานที่ท่องเที่ยว. การศึกษาเฉพาะกรณี สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2542

พี่น้องดีบุกคอกในประวัติศาสตร์ให้ย้อนกลับมาสู่กระแสความสนใจของประชาชน รวมทั้ง ปัจจัยที่สนับสนุนให้กระบวนการพี่น้องดีบุกประสบผลสำเร็จ ซึ่งทั้ง 2 กรณีนี้มีข้อแตกต่างในการ พี่น้องดีบุกที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ

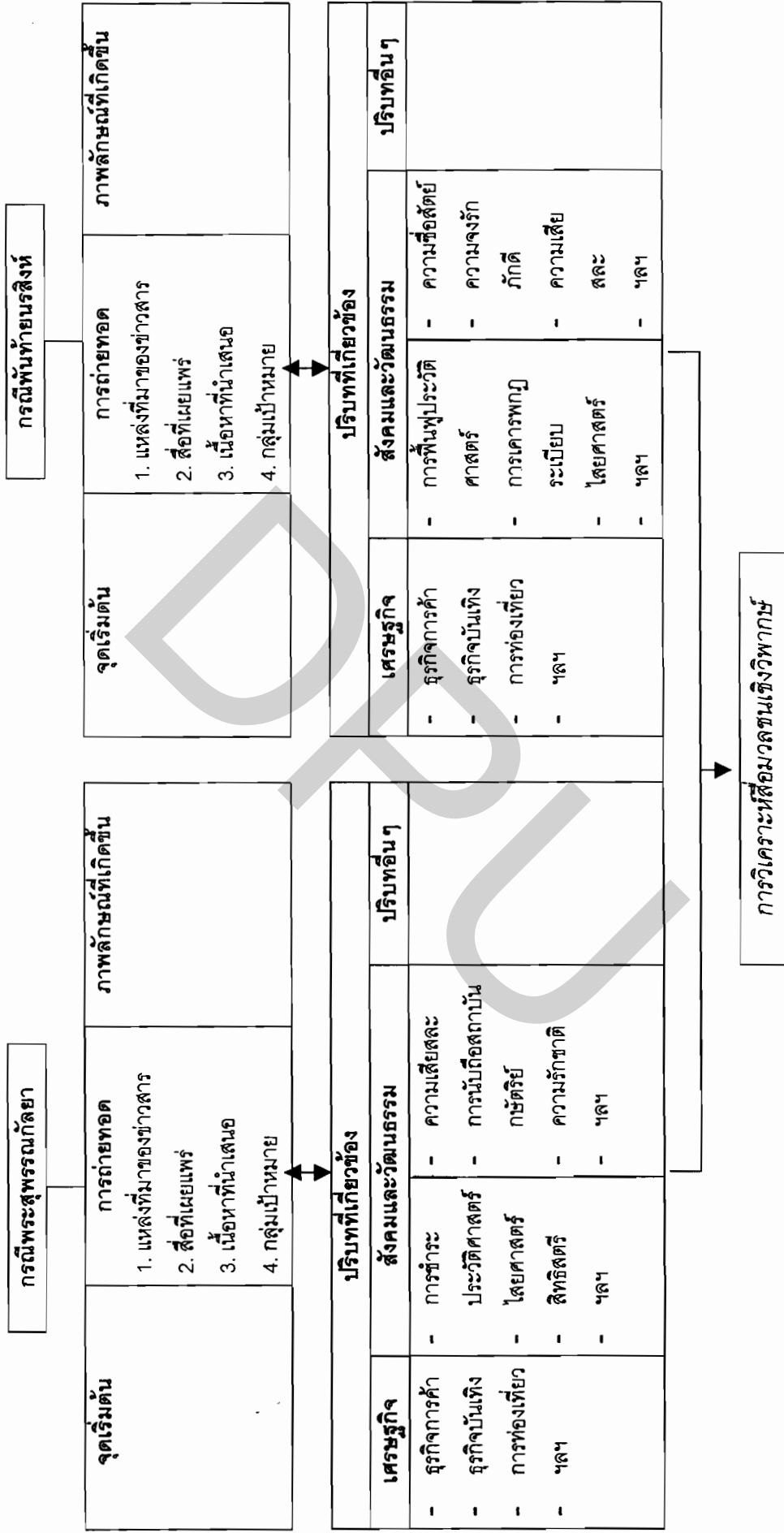
1. **ระยะเวลาการพี่น้องดีบุก** กรณีพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น กล่าวคือ ประมาณ ปี 2539 – ปัจจุบัน ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้รับการพี่น้องดีบุกครั้งแรก ตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2487 ต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งสื่อมวลชนจะให้ฉายาพันท้ายนรสิงห์ ว่า “วีรบุรุษอมตะของไทย”

2. **สื่อที่ใช้ในการพี่น้องดีบุก** จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่ากรณีพระสุพรรณกัลยา จะได้รับการนำเสนอในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้รับการนำเสนอในรูปแบบของสื่อประเภทบันเทิง ทั้ง ละครเวที ภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์

ในการวิจัยนี้ จะใช้วิธีวิเคราะห์หลักฐานที่เกี่ยวข้องที่ละชิ้น แล้วนำมาสรุปเพื่อให้ได้ ภาพรวมใหญ่ที่จะตอบปัญหานำวิจัย ตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม²⁰ (Structural Theory) ที่กล่าวว่า การพิจารณาถึงหน่วยย่อยของสิ่งที่ศึกษา และวิเคราะห์ถึงสัมพันธ์ภาพของแต่ละองค์ประกอบ จะทำให้เราทราบความหมายที่แท้จริงได้ รวมทั้งการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์

²⁰ จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ. อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

กรอบการศึกษา “กระบวนการสื่อสารที่ในอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์”

ปัญหานำวิจัย

1. สื่อมวลชนแต่ละชนิดนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์อย่างไร ในบริบทใด
2. กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์เป็นอย่างไร
3. ปัจจัยใดที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
4. เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์คืออะไร
5. เมื่อพิจารณาในเชิงวิพากษ์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์เป็นอย่างไร

ข้อสันนิษฐาน

- จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น สามารถสันนิษฐานผลการศึกษา ได้ดังนี้
1. สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในบริบททางด้านสังคม : ประเด็นการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์มากที่สุด
  2. สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในบริบททางด้านเศรษฐกิจ : ประเด็นด้านความบันเทิงมากที่สุด
  3. ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ คือ บริบทต่างๆ ทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
  4. เป้าหมายและแรงจูงใจในการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์คือกระแสความสนใจของประชาชน
  5. เมื่อพิจารณาในเชิงวิพากษ์สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นทั้งผู้นำกระแสสังคมและตามกระแสสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
3. เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายและแรงจูงใจในการพื้นอดีตของสื่อมวลชน
4. เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์” เป็นการศึกษาเฉพาะกระบวนการสื่อสารและบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและศาลพันท้ายนรสิงห์ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและแรงจูงใจของสื่อมวลชนที่นำเสนอเรื่องราวดังกล่าวเท่านั้น ไม่ได้เป็นการตัดสินเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แต่ประการใด

นิยามศัพท์

กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านระบบร่วมที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ เครื่องหมาย หรือพฤติกรรม ในงานวิจัยนี้ คือขั้นตอนและวิธีการสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อจุดประกายจากอดีตผ่านสื่อมวลชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสื่อสารเรื่องราวที่ผ่านมานานแล้ว และก่อให้เกิดผล (Feedback) ในสถานการณ์ปัจจุบันประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. การเริ่มต้น คือ เหตุการณ์ที่จุดประกายในการเริ่มต้นเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
2. การถ่ายทอดข้อมูล คือ การเผยแพร่เรื่องราวพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ไปสู่บุคคลอื่นผ่านสื่อมวลชน การศึกษาประกอบด้วย การวิเคราะห์แหล่งที่มาของข่าวสาร เนื้อหาที่นำเสนอ สื่อที่เผยแพร่ และกลุ่มเป้าหมาย
3. ผลที่เกิดขึ้น คือ ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ที่เป็นผลจากการถ่ายทอด วัดได้จากการสังเคราะห์ข้อมูล

แหล่งเผยแพร่ข้อมูล หมายถึง บุคคลหรือเอกสารที่เป็นจุดเริ่มต้นของการนำเรื่องราวในอดีต มาเผยแพร่สู่สาธารณะ เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา คือ หลวงปู่โง่น หมอหยอง และแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ คือ กลุ่มผู้จัดละครเวทีและละครโทรทัศน์

เนื้อหาที่น่าสนใจ หมายถึง ประเด็นหลัก (Theme) ในสื่อที่น่าสนใจเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

สื่อที่ถ่ายทอด หมายถึง ชนิดของสื่อที่ถ่ายทอดเรื่องราวในอดีต เช่น ภาพถ่าย ปฏิทิน โปสเตอร์ หนังสือ บทความ เทปโทรทัศน์ เทปวิทยุ ฯลฯ ที่กล่าวถึงเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยแบ่งชนิดของสื่อที่ถ่ายทอดเป็น 2 ประเภท คือ

1. **สื่อเฉพาะ** ได้แก่ สื่อที่น่าสนใจเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยตรง ในรูปของนิยาย ละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ ฯลฯ
2. **สื่อทั่วไป** ได้แก่ สื่อที่มีได้นำเสนอเรื่องราวของบุคคลที่ศึกษาโดยตรง แต่เขียนถึงในรูปของข่าว บทความแสดงความเห็น เป็นต้น ซึ่งเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมให้เรื่องราวของบุคคลทั้ง 2 ท่าน อยู่ในความสนใจของสาธารณชน

กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง บุคคลที่แหล่งข้อมูลข่าวสารต้องการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมตามที่แหล่งข่าวสารต้องการ เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา แหล่งข่าวสารต้องการแจกปฏิทินให้แก่กลุ่มสมาชิกของเครื่องสำอางคิฟฟารีในส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ แหล่งข่าวสารต้องการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนทั่วไปได้ตระหนักถึงประวัติศาสตร์สำคัญของชาติ

ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่คนรู้สึกนึกคิด หรือวาดขึ้นในใจ เกิดขึ้นจากการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งจากประสบการณ์ตรงหรือทางอ้อมบวกกับความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในจิตใจ ในงานวิจัยนี้ คือ ภาพของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏหลังจากการฟื้นฟูอดีตของสื่อมวลชน เช่น ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรีที่มีความเสียสละ ส่วนภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์เป็นวีรบุรุษผู้มีความซื่อสัตย์

พื้นอดีต หมายถึง การนำอดีตซึ่งคือเหตุการณ์ที่จบสิ้นไปแล้ว ทั้งไว้เพียงแต่ ร่องรอยของหลักฐานให้กลับมาอยู่ในความสนใจของประชาชนอีกครั้ง การพื้นอดีตที่จะศึกษานี้ หมายถึงการที่สื่อมวลชน รื้อฟื้นภาพของบุคคลในประวัติศาสตร์ 2 คน คือ พระสุพรรณกัลยา และ พันท้ายนรสิงห์ ขึ้นมาอีกครั้ง โดยผ่านสื่อมวลชนด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น วัตถุประสงค์ทางการค้า และวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในหมู่ประชาชน

บริบทของการพื้นอดีต หมายถึง บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม หรืออื่นๆที่อาจจะมีผลในการสนับสนุนให้กระบวนการรื้อฟื้นอดีตประสบความสำเร็จ เช่น

บริบททางเศรษฐกิจ : ทั้งกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ เป็น Product ที่มีลักษณะเด่น สามารถนำไปขายได้ เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา ปัจจุบันมีบุคคลบางกลุ่มที่อาจจะมองวัฒนธรรมและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นสินค้า เป็นวิธีการทางธุรกิจ ส่วนกรณี พันท้ายนรสิงห์ จากแนวนโยบายรณรงค์เรื่องการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการบูรณะโบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่นของตนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

บริบททางสังคมและวัฒนธรรม : เช่น พระสุพรรณกัลยา เป็นตัวแทนของสถาบัน กษัตริย์ ซึ่งได้รับการยกย่องเชิดชูจากประชาชนไทย รวมทั้งกระแสการเรียกร้องความเสมอภาคของสิทธิสตรีส่วนพันท้ายนรสิงห์เป็นตัวแทนผู้มีความซื่อสัตย์ซึ่งหาได้ยากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองกรณีมีบริบทในเชิงไสยศาสตร์สนับสนุน กล่าวคือ จากการสำรวจของสวนดุสิตโพล ปรากฏว่า 24.45% เชื่อว่าบูชาแล้วการค้าขายและการเงินจะเจริญรุ่งเรือง²¹ ส่วนพันท้ายนรสิงห์ ก็ได้รับการกล่าวถึงในคอลัมน์การไปหอยของสื่อมวลชนบางชนิด รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ให้ ความสำคัญต่อคุณธรรมในด้านความกตัญญูต่อบิดา มารดา และแผ่นดินเกิด ความเสียสละ ซึ่งพระสุพรรณกัลยาเป็นกรณีที่แสดงให้เห็นถึงความเสียสละที่พระองค์ยอมเป็นองค์ประกันใน แผ่นดินพม่า เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับทำการกอบกู้เอกราชของประเทศชาติส่วน กรณีพันท้ายนรสิงห์ ศาสนาประจำชาติไทย คือ ศาสนาพุทธ ซึ่งเน้นเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต พันท้ายนรสิงห์ ได้แสดงวีรกรรมที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ รักษากฎมณเฑียรบาลยิ่งกว่าชีวิตตน

บริบทอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพื้นอดีต : หมายถึง บริบทอื่นๆนอกเหนือจาก บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่อาจจะมีผลต่อการพื้นอดีต เช่น บริบทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพื้นอดีต

21

นิธิ เอียวศรีวงศ์. "ลัทธิพิธีสุพรรณกัลยา." มติชนสุดสัปดาห์, 21 มีนาคม 2543, หน้า 47

การวิพากษ์สื่อมวลชน หมายถึง การวิเคราะห์และวิจารณ์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งในการวิจัยนี้จะวิเคราะห์สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ในประเด็นต่อไปนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการฟื้นฟูอดีต (Agenda Setting)
2. บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน
  - 2.1 ในการทำหน้าที่กระจกสะท้อนภาพสังคม
  - 2.2 ในการทำหน้าที่สร้างความคิดและความเชื่อของคนในสังคม (Social Ethos)
  - 2.3 การรณรงค์และการสั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆของคนในสังคม (Mobilize & Indoctrinate)
  - 2.4 การพัฒนาหรือการก่อให้เกิดคดถอยในสังคม
3. ความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน
  - 3.1 การนำเสนอความจริงหรือความไม่จริงหรือความไม่จริงในสังคม
  - 3.2 การเป็นผู้นำของสังคมหรือการตามกระแสสังคม
  - 3.3 การเป็นเครื่องมือของกลุ่มชนชั้นสูงที่มักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อรักษาอำนาจของตนหรือมอมเมาประชาชน

พระสุพรรณกัลยา หมายถึง พระธิดาของพระมหาธรรมราชา มีพระอนุชา 2 พระองค์ คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และ สมเด็จพระเอกาทศรถ เมื่อครั้งที่กรุงศรีอยุธยาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2112 พระอนุชาทั้ง 2 ได้ถูกนำไปเป็นองค์ประกันที่พม่า ซึ่งต่อมาพระสุพรรณกัลยาได้ยอมแลกเปลี่ยนตัวประกันแทน เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรฯ กลับมาเตรียมการกู้ชาติที่ประเทศไทย และได้อภิเษกสมรสเป็นพระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง เมื่อพระเจ้าบุเรงนองสิ้นพระชนม์มังไชยสิงห์ได้ขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่าพระเจ้านันทบุเรง พระสุพรรณกัลยาจึงต้องตกเป็นพระมเหสีของพระเจ้านันทบุเรง จนกระทั่งมีการกระทำยุทธหัตถีระหว่างพระนเรศวรและพระมหาอุปราชาเมื่อปี พ.ศ.2136 เป็นเหตุให้พระมหาอุปราชาสิ้นพระชนม์บนคอช้างสร้างความโกรธแค้นให้แก่พระเจ้านันทบุเรงเป็นอย่างมาก จึงประหารพระสุพรรณกัลยาและพระราชโอรสสิ้นพระชนม์บางกรณีก็กล่าวว่าพระสุพรรณกัลยาได้เสด็จไปเป็น องค์ประกันที่พม่าพร้อมกับพระนเรศวรฯ ด้วย

พันท้ายนรสิงห์ พันท้ายนรสิงห์ เป็นนายท้ายเรือของพระเจ้าเสือในสมัยอยุธยาซึ่งเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์รักษาภุมณเทียรบาลยิ่งกว่าชีวิต เมื่อมีความผิดพลาดในการบังคับท้ายเรือพระที่นั่งเอกชัย ทำให้หัวเรือชนกับกิ่งไม้หัก ณ คลองโคกขาม พระเจ้าเสือทรงยกโทษให้เนื่องจากเห็นว่าเป็นเพราะคลองมีความแคบมากเป็นเหตุสุดวิสัยในการบังคับเรือ แต่พันท้ายนรสิงห์ไม่ยินยอม เนื่องจากจะเป็นการผิดภุมณเทียรบาล และเสื่อมเสียพระเกียรติของพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าเสือจึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์ และสร้างศาลเพียงตาพร้อมนำศีรษะของเรือพระที่นั่ง พลีกรรมไว้ด้วยกัน ณ ที่นี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวทางการนำผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Products) มารื้อฟื้นเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ
2. ได้ทราบถึงปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
3. ได้ทราบถึงเป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
4. ได้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการ “ปั้น” ให้นำบุคคลหรือเหตุการณ์บางสิ่งเข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชน

บทที่ 2

ทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารในอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์” มีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการในอดีต
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน
  - 3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน
  - 3.2 แบบจำลองการสื่อสารมวลชนของแชรรม์
  - 3.3 บทบาทหน้าที่ของสื่อประเภทต่างๆ
  - 3.4 แนวคิดเรื่องสื่อประเพณี
  - 3.5 ทฤษฎีนายทวารข่าวสาร Gate Keeper
  - 3.6 ทฤษฎีการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสาร Agenda Setting
  - 3.7 ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach)
  - 3.8 ทฤษฎีสื่อมวลชนวิพากษ์ (Criticle Theory)
4. แนวคิดเรื่องการสร้างภาพลักษณ์ (Image)
5. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของการสื่อสารและบริบทแวดล้อม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการฟื้นฟูอดีต

แกมสุข นุ่มนนท์¹ ให้ความหมายของคำว่าฟื้นฟูอดีตไว้ว่า “อดีตเป็นเหตุการณ์ที่จบสิ้นไปแล้ว ทั้งไว้เพียงร่องรอยของหลักฐาน ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สนใจจะต้องฟื้นฟูให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้หลักฐานที่มีอยู่เป็นเครื่องมือ”

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้ศึกษาวิธีการที่สื่อมวลชนฟื้นฟูอดีต ให้กลายเป็นวัฒนธรรมของประชาชน “Popular Culture” ซึ่งคำว่า “วัฒนธรรม” หรือ “Culture” นั้น หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม เปรียบเสมือนประเพณีและการปฏิบัติที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ คำว่า วัฒนธรรมประชาชน หรือ Popular Culture คือวัฒนธรรมที่รู้จักกันดี ที่ทุกคนยอมรับและแผ่กระจายอยู่ทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ซึ่งคือวัฒนธรรมทุกสิ่งในสังคมที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน²

จักรทิพย์ นาดสุภา และ ชัยอนันต์ สมุทวานิช³ กล่าวว่าวัฒนธรรมแห่งชาติประกอบด้วย

1. วัฒนธรรมดั้งเดิมของพระราชสำนัก
2. พุทธศาสนา
3. วัฒนธรรมสากล คือ คุณธรรม ความเป็นสุภาพบุรุษ ความกล้าหาญ ความ

ซื่อสัตย์ ความเสียสละ

4. วัฒนธรรมของประชาชน (Civic Society) หรือ วัฒนธรรมชุมชน เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ และจิตสำนึก

ส่วนสำนักวัฒนธรรมนิยม⁴ ให้นิยามของ “วัฒนธรรม” ว่า “เป็นปฏิบัติการทางสังคม” ทุกอย่าง (Social practice) โดยที่ปฏิบัติการนั้นจะก่อตัวมาจากสภาพความเป็นจริงของสังคมแต่ละแห่ง

จากคำนิยามที่กล่าวมาข้างต้น นี้ กาญจนา แก้วเทพ⁵ สรุปว่าวัฒนธรรมจะเป็นทั้ง ความหมาย (Meaning) และระบบคุณค่า (Value System) ที่ตกผลึกมาจากประสบการณ์ที่แวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคล

¹ แกมสุข นุ่มนนท์. ฟื้นฟูอดีต. กรุงเทพฯ : ก้องเกียรติการพิมพ์, 2522, หน้า 1.

² กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2539, หน้า 11.

³ ชัยอนันต์ สมุทวานิช. วัฒนธรรมคือทุน. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส. จำกัด, 2540.

⁴ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม, หน้า 22

R.Williams⁶ เน้นว่า แนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมนั้นจะต้องพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม คือ ต้องศึกษากระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Production) และ การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมนั้น (Reproduction) ต้องศึกษาว่าวัฒนธรรมนั้นผลิตขึ้นมาได้อย่างไร ใครผลิต ดำเนินการอย่างไร ซึ่งอาจเขียนเป็นผังได้ ดังนี้

ในขั้นตอนของการวิเคราะห์นั้น เราไม่สามารถจะแยกดูกิจกรรมย่อยๆ อันใดเพียงอันเดียวได้ ทั้งนี้เพราะสังคมเราประกอบขึ้นด้วยตาข่ายแห่งความสัมพันธ์ของปฏิบัติการทางสังคมย่อยๆ ที่มีผลกระทบถึงกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เราจึงต้องวิเคราะห์ค้นหา "ความสัมพันธ์" (Relationship)⁷ ดังกล่าว

สำนักวัฒนธรรมนิยม ให้ความสนใจกับการปฏิบัติวัฒนธรรมในขณะที่กำลังดำเนินอยู่จริงๆ (Live Culture of Particular Time and Place) ก็เพราะเนื้อหาทฤษฎีพื้นฐานของสำนักวัฒนธรรมนิยมเห็นว่าในสังคมหนึ่งๆ ประกอบด้วยคนหลายๆ กลุ่ม ซึ่งต่างก็มีวิธีการปฏิบัติวัฒนธรรม (อาจจะเป็นวัฒนธรรมเดียวกัน) แตกต่างกันไป มีวิธีการสร้าง ดำเนินการและถ่ายทอดการปฏิบัติวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้นในขณะที่มีการปฏิบัติการต่างๆ เกิดขึ้นนับไม่ถ้วนในสังคม เราจะเห็นกระบวนการเลือกสรรวัฒนธรรมบางอย่างเอาไว้ปฏิบัติ (Selection of Tradition) วัฒนธรรมบางอย่างจะคงอยู่ ด้วยการได้รับเลือกมาปฏิบัติ แต่วัฒนธรรมบางอย่างจะหายไป ไม่ได้รับเลือกมาปฏิบัติ

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 23

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 23 - 24

⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 25

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม^๘ กล่าวว่าทุกวันนี้หลายแหล่งในสังคมไทย หันมาให้ความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมกันอย่างหลากหลาย อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน อาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ คนที่สนใจวัฒนธรรมเพื่อขาย กับคนที่อยากศึกษาเพื่อรู้จักตัวเอง

พวกที่สนใจวัฒนธรรมเพื่อรู้จักตนเองนั้นมีมานานแล้ว เพียงแต่จำกัดอยู่ในคนหมู่น้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกครูอาจารย์ นักวิชาการ และผู้ที่สนใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมดังจะเห็นได้จากการค้นคว้าศึกษาและเขียนหนังสือออกมาพิมพ์เผยแพร่ รวมทั้งการจัดประชุมสัมมนา แต่ทว่าความสนใจทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ มีลักษณะเป็นภาพหนึ่งที่เน้นความเป็นมาในอดีตจนไม่แลเห็นว่าจะเชื่อมโยงกับปัจจุบันและอนาคตได้อย่างไร หรือถ้ามองอีกมุมหนึ่ง ก็เป็นเพียงการศึกษาสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมากกว่าการศึกษาวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ยิ่งกว่านั้น วิธีการศึกษาตลอดจนแนวคิดต่างๆ ก็มักเน้นในเรื่องความเก่าแก่และชื่นชมในสิ่งที่ดึกดำบรรพ์ที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดและวิธีการศึกษาวัฒนธรรมในลักษณะเช่นนี้ มีผลไปถึงการสนับสนุนกลุ่มคนในประเภทแรก ที่เป็นพวกขายวัฒนธรรมเหมือนกัน เพราะสามารถนำไปใช้ ในการปรุงแต่ง หรือดัดแปลงให้เกิดความหมายสำคัญกับวัฒนธรรมเพื่อขายสิ่งเหล่านั้นได้ไม่ยาก ยกตัวอย่างเช่น การนำเอานิทาน ตำนานที่เคยเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ของท้องถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ไปสร้างเป็นบทละครและการละเล่น ที่ทำให้คนเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงทางประวัติศาสตร์ไป ดังเช่น ตำนานนางนพมาศ ในการจัดประกวดนางงามและการลอยกระทงที่เมืองเก่าสุโขทัย เป็นต้น

แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Jim McGuigan^๙ ที่กล่าวว่า "การฟื้นฟูอดีต ก็คือการ Revitalize ภาพเก่าๆ เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น การค้า และการส่งเสริม อุดมการณ์ระดับชาติ"

การฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณภักยาและพันท้ายนรสิงห์ มีรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นจริง และได้ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสื่อมวลชน เข้าสู่การเป็นวัฒนธรรมมวลชน กรณีการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณภักยา มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาจากสื่อมวลชน ว่าเป็นการฟื้นฟูอดีตเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า แต่พันท้ายนรสิงห์ได้รับการกล่าวถึงในด้านความซื่อสัตย์และความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หรืออาจจะเป็นการส่งเสริมอุดมการณ์ของชาติ ดังที่ Jim McGuigan กล่าวไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้ไปวิเคราะห์หาวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูอดีตต่อไป

^๘ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย.

กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด : 2536.

^๙ Jim McGuigan. Cultural Populism. London : Routledge, 1993.

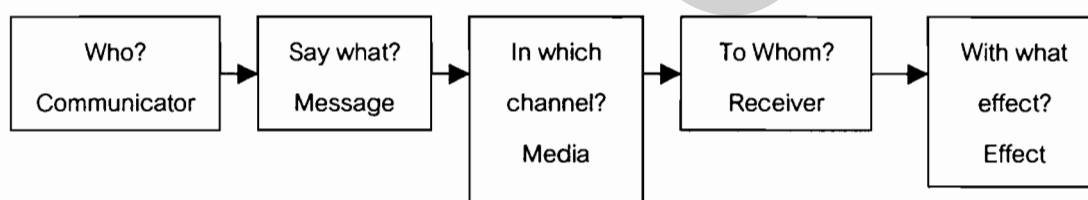

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร¹⁰

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสาร

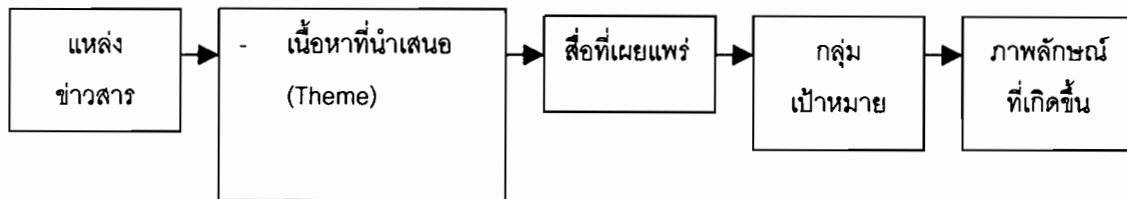
การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การสร้างความร่วมกัน ความคล้ายคลึงกัน ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่สอดคล้องต้องกัน การสื่อสารจึงจะประสบผลสำเร็จ การสื่อสารที่ปรากฏอยู่ในสังคมนี้ อาจแบ่งออกได้หลายประเภทด้วยกัน ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ต่างๆ ที่เราจะนำมาใช้ในการพิจารณาซึ่งการสื่อสารแต่ละประเภทนั้นจะมีลักษณะ ประโยชน์ และข้อจำกัดในการใช้ที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารลักษณะใด ก็มักมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) และองค์ประกอบเหล่านี้จะมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์ประกอบตัวอื่น ๆ ด้วยลักษณะธรรมชาติของการสื่อสารมีอยู่หลายลักษณะ เช่น การสื่อสารในเชิงของกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบการสื่อสารที่มีบทบาทเป็นเครื่องมือของสังคม และการสื่อสารในลักษณะความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของบุคคล

แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของ Lasswell

ผู้วิจัยได้นำแบบจำลองกระบวนการสื่อสารของ lasswell มาเป็นแนวทางในการพิจารณากระบวนการพื้นฐานอดีต : กระบวนการถ่ายทอด ดังนี้

¹⁰ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541, หน้า 1-22.

องค์ประกอบของการสื่อสาร

ผู้ส่งสาร (Sender)

ผู้ส่งสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร นักวิชาการได้ให้คำนิยามและผู้ส่งสารไว้ว่า หมายถึง "บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดมีความต้องการ มีความตั้งใจที่จะส่งข่าวสาร อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ทักษะคติ ความเชื่อ และอื่น ๆ ไปยังผู้รับสาร"

ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งการเลือกข้อมูลข่าวสาร ที่จะส่งถ่ายทอดไป การเลือกวิธีการ และช่องทางที่จะทำให้สารไปถึงผู้รับสาร รวมทั้งการเลือกและกำหนดผู้รับสารที่จะเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับใดระดับหนึ่ง หรือในด้านใดด้านหนึ่งกับบุคคลที่ตนสื่อสารด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลง การรับรู้ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทักษะคติและพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มหรือสังคม เป็นต้น

คุณสมบัติในการเป็นผู้ส่งสารที่ดี

ผู้ส่งสารอาจประสบผลสำเร็จ หรืออาจประสบผลล้มเหลวในการสื่อสาร ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญๆ คือความน่าเชื่อถือ ความน่าเลื่อมใสของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร (Source Credibility) ซึ่งแม้คครอสก็ได้อ้างถึงปัจจัย 5 ประการที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ส่งสาร คือ

1. ความสามารถ (Competence) อันได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ในข้อมูลข่าวสารหรือเรื่องที่จะสื่อสาร และการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดการควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร เช่นการควบคุมอารมณ์ไม่ให้ตื่นเต้นในขณะพูด

2. คุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะ (Character of Apparent) ผู้ส่งสารจำเป็นจะต้องมีบุคลิกลักษณะที่แสดงถึงความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบดี ตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม แสดงออกถึงความอบอุ่น น่าไว้วางใจ ถ้าผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะที่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสาร

3. ความสุขุม เยือกเย็น (Composure) และความแคล่วคล่องในการสื่อความ การไม่มีอาการที่แสดงความตื่นเต้นหวาดกลัว หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกในขณะที่ทำการสื่อสาร ไม่ติดใช้คำใดคำหนึ่งที่แสดงอาการทางประสาท เช่น อ้อ อ้า อือในเวลาพูด ฯลฯ เป็นต้น

4. การเป็นคนที่ยอมรับหรือเป็นที่รู้จักทางสังคม(Socialbility) การเป็นคนที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดี ผู้รับสารจะให้ความนิยมเชื่อถือส่วนใหญ่มักเป็นความรู้สึก ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการสื่อสาร (Prior Attitudes) เป็นความรู้สึกซึ่งจะ ทำให้ผู้รับสนใจที่จะรับอยู่แล้ว แต่ถ้ามีความรู้สึกที่ดีอยู่ก่อนแต่หากสื่อสารไม่ดีก็อาจทำให้เกิดผลในทางลบขึ้นได้

5. การเป็นคนเปิดเผย (Extroversion) การเป็นคนเปิดเผยเป็นสิ่งหนึ่งที่จะสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้รับสารการให้ข้อมูลและการไม่ปิดบัง ข้อมูลของผู้ส่งสาร จะทำให้ผู้รับสารรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจะนำประเด็นคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญ ๆ นี้ ไปศึกษาและอธิบายคุณสมบัติของผู้ส่งสาร เช่น กรณี พระสุพรรณกัลยา มีหลวงปู่โง่น และ แพทย์หญิงนลินี ที่เป็นผู้จุดประกายพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่กระแสของสังคมอย่างแพร่หลายนั้น เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ความน่าเลื่อมใสของผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะก่อปฏิกิริยาในด้านบวกให้แก่ผู้รับสาร

สาร (Message)

สารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งมีคำที่อาจหมายถึงสารอยู่หลายคำ เช่น ข่าว (News) ข้อมูล (Information) และอื่น ๆ ดังนั้น สารจึงหมายถึงเรื่องราวอันมีความหมายและแสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สารจะเป็นตัวทำให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ความหมายและมีปฏิกิริยาตอบสนอง

ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media)

ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร ซึ่งอาจหมายถึงพาหนะที่นำหรือพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารจึงอาจหมายถึงประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ที่รับรู้ความหมายจากสิ่งต่าง ๆ อันได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส เป็นต้น

ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้รับสารเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการสื่อสารดังคำที่ว่า การสื่อสารจะมีความหมายอย่างไร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสารว่าจะเลือกรับสาร หรือเลือกที่จะตีความต่อข่าวสารนั้นอย่างไร ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแม้การสื่อสารจะเริ่มต้นจากผู้ส่งสารแต่บุคคลที่จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้รับสาร

อย่างไรก็ตามการสื่อสารจะสำเร็จได้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยในด้านต่างๆ คือ

1. ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร ได้แก่ ความสามารถและความชำนาญในการใช้สื่อของผู้ส่งสาร
2. ความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาของสาร ได้แก่ ระดับความสามารถของสื่อที่จะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของผู้ส่งสารได้ดีและครบถ้วน
3. ความเหมาะสมของสื่อกับผู้รับสาร ได้แก่ ความสามารถที่ผู้รับสารจะเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ ได้
4. ความเหมาะสมของสื่อกับสภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการเข้ากันได้ของสื่อกับสภาพแวดล้อมในสถานการณ์การสื่อสารที่มีอยู่ในขณะนั้น
5. ความเหมาะสมของสื่อกับปัจจัยด้านเงินทุน หมายถึงผู้ส่งสารควรที่จะเลือกสื่อที่ใช้ในการสื่อสารตามความสามารถทางการเงินของผู้ใช้สื่อประเภทนั้นๆ

เครื่องมือที่สำคัญในการฟื้นฟูอดีต นั่นก็คือ การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน เป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการฟื้นฟูอดีต องค์ประกอบต่างๆ ของการสื่อสารล้วนแล้วแต่มีความสำคัญยิ่งในการสื่อสารเพื่อฟื้นฟูอดีต ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารมาศึกษาและอธิบายกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีต

3. ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องสื่อสารมวลชน¹¹

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อมวลชน

ความหมายของการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารไปยังผู้รับสารจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ (Heterogeneous) ไม่เป็นที่รู้จักของผู้รับสาร (Anonymous) และมีความเป็นสาธารณะ (Public) โดยข่าวสารที่มีความหลากหลาย (Variety) จะถูกส่งไปยังสาธารณชนภายในระยะเวลาอันสั้น หรือในเวลาเดียวกัน

ลักษณะของการสื่อสารมวลชน (The Nature of Mass Communication)

1) คุณลักษณะขององค์ประกอบในการสื่อสาร ผู้ส่งสาร (Source) ในกระบวนการสื่อสารมวลชน ได้แก่หน่วยงานหรือองค์กรทางด้านการสื่อสารมวลชน ที่มีความสลับซับซ้อนและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการค่อนข้างสูง ผู้ส่งข่าวจะเป็นผู้ที่สังกัดอยู่กับองค์กร ซึ่งผู้รับจะให้การยอมรับและถือว่ามีศักดิ์ศรีและมีความน่าเชื่อถือในการส่งข่าวสารมากกว่าบุคคลธรรมดา เช่น นักข่าวของโรงพิมพ์ กองบรรณาธิการ ผู้เขียนประจำคอลัมน์หนังสือพิมพ์หรือของสถานีโทรทัศน์ เป็นต้น ข่าวที่ได้จะมาจากแหล่งข่าวสารที่เป็นต้นตอจากที่อื่นอีกต่อหนึ่ง ดังนั้น ผู้ส่งสารในสื่อมวลชนจึงมักจะปรากฏออกมาในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวสารที่สอง (Secondary Source) สาร (Message) จะปรากฏออกมาเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือเป็นข่าว (News) และข่าวสาร (Information) ข่าวสารมีความหลากหลาย (Variety) และมีลักษณะทั่ว ๆ ไปเป็นสาธารณะ (Public) มีความรวดเร็ว (Rapid) และไม่ยั่งยืน (Transient)

2) ลักษณะสาธารณะ (Public) หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งส่งไปยังสาธารณะ ไม่เป็นการสื่อสารแบบส่วนตัว สารที่ส่งออกไม่ได้มุ่งเฉพาะเจาะจงไปยังใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น เนื้อหาของสารที่เผยแพร่ออกไปจึงกว้างขวางเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ทำให้ผู้รับสารทั้งหลายสามารถที่จะรับทราบข่าวสารเดียวกันในเวลาเดียวกัน หรือในเวลาใกล้เคียงกัน

3) ลักษณะความรวดเร็ว (Rapid) การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่รวดเร็ว เพราะเรื่องราวข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้นต้องการที่จะส่งไปถึงผู้รับสารจำนวนมากในลักษณะที่ผู้รับสารแต่ละคนได้รับสารภายในระยะเวลาอันสั้น

¹¹ กิติมา สุรสินธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า 68-98.

4) **ลักษณะความไม่ยั่งยืน (Transient)** การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่ไม่ยั่งยืน เพราะมีเจตนาที่จะให้ผู้รับใช้เรื่องราวข่าวสารนั้นทันที สารที่ส่งออกไปจะมีลักษณะที่ถูกใช้ให้หมดไป และบางส่วนเป็นการตอบสนองเจตนาของการใช้สื่อที่เป็นการบริโภคแบบทันทีทันใด (Consummately Purpose) ดังนั้นข่าวที่ปรากฏจะมีอายุสั้น ๆ และจะมีข่าวใหม่ ๆ ออกมาทุก ๆ วัน

5) **สื่อ (Media)** สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารมวลชนเรียกว่า “สื่อมวลชน” (Mass Media) ซึ่งหมายถึงสื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน โดยทั่วไปเราอาจแบ่งสื่อมวลชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ส่งข่าวสารต่าง ๆ โดยที่สื่อใช้การพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือ ฯลฯ เป็นต้น

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าหรืออิเล็กทรอนิกส์ ในการส่งและรับข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ ฯลฯ เป็นต้น

6) **ผู้รับสาร (Receiver)** ผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้นจะเป็นผู้รับสารมวลชน (Mass Audience) ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Heterogeneous) อันได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัย ฯลฯ เป็นต้น และนอกจากนี้ผู้ส่งยังไม่ทราบหรือไม่สามารถระบุได้ว่าผู้รับสารของตนเองเป็นใคร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้รับสารไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร (Anonymous)

หน้าที่การสื่อสารมวลชน

ฮาโรลด์ ลาสส์เวลล์ กล่าวว่า การสื่อสารมวลชนมีบทบาทหน้าที่อยู่ 3 ประการ คือ

1. สังเกตการณ์สภาพแวดล้อม (surveillance of the environment) ได้แก่ การเฝ้าดูแลสอดส่องเหตุการณ์ต่างๆ รวมถึงภัยอันตรายที่อาจมีผลกระทบต่อสมาชิกของสังคม
2. ประสานสัมพันธ์ส่วนต่างๆ ของสังคมให้รวมตัวกันอยู่ได้ (correlation of the parts) ได้แก่ บทบาทหน้าที่ที่การสื่อสารเข้ามาช่วยปรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ ให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย
3. ถ่ายทอดมรดกทางสังคม (transmission of social inheritant) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมไปยังอนุชนรุ่นต่อไป

ลาซาสเฟลด์ และเมอร์ตัน¹² ได้เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารมวลชนอีก 2 ประการ คือ การช่วยเสริมสร้างสถานภาพทางสังคม (social status) และการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม (ethicizing)

การช่วยเสริมสร้างสถานภาพทางสังคม หมายถึง การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน ช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลให้เป็นที่ยอมรับในสังคมมาก ยิ่งมีข่าวของบุคคลนั้นปรากฏทางสื่อมวลชนมากเท่าไร สาธารณชนก็มักจะมีแนวโน้มที่จะมองเห็นความสำคัญของเขามากขึ้นเท่านั้น

ส่วนการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมก็คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารมวลชนที่ช่วยเผยแพร่พฤติกรรมที่ขัดต่อจารีตประเพณี หรือปทัสถานทางสังคม (social norms) ไปในทำนองวิพากษ์วิจารณ์และตำหนิ ทำให้บุคคลที่ตกเป็นข่าวเกิดความละอายใจหรือเกรงกลัว และพยายามแก้ไขพฤติกรรมของตนเอง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องลักษณะและบทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวลชนมาศึกษา และวิเคราะห์กระบวนการที่ในอดีต ในการถ่ายทอดข่าวสาร และผลที่เกิดขึ้น

การพิจารณาในส่วนของผู้ส่งสาร

ในฐานะผู้ส่งสาร ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารที่สำคัญ คือ การคัดเลือกสิ่งที่จะถ่ายทอดและวิธีการจัดรูปสารที่จะส่งออกไปของผู้ส่งสารซึ่งตัวแปรทั้งสองประการนี้ เรียกว่า พฤติกรรมการสื่อสารของผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนจะมีวัตถุประสงค์ หรือสารซึ่งอยู่ในสภาพพร้อมที่จะส่งไปมากกว่าสิ่งที่เขาส่งออกไป ดังนั้น ผู้ส่งจึงต้องคัดเลือกโดยการใช้เกณฑ์บางอย่าง ซึ่งผู้ส่งสารจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ของการเลือกสิ่งที่จะส่งและวิธีการที่จะส่ง โดยพิจารณาจากปัจจัยหลายประการ

สุภาพร โพธิ์แก้ว¹³ กล่าวว่ากระบวนการกลั่นกรองและสร้างความหมายในสื่อมวลชน ผ่านกรอบความคิดระดับต่างๆ ประกอบด้วย

¹² สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ.

1. กรอบการทำงานด้านข่าว (News Value, News Quality) กรอบการทำงานด้านข่าว คือตัวกรองชั้นแรกที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรเหตุการณ์ที่จะมาข่าว เช่น คุณค่าทางข่าว หรือความถูกต้อง เทียบธรรม เป็นต้น ซึ่งสื่อมวลชนจะต้องพิจารณาในทัศนะของผู้อ่าน คือ ข่าวนั้นต้องน่าสนใจสำหรับอ่าน มีความสำคัญต่อผู้อ่าน และต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีความสด ทันสมัย สำหรับผู้อ่าน ข่าวที่มีคุณค่าสูง มักจะมีทั้งความสำคัญ (significance) และความน่าสนใจ (interest) อยู่ในตัวของมันเอง

2. กรอบความคิดส่วนบุคคล (Individual Ideology) นอกจากการตัดสินใจคัดเลือกเหตุการณ์ที่จะมาเป็นข่าว โดยการพิจารณาถึงคุณค่าทางข่าวในขั้นแรกแล้ว สิ่งที่เป็นตัวกรองขั้นที่ 2 คือ กรอบความคิดส่วนบุคคล อันได้แก่ ทัศนคติ จุดยืน ตลอดจนจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าว รวมถึงอุดมการณ์ทางวิชาชีพของแต่ละบุคคล

3. กรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวกรองที่ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน ได้แก่ นโยบายทางธุรกิจ กฎหมายที่ใช้ควบคุม หน่วยงานรัฐบาล เทคโนโลยีแนวทางและนโยบายองค์กรสื่อ

4. กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน ค่านิยม (social, culture norms, values) กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรมจะมีส่วนสำคัญต่อการกลั่นกรอง และสร้างความหมายในสื่อมวลชน การพิจารณาว่าข่าวบางข่าวอาจเหมาะสมกับวัฒนธรรมหนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมที่จะนำเสนอในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เช่นนี้ เป็นต้น และยังรวมถึงการพิจารณาเลือกสรรเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานในสังคมมานำเสนอ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องการศึกษาผู้ส่งสารมาประกอบการวิเคราะห์ที่มา เป้าหมาย และแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการฟื้นฟูอดีต กรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

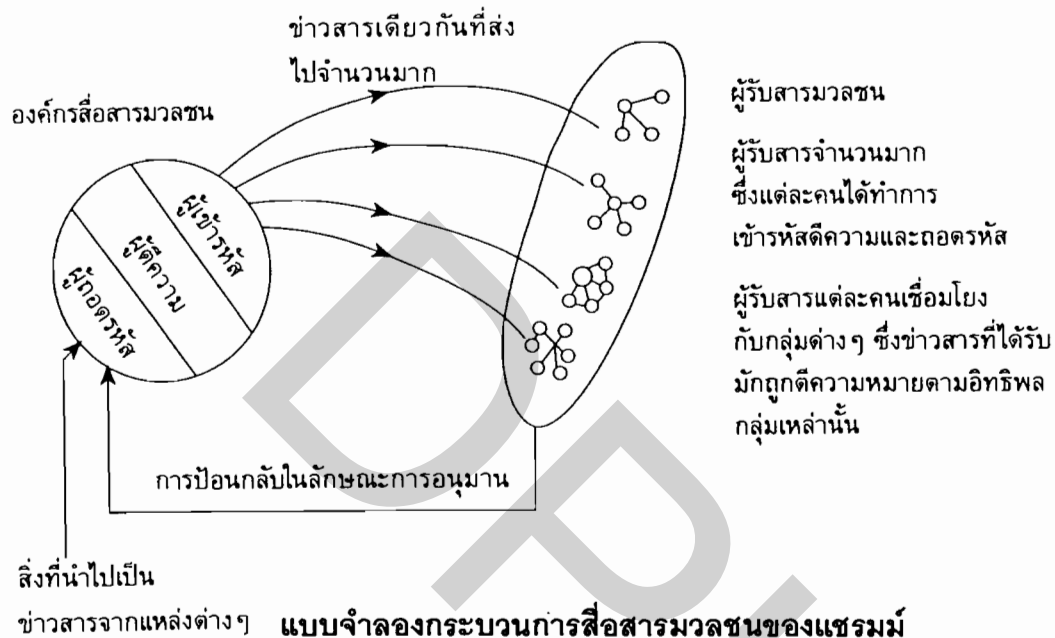
---

¹³ สุภาพร โพธิ์แก้ว อ้างถึงใน "การนำเสนอประเด็นของสมรภักษ์คำสิงห์ในสื่อมวลชน" วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

3.2 แบบจำลองการสื่อสารมวลชนของแชรรมม์¹⁴

แบบจำลองการสื่อสารของแชรรมม์ (Wilber Schramm) ได้อธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชน โดยแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญๆ คือ องค์การสื่อสารมวลชน การได้มาซึ่งข่าวสาร การถ่ายทอดข่าวสาร มวลชนผู้รับสาร รวมทั้งปฏิกิริยาตอบกลับ ดังแบบจำลองนี้

จากรูปแสดงให้เห็นว่าองค์การสื่อสารมวลชน อันได้แก่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ สำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ ฯลฯ ต่างได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งจากต้นตอแหล่งข่าวสารที่เป็นเอกสารหรือจากบุคคลก็ได้ เมื่อได้รับมาแล้ว นำมาตีความ และเรียบเรียงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ส่งออกไปโดยผ่านสื่อมวลชน ข่าวสารที่ส่งออกไปจะเป็นข่าวสารอย่างเดียวกัน ส่งไปยังกลุ่มคนในสังคมจำนวนมากที่อยู่กันเป็นกลุ่มสมาชิก สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีความสัมพันธ์กัน รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และตีความต่อข่าวสารในลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม นอกจากนี้แชรรมม์ยังได้กล่าวถึงปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสารมวลชนว่ามักเกิดในลักษณะของการอนุমানจากพฤติกรรมต่างๆ ของผู้รับสาร เช่น จำนวนการจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ หรือยอดของการโฆษณาที่เข้ามาสนับสนุนรายการโทรทัศน์ ซึ่งจะแสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบของผู้รับสาร

¹⁴ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า 70.

3.3 แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อประเภทต่างๆ

ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณภักยาและพันท้ายนรสิงห์ มีสื่อต่างๆ เกี่ยวข้องหลายชนิด อาทิ หนังสือ หนังสือพิมพ์ ภาพยนต์ ละครเวที และละครโทรทัศน์ ฯลฯ โดยสื่อแต่ละชนิดได้มีบทบาทหน้าที่เฉพาะสื่อแตกต่างกันไป ซึ่งในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณภักยาและพันท้ายนรสิงห์ พบว่ามีสื่อที่มีความสำคัญ 3 สื่อ คือ หนังสือพิมพ์ ละครเวที และละครโทรทัศน์ โดยสื่อดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ดังนี้

หนังสือพิมพ์

Wilbur Schramm¹⁵ กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ คือสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ซึ่งผลิตโดยมนุษย์ในสังคมนั้นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านต่างๆ ของสังคม ซึ่งสื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญหลายประการ คือ

1. ให้ข่าวสารที่เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
  2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน ต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในสังคม
  3. เป็นแหล่งให้ความรู้ประชาชน เท่ากับเป็นแหล่งเพิ่มพูนปัญญา อันนำมาซึ่งความก้าวหน้าของตนและสังคม
  4. ให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนทางด้านจิตใจ คลายความตึงเครียด และให้ความสนุกสนาน
  5. ให้บริการทางธุรกิจ เพื่อประโยชน์ต่อการค้าขายและเศรษฐกิจของสังคม
- ส่วนดรุณี นีรัญรักษ์¹⁶ กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์สรุปได้ ดังนี้

1. ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ
2. ให้การศึกษา
3. ให้ความสำคัญต่อข่าว ที่สอดคล้องกับความสด และความทันเหตุการณ์

¹⁵ Wilbure Schramm, อ้างถึงใน “การนำเสนอภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ประเภทประชาชนนิยม และความคิดเห็นของนักวิชาการและนักศึกษาด้านวารสารศาสตร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541, หน้า 18.

¹⁶ ดรุณี นีรัญรักษ์ อ้างถึงใน “การนำเสนอภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ประเภทประชาชนนิยม และความคิดเห็นของนักวิชาการและนักศึกษาด้านวารสารศาสตร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541, หน้า 19.

4. มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน มีการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็น
5. ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน
6. เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการประชาชน
7. ผลิตข่าวสารและการโฆษณา
8. สร้างธุรกิจชุมชน
9. เป็นผู้พิทักษ์และคุ้มกันประชาชน
10. ปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน

ละครเวที¹⁷

ละครเวทีมีบทบาทที่เด่นชัดในด้านการเป็นสื่อบันเทิง (Entertainment media) และเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) โดยกลุ่มผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่ผู้ส่งสารรู้แน่ชัดว่าเป็นกลุ่มใด การเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback and Reaction) ก็มีได้ง่ายกว่าสื่อมวลชน และเป็นสิ่งที่มีความจำเพาะ สามารถนำสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารลักษณะเผชิญหน้า (Face - to - face) จัดเป็นรูปแบบที่มีผลต่อการให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ยอมรับที่จะร่วมมือปฏิบัติมากที่สุด สื่อมวลชนจะเป็นตัวเสริมสร้างความรู้เบื้องต้น ขณะที่สื่อบุคคลเป็นตัวสำคัญมากในการโน้มน้าวใจ เพราะสามารถเปลี่ยนทัศนคติ และมีประสิทธิผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านพุทธิปัญญา เช่น เพิ่มความรู้ ขณะที่การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากกว่า

แม้ว่าสื่อมวลชนจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แต่สำหรับการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจสื่อมวลชนยังมีบทบาทเป็นร่องสื่อระหว่างบุคคล เนื่องจากสื่อมวลชนไม่สามารถเข้าถึงช่องว่างทางวัฒนธรรม (Cultural vacuum) ได้ การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อมันมีผลต่อแบบแผนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชน

¹⁷ มาริสา แสงกุลศิริศักดิ์ . กลยุทธ์การใช้สื่อประเภทละครเวทีเพื่อโน้มน้าวใจให้รักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีละครเรื่อง "ดาวพิเศษตะลุยมืองมอมแมม" . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2532, หน้า 49.

ละครโทรทัศน์¹⁸

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อถือของประชาชนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ หน้าที่ของโทรทัศน์ คือ การให้ข่าวสาร ความบันเทิง ความรู้ การกำหนดวัฒนธรรม ซึ่งโทรทัศน์ถือว่าเป็นแหล่งผลิตและเผยแพร่วัฒนธรรม (Mass Culture) ในปัจจุบันนี้รายการทางโทรทัศน์ที่ประชาชนสนใจมาก คือ ละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ ได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่เนื้อหาสารอันเกี่ยวกับค่านิยมเพื่อสังคม ไปยังผู้รับสาร ด้วยการกระตุ้นทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึกและสติปัญญา โดยให้ความสนใจต่อความสนใจของสังคมที่มีต่อผู้รับสาร ในช่วงที่ผ่านมาได้มีการใช้สื่อมวลชนเป็นผู้เผยแพร่เนื้อหาข่าวสารอันเกี่ยวกับค่านิยมเพื่อสังคมไปยังผู้รับสาร ซึ่งเรียกกลยุทธ์นี้ว่า “กลยุทธ์รายการสาระบันเทิง” (Entertainment-Education Strategy) ซึ่ง “สาระบันเทิง” (Entertainment Education) หมายถึงกระบวนการในการผสมผสานเนื้อหาทางการศึกษาลงในสารเพื่อความบันเทิง เพื่อให้ความรู้แก่ปัจเจกบุคคล สร้างทัศนคติที่นำพึงปรารถนา ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในด้านการหาความรู้ โดยกลยุทธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ความเป็นที่นิยมของรายการบันเทิงเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่ผู้รับสาร

อย่างไรก็ตามนอกจากการกระทำตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละสื่อแล้ว สื่อมวลชนทุกประเภท ควรจะต้องมีจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อมวลชนด้วย สุกัญญา สูดบรรทัด¹⁹ กล่าวว่าความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ผูกพันกับบทบาทของสื่อมวลชนในแต่ละสังคม ได้แก่ บทบาททางการเมือง บทบาททางการศึกษา ในการเป็นตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น บทบาทในการสะท้อนสังคมและบทบาทในการสะท้อนสังคม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในเรื่องบทบาทของสื่อมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เป้าหมาย และแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูจิตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ในกรณีการปฏิบัติตามหน้าที่ของสื่อแต่ละชนิด รวมทั้งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนด้วย

¹⁸ นฤปดี วรรณาคม. ผลทางสังคมของภาพยนตร์จีนชุด “เปาบุ้นจิ้น” ที่มีต่อผู้ชมในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2541, หน้า 11 – 13.

¹⁹ สุกัญญา สูดบรรทัด. กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสื่อมวลชนไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, หน้า 5.

3.4 แนวคิดเรื่องสื่อประเพณี

สื่อประเพณี (Traditional Media) เป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารมาตั้งแต่โบราณ เป็นวัฒนธรรมที่บันทึกวัฒนธรรมและถ่ายทอดถึงประชาชนยุคหลังๆ สืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ การเล่านิทาน การแสดงพื้นบ้านพื้นเมือง การร้องเพลงและเล่นดนตรีประจำชาติอาจหมายถึง สิ่งของ เครื่องเล่นหรือเครื่องใช้สมัยก่อน วิจิตรศิลป์ยุคเก่า ประเพณี หรือพิธีการที่นำมาใช้ในการสื่อสารทางวัฒนธรรมเพื่อศิลปะหรือการโฆษณาในยุคปัจจุบัน²⁰

กาญจนา แก้วเทพ²¹ กล่าวว่าสื่อมวลชนและสื่อประเพณีสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ ดังตัวอย่างจากประสบการณ์จริงว่า สื่อพื้นบ้านชนิดใดที่สามารถจะปรับตัวและสามารถประสานใช้สื่อมวลชนได้ ก็สามารถจะมีอนาคตต่อไป ในทำนองเดียวกัน จากจุดยืนของ สื่อมวลชน ก็ได้มีความพยายามที่จะนำเอาสื่อพื้นบ้านมาใช้ประโยชน์ให้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ สื่อพื้นบ้านมีหน้าที่และคุณูปการบางอย่างแก่สื่อมวลชน กล่าวคือ สื่อพื้นบ้านจะเป็น กระจุกเงา ส่งให้สื่อมวลชนได้มองเห็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวเอง

ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ได้มีสื่อประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ เช่น ลัทธิพิธีการกราบไหว้บูชาพระสุพรรณกัลยาหรือพิธีบวงสรวงพันท้ายนรสิงห์ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเรื่องสื่อประเพณีมาวิเคราะห์สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

3.5 แนวคิดเรื่องนายทวารข่าวสาร GATEKEEPER²²

นายทวารข่าวสาร คือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารที่ตนได้รับมานั้นจะส่งไปยังมวลชนหรือไม่และส่งไปอย่างไร บุคคลผู้ทำหน้าที่นี้มักได้แก่ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว นักข่าว ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกและเสนอข่าวสารไปยังประชาชน

ชรัมม์ (Schramm) กล่าวว่า gatekeeper เป็นผู้มีสิทธิในการเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารที่จะส่งผ่านไปยังประชาชน เป็นเสมือนนายทวารของการรับข่าวสารของประชาชน

²⁰ สมควร กวียะ. สื่อมวลชนดลชีวิต , กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แก้วน้ำ, 2539, หน้า 207.

²¹ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม.

²² พธานี เขยจรรยา เมตตา วิวัฒนานุกูล และศิริพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2541, หน้า 171 – 174.

เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) นักสังคมวิทยา เป็นคนแรกที่นำศัพท์คำนี้มาใช้อธิบายทางสื่อสารมวลชน โดยอธิบายว่า ในกระบวนการสื่อสารนั้นจะต้องมีการส่งข่าวผ่านช่องทางการสื่อสาร และในช่องทางนี้จะต้องมีผู้หนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกั้นกรองข่าวสารและผู้กั้นกรองนี้ก็คือ gatekeeper

ดี . เอ็ม . ไวท์. แสดงให้เห็นว่าแหล่งที่มาของข่าวสารหรือแหล่งข่าว (News Source) จะส่งข่าวสารเรื่องราวต่างๆ มากมายหลายชิ้นมายังหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กั้นกรองข่าวสารหรือเป็นนายประตูข่าวสาร (gatekeeper) จะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้นเพื่อนำมาตีพิมพ์ และข่าวที่ไม่ถูกคัดเลือกก็จะถูกตัดออกไป ซึ่งข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้อาจจะถูกตัดแปลงให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อที่ หรือลักษณะสื่อเพื่อส่งไปยังประชาชน

นายทวารข่าวสารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งของการสื่อสารในสังคมปัจจุบัน เพราะมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบ และเฝ้าสังเกตความเป็นไปของสภาพแวดล้อมในสังคม และด้วยเหตุนี้ นักวิจัยสื่อสารมวลชนจึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อการศึกษาเรื่องนายทวารข่าวสาร ทั้งในช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

สำหรับการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ นายทวารข่าวสารคือศูนย์รวมของข่าวลือและเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเครือข่ายของการสื่อสารในสังคม ในช่องทางการสื่อสารแบบเป็นทางการ นายทวารข่าวสารก็คือบรรดานักข่าว บรรณาธิการข่าว ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบ คัดเลือก เรียบเรียงข่าวสาร เพื่อเสนอให้ประชาชนรับรู้ ทั้งบรรณาธิการและนักข่าวจึงอยู่ในฐานะที่จะ “ควบคุม” ข่าวสารต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกและเรียบเรียงข่าวตลอดจนการตกแต่ง การจัดหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการกำหนดเวลาเสนอข่าวสารและการลำดับความสำคัญของข่าวด้วย

กล่าวโดยสรุป นายทวารข่าวสาร คือ บุคคลที่มีความสำคัญและมีหน้าที่ต้องตัดสินใจเลือกข่าวสารที่จะเผยแพร่ไปสู่ประชาชน ว่าข่าวสารอย่างไรไม่ควรส่งไปและข่าวสารอย่างไรควรส่งไป จะส่งไปในทันใดหรือส่งไปช้าๆและด้วยคุณสมบัติดังกล่าว นายทวารข่าวสารจึงมักเป็นผู้ได้รับความเชื่อถือมากกว่าคนอื่น ๆ

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมของ gatekeeper ส่วนมากเน้นที่การเลือกและตัดทอนข่าวสาร ผลการวิจัยที่สำคัญหลายงาน พบว่า บรรณาธิการและนักข่าวทั่วไปเลือกเสนอข่าวสารโดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับข่าวสารเท่าไรนัก แม้จะได้ตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์ หรือวิทยุ โทรทัศน์จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ

บรรณาธิการและนักข่าว ว่าข่าวสารนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด และจะเป็นที่สนใจแก่ประชาชนหรือไม่ ซึ่งที่จริงแล้วข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริงนั้น อาจไม่มีโอกาสปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เลยก็ได้ จึงมักมีคำกล่าวว่า “ข่าว” ก็คือสิ่งที่บรรณาธิการหรือนักข่าวสร้างขึ้นและเผยแพร่ทางสื่อมวลชน (D.M. White:1950)

การฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ได้ผ่านการกลั่นกรองและคัดเลือกจากสื่อมวลชน เพื่อนำเสนอสู่ประชาชน จึงน่าสนใจที่จะศึกษาแนวคิดและเหตุผลของสื่อมวลชนที่มีต่อกรณีทั้ง 2

3.6 แนวคิดเรื่องการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสาร AGENDA-SETTING²³

แนวความคิด Agenda-setting เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยที่ลิปแมน (Walter Lipman) เริ่มใช้คำว่า “picture in our heads” ในราวปี ค.ศ. 1922 โดยเสนอความเห็นที่ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญช่วยให้คนเรารับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกภายนอก ซึ่งตามปกติแล้วเราไม่มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเองในปี ค.ศ. 1925 พาร์ค (Robert Ezra Park) ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของการเสนอข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชุมชนต่าง ๆ ต่อมาในปี ค.ศ. 1942 นักสังคมวิทยาพอล ลาซาร์เฟลด์ (Paul Lazarsfeld) และคณะได้ทำการวิจัยบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา และอธิบายให้เห็นถึงผลสำคัญของสื่อมวลชนในการรณรงค์หาเสียง

ในวงการสื่อสารมวลชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาสื่อมวลชนในแง่ของอิทธิพลในการเป็นผู้กำหนดประเด็นการรับรู้ เหตุการณ์ ข่าวสารของประชาชน คือแนวคิดเรื่อง Agenda setting แทนที่การศึกษาแบบเก่าคือการศึกษาถึงผลของสื่อมวลชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความคิดเห็น ซึ่งได้กล่าวว่า แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการรับรู้ข่าวสารเน้นความสำคัญของสื่อมวลชนในฐานะเป็นผู้ชักจูงหรือนำโน้มน้าวใจ (persuasion)

ความหมายของคำว่า Agenda-setting ในที่นี้จึงหมายถึงความสามารถของสื่อมวลชนในการเป็นผู้กำหนด (set) ประเด็นหรือหัวข้อปัญหาต่าง ๆ ให้ประชาชนผู้รับข่าวสารทั่วไป

²³ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2541, หน้า 226-228.

ซึ่งเปรียบเหมือนผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งจะต้องรับทราบหรือตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในวาระการประชุม (agenda) เมื่อสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดวาระ หรือหัวข้อ ประเด็นข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือประชาชนจะคิดปฏิบัติตาม วาระหรือประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดไว้

การศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นข่าวสาร มีสมมุติฐานชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกประเด็นหรือหัวข้อในการรายงานข่าวสารการรับรู้(perception) หรือ ความเข้าใจและการตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อประเด็นนั้นๆ โดยมีข้อสรุปว่า ถ้าสื่อมวลชน ยิ่งเลือกเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมาก ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึง ความสำคัญของประเด็นหรือปัญหานั้นมากขึ้นตามไปด้วย

วอเตอร์ ลิพพ์มันน์ ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างภาพต่างๆ ในหัวสมองของคนเรา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Agenda Setting ที่มองว่าสื่อมวลชน ให้ความสนใจโดยการเน้นการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารบางเรื่อง และไม่เน้นการนำเสนอในบางเรื่อง โดยการพิจารณาหลักเกณฑ์คุณค่าของข่าวนั้น จะมีผลกระทบทำให้สาธารณชนผู้รับสารรับรู้ ความสำคัญของเรื่องราวต่างๆ ในสังคมเน้นการนำเสนอ

ดังกรณีการฟ้องคดีของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ สื่อมวลชนมีดุลยพินิจ ในการกำหนดประเด็นดังกล่าวอย่างไร ในการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้าย นรสิงห์มากเท่าไร ก็ก่อให้เกิดประชาชนสนใจที่จะติดตามเรื่องราวของทั้ง 2 กรณีนี้มากขึ้น

3.7 ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach)

ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach)²⁴ เริ่มต้น เป็นครั้งแรก เมื่อ Herzog (1994) ศึกษาเกี่ยวกับความพอใจที่แม่บ้านได้รับการฟังวิทยุภาค กลางวัน ในขณะที่เดียวกันการศึกษาผลกระทบของสื่อที่มีต่อผู้รับสาร ก็เริ่มปรากฏผลว่า สื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลต่อผู้รับสารมากดังที่นักวิชาการ ในยุคเริ่มแรกเคยตั้งสมมุติฐานไว้ ตัวอย่างเช่น Lazasfeld และ Stanton (1949) พบว่า ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 1948 นั้น การหาเสียงไม่ได้ทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเปลี่ยนใจ

²⁴ ยูล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542 หน้า 59-60.

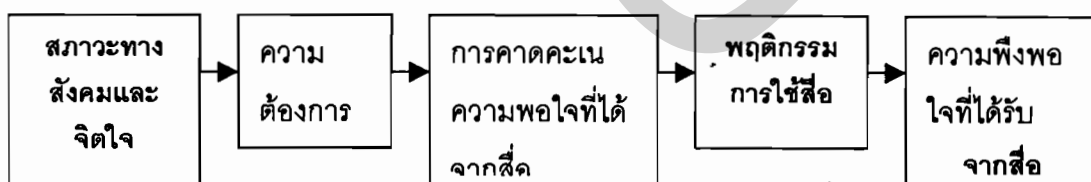
ในการเลือกผู้สมัครเลย เพียงแต่เป็นการย้ำให้ ผู้ลงคะแนนเสียงมั่นใจในการเลือกแต่เดิมของตนมากขึ้นเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่มีบทบาทในการเลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ และเลือกรับเนื้อหาของสารเพื่อสนองความต้องการของตน

การศึกษาสื่อมวลชนตามแนวทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ มีข้อสรุปที่ยอมรับ ดังนี้²⁵

1. มนุษย์มีความสนใจและแสวงหาข่าวสาร ไม่ได้ถูกยัดเยียดให้อ่าน ดู ฟัง มนุษย์มีการหลบหลีกข่าวสารได้ถ้าต้องการ
2. การใช้สื่อมวลชนของมนุษย์มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมาย (Goal –Direct)
3. สื่อมวลชนต้องแข่งขันกับสิ่งเร้าอื่นๆ อีกหลายอย่างที่อาจตอบสนองความต้องการรับรู้ของมนุษย์ได้
4. มนุษย์เป็นผู้กำหนดความต้องการของตัวเองจากความสนใจ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นในกรณีต่างๆ กัน

การศึกษาเรื่องความต้องการเกี่ยวกับสื่อหรือเหตุผลในการใช้สื่อนั้น มีต้นแบบมาจากผลการวิจัยของแคทซ์และคณะ ซึ่งได้สร้างแบบจำลองอธิบายการใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจไว้ดังนี้

แบบจำลองอธิบายการใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจ

จากแบบจำลองข้างต้น สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความต้องการ และความพึงพอใจของบุคคลไว้ว่า

²⁵ เสรี วงษ์มณฑา. อ้างถึงใน การเปิดรับ การคาดหวังประโยชน์ และความพึงพอใจในรายการธรรมะทางสื่อโทรทัศน์ของสมาชิกชมรมทางพระพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2538.

1. บุคคลได้รับแรงกดดัน ความตึงเครียด ความขัดแย้งทางสังคม ทำให้บุคคลต้องการผ่อนคลายแรงกดดันต่างๆ โดยการบริโภคสื่อมวลชน
2. สถานการณ์ทางสังคมเป็นตัวสร้างให้ปัจเจกบุคคลต้องตระหนักในปัญหา จึงมีความต้องการที่จะแสวงหาข่าวสารจากสื่อ
3. โอกาสที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับการตอบสนองความพึงพอใจตามความต้องการจากสถานการณ์ทางสังคมมีน้อยมาก ดังนั้นสื่อมวลชนจะเป็นตัวเสริมหรือทดแทนบริการต่างๆ ที่ขาดหายไปจากสังคม
4. การบริโภคข่าวสารจากสื่อ ทำให้สอดคล้องกับค่านิยมการเป็นสมาชิกและการเสริมย้ำความเชื่อของสังคม
5. สถานการณ์ทางสังคมจัดขอบเขตของความคาดหวัง ความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นการเปิดรับสื่อมวลชนจะเป็นตัวสนับสนุนการเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของกลุ่มในสังคม

นอกจากนี้ แม็คคอมบ์และเบ็คเกอร์ ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความต้องการต่อไปนี้

1. ต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการสังเกตการณ์และติดตามความเคลื่อนไหวต่างๆ จากสื่อมวลชน เพื่อให้รู้ทันต่อเหตุการณ์ ให้ทันสมัย และรู้ว่าอะไรมีความสำคัญพอที่จะเรียนรู้
2. ความต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือเหตุการณ์รอบๆ ตัว
3. ความต้องการข้อมูลเพื่อการพูดคุยหรือสนทนา (Discussions) โดยการรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลมีข้อมูลที่นำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่น
4. ความต้องการมีส่วนร่วม (Participating) ในเหตุการณ์แลความเป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว
5. ความต้องการเสริมความคิดหรือการสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว (Reinforcement)
6. ต้องการความบันเทิง (Relaxing and entertainment) เพื่อความเพลิดเพลินและผ่อนคลายอารมณ์

ปาล์มกรีน เวนเนอร์ และ โรเซนเกรน ได้ศึกษาพบว่ากระบวนการของความพึงพอใจในการเปิดรับสื่อ นั้น เกิดขึ้นระหว่างความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างโครงสร้างทางสังคมและลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล จุดสำคัญของโครงสร้างนี้ ไม่ใช่ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อ (Gratification Obtained) แต่เป็นการแสวงหาความพึงพอใจจากการใช้สื่อ (Gratification Sought) นอกจากนี้การแสวงหาความพึงพอใจจากสื่อไม่ได้ขึ้นอยู่กับค่าเพียงอย่างเดียว แต่มีความสัมพันธ์ทั้งในแง่เหตุและผลต่อการใช้สื่อ ตลอดจนตัวแปรทางสังคมและจิตวิทยา โดยนักวิชาการได้ระบุตัวแปรที่น่าสนใจ เช่น

1. ความคาดหวัง (Expectancy) คือความเชื่อของบุคคลที่ว่าสื่อนั้นมีศักยภาพพอที่จะให้ประโยชน์และความพึงพอใจแก่ตน และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลเปิดรับสื่อ

2. ความพึงพอใจจากสื่อ (Gratification) สามารถตีความได้ 2 ประเด็น คือ

2.1 ความพึงพอใจที่บุคคลแสวงหาจากสื่อ เป็นการประเมินค่าเกี่ยวกับความพึงพอใจที่สื่อจะให้ได้ อันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้บุคคลเปิดรับสื่อ

2.2 ความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากสื่อ หลังจากการเปิดรับสื่อหรือเนื้อหาของสื่อ ซึ่งจะย้อนกลับไปสนับสนุนหรือเปลี่ยนแปลงความเชื่อเดิม

3. โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) แคทซ์ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางสังคมกับความต้องการในการเปิดรับสื่อ ไว้ดังนี้

3.1 สถานการณ์ทางสังคมมีความขัดแย้งหรือวุ่นวายสับสน ทำให้บุคคลได้รับความตึงเครียด และแรงกดดัน บุคคลจึงต้องการผ่อนคลายแรงกดดันโดยการใช้สื่อ

3.2 สถานการณ์ทางสังคมทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกตระหนักรู้ถึงปัญหาที่ควรระมัดระวัง บุคคลจึงต้องการข่าวสาร และข่าวสารนั้นก็ได้อมาด้วยการเปิดรับสื่อ

3.3 สถานการณ์ทางสังคมทำให้โอกาสในชีวิตจริงของบุคคลที่จะสนองความต้องการต่างๆ ลดน้อยลง บุคคลจึงต้องหันไปใช้สื่อเพื่อชดเชยหรือทดแทนความต้องการเหล่านั้น

3.4 สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดค่านิยมบางประการ ซึ่งการใช้สื่อเป็นการแสดงถึงการยืนยันหรือการเสริมย้ำค่านิยมดังกล่าว

3.5 สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดการคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในการรักษาค่านิยมของการรวมกลุ่มทางสังคมไว้

ในการวิจัยนี้ ได้ใช้ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach) มาศึกษาถึงกลุ่มผู้รับสารซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการสื่อสาร ฟีนอลิตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

3.8 แนวความคิดเรื่องทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน²⁶

คำว่า "ทฤษฎีวิพากษ์" (Critical Theories) เป็นชื่อของสำนักคิดทางวิชาการสำนักหนึ่ง มีต้นกำเนิดตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ซึ่งรู้จักกันในนามทฤษฎี Marxist หรือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เริ่มต้นจาก K.Marx ผู้เป็นทั้งนักปรัชญาสังคม นักวิชาการของขบวนการแรงงาน และนักหนังสือพิมพ์ เป็นผู้วางรากฐานที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์สังคมที่รู้จักกันในนามต่อมาว่า "ลัทธิมาร์กซ์" หรือ "วิธีการแบบ Marxist" และได้ผ่านการทดสอบโดยนำไปใช้ในภาคปฏิบัติการที่เป็นจริงและมีชนบในการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อพัฒนาปรับปรุงทฤษฎีอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจากทฤษฎีที่ K.Marx ได้เริ่มต้นวางพื้นฐานเอาไว้ จึงแตกแยกกิ่งก้านสาขาออกเป็นอีกหลายทฤษฎีย่อยๆ

D.McQuail ได้แบ่งทฤษฎีวิพากษ์ออกเป็น 3 รุ่น คือ

- รุ่นแรก   ทฤษฎีมาร์กซ์ฉบับคลาสสิก
- รุ่นสอง   ประกอบด้วย 3 ทฤษฎี คือ Political-Economic Media Theory
The Frankfurt School และ Hegemonic Theory of Media
- รุ่นสาม   (Critical) Cultural Study

ในกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์เหล่านี้จะมีหลักการและวิธีการวิเคราะห์บางอย่างที่สืบต่อมาจากทฤษฎีมาร์กซ์ฉบับคลาสสิก แต่ทว่าในเรื่องของจุดเน้นและแง่มุมบางประการ ทฤษฎีย่อยเหล่านี้จะให้คำอธิบายที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ Political-Economic Media Theory จะสนใจมิติด้านเศรษฐกิจการเมืองที่เข้ามามีส่วนกำหนดกระบวนการทำงานของสื่อมวลชน ในขณะที่สำนัก Frankfurt จะลดความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจการเมืองลงไปบ้าง โดยเฉพาะจะสนใจการทำงานของสื่อมวลชนในวัฒนธรรมแบบ "Cultural Study" ส่วนกลุ่ม Hegemonic Theory of Media นั้น ประเด็นหลักที่ศึกษา คือ การต่อสู้ด้านความคิดและอุดมการณ์ในสังคม โดยพิจารณาสื่อมวลชนในฐานะกลไกทางอุดมการณ์

²⁶ กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, 2541, หน้า 1 – 12.

เจตนารมณ์ร่วมของสำนักทฤษฎีวิพากษ์

1. สำนักทฤษฎีวิพากษ์จะให้ความสนใจกับหลักปรัชญา วิธีคิด และระบบคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังเสมอ ในกรณีของการศึกษาระบบการสื่อสารตามแนวทางของสำนักทฤษฎีวิพากษ์ คำถามในมิติเชิงจริยธรรม (Ethical Aspect) ของกระบวนการและระบบการสื่อสาร จึงจะถูกตั้งขึ้นมา เช่น สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างความยุติธรรมในสังคม หรือ กลับช่วยเพิ่มความ ยุติธรรมให้มากขึ้น
2. เป้าหมายของสำนัก คือ การปฏิรูปคุณค่า เพื่อให้คุณค่าที่สำคัญมีฐานะเป็นหลักในวงการนั้นๆ
3. วัตถุประสงค์ของการค้นคว้า ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้เท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายเพื่อการนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เป็นจริงด้วย
4. ลู่ทางในการแก้ไข จะนำเสนอวิธีการแก้ไขแบบส่วนรวม (Collective) มิใช่ทางออกของแต่ละบุคคล (Individual)

รากฐานของวิธีการแบบสำนักทฤษฎีวิพากษ์

E.M.Rogers ได้จัดทำข้อสรุปเปรียบเทียบระหว่างสำนักคิดกระแสหลักของสื่อสารมวลชนที่เรียกว่า “สำนักประจักษ์นิยม” (Empirical School) หรือ P.Lazarsfeld เรียกว่า “การวิจัยเชิงบริหาร (Administrative Research) กับสำนักทฤษฎีวิพากษ์เอาไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1. *ปรัชญาแบบ Positive VS. Negative* วิธีการของทฤษฎีวิพากษ์ก่อตัวมาจากปรัชญาแบบ Positivism ซึ่งถือว่าความเป็นจริง (Reality) และความรู้เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว (Given) การศึกษา ค้นคว้า ก็คือ การพยายามที่จะอธิบายสิ่งที่เป็นอย่างนั้นว่า “อะไรเป็นอะไร” แต่ปรัชญาแบบ Negative ของทฤษฎีวิพากษ์ไม่เชื่อว่าความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้มาแล้ว หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ดังนั้น จึงต้องตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ทางสังคมว่า “สิ่งที่เป็นอยู่นั้นเป็นมาได้อย่างไร คลี่คลายมาได้อย่างไร ด้วยกลไกและกระบวนการอะไร” กล่าวคือ เป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์รากเหง้าความเป็นมาของปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Context of Emergence)

2. *แนวทางการวิเคราะห์แบบ Sectarian VS. Holistic* การพิจารณาปัญหาต่างๆ ของการสื่อสารของสำนักประจักษ์นิยมไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ หรือการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนก็ตามวิธีการเข้าสู่ปัญหาจะขีดวงจำกัดอยู่เพียงภายในกระบวนการหรือระบบของการสื่อสารเท่านั้น โดยจะไม่พิจารณาออกไปถึงบริบททางสังคมที่กระบวนการหรือระบบการสื่อสารนั้นกำลังเกิดขึ้น เช่น เมื่อพิจารณาปัญหาการเปิดรับสื่อของ

บุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ก็จะไม่พิจารณาถึงปัจจัยของการเข้าถึงสื่อ (Accessibility) หรือวิถีชีวิตประจำวันของ ผู้รับสาร การวิเคราะห์จึงมีลักษณะแยกส่วน (Sectarian) ส่วนวิธีการเข้าสู่ปัญหาของทฤษฎีวิพากษ์จะใช้การวิเคราะห์ในลักษณะองค์รวม (Holistic) กล่าวคือ จะพิจารณาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยต่างๆ อยู่เสมอ กล่าวเฉพาะในกรณีของกระบวนการหนึ่งของระบบการสื่อสาร ทฤษฎีวิพากษ์มีแนวคิดพื้นฐานว่าระบบดังกล่าวไม่เคยเกิดขึ้นอย่างตัดขาดจากบริบททางสังคมเลย ไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือวัฒนธรรม ดังนั้นการวิเคราะห์การสื่อสารจะเป็นไปไม่ได้เลยหากปราศจากทฤษฎีสังคม

การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับสังคม

1. หน้าที่บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม เนื่องจากทฤษฎีกระแสหลัก เช่น ทฤษฎี Functionalism มีสมมุติฐานต่อสังคมว่าสังคมนั้นจะมีเสถียรภาพ (Stability) และความสมดุล (Equilibrium) เป็นหลัก ส่วนสำนักทฤษฎีวิพากษ์มีสมมุติฐานว่าสังคมนั้นประกอบขึ้นด้วยกลุ่มต่างๆ ชนชั้นต่างๆ ที่ล้วนมีความขัดแย้ง (Conflict & Contradiction) เป็นด้านหลัก ดังนั้นคนแต่ละกลุ่มก็จะพยายามใช้กลไกทุกอย่างของสังคม รวมทั้งสื่อมวลชนเพื่อจัดการกับความขัดแย้ง ดังกล่าว เพื่อให้ผลลัพธ์สุดท้ายออกมาเป็นประโยชน์แก่กลุ่มหรือ ชนชั้นของตนให้มากที่สุด
2. ทิศนะต่อตัวสื่อมวลชน ทฤษฎีกระแสหลัก เช่น Functionalism มองว่าสื่อมวลชนนั้นมีพลังและอิทธิพลในการทำงานที่จะกำหนดโฉมหน้าและทิศทางของสังคมอย่างมาก ส่วนทฤษฎีวิพากษ์มองว่าลำพังตัวสื่อมวลชนเองไม่สามารถจะมีอิทธิพลในการทำงานได้มากมายนัก ทั้งนี้ เพราะสื่อต้องทำงานอยู่ภายใต้กรอบและแรงผลักดันจากกลุ่มพลังต่างๆ ในสังคม
3. ภาพลักษณ์ของสื่อมวลชน ทฤษฎีกระแสหลักได้สร้างภาพลักษณ์ของสื่อมวลชนขึ้นมาในลักษณะของ “พระเอกขี่ม้าขาว” ที่มาช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ทางสังคม ทำหน้าที่ในทางที่ดีเป็นคุณประโยชน์และสร้างสรรค์เป็นส่วนใหญ่ สำหรับทฤษฎีวิพากษ์ส่วนใหญ่จะพิจารณาฐานะของสื่อมวลชนในแง่กลไกทางสังคมชนิดหนึ่ง K.Mark กล่าวว่า “ชนชั้นใดมีอำนาจในการครอบครองปัจจัยในการผลิตวัตถุ ก็ย่อมมีอำนาจในการควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิดของสังคมไปด้วย” ดังนั้น สื่อมวลชนในฐานะปัจจัยการผลิตความคิดอย่างหนึ่งของสังคม จึงมักจะถูกเป็นเครื่องมือให้กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มเจ้าของทุน หรือกลุ่มที่ได้เปรียบมีอภิสิทธิ์และมีอำนาจในสังคม นำเอาไปใช้จัดการกับคนกลุ่มอื่นๆ มากกว่า

ในการวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีสื่อมวลชนวิพากษ์มาศึกษาสื่อมวลชนด้วยการวิเคราะห์และวิจารณ์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งจะ

วิเคราะห์สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณภักยาและพันท้ายนรสิงห์ ในประเด็นต่อไปนี้เป็น

1. ศึกษาและวิเคราะห์ที่มา กระบวนการ เป้าหมาย แรงจูงใจ ของสื่อมวลชน ในการฟื้นฟูอดีต (Agenda Setting)

ทฤษฎีวิพากษ์มีแนวคิดว่าในกระบวนการสื่อสารจะต้องเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม²⁷ ในการวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญกับการเกี่ยวโยงกันระหว่างโครงสร้างเศรษฐกิจของสังคม อุตสาหกรรมสื่อมวลชนและเนื้อหา/ผลผลิตของสื่อมวลชน การเป็นเจ้าของการผลิตที่เกี่ยวข้องกับสื่อและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการศึกษาสื่อมวลชนนั้น กลุ่ม Political Economy เสนอว่าจะต้องวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมอยู่เสมอ และนักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่าส่วนหนึ่งของเนื้อหาจะถูกกำหนดมาจากผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุนหรือผู้ตัดสินใจระดับนโยบาย

จากสถานะที่สื่อมวลชนดำเนินการอยู่ในระบบทุนนิยมนั้น กลุ่ม Political Economy ได้ทำนายว่าจะเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ กับสื่อมวลชน คือ

- สื่อที่ดำเนินอย่างเป็นอิสระจากระบบทุน (ไม่หวังกำไร) หรือจากนายทุนจะล้มหายตายจากไป สื่อที่ต้องการจะเอาชีวิตรอดอยู่ต่อไป จะทำงานอย่างมีอิสระน้อยลงทุกที
- จะเกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์ของทุน การกระจุกตัวของสื่อในตลาดผู้บริโภค
- ผู้ที่ทำงานสื่อจะต้องใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด เช่น การนำเอาละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ที่เคยสร้างมาแล้วจนผู้ชมรู้จักกันอย่างดีมา สร้างใหม่อย่างซ้ำซาก ทำให้ไม่มีใครกล้าแหวกตลาดหรือทวนกระแสออกไป สุนทรียะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กลายเป็นสิ่งที่หาได้ยาก
- มีการลดการลงทุนในสาขาที่ทำกำไรให้น้อย เช่น การทำรายการสารคดีดีๆ ทางโทรทัศน์จะลดน้อยลง นายทุนทุกรายจะแห่ไปผลิตรายการเกมโชว์ ละครที่ให้กำไรงาม
- เนื้อหาของข่าวสารจะมีลักษณะไม่สมดุลย์ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเอาใจเจ้าของทุนซึ่งมักเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง

²⁷ แหล่งเดิม, หน้า 134-135.

2. บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน

2.1 ในการทำหน้าที่กระจุกสะท้อนภาพสังคม ตามแนวคิดนี้สื่อมีหน้าที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคม หากสังคมเต็มไปด้วยความเลวร้าย ภาพของสังคมที่ปรากฏมาทางสื่อนั้นก็ย่อมจะเป็นภาพของความเลวร้าย ในทางตรงข้ามหากว่าสังคมเต็มไปด้วยความสุจริต ภาพที่สะท้อนผ่านกระจุกเงา คือ สื่อก็ย่อมที่จะสุจริต ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมีหน้าที่ในการสอดส่องสังเกตการณ์ดูแลสิ่งแวดล้อมในสังคม (surveillance of the environment) หมายถึงหน้าที่ในการเฝ้าดูแลสอดส่องแสวงหา และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา

2.2 ในการทำหน้าที่สร้างความคิดและความเชื่อของคนในสังคม (Social Ethos) เมื่อสังคมเปลี่ยนจากสังคมแบบเก่ามาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้เกิดกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือบางครั้งเรียกว่า การก่อให้เกิดบรรทัดฐานจริยธรรม (ethicizing) ภายใต้หน้าที่นี้เอง สื่อมวลชนจะแสดงให้เห็นความเบี่ยงเบนต่างๆ จากสิ่งที่คนทั่วไปยอมรับ จากกฎหมาย และจากขนบธรรมเนียมประเพณี

2.3 การรณรงค์และการสั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนในสังคม (Mobilize & Indoctrinate) บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในทัศนะของคณะกรรมาธิการแม็กไบรด์²⁸ กล่าวว่า สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และการพัฒนาวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมสติปัญญาและจินตนาการของปัจเจกชน รวมทั้งกระตุ้นความต้องการและความคิดสร้างสรรค์ในทางสุนทรียภาพ แต่บางครั้งสื่อมวลชนก็อาจจะเป็นตัวการทำลายคุณค่าวัฒนธรรมชั้นสูงที่เคยมีอยู่ เนื่องจากวัฒนธรรมมวลชนมีการผลิตอย่างมาก ในเวลารวดเร็ว และมุ่งให้คนทุกระดับชั้นเข้าถึง ดังนั้น คุณค่าด้านสุนทรียะและความวิจิตรอลังการที่เคยมีอยู่จึงลดต่ำหรือสูญหายไป

2.4 การพัฒนาหรือการก่อให้เกิดคตินิยมในสังคม การสื่อสารมีบทบาทหน้าที่เป็นพาหะของวัฒนธรรม (carrier of culture) ส่งเสริม สร้างสรรค์ กระตุ้นความสนใจ และเผยแพร่พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์และสังคมนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม แต่ในมุมกลับกัน การสื่อสารในยุคปฏิวัติทางเทคโนโลยีอาจเป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมได้ ความแพร่สะพัดอย่างกว้างขวางอาจส่งผลกระทบต่อสังคมได้

²⁸ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, หน้า 213.

3. ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

3.1 การนำเสนอความจริงหรือความไม่จริงหรือความไม่จริงในสังคม คณะกรรมการแม็คไบรด์ มองว่าบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารจากจุดยืนของสังคมมักจะถูกมองข้ามไปเสียบางทีก็เห็นว่าไม่ค่อยมีความสำคัญเหมือนอย่างการเมือง เศรษฐกิจ หรือการทหาร หรือมิฉะนั้นก็ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจฝ่ายต่างๆ ในทางที่ผิด แทนที่จะเปิดโอกาสให้การสื่อสารได้มีบทบาทในทางบวก กลับเอาการสื่อสารไปใช้ในการเผยแพร่ข่าวเท็จ หรือข่าวกึ่งจริงกึ่งเท็จ (half-truths) ในลักษณะของการบิดเบือนและโฆษณาชวนเชื่อ

3.2 การเป็นผู้นำของสังคมหรือการตามกระแสสังคม บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) จะส่งผลในการช่วยเน้นเหตุการณ์เฉพาะให้เกิดเป็นความสำคัญขึ้นในสายตาของสาธารณชน ตามที่ Kraus, S. and Davis 1976, Becker²⁹ ให้ความเห็นเรื่องสมมุติฐานเบื้องต้นในการกำหนดวาระข่าวสารว่า “กระบวนการของการมีอิทธิพลทางความคิดซึ่งเริ่มต้นไหลจากการจัดลำดับความสำคัญของเรื่องเช่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มต่างๆ ไปสู่การจัดลำดับความสำคัญของสื่อมวลชน (ซึ่งมีคุณค่าของข่าว และความสนใจของผู้ชมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญร่วมอยู่ได้) และท้ายที่สุดก็ไหลไปสู่ความคิดเห็นของสาธารณชน

3.3 การเป็นเครื่องมือของกลุ่มชนชั้นสูงที่มักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อรักษาอำนาจของตนหรือมอมเมาประชาชน ทฤษฎีวิพากษ์ส่วนใหญ่จะพิจารณาฐานะของสื่อมวลชนในแง่กลไกทางสังคมชนิดหนึ่ง และจากบทสรุปของ K. Marx กล่าวว่า “ชนชั้นใดที่มีอำนาจในการครอบครองปัจจัยในการผลิตวัตถุ ก็ย่อมมีอำนาจในการควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิดของสังคมไปด้วย” ดังนั้นสื่อมวลชนในฐานะปัจจัยการผลิตความคิดอย่างหนึ่งของสังคม จึงมักจะถูกเป็นเครื่องมือให้กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มเจ้าของทุน หรือกลุ่มที่ได้เปรียบ มีอิทธิพล และมีอำนาจในสังคม นำเอาไปใช้จัดการกับคนกลุ่มอื่นๆ มากกว่า

²⁹ Kraus, S. and Davis 1976, Becker อ้างถึงใน “การนำเสนอประเด็นของ ‘สมรภัทร์ คำสิงห์’ ในสื่อมวลชน” หน้า 3.

4. แนวคิดเรื่องการสร้างภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ (Image) หมายถึง ภาพที่คนรู้สึกนึกคิด หรือวาดขึ้นในใจ จะเป็นภาพของอะไรก็ได้ ทั้งที่มีชีวิต หรือไม่มีชีวิต เช่น ภาพของคน หน่วยงาน องค์กร สินค้า หรือผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ภาพลักษณ์เกิดขึ้นจากการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งจากประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อมบวกกับความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในจิตใจ หรือเป็นภาพในใจที่บุคคลรับรู้ต่อบุคคล วัตถุ สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ฯลฯ เพราะคนเรานั้น ย่อมมีภาพในจิตใจต่อโลกภายนอก คำว่า Image นี้ เดิมใช้คำว่าจินตภาพ หรือ จินตนาการ แต่ไม่ได้รับความนิยม จึงเปลี่ยนเป็นภาพลักษณ์เมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยพลตรีพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ประทานเสนอให้ใช้คำนี้ (การประชุมคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ราชบัณฑิตยสถาน) เพราะตรงกับความหมายของคำว่า Image³⁰

คำว่า “ภาพพจน์” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525 : 616 หมายถึง “คำพูดที่เป็นลํานวนโวหาร ทำให้นึกเห็นภาพ(Figure of Speech)” แต่คำว่าภาพพจน์นี้ได้รับความนิยมใช้ในความหมายของ Image ทั้งๆ ที่ความหมาย และความถูกต้องจริงๆ แล้ว ควรจะใช้คำว่าภาพลักษณ์ในกรณีที่ต้องการหมายถึง Image ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ ดังนี้

ประจวบ อินฮืด กล่าวว่ ภาพลักษณ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนความรู้สึก ความนึกคิดของคนที่มีต่อกรณี บุคคล หรือสถาบัน เป็นคุณค่าเพิ่มหรือความนิยม ซึ่งจะเป็นพลังแฝงที่จะนำไปสู่พฤติกรรม

มานิต รัตนสุวรรณ กล่าวว่ ภาพลักษณ์ ความประทับใจในสิ่งที่เรารู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง จะเรียกว่าชื่อเสียงก็ได้

การเกิดภาพลักษณ์³¹

เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ อันเกิดจากการปล่อยให้ไปไปตามสภาวะแวดล้อม แล้วแต่ประชาชนจะนึกคิดโดยมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามที่องค์กรปรารถนา

³⁰ ดวงพร คำบุญวัฒน์ และ วาสนา จันทร์สว่าง, สื่อสาร...การประชาสัมพันธ์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์, 2541, หน้า 1 - 2.

³¹ แหล่งเดิม, หน้า 62-63.

เกิดขึ้นโดยสร้างสรรค์ โดยกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ตามที่องค์กรได้วางแผนไว้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สำหรับประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ซึ่งเป็นเรื่องกิจกรรมขององค์กร ว่าเป็นไปในรูปใด

การสร้างสรรคภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ได้ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ แม้จะอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานและต่อเนื่อง แต่ให้ผลคุ้มค่า ภาพลักษณ์นั้นจะปล่อยให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่ได้เพราะไม่เป็นไปตามที่เราต้องการหรืออาจผิดพลาด ภาพลักษณ์ที่สร้างสรรค์ประกอบด้วย

- การสร้างภาพลักษณ์ โดยวางแผนกำหนดขอบเขตของภาพลักษณ์ที่จะสร้างขึ้น
- การส่งเสริม ป้องกัน และรักษาภาพลักษณ์ให้คงทนถาวร
- การแก้ไขภาพลักษณ์ หมายถึงการแก้ไขภาพลักษณ์เชิงลบในกรณีวิกฤติการณ์

การที่จะตัดสินใจภาพลักษณ์ของใครนั้น ต้องมองถึงปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อภาพลักษณ์ นั้น คือ สถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้นๆ ประกอบ ดั่งนั้น สื่อมวลชนจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ดังที่ แชรแมน (Schramm) กล่าวว่า "สื่อมวลชนมีส่วนสร้างสถานภาพให้แก่ปัจเจกชน โดยการรับรองหรือสรรเสริญผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวิทยุ โดยในความเป็นจริงแล้วมีคนเป็นจำนวนไม่มากนักที่ถูกจับตาโดยสื่อเพื่อสร้างสถานภาพแก่ปัจเจกชน ในส่วนนี้เป็นความสามารถอันน่าพิศวงของสื่อที่จะให้สถานภาพ (The mass media can confer status) ซึ่งหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของ สื่อมวลชน คือ การทำหน้าที่ Spin Doctor³² คือ การที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เหมือน Doctor ในการ Spin หรือสร้างภาพของบุคคลหรือสิ่งต่างๆ เข้าสู่ การบริโภคของมหาชน ด้วยวิธีการต่างๆ กัน เช่นการนำเสนอในข่าว บทความ ดังที่เห็นในปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องการสร้างภาพลักษณ์มาเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการสื่อสารที่มีผลต่อการเกิดภาพลักษณ์ของกรณีศึกษาทั้ง 2 กรณี เช่น พระสุพรรณกัลยาได้รับการสร้างภาพลักษณ์ ให้เป็นวีรสตรีผู้เสียสละต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ส่วนพันท้ายนรสิงห์ได้รับการสร้างภาพลักษณ์เข้าสู่ความสนใจของประชาชนด้วยความซื่อสัตย์

³² Cultural and Communication. P. 326.

5. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของการสื่อสารและปริบทแวดล้อม

จากอิทธิพลด้านแนวคิดที่ได้จากสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง ทำให้ R.Williams เน้นว่า แนวทางในการศึกษาวัฒนธรรม จะต้องศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม คือ ต้องศึกษากระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Production) และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมนั้น (Reproduction)³³ ซึ่งในการศึกษากระบวนการทางวัฒนธรรมต่างๆ นั้น แนวคิดของสำนักวัฒนธรรมนิยมเสนอว่าควรที่จะต้องศึกษาปริบทต่างๆ ที่แวดล้อมด้วย

“ในการศึกษากระบวนการทางวัฒนธรรมนั้น เราไม่สามารถจะแยกดูกิจกรรมย่อยๆ อันใดเพียงอันเดียวได้ ทั้งนี้เพราะสังคมเราประกอบขึ้นด้วยตาข่ายแห่งความสัมพันธ์ของปฏิบัติการทางสังคมย่อย ที่มีผลกระทบถึงกันตลอดเวลา ดังนั้น เราจึงต้องวิเคราะห์เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ดังกล่าว”³⁴

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการศึกษากระบวนการสื่อสารของทฤษฎีวิพากษ์³⁵ ซึ่งทฤษฎีวิพากษ์จะใช้วิธีการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารในลักษณะองค์รวม (Holistic) กล่าวคือ พิจารณาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยต่างๆ เนื่องจากทฤษฎีวิพากษ์มองว่าระบบการสื่อสารไม่สามารถตัดขาดจากปริบททางสังคมเลยไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจการเมือง สังคม หรือวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นในการศึกษากระบวนการสื่อสารจะต้องให้ความสนใจกับปริบท และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างปริบทและการสื่อสารอยู่เสมอ

เช่นเดียวกับ กลุ่ม Interdependence มองว่าทั้งสื่อและโครงสร้างสังคมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน เช่น การขยายตัวของโครงสร้างธุรกิจไทย มีอิทธิพลทำให้เกิดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ตอบสนองความต้องการข่าวสารด้านธุรกิจอย่างมาก ในทางกลับกัน บรรดาสื่อที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ก็มีอิทธิพลย้อนกลับไปถึงการพัฒนาและการเจริญเติบโตของโครงสร้างธุรกิจเช่นกัน

ผู้วิจัยได้แนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยได้มีการวิเคราะห์ปริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยการวิเคราะห์สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ พบว่ามีปริบทต่างๆ เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ คือ

³³ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม, หน้า 23

³⁴ แหล่งเดิม, หน้า 24

³⁵ กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์, หน้า 11

ปริบททางเศรษฐกิจ

กรณีพระสุพรรณกัลยา เช่น การท่องเที่ยว ธุรกิจบันเทิง ธุรกิจการค้า ฯลฯ
กรณีพันท้ายนรสิงห์ เช่น การท่องเที่ยว ธุรกิจบันเทิง ธุรกิจการค้า ฯลฯ

ปริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ปริบททางสังคมในกรณีพระสุพรรณกัลยา เช่น การชำระประวัติศาสตร์แนวคิดเรื่อง
การเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคในสังคมของสตรี ไลยศาสตร์ ฯลฯ

กรณีพันท้ายนรสิงห์ เช่น การเคารพกฎระเบียบ การฟื้นฟูประวัติศาสตร์
ไลยศาสตร์ ฯลฯ

ส่วนปริบททางวัฒนธรรมของการฟื้นฟูคดีกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
นั้น จะเกี่ยวข้องกับค่านิยมของคนไทยที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาช้านาน

กรณีพระสุพรรณกัลยา เช่น การนับถือสถาบันกษัตริย์และเจ้านาย ความรักชาติ
ความเสียสละ ฯลฯ

กรณีพันท้ายนรสิงห์ เช่น ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี ความเสียสละ ฯลฯ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยเรื่อง “อาชีพอสตรีในละครโทรทัศน์”³⁶ โดย จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ
ซึ่งเป็นการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างในการเล่าเรื่อง
รวมทั้งยังศึกษาถึงกระบวนการสื่อความหมายของโครงสร้างเหล่านั้นด้วย ตามแนวคิดทฤษฎี
โครงสร้างนิยม (Structural Theory) ที่เสนอว่า การพิจารณาถึงหน่วยย่อยของสิ่งที่ศึกษา และ
การวิเคราะห์ถึงสัมพันธ์ภาพของแต่ละองค์ประกอบ จะทำให้เราทราบความหมายที่แท้จริงได้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สื่อในกระบวนการสื่อสาร
พื้นอดีต โดยแบ่งการวิเคราะห์สื่อเป็น 2 ระดับ คือ ระดับย่อยที่ละชิ้น และระดับใหญ่ คือ
การสรุปภาพรวมของสื่อแต่ละชนิด

³⁶ จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ. อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชา
การสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

6.2 งานวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชน”³⁷ ของ ร.ต.ท.(หญิง) อารยา ถาวรวันชัย พบว่าปัจจัยที่เอื้ออำนวยกระบวนการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร เนื่องจากผู้ส่งสารได้เลือกใช้กลยุทธ์ต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นระยะเวลาสั้น

2. ปัจจัยจากสื่อมวลชน ตามแนวคิดของ S.Hall กล่าวว่าสื่อมวลชนมีคุณสมบัติที่จะสร้างพลังอำนาจได้อย่างครบถ้วน 3 ประการ คือ

ก. Institution Position อันหมายถึง ฐานะตำแหน่งของผู้ส่งสารที่มีความชอบธรรมในการทำหน้าที่ มีความน่าเชื่อถือ

ข. Structure of Access มีโครงสร้างที่สามารถเข้าถึงทั้งกลุ่มผู้รับจำนวนมาก ได้พร้อมๆ กันรวมทั้งสามารถติดตั้งมุมมองและจุดยืนของการรับรู้ของผู้รับสาร ได้ด้วยและยังมีศักยภาพที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. มีกลไกในการควบคุมการผลิต สื่อได้ถูกสร้างขึ้น โดยมีการควบคุมในทุกขั้นตอน

3. ปัจจัยเอื้ออำนวยจากโครงสร้างค่านิยมของสังคมไทย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในเรื่องดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องปัจจัยที่สนับสนุนให้กระบวนการสื่อสารฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ประสบผลสำเร็จ

6.3 งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์” ของจินตนา ต้นสุวรรณนนท์³⁸ โดยหยิบยกกรณีที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์มาทำการศึกษา 2 กรณี ได้แก่ กรณี การรายงานข่าวของสมพงษ์ เลือดทหาร และ กรณีรายงานข่าวดาราที่เข้าไปพัวพันกับยาเสพติด พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ คือ

³⁷ ร.ต.ท.(หญิง) อารยา ถาวรวันชัย .ภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชน. อ้างถึงใน “การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์” หน้า 73.

³⁸ จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

1. ปัจจัยในด้านความคลุมเครือของปัญหาจริยธรรม เป็นปัญหาที่ต้องตัดสินใจเลือกระหว่างการทำตามหน้าที่กับการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น
2. ปัจจัยอันเกิดจากธรรมชาติในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ เนื่องจากธรรมชาติของหนังสือพิมพ์เป็นงานที่ต้องรีบเร่งแข่งกับเวลาเพื่อที่เสนอข่าวที่สดทันต่อเวลา
3. ปัจจัยในด้านการตรวจสอบควบคุมกันเองในแวดวงวิชาชีพหนังสือพิมพ์
4. ปัจจัยในด้านผู้อ่าน ที่มีความสนใจข่าวที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ข่าวเรื่องเพศ ความรุนแรง ข่าวอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ผลักดันให้นักหนังสือพิมพ์ต้องชวนชวนนำเสนองานข่าวสารด้านนี้ รวมทั้งผู้อ่านตรวจสอบหนังสือพิมพ์น้อยเกินไปนักหนังสือพิมพ์ก็จะไม่เห็นข้อบกพร่องของตัวเอง และยังคงกระทำการเช่นนั้นต่อไป
5. ปัจจัยส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำไปโดยเจตนาของหนังสือพิมพ์ เกิดจากการที่นักหนังสือพิมพ์มีความโลภ เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว ขาดสำนึก รับผิดชอบ
6. ปัจจัยในด้านมาตรการและกลไกในการควบคุมหนังสือพิมพ์จากกฎหมายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
7. ปัจจัยอันเกิดจากเป้าหมายในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ (กำไร) เพื่อให้ธุรกิจอยู่รอด
8. ปัจจัยอันเกิดจากสัมพันธภาพภายในองค์กร เพราะการทำงานในองค์กรจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่องค์กรวางไว้ และปฏิบัติตามไปในแนวทางที่คนในองค์กรพอใจและให้การยอมรับ
9. ปัจจัยส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำไปโดยไม่เจตนาของนักหนังสือพิมพ์ ได้แก่ ความไม่รู้เนื่องจากพินความรู้ของนักหนังสือพิมพ์ไม่ดีพอ และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์
10. ปัจจัยในด้านเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ซึ่งปัจจุบันนี้กฎหมายสื่อมวลชนให้เสรีภาพมากเกินไป

ในการนำเสนอข่าวสารเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ผ่านสื่อมวลชน นั้น แนวคิดของผู้นำเสนอข่าวสารจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดขององค์กรและจริยธรรมในการนำเสนอ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาเป็นแนวการศึกษาเหตุผลและแนวคิดในการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง "กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์" เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงพรรณนา (Qualitative Data Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)

การวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับย่อย และระดับที่สังเคราะห์เป็นภาพรวมใหญ่

- ระดับย่อย คือ การวิเคราะห์สื่อทีละชนิด
- ระดับใหญ่ คือ การนำผลการวิเคราะห์สื่อทีละชนิดมาสังเคราะห์เป็นภาพรวม

กระบวนการพื้นอดีตในแต่ละกรณี

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis)

1. แหล่งข้อมูล

สำรวจและรวบรวมสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : กรณีศึกษาพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ประกอบด้วย

1.1.1 สื่อประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์

กรณีพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยานวนิยาย เรื่อง พระสุพรรณกัลยาณี และปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา ฯลฯ

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้แก่ บทละคร เรื่อง พันท้ายนรสิงห์ นวนิยายเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" ฯลฯ

1.1.2 สื่อประเภทเทปโทรทัศน์

กรณีพระสุพรรณกัลยา -

กรณีพันท้ายนรสิงห์ เทปละครเวที เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”

1.2 สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
ได้แก่ ข่าว หรือ บทความ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ 2 กรณี

1.2.1 สื่อประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์

กรณีพระสุพรรณกัลยา ผู้วิจัยได้เลือกวิเคราะห์ข่าวและบทความ จากหนังสือพิมพ์
รายวัน ไทยรัฐ เดลินิวส์ และข่าวสด ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทประชาชนนิยม และหนังสือพิมพ์
รายสัปดาห์ คือ เนชั่นสุดสัปดาห์และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์
ที่นำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในปริมาณมากและต่อเนื่อง (รายละเอียดในตารางที่ 1
และ 2)

เอกสารวิชาการ

พระสุพรรณกัลยา : จากตำนานสู่ประวัติศาสตร์ ดร.สุนทร ชูตินธวานนท์

ภาพถ่าย

ภาพถ่ายพระสุพรรณกัลยาที่เผยแพร่ รวมทั้งปฏิทิน

กรณีพันท้ายนรสิงห์ เนื่องจากเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน
ในปริมาณที่น้อยกว่า เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา และกระจายไปในสื่อต่างๆ ในระยะเวลา
ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากสื่อต่างๆ โดยไม่เจาะจงขอบเขตว่าเป็นข่าวหรือบทความ
จากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารใดๆ (ตามตัวอย่างเอกสารในตารางที่ 3)

ตารางที่ 1

ตัวอย่างเอกสารกรณีพระสุพรรณกัลยา : ประเภทข่าว

วันที่	หนังสือพิมพ์	หัวข้อข่าว
25 กุมภาพันธ์ 2542	ไทยรัฐ	คนแห่ซื้อสักการะ ภาพนิมิตพระสุพรรณกัลยา
26 กุมภาพันธ์ 2542	..	ภาพนิมิตอิมคริม ยังสับสนต่างฝ่ายต่างอ้างที่มา
27 กุมภาพันธ์ 2542	..	ค่านูบวิญญูณถ่ายไม่ได้ รูปปั้นก็ไม่ถูกต้อง
28 กุมภาพันธ์ 2542	..	เดือนอย่างมงามยอภินิหารพระสุพรรณกัลยา
1 มีนาคม 2542	..	แนะประสานกรมศิลป์ กระแสศรัทธายังล้น
2 มีนาคม 2542	..	เผยตัวเก็ง รับบทสุพรรณกัลยา แหม่ม - นุช
5 มีนาคม 2542	..	คำพระสุพรรณกัลยา แข่ง - ตายโง่
9 มีนาคม 2542	..	ฮือฮาเลขเด็ด อายุหลวงปู่โง่
26 กุมภาพันธ์ 2542	..	บูชาพระสุพรรณกัลยา กรมศิลป์ปกครองเดือน! อย่าออกนอกเส้นทาง
27 กุมภาพันธ์ 2542	เดลินิวส์	ทิวสารทิศยังฮือฮา แห่กันไปกราบไหว้ "พระสุพรรณ กัลยา"
28 กุมภาพันธ์ 2542	..	ศรัทธาบูชาพระสุพรรณกัลยา
1 มีนาคม 2542	..	สังเกตุประวัติพระสุพรรณกัลยา
2 มีนาคม 2542	..	ตื่นบูชา "พระสุพรรณ" ระวังเจของปลอม
3 มีนาคม 2542	..	พระสุพรรณกัลยา สำนักข่าวต่างชาติแพร่ข่าวไปทั่วโลก
4 มีนาคม 2542	..	ไม่ต้องรอกกรมศิลป์สร้างเลย "ตำหนัก" พระพี่นาง
9 มีนาคม 2542	..	เผยเหตุมรณภาพ "หลวงปู่โง่"
10 มีนาคม 2542	..	เผยอัศจรรย์ปู่โง่สุดขลัง
26 กุมภาพันธ์ 2542	ข่าวสด	"สุพรรณกัลยา" ไม่ใช่หน้าตัวเอง
28 กุมภาพันธ์ 2542	..	ต้นตอสุพรรณกัลยา โอโห ปู่โง่ แคล้ว แม่นาค ก็มา
1 มีนาคม 2542	..	"ชวน" สังฆาระประวัติ หายุดิ "สุพรรณกัลยา"
2 มีนาคม 2542	..	ชวนจีกรมศิลป์ ให้สติ คลัง "สุพรรณกัลยา"

ตารางที่ 2

ตัวอย่างเอกสารกรณีพระสุพรรณกัลยา : ประเภทบทความ

วันที่	หนังสือพิมพ์/ นิตยสาร	ชื่อเรื่อง
4-10 มีนาคม 2542	เนชั่นสุดสัปดาห์	สงครามศรัทธา "หมอด้อย" VS "หมอหยอง" "วัดลาดสิงห์" VS "วัดพระพุทธรบาทเขารวก"
	..	พระสุพรรณกัลยาในมิติทางประวัติศาสตร์
	..	ไม่มีบันทึกพระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรี
4 – 10 มีนาคม 2542	..	กาญจนา นาคินทร์ กับ "พระพี่นางสุพรรณกัลยา" สยามรัฐ – ดอกหญ้า..ใครจะคว้าไปครอง
	..	ประวัติศาสตร์ หรือ คติชาวบ้าน
11-17 มีนาคม 2542	..	พระสุพรรณกัลยา : ประวัติศาสตร์ที่ถูกเลือกกับถูกทำให้ลืม
11-17 มีนาคม 2542	..	พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นใจของ วัฒนธรรมกัมพูชา
	..	ชำระประวัติศาสตร์ "พระสุพรรณกัลยา" หักล้าง ตำนานฉบับนิมิต
28 กุมภาพันธ์ 2542	ไทยรัฐ	ฮีโร่ พระสุพรรณ วีรสตรีผู้เสียสละ 400 ปีที่ถูกลืม
28 กุมภาพันธ์ 2542	..	พระสุพรรณกัลยา
1 มีนาคม 2542	..	ละครเศร้าละครทุกข์หัตถิ วิญญาณรักพระพี่นาง
5 มีนาคม 2542	..	ดารา นักร้อง รู้จักพระสุพรรณกัลยาแค่ไหน
14 มีนาคม 2542	..	สามนางพญา
3 มีนาคม 2542	เดลินิวส์	สุพรรณกัลยา
2 กรกฎาคม 2542	..	พระสุพรรณกัลยาสมเด็จพระเจ้าฟ้าผู้เสียสละพระชนม์ชีพ เพื่อแผ่นดิน
4 มีนาคม 2542	ข่าวสด	พอกันทีกระแสมงายพระสุพรรณกัลยา

ตารางที่ 3
ตัวอย่างเอกสารกรณีพันท้ายนรสิงห์

วัน/เดือน/ ปี	หนังสือ/นิตยสาร	ชื่อเรื่อง
10 สิงหาคม 2542	นิตยสารศิลปวัฒนธรรม	รำลึกถึงครูสง่า อารัมภีร์
	หนังสือหายากลำดับที่ 2	ชูชัย พระจันทร์ชัย
พ.ศ. 2533	67 ปี ภาพยนตร์ไทย	วิวัฒนาการภาพยนตร์ไทย
พ.ศ. 2543	วารสารศิลปากร ปีที่ 4 เล่มที่ 5	พันท้ายนรสิงห์
กุมภาพันธ์ 2542	นิตยสารคุณหญิง	เยือนหลักประหารสักการศาลพันท้ายนรสิงห์ ข้าฯผู้จงรักในพระเจ้าเสือ
กุมภาพันธ์ 2542		ตามหาเลขเด็ดกับข.ลาดพร้าว ศาลพันท้าย นรสิงห์ วีรบุรุษผู้กล้ายอมตายถวายชีวาเพื่อ รักษากติกาเช่นเดิม
20 มีนาคม 2542		ย้อนรอยประวัติศาสตร์ศาล "พันท้ายนรสิงห์" ล่องเรือชมอ่าวมหาชัย
21 สิงหาคม 2542		ศาลพันท้ายนรสิงห์ วีรบุรุษอมตะของคนไทย
มกราคม 2543	Police & Tourism News	เรื่องย่อละครพันท้ายนรสิงห์
มกราคม 2543	ทีวีวิว	ตะเวนกองถ่าย ไปดูหนุ่มต๋อยแข่งเรือ! ใน...พันท้ายนรสิงห์
มกราคม 2543	THE BOY	สัมภาษณ์ธีรภัทร สัจจกุล
กุมภาพันธ์ 2543	พันท้ายนรสิงห์	ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ ศาลพันท้ายนรสิงห์แท้จริงอยู่ที่ไหน ประเพณีบวงสรวงพันท้ายนรสิงห์
พ.ศ. 2542	สารานุกรมประวัติศาสตร์ ไทย(ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่)	พันท้ายฯผู้ยอมตายเพื่อรักษากฎหมาย

เอกสารวิชาการ

นโยบายการส่งเสริมภาพยนตร์ของรัฐบาลไทย(วิทยานิพนธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ภาพถ่าย

โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์

1.2.2 เอกสารประเภทเทพวิทย

กรณีพระสุพรรณกัลยา -

กรณีพันท้ายนรสิงห์ เทปเพลงน้ำตาแสงใต้

2. วิธีการวิเคราะห์

วิเคราะห์สื่อต่างๆ ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการใช้ตาราง Coding Sheet เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

2.1 วิเคราะห์สื่อแต่ละชนิด โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

2.1.2 สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

2.2 วิเคราะห์ภาพรวมใหญ่ของกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยสังเคราะห์รายละเอียดของสื่อแต่ละชนิดใน ข้อ 2.1 เพื่อตอบปัญหานำวิจัย

2.2.1 กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร

2.2.1.1 แหล่งที่มาของข่าวสารที่จุดประกาย

2.2.1.2 สื่อที่ทำการถ่ายทอดคืออะไรบ้าง ถ่ายทอดในจังหวะเวลาใด

2.2.1.3 การถ่ายทอดของสื่อแต่ละครั้งมีใครเป็นกลุ่มเป้าหมาย

2.2.1.4 เนื้อหาที่ถ่ายทอดมีแนวคิดหลัก (theme) อะไร

2.2.1.5 ช่วงระยะเวลาในการนำเสนอ

2.2.2 ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะอย่างไร

2.2.3 วิเคราะห์บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในช่วงที่ข่าวสารนี้มี

การถ่ายทอด

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)

การศึกษาระดับปริญญาโทที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารในอดีตด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและ พันท้ายนรสิงห์ จำแนกได้ ดังนี้

1. ผู้ริเริ่มเผยแพร่

กรณีพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ แพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้แก่ คุณพิศาล อัครเศรณี ผู้สร้างละคร "พันท้ายนรสิงห์"

คุณกณกริชย์ นาคประภา ผู้กำกับละครเวที เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์"

2. สื่อมวลชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูอดีต

กรณีพระสุพรรณกัลยา

สื่อมวลชน

- คุณไพฑูรย์ ศรีโอง ผู้เขียนบทความเรื่อง "พระสุพรรณกัลยาณี" ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

- คุณกำภู ภูริภูวดล ผู้จัดรายการวิเคราะห์สถานการณ์ สถานีวิทยุ 101

กรณีพันท้ายนรสิงห์

- คุณแอ๊ด ดาวศุภร์ นายกสมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิง

นักวิชาการ

อาจารย์รัตนา บำรุงญาติ เลขานุการศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสาคร

3. นักวิชาการและสื่อมวลชน (เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน)

- รองศาสตราจารย์ชูลีพร เกษโกวิท
- รองศาสตราจารย์วันชัย ธนะวังน้อย
- อาจารย์นิวัฒน์ วงศ์พรหมปรีดา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ เทปโทรทัศน์ เทปวิทยุ ที่นำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยใช้ตาราง Coding Sheet เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) โดยมีแนวคำถาม ต่อไปนี้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ริเริ่มเผยแพร่ข่าวสาร

- 1.1 เหตุผลและแนวคิดในการเผยแพร่ข่าวสาร
- 1.2 วัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ข่าวสาร
- 1.3 สื่อที่เลือกใช้และเหตุผลในการเลือกใช้สื่อ
- 1.4 ประสิทธิภาพของการเผยแพร่ข่าวสารในสื่อที่เลือก
- 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทของกระบวนการฟื้นฟูคืออะไร
- 1.6 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเผยแพร่ข่าวสาร

2. สื่อมวลชน นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

- 2.1 ท่านคิดว่าจุดใดเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูคดีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
- 2.2 กระบวนการถ่ายทอดข่าวสารเรื่องพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์จากอดีต เป็นอย่างไร
- 2.3 เหตุผลที่กำหนดเรื่องพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ให้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ
- 2.4 สัมฤทธิผลของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข่าวสารของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
- 2.5 ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน

2.6 ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
คืออะไร

2.7 การฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย
อย่างไร

2.8 ปรับททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อะไรที่สนับสนุนกระบวนการ
อดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

การนำเสนอข้อมูล

1. นำเสนอผลการวิเคราะห์สื่อที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณ
กัลยาและพันท้ายนรสิงห์
2. นำเสนอภาพรวมกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและ
พันท้ายนรสิงห์
3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์สื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ ในประเด็น บทบาท
หน้าที่ ความรับผิดชอบ เป้าหมายและแรงจูงใจในกระบวนการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา
และพันท้ายนรสิงห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง "กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์" มีขั้นตอนการนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 นำเสนอผลการวิเคราะห์สื่อแต่ละชนิดที่เกี่ยวข้องกับการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)ในระดับย่อยคือ การวิเคราะห์สื่อแต่ละชิ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอว่าสื่อมวลชนแต่ละชนิดนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์อย่างไร ในบริบทใดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- 1.1 สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
- 1.2 สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์แต่นำเสนอในรูปของข่าวหรือบทความแสดงความ คิดเห็น ฯลฯ

ตอนที่ 2 นำเสนอผลการสังเคราะห์รายละเอียดของสื่อแต่ละชนิด จากผลการศึกษาในตอนที่ 1 และการสัมภาษณ์ (Depth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอภาพรวมกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ เพื่อวิเคราะห์จุดเริ่มต้นของการพื้นอดีตว่าเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใด ใช้ระยะเวลานานเท่าใด วิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อต่างๆ และวิเคราะห์ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ รวมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์เหตุการณ์สภาวะแวดล้อมและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในขณะที่มีการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

ตอนที่ 3 นำเสนอผลการวิเคราะห์บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนเชิงวิพากษ์ จากการสัมภาษณ์ (Depth Interview) สื่อมวลชนและนักวิชาการ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สื่อแต่ละชนิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร พื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณี พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

1.1.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

จากการศึกษาสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยานั้น พบว่า ผู้ที่จุดประกายการพื้นอดีตตำนานพระสุพรรณกัลยามี 2 กลุ่ม คือ หลวงปู่โง่น ไสริโย ด้วยการ จัดพิมพ์หนังสือ "ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา" แจกให้แก่ลูกศิษย์ของท่าน โดยมี นายสุรียัน อริยวงศ์โสภณ หรือ หมอหยอง เป็นผู้ช่วยพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาออกไป ในวงกว้าง รวมทั้งแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ก็เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาให้ไปสู่ประชาชน (ดังรายละเอียดในตาราง ที่ 4)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพี่น้องสัตบุรุษพระสุพรรณกัลยา

ลำดับ ที่	ชื่อเรื่อง	วัน/เดือน/ปี	ประเภทของการฟื้นคืน										การถ่ายทอด		ภาพลักษณ์ ที่เกิดขึ้น	
			เสริมฐกิจ		ตั้งคมและวัฒนธรรม				ปรับอื่นๆ				ประเด็นหลัก (Theme)	กลุ่ม เป้าหมาย		
			การ ของ เที่ยว	การ วัน ถึง	การ อื่นๆ	การ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์	การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์				การ ชำระ ประ วัติ ศาสตร์
1	หนังสือ ตำนานพระสุพรรณ กัลยา													พระสุพรรณกัลยาเป็นพระพี่นางของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและ สมเด็จพระเอกาทศรถ ต้องเดินทางไปเป็นองค์ประกันที่พม่า พร้อมพระอนุชาทั้งสอง และได้ยอม เป็นพระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรฯ ได้กลับ มาคืนเมืองวิชาชีไทยอย่างสะดวก เนื่องจากพม่าวางใจว่ามีพระนาง เป็นองค์ประกันอยู่	ดุสิตอุทิศ ของหลวงปู่โง่	เสียดสี รักชาติ รักเมือง
2	หนังสือ ไหว้พระศรีมณฑล 12 ปีเกิด กับหมอของ	2540 - 2541												พระวิญญาณของพระพุทธกัลยา ผู้เสียดสีพระชนมชีพเพื่อประเทศ ชาติ และดวงวิญญาณทหารหาญของ พระองค์ท่าน ยังติดค้างอยู่ที่พม่า สมเด็จพระศรีสุริโยทัย จึงได้มา บัญชาหมอของทางนิมิต ให้ไป ทำพิธีวางศพอยู่ติดดวงพระวิญญาณ กลับมาประเทศไทย	ผู้อ่านขวัญเรือน และบุคคล ทั่วไป	รักชาติ เสียดสี
3	ปฏิทิน	2540 - 2542												พระสุพรรณกัลยา เป็นวีรสตรีผู้ ทรงเสียดสีพระชนมชีพของพระองค์ ยอมเป็นองค์ประกันแทนสมเด็จพระ นเรศวรมหาราช เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรฯ กลับมา เตรียมการกู้เอกราชให้ชาติไทย	สมาชิกขาด เครื่องสำอางค์ กีฬา	เสียดสี

จากตารางที่ 4 พบว่าสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา มีดังต่อไปนี้ คือ

ก. หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา

จากเดิมนั้นเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับการเผยแพร่สู่ประชาชนในรูปแบบของละครเวที ละครโทรทัศน์ และนวนิยายต่างๆ มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว แต่มิได้ประสงค์จะมุ่งเสนอเรื่องพระสุพรรณกัลยาหากแต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งในเรื่องราวการกู้ชาติของสมเด็จพระนเรศวร โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างตำนานและภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาให้โดดเด่นและมีความสำคัญขึ้น คือ นายสมภพ จันทระประภา ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์บทละครเรื่อง "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร ในเดือนธันวาคม 2515¹ และงานของสมภพ จันทระประภา ได้กลายเป็นต้นแบบให้ผู้ที่ทำละครเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยาอาศัยเป็นต้นแบบสืบมา อย่างไรก็ตามพระประวัติและความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาก็ยังคงถูกผนวกไว้กับพระราชประวัติอันเกรียงไกรของสมเด็จพระนเรศวรในการกอบกู้เอกราชเช่นเดิม

จนกระทั่งปัจจุบันหลวงปู่โง่น โสรโย แห่งวัดพระพุทธบาทเขารวก เป็นบุคคลสำคัญในการสร้างตำนานพระสุพรรณกัลยาขึ้นใหม่ให้เป็นตำนานของพระนางเอง เป็นเรื่องของพระนางล้วนๆ โดยตรง รวมทั้งได้ยกระดับพระนางจากสตรีสูงศักดิ์ที่มีความเป็นมนุษย์สามัญ ขึ้นเป็นดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นการรับรู้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาผ่าน "นิมิต" ซึ่งไม่ใช่ประวัติศาสตร์อย่างที่นักวิชาการทั่วไปเข้าใจ พิสูจน์ได้ยากด้วยพยานหลักฐาน แต่เป็นการจุดประเด็นที่น่าสนใจมากของประชาชนที่ยังให้ความเชื่อถือในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ "ภายใต้ภาวะสังคมที่ล่มสลาย สำหรับผู้แสวงหาที่พึ่งทางใจ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของพระสุพรรณกัลยาจะไม่สำคัญเท่ากับความเชื่อหรือแรงนิยมที่ว่าพระนางมีดีทางไหน สมควรบูชาด้วยคาถาบูชาใด บูชาแล้วจะได้ผลดีอันใด"² แม้หลวงปู่โง่นจะกล่าวว่ามีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา คือ "เพื่อเอาความดีของพระนางท่านมาเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นอุทาหรณ์ ในทางที่ดั่งงามของท่านเหล่านั้น แล้วยึดเอามาเป็นตัวอย่างของชีวิต ในการเสียสละเพื่อสังคม" ก็ตาม

¹ คณะละครสมัครเล่นในพระบรมราชูปถัมภ์. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. พฤษภาคม 2543.

² สุเนตร ชุตินธรานนท์. งานวิจัยเรื่อง "พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์"

สรุปเนื้อหาหนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานสุพรรณกัลยา”

ประมาณปี พ.ศ. 2491 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของพม่า หลวงปู่โง่น โสรโย ได้เดินทางไปที่เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า เพื่อเจริญพระธรรม ทหารพม่าเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพวกเดียวกับรัฐบาลอังกฤษจึงจับขังคุกไว้ ซึ่งช่วงที่อยู่ในคุกนั้น หลวงปู่โง่นเกิดนิมิตในช่วงกลางคืนว่ามีหญิงสูงศักดิ์เข้ามาทักทายแนะนำตนว่าเป็น “พระสุพรรณเทวี” แล้วบอกว่าจะหาทางช่วยหลวงปู่โง่นให้หลุดพ้นจากการจองจำ หากว่าช่วยให้ท่านได้พบกับพระอนุชาทั้งสองพระองค์ คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ

โดยพระสุพรรณกัลยาได้เล่าว่า เมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา และได้ฟื้นพระมหาอุปราชาด้วยของ้าวสิ้นพระชนม์บนคอช้างนั้น เมื่อพระเจ้านันทบุเรง ทรงทราบว่าพระโอรสที่สำคัญที่สุดคือพระมหาอุปราชา ถูกสมเด็จพระนเรศวรฯ ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระสุพรรณเทวีประหาร ทรงพิโรธมากควบคุมสติไม่อยู่ เลยเข้าไปในห้องบรรทมฟื้นพระสุพรรณเทวีสิ้นพระชนม์ ขณะที่กำลังอุ้มพระโอรสน้อยอันเกิดจากพระเจ้านันทบุเรงเอง และได้ทำพิธีสะกดวิญญาณของพระนางไว้ไม่ให้ไปไหน ทำให้พระนางฯ ไม่สามารถพบพระอนุชาทั้งสองพระองค์อีกและได้แต่เฝ้ารอ

ในนิมิตหลวงปู่โง่นได้รับปาก หลังจากนิมิตประมาณ 4 วัน ก็มีหนังสือจากผู้นำรัฐบาลไทย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถึงรัฐบาลพม่าว่า พระภิกษุสงฆ์ไทยที่เดินทางเข้าไปในพม่านั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่อย่างใด พม่าจึงปล่อยตัวกลับเมืองไทย ซึ่งหลวงปู่โง่นก็ยังจดจำนิมิตนั้นไม่ลืมเลือน จนเมื่อเวลาผ่านไป 28 ปี (พ.ศ. 2519) หลวงปู่โง่นได้เดินทางไปหงสาวดีอีก ไปสืบหาที่อยู่ของพระสุพรรณเทวีและพระเจ้านันทบุเรงจนพบ และขออนุญาตเข้าไปทำพิธีอัญเชิญพระวิญญาณของพระสุพรรณเทวีมาปรากฏกายเพื่อทำภาพตามนิมิต ซึ่งหลวงปู่โง่นได้นำกล้องโพลารอยด์ติดตัวไปด้วย และได้ถ่ายภาพไว้ถึง 6 ภาพ แต่ที่ชัดมีเพียงภาพเดียว จากนั้นจึงได้สเก็ทภาพลงบนภาพถ่ายโพลารอยด์ ขณะเดียวกันก็เข้าฌานสมาธิเพื่อสอบถามถึงภาพให้พอพระทัย หลังจากนั้นอีก 10 ปี จึงได้เอาภาพสเก็ทนี้มาพิมพ์เป็นโปสเตอร์ เพื่อเป็นแบบอย่างแต่ว่าไม่กล้าเอามาเผยแพร่ต่อสาธารณชน และได้นำภาพนี้มาเป็นแบบในการปั้นหล่อเป็นอนุสาวรีย์ ประดิษฐานไว้ ณ กองทัพอากาศที่ 3

ภาพที่ 1

หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา

ข. หนังสือไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับ หมอหยอง

นอกจากการฟื้นฟูชีวิตพระสุพรรณกัลยา ของหลวงปู่โง้งแล้ว ผู้ที่ช่วยให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาแพร่สะพัดในหมู่คนวงกว้าง คือ นายสุรียัน อริยวงศ์โสภณ หรือ หมอหยอง ได้เผยแพร่เรื่องราวการจัดพิธีบวงสรวงทิพย์พระวิญญาณ โดยเฉพาะการจัดคณะผู้ศรัทธาไปทัวรพม่าเพื่อ “ทำพิธีบวงสรวงทิพย์พระวิญญาณของพระสุพรรณกัลยาที่พระราชวังเมืองหงสาวดี และอัญเชิญพระวิญญาณกลับแผ่นดินไทยที่ริมฝั่งแม่น้ำอิระวดี กิจกรรมดังกล่าวนี้เน้นหนักไปในด้านพิธีกรรมที่มีระเบียบแบบแผนต่อเนื่องเข้าลักษณะ “ลัทธิพิธี” ทางหนังสือ “ขวัญเรือน” รวมทั้งมีการพิมพ์รวมเล่มในชื่อ “ไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับหมอหยอง” ใน พ.ศ. 2541 โดยประเด็นหลักได้มีการนำเสนอความคิดความเชื่อด้านไสยศาสตร์สอดแทรกอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งหมอหยองได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้หมอหยองจัดทัวรไปทำพิธีบวงสรวงครั้งนี้ว่าตนเองได้นิมิตถึง “สมเด็จพระศรีสุริเยทัย” ได้รับสั่งให้หมอหยองไปอัญเชิญดวงวิญญาณของคนไทยที่ถูกกวาดต้อนไปในสมัยกรุงศรีอยุธยาสูญเสียอิสระภาพครั้งที่ 1 โดยทรงรับสั่งว่า

“สิ่งที่เราจะขอให้ท่านทำก็คือ ให้ท่านเดินทางไปยังพระราชวังหงสาวดี แผ่นดินเลือดที่คนไทยสยามต้องถูกกวาดต้อนไปสูญเสียชีวิตมากมาย จนวิญญาณทั้งหลายยังวนเวียนหลงทาง ไม่สามารถกลับคืนสู่แผ่นดินเกิดของตัวเองได้ เราประสงค์ให้ท่านช่วยทำงานสำคัญชิ้นนี้ให้เราเพื่อสร้างกุศลใหญ่อีกครั้ง พวกขุนนางและนางในทั้งหลายที่ถูกกวาดต้อนไปในสมัยของพระราชนัดดาของเราที่ถูกจองจำหรือว่าเสียชีวิตไปไหนหนอรำไห้อยากกลับสู่แผ่นดินสยามตามเสด็จพระพี่นางสุพรรณกัลยาแต่พระอาจารย์ของท่านยังมีได้เชิญกลับมาหมดในคราวเดียวกัน ขอให้ท่านรับคำของเรา ว่าท่านจะทำงานสำคัญนี้ให้เราได้ไหมท่าน”

หมอหยองได้เดินทางไปตามบัญชานั้น และได้มีการสอดแทรกคติความเชื่อในปริบททางด้านไสยศาสตร์นำเสนอในช่วงการปฏิบัติภารกิจดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา อาทิ เมื่อหมอหยองได้กราบทูลถวายผอบทิพย์วิญญาณสมเด็จพระศรีสุริเยทัยที่บ้าน สมเด็จพระศรีสุริเยทัยได้รับสั่งว่า

“เมื่อเจ้าเดินทางกลับมาจากภารกิจของเจ้า ในวันอาทิตย์คราสแสงที่ 22 สิงหาคม นี้ เราประสงค์จะให้เจ้าเดินทางสู่เมืองพิษณุโลก เพื่อให้วันมหามงคลและเวลาฟ้าดับ เพราะสุริยคราสทำพิธีบูชาพระพุทธรชินราชเพื่อเอาดวงรูปศักดิ์สิทธิ์แห่งที่สามผสมในผอบ และข้ามไปยังพระราชวังจันทร์ของพระราชนัดดาของเรา องค์กรกำบังค์ขาว เอาดินของแผ่นดินของพระองค์ผสมกันจนครบ แล้วตรงไปหาอาจารย์เฒ่าของเจ้าที่พิจิตรประกอบพิธีรวมแผ่นดินดวงรูปศักดิ์สิทธิ์

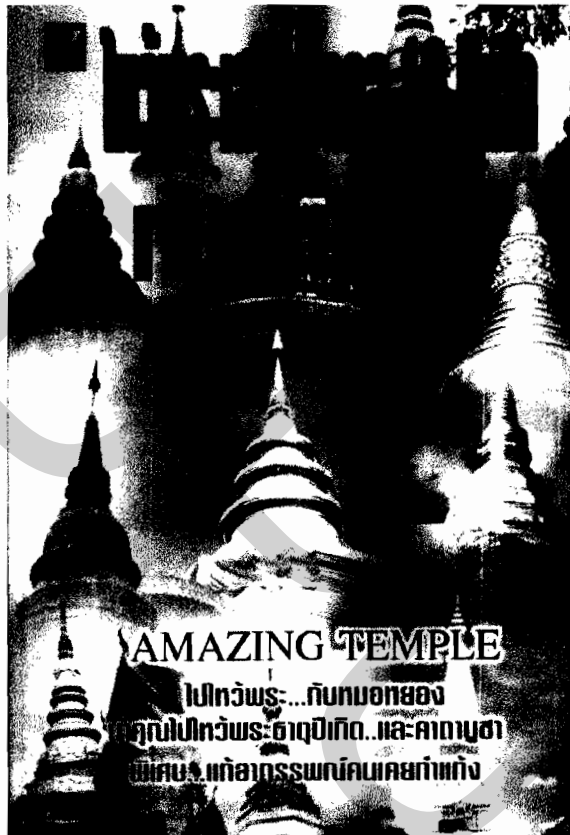
และขอคาถาไปแผ่นดินพม่า เพื่ออัญเชิญวิญญาณคนไทย ทหารหาญของพระสุพรรณกัลยา และของเรา กลับมาแผ่นดินสยามให้จงได้ เราจะเปิดฟ้าเปิดทางให้เจ้าปลอดภัย และคนร่วมคณะ ก็เป็นคนเดิมในแผ่นดินที่เคยเกิดร่วมสมัยทุกคน”

การดำเนินเรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ตอนอื่นๆ ก็เป็นการสอดแทรกปริบททางไสยศาสตร์ เป็นหลักอยู่ตลอดเล่ม ซึ่งนอกจากปริบททางไสยศาสตร์แล้วปริบทที่มีการนำเสนอควบคู่กันก็คือ ปริบทด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องต่อเนื่องมาจากการนิมิตเห็นสมเด็จพระศรีสุริโยทัยของ หมอหยองที่ได้รับสั่งให้ไปเชิญทิพวิญญาณของทหารหาญของสมเด็จพระศรีสุริโยทัยและของ พระนางสุพรรณกัลยา อาทิ

“พ่อปู่พระพิฆเนศได้มีบัญชาให้ผมเพิ่มการเดินทางอีกหนึ่งเที่ยวเที่ยวนี้เป็นเที่ยวพิเศษ เดินทางวันที่ 1 – 4 พฤศจิกายน ที่จะถึงนี้ เป็นการเดินทางไปทำพิธีของพระพี่นางสุพรรณกัลยา และเสริมมงคลสะเดาะเคราะห์ตัวเรา และเสริมดวงรับชีวิตใหม่ในปีเถาะที่กำลังจะมาถึงด้วยการร่วมลอยกระทงสะเดาะเคราะห์และส่งโคมประทีปอัญเชิญวิญญาณกลับแผ่นดินไทย ที่ริมฝั่งแม่น้ำอระวัด ในวันเพ็ญเดือนสิบสองหรือวันลอยกระทง หากใครสนใจก็ให้รีบติดต่อด่วน”

ภาพที่ 2

หนังสือไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิดกับหมอของ

ค. ปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา

บุคคลสำคัญอีกผู้หนึ่งที่เป็นผู้จุดกระแสความนิยมพระสุพรรณกัลยา คือ แพทย์หญิง นลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ได้จัดทำปฏิทินรูปภาพ พระสุพรรณกัลยาแจกให้แก่สมาชิกของกีฬาฟารีน จำนวนกว่า 100,000 ฉบับ ในปี พ.ศ.2540 ต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2542 โดยประเด็นหลักที่แพทย์หญิงนลินี นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ปรากฏในบทร้อยแก้วต่อไปนี้

“สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ผู้ยอมพลัดพรากจากแผ่นดินไทย

พลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก

จากไอศวรรย์สมบัติ...จากฐานันดรสูงส่ง

ยอมเป็นองค์ประกันในแผ่นดินที่ผู้คนเหยียบย่ำในศักดิ์ศรีของคนไทย

ใครจะรู้ถึง...ในพระทัยที่ทนเจ็บปวดทรมาน

ใครจะได้เห็น...พระอัสสุชนที่หลังไหล...ท่วมทันดวงพระทัย

...นับรวมสิบปี...

ก่อนที่จะทรงพลีชีพเพื่อชาติ...หลังโลหิตในแผ่นดินพม่า

สิ้นพระชนม์ชีพ...อย่างไรพิธีอันสมพระยศ

ในขณะที่บุคคลอันเป็นที่รัก...พระชนก...พระชนนี และพระอนุชา

...อยู่ในแผ่นดินอันไกลโพ้น...

เพื่อให้แผ่นดินไทย...ได้ดวงแก้วอันมีค่ายิ่งกลับคืนมา...กอบกู้เอกราช

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

...ให้เราทุกคน...มีวันนี้ได้”

ในการออกมาเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น แพทย์หญิงนลินี ถูกโจมตีจากสื่อมวลชนว่าเป็นผู้นำเรื่องราวของสถาบันกษัตริย์ชั้นสูงมาหาผลประโยชน์ทางธุรกิจในการประชาสัมพันธ์สินค้ากีฬาฟารีน บริษัทสกายไลน์ ยูนิตี้และตัวแพทย์หญิงนลินี รวมทั้งรูปภาพของพระสุพรรณกัลยาที่ได้รับการเผยแพร่ออกมาก็เป็นรูปของแพทย์หญิงนลินี ซึ่งแพทย์หญิงนลินีกล่าวปฏิเสธว่ารูปที่เผยแพร่ นั้นไม่ใช่รูปวาดของตนเอง แต่จิตรกร คือนายชูสิทธิ์ วิจารย์ชลกิจ ได้วาดจากจินตนาการของจิตรกรเอง ซึ่งคุณหมอกล่าวถึงกรณีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาว่า

“หมอได้ศึกษาชีวิตพระสุพรรณกัลยา รู้สึกว่าพระองค์ท่านเป็นผู้ที่เสียสละอดทนและเป็นผู้หญิงเหมือนเราด้วย จึงมีความรู้สึกที่อยากทำอะไรที่เป็นเหมือนท่าน ไม่อยากนั่งท้อแท้

อะไรต่อไป ในครั้งแรกหมอได้ศึกษาประวัติท่านตอนเรียนหนังสือทุกคนที่เคยได้ยืมประวัติท่านอยู่ก่อนแล้ว จริงๆ ไม่มีนิมิตปาฏิหาริย์อะไรเลย เรื่องเริ่มจากหมอให้จิตรกรวาดรูปแจกให้แก่สมาชิกเป็นที่ระลึก รูปนี้วาดปีละรูปครบ 3 รูป 3 ปี ได้เผยแพร่หลายมากขึ้น และมีคนเอาไปถือปี่และเอาไปขาย คนไทยก็กราบไหว้นับถือ สื่อมวลชนให้ความสนใจ จุดประสงค์แท้จริงที่ทำปฏิทินออกมานั้น หมอต้องการสร้างกำลังใจให้สมาชิกกีฬาฟันเกิดความเข้มแข็งเท่านั้น เพราะศึกษาประวัติไม่มีใครรู้ว่าเมื่อ 400 ปี เป็นอย่างไรก็เลยให้น้องวาดเป็นรูป เราก็มาลงวารสารของบริษัท ชื่อ เส้นขอบฟ้า พอสิ้นปีก็ทำปฏิทินขึ้นมาให้แก่สมาชิกเป็นของขวัญปีใหม่ ไม่ได้ขาย แต่แจกฟรีเป็นแสนฉบับ เป็นปฏิทินใส่กระเป๋าใส่ตางค์ได้”³

นอกจากความศรัทธาในความเป็นสตรีผู้เสียสละของพระสุพรรณกัลยาแล้ว ประเด็นหลักที่แพทย์หญิงนลินีอยากให้ทุกคนมองเห็นภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา คือ สตรีผู้มีความสำคัญในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังการเมืองไทยและพม่า “ถ้ามองประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยา หมออยากจะให้มองในรูปแบบของการเมืองพระองค์ท่านเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการเมืองไทยพม่าที่สำคัญที่สุดเพราะทำให้พม่าตายใจว่า ยึดพี่สาวของพระนเรศวรไว้เป็นตัวประกัน ไทยคงไม่กล้าทำอะไร เพราะรู้ว่าพี่กับน้องรักกันมาก ซึ่งพม่าคิดผิด เพราะพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยา เด็ดเดี่ยวกว่าที่คิดและยอมตายได้”

ส่วนกรณีที่สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการสร้างความมั่งงายให้กับประชาชนนั้น แพทย์หญิงนลินี กล่าวว่า

“ในมุมมองของหมอที่มีผู้นำพระรูปของท่านมากราบไหว้ เป็นเรื่องที่ดีดีกว่าให้ไปกราบไหว้โจรสลัด เพราะการที่จะเอาวีรบุรุษในอดีตมากราบไหว้ไม่น่าจะเป็นเรื่องลบ แต่ให้มองว่าเป็นเรื่องของกำลังใจ ชีวิตที่ดีของใครสักคนไม่ใช่เรื่องร้าย โดยเฉพาะคนที่เสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง อย่างน้อยคนไทยนับถือใครสักคนที่เป็นคนดี หรือเสียสละดีกว่ากว่าให้ไปยึดอารยะธรรมตะวันตกที่ไม่เป็นผลดี แต่การนับถือนั้นต้องไม่ใช่ลักษณะของการมั่งงาย ไม่ใช่ลักษณะของการกราบไหว้ อยากทำงาน อยากถูกห่วยอย่างนี้ไม่ถูก เพราะไม่ได้สร้างอะไรในสิ่งที่ดีขึ้น แต่ถ้ากราบไหว้ในสิ่งที่นับถือว่ามีกำลังใจในการทำงานไม่ได้ไปจี้ปล้นใครมา หมอว่าดีนะ”

นอกจากการเผยแพร่ภาพวาดในรูปของปฏิทินแล้ว แพทย์หญิงนลินี ยังได้มอบทุนให้แก่ ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์ หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพงศาวดารพม่า ทำการวิจัยประวัติของพระสุพรรณกัลยา ด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในช่วงต่อไป

³ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2543.

ภาพที่ 3

ปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา

ง. นวนิยายเรื่อง “พระสุพรรณกัลยาณี”

ในช่วงกระแสความนิยมพระสุพรรณกัลยาที่กำลังแพร่สะพัด ในเดือนมิถุนายน 2542 นวนิยายเรื่อง “พระสุพรรณกัลยาณี” ของกาญจนา นาคนันทน์ จัดพิมพ์โดย บริษัท ดับเบิล นาย พรินต์ติ้ง จำกัด ก็เริ่มวางจำหน่ายอันเป็นการต่อยอดจากการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งกาญจนา นาคนันทน์⁴ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ว่า

“ในการเขียนนวนิยาย เรื่อง “พระสุพรรณกัลยาณี” นั้น ดิฉันเขียนตามแนวหนังสือ ย้อนรอยกรรมของหลวงปู่โง่น ไสโรโย ซึ่งท่านสละทุนทรัพย์ส่วนตัวพิมพ์แจกหลายพันเล่ม เนื้อหา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องกรรมเก่าของท่านที่มีต่อพระสุพรรณกัลยาณี ท่านได้ตัวแฝงด้วยคำแนะนำ ของพระครูโลกอุดร ท่านจึงได้พบกรรมเก่าของท่าน แล้วท่านก็ได้ปฏิบัติกรรมชดใช้กรรมเก่า นั้น ได้สำเร็จ แล้วท่านก็ละสังขารไป

ดิฉันไม่เคยรู้จักท่าน ไม่สนใจพระดังรูปไหน ได้อ่านย้อนรอยกรรมแล้วก็เฉยๆ รู้สึก เพียงแต่ว่า พระรูปนี้แปลกดี ถูกใจที่สั่งไว้ ในหนังสือว่า “ใครที่อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว อย่าได้ อยากรีบไปหาอาตมา”

อยู่มาวันหนึ่งเกิดรู้สึกเหมือนมีอะไรมาบอกว่า เราเคารพบูชาสมเด็จพระนเรศวร มาแต่ไหนแต่ไร ทำไมจึงไม่ช่วยหลวงปู่ทำงานนี้ ให้พระเกียรติคุณของพระพี่นางขจรขจายไป คู่กับพระอนุชาของพระองค์ท่าน จึงได้ไปพบท่านที่วัดพระพุทธบาทเขารวกแล้วก็กราบเรียนท่านว่า อยากรจะช่วยทำงานเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระพี่นางอีกด้านหนึ่ง คือ ละครโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อ ที่คนรับได้ง่ายและเร็วกว่าหนังสือ เมื่อท่านอนุญาตแล้วก็รีบกลับไปเขียนนวนิยายก่อนเพื่อเป็น หลักนำร่อง แล้วจึงเขียนบทโทรทัศน์”

เนื้อหาและประเด็นหลักของนวนิยายที่อิงจากเรื่องราวในหนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา” โดยเน้นปริบทของความเสียสละอย่างใหญ่หลวงเพื่อให้ไทยได้กลับมา มีอิสรภาพอีกครั้ง ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในนวนิยายเป็นภาพของวีรสตรี ผู้เสียสละ กล่าวหาญ

⁴ “เรื่องจากปก : กาญจนา นาคนันทน์ กับ “พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี สยามรัฐกับดอกหญ้า ใครจะคว้าไปครอง.” เนชั่นสุดสัปดาห์, 4 – 10 มีนาคม 2542.

ภาพที่ 4**นวนิยายเรื่อง "พระสุพรรณกัลยาณี"**

สรุปการศึกษาสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา

เนื่องจากเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาซึ่งได้รับการพื้นอดีตโดดเด่น หลังจากที่ได้เคยถูกนำเสนอสอดแทรกอยู่ในเรื่องราวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพียงในระยะเวลาประมาณปี 2539 ถึงปัจจุบันนี้เท่านั้น ทำให้สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาไม่มีที่ขึ้น แต่เมื่อเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับการเผยแพร่ออกไป ก็ได้มีการสอดแทรกเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาให้มีบทบาทมากขึ้น ในการจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการกู้ชาติของสมเด็จพระนเรศวร เช่น การแสดง แสง สี เสียง ที่ดอนเจดีย์ ในปี พ.ศ. 2542 (ภาพที่ 5) และขณะนี้ในด้านธุรกิจบันเทิงกำลังมีการศึกษาข้อมูลเพื่อเตรียมสร้างละครโทรทัศน์เรื่อง "พระสุพรรณกัลยา" โดย บริษัท กันตนา จำกัด หลังจากที่ได้เคยระงับโครงการไปเมื่อต้นปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากมีกระแสการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาให้เสร็จสิ้นก่อน

จากการศึกษาพบว่าสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มของหลวงปู่โง่น โสรโย ประกอบด้วย หนังสือเรื่อง "ย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยา" ของหลวงปู่โง่น "ไหว้พระเสริมมงคล 12 ราศรีเกิด กับหมอยอง" โดย นายสุรียัน อริยวงศ์โสภณ และนวนิยายเรื่อง "พระสุพรรณกัลยาณี" โดยกาญจนา นาคันท์ ในกลุ่มนี้จะนำเสนอในบริบทที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและการเวียนว่ายตายเกิด โดยได้ยกย่องพระนางจากสตรีสูงศักดิ์ที่มีความเป็นมนุษย์สามัญ ขึ้นเป็นวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์⁵ กล่าวว่า

"พระสุพรรณกัลยาในตำนานฉบับหลวงปู่โง่นมีคุณสมบัติสารพัดที่ได้มาตรฐานวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ เนื่องด้วยขัตติยนารีพระองค์นี้ไม่เพียงมีชาติกำเนิดที่สูงศักดิ์ มีวีรกรรมสำคัญอันนำมาซึ่งการกอบกู้เอกราช มีชีวิตที่รันทดเกินคาด และซ้ำยังสิ้นพระชนม์อย่างผิดธรรมชาติโดยอาการร้าย คือ ตายโหง และมิใช่เป็นการตายโหงปกติ หากแต่เป็นการตายทั้งกลม ทั้งดวงพระวิญญาณยังถูกตราสังข์ซ้ำ ลักษณะดังกล่าวนี้ในคติความเชื่อแบบไทยๆ ย่อมส่งผลให้วิญญาณเป็นวิญญาณที่แรงมากด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหารย์"

⁵ สุนทร ชุตินทรานนท์. พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่ประวัติศาสตร์, หน้า 51.

หลวงปู่โง่น โสรโย⁶ สร้างตำนานการสิ้นพระชนม์ของพระนางไว้ว่า

“ไอ้เจ้ามั่งไชยสิงหะราช(นันทบุเรง)จึงสั่งจอบจำแม่เลี้ยงของมันคือตัวเอง และให้
ลงโทษทัณฑ์อย่างหนัก มันสั่งให้คนจับฉัน มัดมือ มัดเท้า แล้วลงมือชก ต่อย ตบ ตี ตะ เกี๋ย
โบยด้วยแส้ววาย โบายแล้ว โบายอีก แล้วปล่อยให้อันอดข้าว อดน้ำ ให้ได้รับทุกขทรมานอย่าง
แสนสาหัส ท่านชาเมื่อมันเห็นฉันอ่อนเปลี้ยเพลียแรงแล้ว มันก็ฟันฉันด้วยดาบเล่มนี้ แล้วฉัน
ก็ตายไปพร้อมกับลูกในท้องแปดเดือน แล้วมันก็ให้หมอม้ามาทำพิธีทางไสยศาสตร์ด้วยการผูกมัด
ตรึงฉันด้วยไม้กางเขนตรากะสังให้วิญญาณของฉันไปไหนมาไหนไม่ได้ต้องวนเวียนอยู่ในละแวกนี้
เท่านั้น”

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ มีการนำเสนอในบริบทด้านการค้า
ด้วยการจัดทำปฏิทินแจกให้แก่กลุ่มสมาชิกผู้ชายตรงเครื่องสำอางคิฟฟารี โดยแพทย์หญิง
นลินี ไม่ได้มองเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในเชิงปาฏิหาริย์หรือไสยศาสตร์แต่มองว่าเป็น
ตัวอย่างของสตรีผู้เข้มแข็งอดทนและเสียสละ

ในส่วนของเหตุผลในการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา ทั้ง 2 กลุ่มมีวัตถุประสงค์คล้ายกัน
คือ การเผยแพร่วีรกรรมความเสียสละของพระสุพรรณกัลยาวีรสตรีผู้ถูกกลืนให้แก่ประชาชนชาวไทย
ได้ทราบ โดยแพทย์หญิงนลินี ต้องการให้เป็นตัวอย่างที่ดีในความเข้มแข็งและอดทนของพระองค์
แม้จะเป็นสตรี

วีรกรรมของพระสุพรรณกัลยาที่เผยแพร่โดยบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน คือ
กลุ่มหลวงปู่โง่น ได้กล่าวว่าพระสุพรรณกัลยาได้เดินทางไปเป็นองค์ประกันที่พม่า
พร้อมสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และทรงยอมอภิเษกกับพระเจ้าบุเรงนองเพื่อให้สมเด็จพระ
นเรศวรฯ ได้กลับมาเตรียมการกู้เอกราชที่ประเทศไทย

กลุ่มแพทย์หญิงนลินี ได้เผยแพร่วีรกรรมของพระสุพรรณกัลยา ในฐานะที่อยู่ใน
ประเทศไทยแต่ยอมแลกพระองค์เองเป็นตัวประกัน เพื่อให้พระนเรศวรฯ ที่เป็นองค์ประกันอยู่พม่า
กลับมาเตรียมการกู้เอกราชที่ประเทศไทย

⁶ หลวงปู่โง่น โสรโย. ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา. ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์.

ในส่วนของภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏนั้น ทั้งสองกลุ่มนำเสนอภาพลักษณ์ที่สำคัญของพระสุพรรณกัลยาในภาพของสตรีผู้เสียสละเช่นกัน เช่น หลวงปู่โง่น โสรโย⁷ ได้กล่าวไว้ในหนังสือย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยาว่า

“ท่านทำคุณประโยชน์ไว้ให้แก่คนไทยทั้งชาติ คือต้องยอมสละความสุขตลอดจนพระชนม์ชีพส่วนตัวเพื่อความอยู่รอดของบ้านเมือง สยามไทยทั้งประเทศ ซึ่งก็ไม่มีวีรสตรีหรือวีรบุรุษท่านใด ในอดีตถึงปัจจุบันที่จะได้เสียสละอย่างนั้น ซึ่งก็มีวีรสตรีบางท่านที่ซึ่งผู้อยู่เบื้องหลังได้ก่อสร้างรูปเป็นอนุสาวรีย์ไว้ แต่ท่านเหล่านั้นก็ยอมเสียสละให้เฉพาะบ้านนั้นเมืองนั้นเท่านั้น นับว่าเป็นวงแคบส่วนพระนางสุพรรณกัลยานี้ ท่านยอมสละพระชนม์ชีพตลอดทั้งความสุขเพื่อคนไทยทั้งชาติและเพื่อแผ่นดินสยามไทยอันกว้างไกลทั้งประเทศ”

ส่วนแพทย์หญิงนลินี ได้พิมพ์ข้อความแสดงภาพลักษณ์ในการเป็นผู้เสียสละของพระสุพรรณกัลยาไว้ในปฏิทินที่แจกแก่สมาชิกว่า

“พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ผู้ยอมสละพระชนม์ชีพเพื่อแผ่นดินไทย”

ในส่วนกลุ่มของหลวงปู่โง่น ได้นำเสนอภาพลักษณ์ของพระสุพรรณในรูปแบบอื่นๆ อีก เช่น ภาพลักษณ์ในการเป็นผู้อดทนเข้มแข็งหรือภาพของสตรีผู้มีความรักให้แก่น้องในอุทรอย่างสูง ดังข้อความที่พระสุพรรณกัลยาเล่าให้แก่หลวงปู่โง่น ฟังว่า

“มีบางคนสงสัยว่าฉันเองจะต้องไปทำไม เพราะปกติข้าศึกจะไม่จับเอาผู้หญิงที่ไม่พันนิติกาวะไปเป็นเชลย จึงขอตอบว่าที่ฉันต้องไปเพราะน้องของฉันทั้งสองพระองค์ เขาติดพันฉันมาก ฉันเป็นทั้งที่จริงและที่เลี้ยง ฉันเลี้ยงดูเขามาแต่เยาว์วัย ในคราวที่เราร้อนร่อย่างเมื่อยล้า น้องคนเล็กไม่ยอมเดิน ฉันต้องอุ้มกระเด่งคนเล็กไว้ข้างขวา รุงคนโตด้วยมือซ้ายตอนข้ามน้ำ”

⁷ หลวงปู่โง่น โสรโย. ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา, หน้า 25.

1.1.2 กรณีพันท้ายนรสิงห์

สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพันท้ายนรสิงห์ชิ้นแรก คือ ละครเวทีเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ที่นำเสนอในปี พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นละครเวทีที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงสูด นับจากวันนั้น เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ก็ได้รับการนำเสนอสู่สายตาของประชาชนเป็นระยะๆ ทั้งในรูปของภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ หรือแม้แต่นำเสนอในรูปของละครเวทีอีกหลายครั้ง ซึ่งสื่อมวลชนได้ให้ฉายาของพันท้ายนรสิงห์ว่า “วีรบุรุษอมตะของคนไทย” (ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพื้นที่ท้ายนรสิงห์

ลำดับ ที่	ชื่อที่ถ่ายทอด	ชื่อเรื่อง	วันเดือนปี	บริบทของการฟื้นฟูอดีต										การถ่ายทอด			ภาพลักษณ์ ที่เกิดขึ้น
				เสริมธุรกิจ		สังคมและวัฒนธรรม				ปรับเนื้อหา				ประเด็นหลัก (Theme)	กลุ่ม เป้าหมาย		
				การ ท่องเที่ยว	ธุรกิจ บันเทิง	การ บันเทิง	การฟื้นฟู ประวัติด ศาสตร์	คาเฟ่ ประวัติศาสตร์	สถาปัตยกรรม พระมหากษัตริย์	ความจงรักภักดี สถาบัน พระมหากษัตริย์	ความ ซื่อสัตย์/เสียสละ	ความ กล้า หาญ	อื่นๆ				
1	ละครเวที	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2487	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	พื้นที่ชนบทที่เป็นวีรบุรุษผู้ซื่อสัตย์ ยอมสละชีวิตตนเอง เพื่อรักษา กฎระเบียบ และเกียรติยศของ พระมหากษัตริย์	ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู	
2	ภาพยนตร์	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2493	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	" "	ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู	
3	ละครเวที	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2531	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	" "	ข้าราชการทหาร ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู	
4	ละครเวที	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2542	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	" "	ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู	
5	นวนิยาย	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2543	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	" "	ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู	
6	ละครโทรทัศน์	พื้นที่ชนบท	พ.ศ.2543	/	/	/	/	/	/	/	/	/	กตัญญู	เหมือนกับเป็นการนำเสนอที่ผ่านมา แต่เพิ่มเติมประเด็นความมั่นคง ในความรักให้แก่พื้นที่ชนบทด้วย	ประชาชนทั่วไป	ซื่อสัตย์/จงรักภักดี เคารพกฎระเบียบ กตัญญู/จิตใจมั่นคง ใช้กฎหมายตาม กตัญญู/จิตใจมั่นคง	

จากตารางที่ 5 พบว่าพันท้ายนรสิงห์ได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของปริบทบันเทิงทั้งสิ้น โดยเริ่มมีการนำเสนอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 ต่อเนื่องมาเป็นระยะจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ก. ละครเวทีเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2487

สื่อที่นำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ชิ้นแรก เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2487 ในรูปแบบของละครเวที โดยคณะศิวารมณ จากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล แสดง ณ ศาลาเฉลิมกรุง ประเด็นหลักที่นำเสนอ คือ เรื่องความซื่อสัตย์ยอมเสียสละชีวิตตนเองเพื่อรักษาเกียรติ ซึ่งพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์⁸ ได้กล่าวถึงการเขียนบทประพันธ์ละครเวทีเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”ว่า

“ข้าพเจ้าเขียนบทละครพันท้ายนรสิงห์นี้ขึ้น ก็มุ่งเพียงแต่ที่จะให้ความบันเทิงตามแนววิถีทางของนวนิยาย และตามแบบอย่างของนักประพันธ์ประเภทนี้ แต่ข้าพเจ้าก็ขอยอมรับว่าที่ได้เจาะจงหยิบยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาเขียนนั้น ก็เพราะว่าข้าพเจ้าชอบประวัติของพันท้ายนรสิงห์ นับถือพันท้ายนรสิงห์ ด้วยเห็นว่าเขาเป็นตัวอย่างอันดีของบุรุษที่เข้มแข็ง เป็นตัวอย่างของการเทอดเกียรติบ้านเมือง เทอดนาย เทอดประเพณีและเกียรติของตนเองอย่างประเสริฐ เพราะว่าหลักฐานยอมเป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่แล้วว่า เขาได้อุทิศชีวิตเพื่ออุดมคติของตน และข้าพเจ้าถือว่าไม่มีอะไรที่มนุษย์ที่ยังมีสติสมบุรณ์อยู่จะพึงรักใคร่ที่จะสงวนยิ่งไปกว่าชีวิตของตน ดังนั้นการที่พันท้ายนรสิงห์ยอมสละสิ่งที่เป็นยอดที่รักของมนุษย์เพื่อเกียรติ พันท้ายนรสิงห์จึงสามารถทิ้งอนุสาวรีย์ของตน คือ ประวัติไว้ให้กล่าวเล่าสืบกันมาจนตราบเท่าถึงทุกวันนี้”

นอกจากบทละครแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ยังได้ประพันธ์กลอนสดุดีวีรกรรมของพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งเป็นกลอนที่สรุปภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ในความเป็นผู้ซื่อสัตย์ กตัญญูและรักษาเกียรติของตนยิ่งชีวิต ดังนี้

⁸ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล. การสร้างภาพยนตร์ไทยสี่ธรรมชาติ: พันท้ายนรสิงห์, 2497, หน้า 22.

“ดวงวิญญาณจงสถิตย์เป็นเทพเจ้า
ประกาศเค้าความสัจย์บรรทัดฐาน
ห้วงขาดพรากจากบ่าเป็นพยาน
นำใจหาญกตัญญูผู้ตายแทน
อีกเรือนร่างจงเป็นอนุสาวรีย์
แห่งเกียรติศรีวินัยใหญ่หลวงแสน
โลหิตหลังตั้งบูชาแผ่นดินแดน
เป็นแบบแผนเผ่าไทยสืบไปเทอญ”

บทละครเรื่องพันท้ายนรสิงห์ที่ประพันธ์โดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ฯ ประพันธ์นี้ เป็นบทละครหลักในการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ผู้สละชีวิตของประชาชน มาจนถึงปัจจุบัน

ในการแสดงละครเวทีครั้งนั้น คุณสง่า อารัมภีร์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงไทยสากล) ได้ประพันธ์เพลง “น้ำตาแสงใต้” เพื่อประกอบละคร ซึ่งก็เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดในยุคนั้น และเป็นเพลงประกอบการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นในการแสดงละครโทรทัศน์ หรือ ละครเวที รวมทั้งเป็นเพลงอมตะที่นำกลับมาขับร้องใหม่โดยศิลปินทุกยุคทุกสมัยซึ่งคุณสง่าได้เล่าถึงแรงบันดาลใจในการแต่งเพลงน้ำตาแสงใต้ว่าขณะที่ละครกำลังจะแสดงอีกเพียง 3 วัน แต่เพลงประกอบยังไม่เสร็จ ครูสง่าได้ฝันไปว่ามีบุคคลผู้ชำนาญในการดนตรีมาเล่นเพลง “เขมรไทรโยค” และ เพลง “ลาวครวญ” ให้ฟัง โดยได้มีการมสานทำนองของเพลงทั้งสองเข้าด้วยกัน เมื่อตื่นขึ้นมาครูสง่าจึงได้ทดลองบรรเลงทำนองเพลงดังกล่าวให้ทีมงานฟัง ซึ่งทีมงานมีความประทับใจอย่างยิ่งจึงได้ช่วยกันแต่งเนื้อร้องขึ้นประกอบทำนองนั้น จนกระทั่งสำเร็จตรงตามเวลาแสดง⁹

⁹ สง่า อารัมภีร์. รวมบทเพลงสง่า อารัมภีร์. 2531, หน้า 4-5.

เพลงน้ำตาแสงใต้

โดย ครูสง่า อารัมภีร์

นวลเจ้าที่เอ๋ย	ค่านองเอ๋ยล้ำคร่ำครวญ
ถ้อยคำเหมือนจะชวน	ใจที่หวล ครวญคร่ำอาลัย
น้ำตา อาบแก้ม	เพียงแซมเพชรไสว
แวววับจับหัวใจ	เคล้าแสงไต้งามจับตา
นวลแสงเพชร	เกล็ดแก้วอันล้ำค่า
คราเมื่อแสงไฟส่องมา	แวววาวชวนชื่นชม
น้ำตาแสงใต้	ดื่มใจที่ร้าวระทม
ไม่อยากพรากขวัญภิรมย์	จำใจข่มใจไปจากนวล

ละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" ประสบความสำเร็จได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างสูง สาเหตุหนึ่ง เนื่องจากในช่วงที่ละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" แสดง ณ ศาลาเฉลิมกรุง นั้น เป็นช่วงที่ภาพยนตร์ซบเซาเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 การสร้างภาพยนตร์หยุดชะงักเพราะขาดแคลนฟิล์มที่ใช้ในการถ่ายทำ การขนฟิล์มทางเรือถูกบอมบ์ บางครั้งจะมีภาพยนตร์ญี่ปุ่นมาฉายให้ดูบ้างแต่ก็ไม่พอเพียง ทำให้ละครเวทีได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมากลายเป็นยุคทองของละครเวที "ความบันเทิงของคนกรุงเทพฯ คือ ละครเวที หลังจากศิลปะการละครที่เคยสลับ ซบเซามานาน กลับฟื้นขึ้นมาใหม่ ในระยะก่อนหน้าเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรได้รื้อฟื้นศิลปะการละครที่มีเนื้อหาหนักไปทางชาตินิยม สร้างความตื่นเต้นเกรี้ยวกราดให้บรรดาผู้ชมละครทั้งหลายก็เป็นเพียงระยะเวลาไม่กี่ปีก็เงียบหาย พอเกิดสงครามโลก ศิลปินทั้งหลายก็ก่อหวอดจับเป็นกลุ่มเป็นก้อน พัฒนาขึ้นเป็นคณะละครใหญ่ๆ เช่น คณะนิยมไทย คณะเทพศิลป์ และคณะละครวิจิตรเกษม เป็นต้น"¹⁰

เรื่องของพันท้ายนรสิงห์ เป็นเรื่องหนึ่งที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สนับสนุนให้นำเสนอต่อประชาชน ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการใช้เพลงและดนตรีเป็นสื่อเพื่อปลุกฝังวัฒนธรรม อันเป็นการปลุกเร้าให้คนไทยรักชาติและวัฒนธรรมไทย ซึ่งนอกจากละครเวทีแล้ว ท่านอธิการหอหลวง แห่งวัดป่าไร่ (คือ นายหอมหวล นาคศิริ หัวหน้าคณะลิเกชื่อดัง) ยังได้ประพันธ์กลอนลิเก เรื่องพันท้ายนรสิงห์ แสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์

¹⁰ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลอง 67 ปี ภาพยนตร์ไทย สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ . 67 ปี ภาพยนตร์ไทย 2466 – 2533, 2533.

เรื่องย่อบทละคร เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”

โดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล

ในปีพุทธศักราช 2246 สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 หรือพระพุทธเจ้าเสือขึ้นครองราชสมบัติต่อจากพระเพทราชา ซึ่งในสมัยของพระองค์นั้นหมู่ข้าราชการบริพารชั้นผู้ใหญ่ได้แอบอ้างชื่อของพระองค์ไปกดขี่ข่มเหงราษฎร รีดนาทาเร้น เก็บส่วยอากร ทำร้ายราษฎรและบังคับขูดไปข่มขืน สร้างความเกลียดชังพระพุทธเจ้าเสือให้แก่ชาวบ้านยิ่งนัก

พระพิชัยสงคราม เจ้าเมืองวิเศษชัยชาญ จึงได้รวบรวมกลุ่มชาวบ้านในการต่อต้านอำนาจพระพุทธเจ้าเสือ และในกลุ่มนี้ได้มีนายสิน ผู้มีอาชีพนายท้ายเรือ มีบุคลิกกล้าหาญ แข็งแกร่ง และมีอุปนิสัยบุษบาความซื่อสัตย์กตัญญูยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด รวมเป็นหัวแรงอยู่ด้วย นายสินนี้มีภรรยาชื่อนวล ซึ่งเป็นผู้มีใจเด็ดเดี่ยว ซื่อสัตย์และกตัญญู อีกทั้งยังเป็นหัวแรงสำคัญในเหล่าชาวบ้านนี้เช่นกัน

อยู่มาวันหนึ่งพระพุทธเจ้าเสือผู้ซึ่งมีนิสัยเป็นนักเลงโปรดสุรานารี และกีฬาทุกอย่าง ได้เสด็จประพาสทางเรือมายังแขวงวิเศษชัยชาญ และได้ทราบว่ามีการแข่งขันชกมวยจึงได้สมัครเข้าเปรียบมวย จนกระทั่งได้จับคู่ชกกับนายสินด้วยฝีมือที่ทัดเทียมกัน ทั้งสองจึงเกิดชอบพอ อัดยาคัยกันและได้ร่วมตั้งวงดื่มสุรา เมื่อนายสินเมาจึงได้ระบายความเกลียดชังที่มีต่อพระพุทธเจ้าเสือซึ่งใช้ชื่อว่านายเต๋อพัง ซึ่งนายเต๋อหรือพระพุทธเจ้าได้ฟังก็มีได้โกรธเคืองนายสินกลับพอใจที่ได้รับทราบว่ามีอำนาจได้ใช้ชื่อของพระองค์มากดขี่ประชาชน

เมื่อพระพุทธเจ้าเสือเสด็จกลับเข้าพระราชวังแล้ว จึงได้ส่งทหารออกมารับนายสินและภรรยาเข้าไปอยู่ในวัง โดยแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพันท้ายนรสิงห์ ตอนแรกนายสินจะไม่ยอมรับตำแหน่งแต่พระยาพิชัยขอให้รับเพื่อจะได้ให้นายสินเป็นผู้สอดแนมข่าวในวัง เมื่อได้มารับตำแหน่งและมีความใกล้ชิดสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ พันท้ายนรสิงห์จึงได้ทราบว่าพระพุทธเจ้าเสือมิได้เป็นพระมหากษัตริย์ที่ไมตรี แต่ได้พยายามลงโทษเหล่าอำมาตย์ผู้ทำผิดทั้งหลาย

ต่อมาพระพุทธเจ้าเสือจะเสด็จประพาสทางเรือเพื่อไปทรงเบ็ดที่ปากน้ำสาครบุรี กลุ่มชาวบ้านจึงได้วางแผนลอบปลงพระชนม์ เมื่อนายสินทราบแผนการดังกล่าว จึงให้นวลไปอธิบายความจริงให้พระยาพิชัยสงครามเข้าใจในองค์พระพุทธเจ้าเสือ ซึ่งถ้าพระยาพิชัยสงครามเข้าใจแล้วให้นวลไปพบกันที่จุดนัดพบแต่นวลไม่สามารถไปทันตามกำหนดได้ พันท้ายนรสิงห์จึงตัดสินใจหันหัวเรือเข้าชนกิ่งไม้ริมตลิ่ง และยอมรับโทษประหารตามกฎหมายที่ตราไว้ แต่ พระเจ้าเสือทรงพิจารณาเห็นว่าเป็นเหตุสุดวิสัย จึงพระราชทานอภัยโทษให้ แต่พันท้ายนรสิงห์ยืนยัน

ที่จะให้ประหารชีวิตตนเพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎมณเฑียรบาล พระพุทธเจ้าเสด็จทรงยอมลงโทษประหาร พร้อมทั้งพระราชทานชีวิตพระยาพิชัยสงคราม และรับชูปเลียงบุตรภรรยาของพันท้ายนรสิงห์ ตามคำขอครั้งสุดท้ายของพันท้ายนรสิงห์และได้สร้างศาลเพียงตาเพื่อบวงสรวงแก้ดวงวิญญาณของพันท้ายนรสิงห์ไว้ ณ สถานที่ประหารด้วย

ข. ภาพยนตร์ไทยสีธรรมชาติเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2493

สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพันท้ายนรสิงห์อันดับต่อมาปรากฏในรูปของภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” จากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ ยุคล สร้างโดยอศิวินภาพยนตร์ นำแสดงโดย คุณถนอม อัครเศรณี เป็น พระเจ้าเสือ ชูชัย พระขรรค์ชัย เป็น พันท้ายนรสิงห์ และ สุพรรณ บูรณะพิมพ์ เป็น นวล ฉายที่ภาพยนตร์เฉลิมกรุง ประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2493 และได้รับความนิยมจากผู้ชมและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชนอย่างสูง สาเหตุหนึ่งเนื่องจากความสำเร็จละครเวทีและเป็นภาพยนตร์สีธรรมชาติในยุคแรกของประเทศไทย เช่น

หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ กล่าวว่า “ “พันท้ายนรสิงห์” ภาพยนตร์สีธรรมชาติ ซึ่งสร้างเป็นทำนองนวนิยาย โดยอาศัยโครงเรื่องในประวัติศาสตร์ เป็นภาพยนตร์ไทยที่ดีที่สุด ควรแก่การปรบมือ”หรือ หนังสือพิมพ์ไทยประเทศ กล่าวว่า “พันท้ายนรสิงห์เป็นภาพยนตร์สีธรรมชาติที่ควรได้รับการวิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะ “พันท้ายนรสิงห์” เป็นสมบัติอีกชิ้นหนึ่งของการอุตสาหกรรมในชาติ ควรจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและแนะนำ”

ภาพยนตร์ เรื่อง พันท้ายนรสิงห์ นี้ สร้างจากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เช่นเดียวกับละครเวที จึงมีประเด็นหลักในการนำเสนอที่เหมือนกัน คือ การแสดงถึงความซื่อสัตย์ เสียสละชีวิตของตนเพื่อรักษาเกียรติ

ภาพที่ 5

โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์"

ค. ละครเวทีเรื่อง “ลูกพันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2493

จากความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ ได้ก่อแรงบันดาลใจให้เกิดละครเวทีเรื่อง “ลูกพันท้ายนรสิงห์” อันเป็นภาคต่อเนื่องจากพันท้ายนรสิงห์ ขึ้น และมีการแสดงในระยะเดียวกับภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ จนมีสโลแกนว่า “ดู “พันท้ายนรสิงห์” ที่เฉลิมกรุง ดู “ลูกพันท้ายนรสิงห์” ต่อที่เฉลิมไทย”

ประเด็นหลักที่น่าเสนอ คือ แม้ว่าพันท้ายนรสิงห์จะสิ้นชีวิตไปแล้ว แต่ดวงวิญญาณก็ยังจงรักภักดีต่อพระเจ้าเสือ ด้วยการช่วยเหลือให้ลูกของตนกลับใจไม่คิดร้ายต่อพระเจ้าเสือ

เรื่องย่อละครเวที เรื่อง “ลูกพันท้ายนรสิงห์”

หลังจากที่พันท้ายนรสิงห์ได้ถูกประหารชีวิตไปแล้ว นวลได้คลอดบุตรออกมาเป็นชาย พระเจ้าเสือทรงชุบเลี้ยงอย่างดี และตั้งชื่อว่า “สินเล็ก” ทรงตามใจสินเล็กทุกอย่าง จนสินเล็กกลายเป็นผู้ที่ติดยา ติดอบายมุข เหล้า การพนัน และผู้หญิง

วันหนึ่งสินเล็กเกิดมีปากเสียงกับพวกนักเลงคุ่มบอน จึงถูกตีล้มลง ด้วยความกลัวพระราชอาญาจากพระเจ้าเสือ นักเลงจึงคิดที่จะฆ่าเสีย บังเอิญโจรสวชื่อฟ้าพินเข้ามาช่วยชีวิตไว้ ต่อมาสินเล็กและฟ้าพินได้เกิดความรักกันขึ้น จึงเกิดความขัดแย้งกับเดชพี่ชายของฟ้าพิน แต่พ่อของฟ้าพินคือนายโจรมั่น ซึ่งกำลังคิดจะยกพวกเข้าปล้นชิงราชบังลังก์ในกรุงศรีอยุธยา ต้องการหลอกใช้สินเล็กให้เป็นผู้ขโมยอาวุธมาให้ สินเล็กหลงกลยอมทำตาม

ต่อมาเดชถูกพวกตำรวจหลวงไล่จับ จึงได้หนีเข้าไปในบ้านนวลและนวลได้ช่วยเหลือไว้จนปลอดภัย เดชสำนึกบุญคุณจึงได้เล่าความจริงเรื่องสินเล็กกำลังจะทรยศต่อพระเจ้าเสือให้นวลฟัง นวลซึ่งกำลังป่วยหนักจึงได้เดินทางไปห้ามปราม พันท้ายนรสิงห์ได้ดลใจให้นวลสินเล็ก และเดช ไปพบกันที่ตะเคียนสามต้นซึ่งเป็นที่ตั้งศาลพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งทั้งหมดได้รับความเข้าใจกัน พอดีที่โจรมั่นได้มาถึงและคิดว่าลูกชายตนทรยศจึงให้สมุนยิงเดชตาย และจะฆ่าสินเล็กด้วย แต่ทหารหลวงมาช่วยไว้ทันเวลาและฆ่าโจรมั่นตาย ฟ้าพินโกรธสินเล็กมากแต่นวลได้พูดปรับความเข้าใจจนฟ้าพินยอมคืนดีกับสินเล็กแล้วนวลก็สิ้นใจ สินเล็กชวนฟ้าพินให้เข้าไปอยู่ในวังด้วยแต่ฟ้าพินขอแยกไปตามทางของตน

หลังจากนั้น พันท้ายนรสิงห์ ก็ได้รับการนำกลับมาฟื้นอดีตอีกหลายครั้งในรูปแบบของละครเวที และ ละครวิทยุในปี แต่การฟื้นอดีตครั้งสำคัญและมีชื่อเสียงมากคือการแสดงละครเวที เพื่ออำลาสาลาเฉลิมไทยใน ปี พ.ศ. 2531

จ. ละครเวทีเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ปี พ.ศ. 2531

ในปี พ.ศ. 2531 จะมีการทบทวนศาลาเฉลิมไทยเนื่องจากบดบังทัศนียภาพของโลหะปราสาท วัดราชบพิธฯ ทั้งนี้ ศาลาเฉลิมไทยเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นสถานที่แห่งความหลังที่เชื่อมต่อรอยอดีตของผู้คนในกรุงเทพมหานคร จึงได้มีการจัดละครเวทีเพื่ออำลาศาลาเฉลิมไทย โดยความรับผิดชอบของกองทัพบก โดยพลเอกวันชัย เรื่องตระกูล ซึ่งจะเกษียณอายุในปีนั้นด้วย จึงตั้งใจที่จะจัดละครเวทีให้ยิ่งใหญ่และประทับใจผู้ชมมากที่สุด โดยบทละครที่รับการคัดเลือกเรื่องนั้นคือ บทละครเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” กำกับการแสดงโดย คุณกันตธีร์ย์ นาคนประภา นำแสดงโดย พิศาล อัครเศรณี เป็น พระเจ้าเสือ ศรีบุญ วงศ์กระจ่าง เป็น พันท้ายนรสิงห์ นาดยา แดงบุหงา เป็น นวล

ประเด็นหลักและเนื้อหาที่นำเสนอก็เช่นเดียวกับการนำเสนอในรูปแบบของละครเวทีในพ.ศ.2487 และภาพยนตร์ในปี พ.ศ. 2493 เนื่องจากสร้างจากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เช่นกัน

ข. ละครเวทีเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2542

จากกระแสการเรียกร้องให้มีการฟื้นฟูประวัติศาสตร์วีรบุรุษของไทย สืบเนื่องจากการที่มีผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการถามเด็กนักเรียนว่า “พันท้ายนรสิงห์คือใคร” ซึ่งเด็กตอบว่า “พันท้ายนรสิงห์คือน้ำพริกเผา” ในปี พ.ศ. 2542 กรมประชาสัมพันธ์จึงได้จัดทำละครเวที เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ขึ้นเพื่อเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับวีรกรรมความซื่อสัตย์ของวีรบุรุษผู้นี้ให้แก่เยาวชน

ประเด็นหลักและเนื้อหาที่นำเสนอก็เช่นเดียวกับการนำเสนอในรูปแบบของละครเวทีและภาพยนตร์ที่เคยแสดงผ่านมา เนื่องจากสร้างจากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เช่นกัน

ค. นวนิยายเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2543

ในช่วงที่ข่าวการจัดสร้างละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์เริ่มเผยแพร่สู่ประชาชน สำนักพิมพ์ดับเบิลได้นายน์ ก็ได้จัดพิมพ์นวนิยายเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ออกเผยแพร่ โดยเนื้อหา นำมาจากบทละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ ประเด็นหลักต่างๆ ที่นำเสนอจึงเป็นเช่นเดียวกับละครโทรทัศน์ที่จะนำเสนอต่อไป

ฉ. ละครโทรทัศน์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” พ.ศ. 2543

การสื่อสารพื้นอดีตครั้งสำคัญของพันท้ายนรสิงห์ยุคปัจจุบัน ปรากฏในสื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ออกอากาศประมาณเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม 2543 กำกับการแสดงโดย คุณพิศาล อัครเศรณี นำแสดงโดย พงพัฒน์ วชิระบรรจง เป็น พระเจ้าเสือ ธีรภัทร สัจจกุล เป็นพันท้ายนรสิงห์ พิชดา อัครเศรณี เป็นนวล และกมลชนก โกมลฐิติ แสดงเป็นสร้อย ซึ่งเป็นตัวละครที่ผู้กำกับสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งคุณพิศาล¹¹กล่าวถึงเหตุผลในการสร้างตัวละครนี้ว่า

“ในการนำเสนอผมดัดแปลงจากบทละครเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลเป็นหลัก แต่ได้เพิ่มให้มีตัวละครอีกตัว คือ สร้อย เป็นพี่สาวของนวล ซึ่งตอนหลังได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นมเหสีของพระเจ้าเสือ ซึ่งผมคิดว่าพระองค์ชายใหญ่สร้างให้พันท้ายนรสิงห์มีความรักได้ ทำไมพระเจ้าเสือจะมีความรักบ้างไม่ได้”

ในส่วนของเหตุผลและแรงบันดาลใจที่เลือกพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ นั้น เนื่องจากความผูกพันที่คุณพิศาลมีให้แก่เรื่องของพันท้ายนรสิงห์เป็นพิเศษโดยกล่าวว่า “ผมมีความผูกพันกับเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” มาก เนื่องจากคุณอาของผม คือ คุณถนอม เคยแสดงเป็นพระเจ้าเสือในภาพยนตร์ ส่วนตัวผมเองก็เคยแสดงเป็นพระเจ้าเสือ เมื่อครั้งที่แสดงละครเวทีในการอำลาสาลาเฉลิมไทย ทั้งหมดมี 13 รอบ ผมเล่นถึง 11 รอบ”

ประเด็นหลักที่นำเสนอนอกจากจะเป็นการนำเสนอปริบทของความซื่อสัตย์ และเคารพกฎมณเฑียรบาลตามบทประพันธ์เดิมของพระองค์ชายใหญ่แล้ว คุณพิศาล ยังได้เพิ่มปริบทของความรักในมุมมองใหม่สอดแทรกในละครครั้งนี้ด้วย

“ผมต้องการนำเสนอประเด็นหลักในเรื่องของความรัก พันท้ายฯ เป็นคนรักเพื่อน เพื่อนที่เป็นนายเดื่อสามัญชนคนธรรมดา และเพื่อนซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ พันท้ายฯ ยอมสละชีวิตให้ได้ไม่ว่าเพื่อนจะอยู่ในฐานะใด ยอมเอาหัวเข้าแลกเมื่อมีภัยมา รวมทั้งความรักครอบครัว รักมันคงต่อนวลคนเดียว

¹¹ พิศาล อัครเศรณี. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2543.

นอกจากเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงจริงใจในความรักแล้ว ผมต้องการนำเสนอความรู้จักพอ รู้จักประมาณตนให้แก่สังคมด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ พันท้ายฯ มีฐานะเป็นถึงคู่เขยของพระเจ้าเสือ แต่พันท้ายฯ รู้ตัวว่ามีความรู้ความสามารถแค่ไหน ยอมเป็นแค่พันท้ายฯ มากกว่าที่จะรับราชการ ในตำแหน่งที่ใหญ่โตกว่า ”

เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์ที่ปรากฏของพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ครั้งนี้ นอกจากภาพแห่งชายผู้ซื่อสัตย์แล้ว พันท้ายนรสิงห์จะปรากฏภาพของชายผู้รักมั่นไม่ว่าจะรักเพื่อน รักพระมหากษัตริย์ หรือรักครอบครัว และเป็นผู้ที่สมณะรู้จักพอ

เรื่องย่อ ละครโทรทัศน์ เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์”

ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์ : พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล
บทโทรทัศน์ : อารีย์ ทองน้อย

เมื่อหลวงสรศักดิ์ ขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา ขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาต่อจาก พระเพทราชานั้น อยุธยาไม่มีศึกสงครามจากภายนอก แต่ขุนนางภายในต่างใส่ร้ายป้ายสีซึ่งดี ชิงเด่นกันเอง บางหัวเมืองก็แข็งข้อรื้อส่วยภาษีจากรษฎรลุกลามไปถึงการปล้นและจูดคร่า อนาคตนางหญิงสาว หลวงสรศักดิ์จึงออกปราบปรามด้วยความเด็ดขาด จึงได้รับสมญานามว่า พระเจ้าเสือ ซึ่งต่อมาพระเจ้าเสือแต่งตั้งให้ขุนนางแต่ละคนรับผิดชอบพื้นที่คนละส่วนกัน ขุนนาง จึงต่างก็ส่งทหารของตนไปเขตอื่นเพื่อป้ายความผิดให้อีกฝ่าย

ในการจูดคร่าชาวบ้านครั้งหนึ่ง นายสินซึ่งเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์รักความยุติธรรม ได้ช่วยนวน ให้พ้นจากการรังแกของทหาร เจิมพ่อของนวนจึงได้ยกที่ดินให้สินทำมาหากินในหมู่บ้าน ศรีประจันต์ ฝ่ายพระเจ้าเสือไม่ทรงเชื่อคำเพ็ดทูลของบรรดาขุนนาง จึงได้ปลอมเป็นชาวบ้าน ออกมาดูทุกข์สุขของชาวบ้านและได้ช่วยสร้อยซึ่งเป็นพี่สาวของนวนไว้จากการรังแกของทหารเลว และได้เกิดความผูกพันขึ้น ต่อมาพระเจ้าเสือซึ่งเป็นคนที่รักการต่อสู้ ได้มีโอกาสชกมวยกับสิน ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างมีฝีมือที่ทัดเทียมกัน และชอบพอในอัยาศัยไมตรี พระเจ้าเสือจึงได้ไปพักอยู่กับนายสิน และได้ทราบสภาวะความเป็นจริงที่บรรดาขุนนางใช้ชื่อของพระองค์ออกหลอกหลวง ชาวบ้านและได้สานสัมพันธ์กับสร้อยด้วย เมื่อพระพุทธรเจ้าเสือเสด็จกลับเข้าวังแล้ว จึงได้ส่งทหาร ไปปรับสินมารับตำแหน่งพันท้ายโดยให้ชื่อว่า “พันท้ายนรสิงห์” และรับสร้อยมาเป็นพระสนมเอก

หลวงสุรสงคราม พ่อเมืองสุพรรณบุรีนั้นวางแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้าเสือในขณะที่เสด็จประพาสคลองโคกขาม โดยมีเจิมพ่อของสร้อยและนวลร่วมด้วยอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สิริรู้เรื่องก็ให้นวลซึ่งท้องสองเดือนไปห้ามปราม นวลได้ห้ามปรามพ่อจนสำเร็จแต่ไม่สามารถมายังจุดนัดพบทันเวลาได้ สิริไม่มีทางเลือกเพราะฝ่ายลอบปลงพระชนม์รออยู่ข้างหน้า จึงจำใจต้องคั้ตท้ายเรือพระที่นั่งให้ชนต้นไม้ริมคลอง แม้จะรู้ว่าภุมณเทียรบาลนั้นถึงขั้นประหารชีวิตพระเจ้าเสือไม่ยอมประหารชีวิตสิริ เพราะพระองค์เชื่อว่าสิริคือเพื่อน แต่ไม่อาจตัดทานความตั้งใจแน่วแน่ของสิริได้ จึงรับสั่งให้ประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์ แล้วนำศีรษะของพันท้ายนรสิงห์ขึ้นบวงสรวงบูชาบนศาลเพียงตา อีกทั้งประกาศให้ลูกพันท้ายนรสิงห์ที่จะเกิดมามีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าโอรสหรือราชธิดาของพระองค์เอง

ภาพที่ 6
ภาพนักแสดงในละครโทรทัศน์ เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์"

พงษ์พัฒน์ วชิระบรรจง แสดงเป็นพระเจ้าเสือ กมลชนก โกมลฐิติ แสดงเป็นสร้อย

ธีรภัทร สัจจกุล แสดงเป็นพันท้ายนรสิงห์ พิชดา อัครเศรณี แสดงเป็นนวล

สรุปการศึกษาสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์

จากการศึกษาสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ พบว่าสื่อทุกชิ้นจะนำเสนอในบริบทบันเทิง มีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้ง ในรูปของละครเวที ละครโทรทัศน์ นวนิยาย โดยมีระยะเวลาในการพื้นอดีตยาวนานเป็นระยะๆ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 ในรูปแบบของละครเวที จนกระทั่งปัจจุบัน มีสื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์มากกว่า 10 ชิ้น

ประเด็นหลักที่นำเสนอทุกครั้งส่วนมากจะมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากนำมาจากบทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลทั้งสิ้น คือนำเสนอประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์ เคารพกฎระเบียบ นอกจากการนำเสนอในรูปแบบของละครโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2543 มีการเพิ่มเติมประเด็นหลักในเรื่องความมีใจมั่นคงและความสมถะรู้จักประมาณตนของพันท้ายนรสิงห์ให้แก่ผู้ชมด้วย แต่จะมีการสอดแทรกอรรถรสด้านละครอื่นๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละครั้ง

ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏในการพื้นอดีตเหมือนกันทุกครั้ง คือ ภาพของชายผู้ซื่อสัตย์ ยอมเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อรักษาภุมณเทียรบาล และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ แต่มีการเพิ่มเติมภาพของชายผู้มีจิตใจมั่นคงในความรักและผู้มีความสมถะและรู้จักประมาณตนในการพื้นอดีตผ่านละครโทรทัศน์ครั้งล่าสุดนี้

ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพี่น้องอดีตกรณี พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

1.2.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

การศึกษาสื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพี่น้องอดีตพระสุพรรณกัลยา นั้น ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันที่มียอดจำหน่ายสูงสุด 3 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่นำเสนอเรื่องราวของ พระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่อง คือ เนชั่น สุดสัปดาห์และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ รวมทั้งเอกสารวิชาการ คือ งานวิจัยเรื่อง “พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่ประวัติศาสตร์” และหนังสือเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” รวมจำนวน 65 ชิ้น แยกเป็นข่าวและบทความ จำนวน 62 ชิ้น หนังสือจำนวน 2 เล่ม และเอกสารวิชาการ จำนวน 1 ชิ้น โดยในเอกสารบางชิ้นอาจจะนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในหลายๆ บริบท ซึ่งมีการนำเสนอบริบทต่างๆ รวมทั้งสิ้น 153 บริบท โดยนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ในบริบทต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ

อันดับ 1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 99 บริบท (64.68%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

: การชำระประวัติศาสตร์	จำนวน 44 บริบท (28.76%)
: ไสยศาสตร์	จำนวน 23 บริบท (15.02%)
: ความเสียสละ	จำนวน 12 บริบท (7.85%)
: การนับถือสถาบันกษัตริย์	จำนวน 6 บริบท (3.92%)
: สังคมชาติที่พึงพอใจ	จำนวน 4 บริบท (2.61%)
: ความรักชาติ	จำนวน 3 บริบท (1.96%)
: สิทธิสตรี	จำนวน 2 บริบท (1.31%)
: ชาติผู้นำ	จำนวน 1 บริบท (0.65 %)
: คติชาวบ้าน	จำนวน 1 บริบท (0.65 %)
: ภูมิปัญญาไทย	จำนวน 1 บริบท (0.65 %)
: ความสามัคคี	จำนวน 1 บริบท (0.65 %)
: วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง	จำนวน 1 บริบท (0.65 %)

อันดับ 2 ปริบททางเศรษฐกิจ จำนวน 42 ปริบท (27.47%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

: ธุรกิจการค้า	จำนวน 26 ปริบท (17.00%)
: ธุรกิจบันเทิง	จำนวน 9 ปริบท (5.89%)
: ท่องเที่ยว	จำนวน 5 ปริบท (3.27%)
: การตลาด	จำนวน 2 ปริบท (1.31%)

อันดับ 4 ปริบทอื่นๆ จำนวน 12 ปริบท (7.85%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

: ผู้เผยแพร่	จำนวน 8 ปริบท (5.23%)
: ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	จำนวน 2 ปริบท (1.31%)
: ความน่าเชื่อถือของผู้เผยแพร่	จำนวน 2 ปริบท (1.31%)

ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏ คือ วีรสตรีผู้เสียสละ จำนวน 15 ครั้ง (30.62%) อุดหนุน จำนวน 9 ครั้ง (18.37%) กล้าหาญ จำนวน 7 ครั้ง (14.29%) เข้มแข็ง จำนวน 5 ครั้ง (10.20%) สวย จำนวน 3 ครั้ง (6.12%) อ่อนหวาน จำนวน 2 ครั้ง (4.08%) ฉลาด จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) น่าสงสาร จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) รักชาติ จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) ลูกกษัตริย์ จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) เป็นพี่สาวของพระนเรศวร จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) ผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จำนวน 1 ครั้ง (2.04%) ผู้ผลักดันวงล้อทางประวัติศาสตร์ จำนวน 1 ครั้ง (2.04%)

มีรายละเอียดการนำเสนอเรื่องปริบทดังต่อไปนี้

อันดับ 1 ปริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีรายละเอียดการนำเสนอแต่ละประเด็นดังนี้

: การชำระประวัติศาสตร์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา เมื่อมีการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่การรับรู้ของประชาชน (Agenda Setting) โดยนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ (Media Agenda) จนกลายเป็นวัฒนธรรมประชาชน จึงมีการเรียกร้องให้ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาให้ชัดเจน เนื่องจากมีความคลุมเครือในหลายประการ ทั้งพระประวัติ วีรกรรมที่ถูกต้อง รูปแบบการแต่งกาย ฯลฯ ก่อให้เกิด Agenda ของรัฐบาลในการเข้ามาตรวจสอบและชำระประวัติศาสตร์ เช่นการนำเสนอต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542 พาดหัวข่าวว่า “บรรดานักประวัติศาสตร์ดาหน้าเรียกร้องให้มีการสืบสาวเรื่องราวพระพี่น้องในสมเด็จพระนเรศวรฯ อย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะพระโอรสที่แท้จริง ที่มีอยู่ล้นหลามเครือ ด้าน “สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล” ได้ที่รับลูก ส่งกรมศิลปากรชำระประวัติศาสตร์ใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้คนไทยได้ตระหนักถึงคุณความดี และเสียดลพระชนมชีพของพระองค์เพื่อชาติ มากกว่ามงายในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์” นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐยังได้กล่าวถึงปริบทการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์นี้อีกในฉบับประจำวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1,2,5,8,9 และ 12 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ก็ได้นำเสนอประเด็นการชำระประวัติศาสตร์ มากเช่นเดียวกับ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เช่น ฉบับประจำวันที่ 26 และ 27 กุมภาพันธ์ 2542 ลงคำให้สัมภาษณ์ของ นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ว่า “การยกย่องบรรพบุรุษ เป็นเรื่องดีที่ควรกระทำอย่างยิ่ง แต่ควรจะดำเนินการภายหลังที่ได้มีการชำระประวัติศาสตร์ ครบถ้วนถูกต้องแล้วเท่านั้น เรื่องนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการสืบค้นคว้าหาข้อมูล ให้ชัดเจน ไม่ควรปล่อยให้เป็นการบอกเล่าหรือตำนาน” และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ยังได้กล่าวถึง ปริบทการชำระประวัติศาสตร์นี้อีกในฉบับประจำวันที่ 1,2,3,4,9,11,14 มีนาคม และ วันที่ 3 กรกฎาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดพาดหัวข่าวฉบับประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542 ว่า “รมช. ตี้ออกใจเอง นำนักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ เปิดกระทรวงศึกษาฯ แฉเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” เตรียมชำระประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง แล้วบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอน อยากให้ผู้คนรำลึกถึงคุณงามความดีมากกว่าเชื่องมงายในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ พร้อมกับหาทางดำเนินการทางกฎหมายกับผู้บิดเบือน แม้จะขัดกับกระแสสังคมก็ยอม” พร้อมนำเสนอประเด็นการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์อีกในฉบับประจำวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1,2,3,7,8,9, มีนาคม และ 7 กันยายน 2542

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับประจำวันที่ 7 – 13 มีนาคม 2542 นำเสนอบทความเรื่อง “ประวัติศาสตร์หน้านี้ต้องชำระ” โดยกล่าวว่าต้องรีบเร่งชำระประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากมีข้อที่ชวนสงสัยหลายประการ ด้วยเหตุผลที่ว่า “การรู้แจ้งในองค์พระสุพรรณกัลยาตามที่กล่าวอ้างมาตลอดนั้น ล้วนแล้วแต่มีมูลเหตุมาจาก “ความฝัน” เป็นที่ตั้งทั้งสิ้น และทั้งคู่ต่างก็มีเป้าประสงค์ตรงกัน คือ พระสุพรรณกัลยาจะต้องศักดิ์สิทธิ์” โดยสยามรัฐฯ

ได้สรุปว่า “ทั้งนักวิชาการและนักโบราณคดีจึงต่างมีข้อสรุปในเบื้องต้นออกมาตรงกันว่าอย่าเพิ่ง
งมงาย และประวัติศาสตร์หน้านี้ต้องได้รับการชำระอย่างรีบด่วน ด้วยเพียงแค่อำนาจของพระองค์
ต่างก็ปรากฏออกมาหลายชื่อนับตั้งแต่พระสุวรรณเทวี(พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา)
พระสุวรรณกัลยา (คำให้การชาวกรุงเก่า) พระสุพรรณกัลยา จารึกที่เจดีย์ วัดน้ำอู้) พระสุพรรณ-
กัลยาณี (เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและ
จารึกที่อนุสาวรีย์ของพระสุพรรณกัลยาณี ที่กองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก)และพระสุพรรณ-
เทวี(เรื่องไทยรบพม่าพระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ) ”

เนชั่นรายสัปดาห์ ได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับการชำระประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยาไว้
ณ ฉบับวันที่ 4 - 10 มีนาคม 2542 ในบทความ เรื่อง “ประวัติศาสตร์ หรือ คติของชาวบ้าน”
โดยกล่าวว่า “การถือกำเนิดและการแพร่กระจายในความคิดความเชื่อเรื่องพระสุพรรณกัลยา
ได้ก่อให้เกิดคำถามขึ้นเป็นอันมากว่า วงการวิชาการของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงการ
ของนักประวัติศาสตร์นั้น พวกเขาทำอะไรกันอยู่

พวกหนึ่งมีความเห็นว่าวงการประวัติศาสตร์มีการศึกษาเรื่องดังกล่าวน้อยมาก จึงควร
ที่จะศึกษาเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากหลักฐานต่างๆ จนถึงขั้นมีการเสนอเป็นประเด็นขึ้นว่า
ควรนำเรื่องดังกล่าวที่ผ่านการชำระ (ทางประวัติศาสตร์) แล้วบรรจุเข้าไปในหนังสือ และใน
แบบเรียนทางประวัติศาสตร์ของไทยต่อไป

อีกพวกหนึ่งกลับมาเห็นว่าวงการประวัตศาสตร์น่าจะออกมาชี้แจงตอบได้กับความคิด
ความเชื่อดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่มีหลักฐาน และเชื่อถือในหลักฐานอย่างเคร่งครัด
ควรที่จะออกมาชี้แจงเป็นอย่างยิ่งว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงเรื่อง ดังกล่าวไว้
น้อยมาก ในลักษณะใดและมีอะไรที่น่าเชื่อถือได้ อะไรที่เชื่อถือไม่ได้ อันเป็นเหตุที่เราควร
หยุดคิดและตั้งใจว่าจะหลงเชื่อไปกับกระแสดังกล่าวหรือไม่”

: **ไสยศาสตร์** สื่อมวลชนนำเสนอในการวิพากษ์วิจารณ์ว่าประชาชนที่มาเคารพ
รูปปั้นพระสุพรรณกัลยาตามวัดต่างๆ นั้น จะเชื่อว่าพระสุพรรณกัลยามีอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์
มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลโชคลาภและความรุ่งเรืองได้ จึงก่อให้เกิดกระแสการบูชา
พระสุพรรณกัลยา การแห่ไปซื้อรูป การจัดทำลือตเกิด เครื่องรางของขลังต่างๆ เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันี่ 25 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “เรื่องราวของ พระนางสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และถือเป็นวีรสตรีผู้หนึ่ง ที่ถูกบันทึกในหน้าประวัติศาสตร์ของชาติไทยว่าเป็นผู้เสียสละที่ยิ่งใหญ่ เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับมาสู่ชาติบ้านเมือง ได้รับการกล่าวขานจากพลกนิกรชาวไทยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อคนไทย แทบทุกวงการ โดยเฉพาะพวกไฮโซ ต่างเพินหาทั้งรูปภาพและลือกเกดมาบูชา จนกลายเป็น กระแสศรัทธา” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึงปริบททางไสยศาสตร์นี้้อีกในฉบับ ประจำวันที่ 26,28 กุมภาพันธ์ 1,2,5,9 และ 14 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันี่ 27 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “ผู้ที่มาสักการะ พระสุพรรณกัลยาคนหนึ่งเปิดเผยว่า ที่บ้านตนนับถือพระบารมีพระสุพรรณกัลยา หลังจากบูชา อย่างจริงจัง ท่านก็แผ่บารมีจนทำให้ถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่ไม่ขอเปิดเผยรางวัล ขณะนี้มีรูดไว้ใช้แล้ว 2 คัน และที่ตนเดินทางมาที่นี้ก็เพราะท่านได้แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ให้ตน ต้องเดินทางมาชมบารมีของพระองค์ท่าน” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ยังได้กล่าวถึง ปริบททางไสยศาสตร์นี้้อีกในฉบับประจำวันี่ 27,28 กุมภาพันธ์ 1, 2 และ 10 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับประจำวันี่ 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “จากกระแส คลั่งไคล้รูปบูชาพระสุพรรณกัลยา พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวร ที่อ้างว่าผู้ที่นับถือศรัทธา จะประสบความสำเร็จเรื่องในชีวิต” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ข่าวสด ยังได้กล่าวถึงปริบททางไสย ศาสตร์นี้้อีกในฉบับประจำวันี่ 2,3,4 และ 10 มีนาคม 2542

เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันี่ 4-10 มีนาคม 2542 “หมอนยงกล่าวว่าการทำงานที่ บวบสรวงทิพวิญญานของพระพี่นางสุพรรณกัลยาที่พระราชวังเมืองหงสาวดี จะต้องสวดคาถา เพื่อให้เกิดความสำเร็จและเมตตาบารมีกับชีวิต ย้ำกันว่าใครบูชาพระองค์ท่าน มักจะมีเสน่ห์ ผู้คนเมตตาช่วยเหลือ และบังเกิดลาภกับตัวเอง”

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับประจำวันี่ 7-13 มีนาคม 2542 “การรู้แจ้ง ในองค์พระสุพรรณกัลยาตามที่กล่าวอ้างมาตลอดนั้นล้วนแล้วแต่มีมูลเหตุมาจากความฝัน เป็นที่ตั้งทั้งสิ้น และทั้งคู่ต่างก็มีเป้าประสงค์ตรงกันคือ พระสุพรรณกัลยาจะต้องศักดิ์สิทธิ์” นอกจากนี้สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ยังได้กล่าวถึงปริบททางไสยศาสตร์นี้้อีกในฉบับประจำวันี่ 28 มีนาคม -3 เมษายน 2542

: ความเสียสละ สื่อมีการนำเสนอว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นผู้ที่เสียสละยอมแลกเป็นองค์ประกันให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับมาสู่เอกราชให้ชาติไทย เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “เรื่องราวความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร และถือว่าเป็นวีรสตรีผู้หนึ่งที่ถูกบันทึกในหน้าประวัติศาสตร์ของชาติไทยว่าเป็นผู้ทรงสละชีวิตอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกลับมาสู่ชาติบ้านเมือง” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึงปริบทความเสียสละนี้อีกในฉบับประจำวันที่ 26, 27, 28 กุมภาพันธ์ และ 1 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “ขณะนี้ผู้คนพากันแตกตื่นภาพวาดของพระสุพรรณกัลยา พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งถือว่าเป็นวีรสตรีผู้ควรรายกย่องไว้ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ในการยอมเป็นองค์ประกันให้กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กลับมากอบกู้อิสรภาพของบ้านเมือง” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ยังได้กล่าวถึงปริบทความเสียสละนี้อีกในฉบับประจำวันที่ 1 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542 “นายมนตรี พงษ์พานิช กล่าวว่าได้เป็นประธานในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า ได้เป็นประธานมานานถึง 23 ปี เพราะมีความศรัทธาพระปรีชาสามารถและเสียสละของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช รวมทั้งพระเอกาทศรถและพระพี่นางสุพรรณกัลยาที่กำลังเป็นข่าว ยิ่งมารู้ว่าพระพี่นางฯ มีความเสียสละทำให้มีความรู้สึกเช่นเดียวกับที่ศรัทธาองค์สมเด็จพระนเรศวร”

เนชั่นสุดสัปดาห์ กล่าวถึงปริบทความเสียสละในบทความเรื่อง “สงครามศรัทธา...” ฉบับประจำวันที่ 4-10 มีนาคม 2542 “แพทย์หญิง นลินี ไพบูลย์ ได้ร่วมจัดหาทุนก่อสร้างพระบรมรูป 3 พระพี่น้อง คือ พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระเกียรติของทั้ง 3 พระองค์ ผู้เป็นเยี่ยงอย่างของชาวไทย ในความเสียสละ ความกล้าหาญและความรักชาติบ้านเมือง เพื่อเตือนใจให้คนรุ่นหลังรักหวงแผ่นดินไทยอันเป็นมาตุภูมิยิ่งชีพ”

: การนับถือสถาบันกษัตริย์ สื่อได้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ การนับถือศรัทธา พระสุพรรณกัลยาไม่ใช่เรื่องไม่ดี แม้ว่าผลการชำระประวัติศาสตร์จะเป็นอย่างไรก็ไม่สำคัญ เนื่องจากท่านเป็นผู้อยู่ในสถาบันกษัตริย์ที่คนไทยนับถือ และประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่ควรนำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามาหาผลประโยชน์เนื่องจากไม่เหมาะสมเป็นการอาจเชื่อม ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 1 มีนาคม 2542 กล่าวว่า “การสร้างรูปกษัตริย์ ที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ ควรจะต้องถูกกำหนดจากกรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการไม่ใช่ เป็นความหลงใหลได้ปลื้มในตัวพระสุพรรณกัลยา แล้วสร้างภาพตามจินตนาการของตนขึ้นมา ถ้าเราสร้างภาพวาดแล้วเก็บไว้ในบ้านก็ไม่เป็นไร แต่ไม่ใช่ออกมาสร้างกระแสแบบนี้ ถือว่าเป็น การอาจเอื้อม” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึงปริบทการนับถือสถาบันกษัตริย์นี้ อีก ในฉบับประจำวันที่ 7 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันที่ 4 มีนาคม 2542 กล่าวว่า “นายสด แดงเอียด ผอ.กองโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานชาติที่ 3 จ.พระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า ตอนนี้มีรูปของ พระองค์ท่านออกมาวางจำหน่ายเยอะ หลายรูปแบบเหมือนไม่ใช่เป็นการเชิดชูเกียรติ โดยเฉพาะ การจำหน่ายหวังผลกำไรเป็นสิ่งไม่เหมาะสม”

หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542 กล่าวว่า “นายมานิตย์ มณีโชติ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพโพทะเล จ.พิจิตร เปิดเผยว่าตนกำลังจะสร้างพระสุพรรณกัลยา เป็นรูปเหมือนหน้าตรงทำด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ปิดทอง เป็นรูปประติมากรรมลอยตัวสูงสามนิ้ว ให้อูชาในราคา 5,900 บาท รายได้จากการสร้างในครั้งนี้จะนำมาใช้เพื่อการศึกษาเยาวชน ในจังหวัดพิจิตร โดยตนจะใช้งบประมาณส่วนตัวในการสร้าง โดยให้วิทยาลัยฯ ยืมก่อน 1 ล้านบาท ไม่หักค่าอะไรทั้งสิ้น และว่าพระประวัติของพระสุพรรณกัลยาจะเป็นอย่างไรก็ตาม ถึงอย่างไร ท่านก็เป็นเชื้อพระวงศ์ของไทย และเป็นสถาบันสูงสุดของประเทศ ประวัตินี้มีอยู่น้อยมาก จนยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่”

สยามรัฐสดัปดาห์วิจารณ์ กล่าวถึงปริบทการนับถือสถาบันกษัตริย์ในฉบับประจำวันที่ 7 - 13 มีนาคม 2542 ว่า “นายชวน หลีกภัย อาจจะกล้าออกปากให้จัดการกับกลุ่มพรีเซ็นต์ พระสุพรรณกัลยา เพราะเรื่องนี้เท่ากับนำเจ้านายในอดีตมาใช้ประโยชน์ ถ้าฝ่ายรัฐบาล ยังนิ่งเงียบอยู่ ความเสื่อมจะตกถึงรัฐบาลอย่างช่วยไม่ได้”

: **การขาดที่พึ่งทางใจ** สื่อมวลชนนำเสนอประเด็นการยึดพระนางสุพรรณกัลยา เป็นที่พึ่งทางใจของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ในการสู้ชีวิต และการยึดพระสุพรรณกัลยาเป็นที่พึ่งของประชาชนทั่วไป เนื่องสาเหตุการขาดความมั่นใจในผู้นำและสภาวะสังคมปัจจุบัน เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542 “แพทย์หญิงนลินี ปฏิเสธชัดเจนว่า การเคารพบูชาภาพวีรสตรีในความฝันของเธอไม่เกี่ยวกับธุรกิจ แต่เธอก็ยอมรับว่า การที่เธอยึดถือความเสียสละความอดทนมาเป็นแบบอย่าง ทำให้ธุรกิจและชีวิตของเธอดีขึ้นดีคืน ไม่ใช่เรื่องของความศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ แต่พระประวัติความเข้มแข็งของพระนาง เป็นที่พึ่งทางใจให้สู้ชีวิต”

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์นำเสนอประเด็นการขาดที่พึ่งทางใจในฉบับประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542ว่า “ณ ยามนี้ดูเหมือนว่าจิตใจของคนไทยกำลังหมดหวังกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดช่องว่างสร้างสถานการณ์สร้างความเชื่อศรัทธาขึ้นมาหากินได้เป็นระยะล่าสุดก็เรื่องภาพของพระสุพรรณกัลยา”

หนังสือพิมพ์ข่าวสดนำเสนอประเด็นการขาดที่พึ่งทางใจในฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542 ว่า อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ ภาคปรัชญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวถึงการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาว่า “สังคมในปัจจุบัน เราต้องเข้าใจ เพราะเราอยู่ในภาวะที่ยังไม่รู้เลยว่าปัญหาที่เราเผชิญอยู่จะแก้ไขได้อย่างไร จึงเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมไม่สามารถอยู่อย่างสิ้นหวังได้ จึงต้องสร้างความหวังของเขาขึ้นมา และเมื่อมีคนมาจุดประกายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นแค่จินตนาการ เมื่อเห็นเราก็ตองคว้าที่พึ่งทางใจไว้ก่อน” และ 9 มีนาคม 2542

: **ความรักชาติ** ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาโดยตรง มักจะให้สัมภาษณ์ว่า วัตถุประสงค์ในการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาก็คือความต้องการปลุกสำนึกของประชาชนให้เกิดความรักชาติ เนื่องจากพระสุพรรณกัลยาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกอบกู้เอกราชของชาติไทย เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “ประธานสภาวัฒนธรรมแม่สาย จ.เชียงราย ในฐานะผู้ประสานงานในการก่อสร้างแท่นประดิษฐานอนุสาวรีย์พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ เปิดเผยว่า ตนนับถือศรัทธาในองค์ท่านทั้ง 3 เพราะถ้าไม่มีท่านทั้ง 3 จะไม่มีความเป็นเอกราชของชาติไทยมาจนถึงทุกวันนี้”

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “กัณธนาเปิดเผยว่าไม่คิดที่จะนำเรื่องธุรกิจมาเกี่ยวข้องเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตัว แต่ต้องการทำอะไรเรื่องพระสุพรรณกัลยามีวัตถุประสงค์ต้องการปลุกใจให้คนไทยเกิดความรักชาติเท่านั้น”

: สิทธิสตรี สื่อเชื่อมโยงกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาการส่งเสริมสิทธิสตรี ในประเด็นต่อไปนี้ คือ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้กล่าวถึงปริบทด้านสิทธิสตรีในฉบับประจำวันที่ 14 มีนาคม 2542 ว่า “ฝ่ายที่เสนอว่าไม่น่าจะมีพระสุพรรณกัลยาจริงนั้น นอกจากข้อดีที่ว่ากล้าดีแสดหน้าความบ้าคลั่งความโง่งมงามของสังคมไทยได้จั้งหนับแล้ว ผมว่ามองประเด็นนี้ด้วยอคติเกินไปเรื่องราวของวีรสตรีที่ประกอบวีรกรรม เราน่าจะเปิดใจให้กว้าง วีรกรรมนั้นไม่ได้เกิดจากเงื่อนไขการเป็นนักรบประการเดียว ผมยังชื่นชมวีรสตรีเหล่านี้อยู่ ไม่ว่าจะเป็พระวิสุทธิกษัตริ์ พระเทพกษัตริ์ หรือพระสุพรรณกัลยา”

หนังสือพิมพ์ข่าวสดได้กล่าวถึงปริบทด้านสิทธิสตรีในฉบับประจำวันที่ 4 มีนาคม 2542 ว่า “ปฏิเสธไม่ได้ว่ายิ่งพระสุพรรณกัลยา ได้รับความนิยมนยกย่องในสังคมมากเพียงไร กิฬฟารีนก็ยอมพลอยได้อานิสงส์ส่วนนี้ไปด้วยโดยอัตโนมัติ เพราะสองสิ่งนี้เหมือนเป็นของกันและกันไปแล้ว แม้แต่ตัวแพทย์หญิงนลินีเองก็เกิด ภาพของ “สตรีแกร่ง” ก็ปรากฏออกมาเปรียบเทียบกับพระสุพรรณกัลยาอยู่ในที่เช่นกัน”

: การขาดผู้นำ หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542 อาจารย์นิติ เอื้อยศรีวงศ์ กล่าวว่าที่ประชาชนศรัทธาพระสุพรรณกัลยา เนื่องจาก “อาจจะเป็เพราะว่าปัจจุบันผู้นำของพวกเรานั้น คนไม่ค่อยจะเคารพเท่าไร จึงหันมาเคารพภาพจากจินตนาการแทนก็เป็ได้ พระนางสุพรรณกัลยานั้น ในตำนานบอกเล่ามาว่าเป็ผู้เสียสละให้แก่บ้านเมือง คนเราเลยหิวกระหาย อยากจะเห็นบุคคลที่เสียสละให้กับบ้านเมืองจริงๆ”

: **คติชาวบ้าน** เน้นสูงสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 4-10 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “ประวัติศาสตร์ VS คติชาวบ้าน” กล่าวว่า “กระแสความคิดความเชื่อในเรื่องของพระสุพรรณกัลยา มิได้มีอะไรเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการเป็นเนื้อหาสาระมากนักกับประวัติศาสตร์ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคติชาวบ้าน” (คติชาวบ้าน คือ การถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตผ่านการบอกเล่าเป็นหลัก)

: **ภูมิปัญญาไทย** เน้นสูงสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 11 – 17 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นไหลของวัฒนธรรมภูมิพี” กล่าวว่า “กรณีพระสุพรรณกัลยาไม่ใช่ปัญหาของนักประวัติศาสตร์และวิชาประวัติศาสตร์เท่านั้น หากมองไกลออกไปมันเป็นปัญหาของความรู้หรือภูมิปัญญาไทยทั้งหมดด้วย”

: **ความสามัคคี** หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542 “เจ้าอาวาสวัดลาดสิงห์ กล่าวว่าที่นำรูปพระสุพรรณกัลยามาให้ประชาชนกราบไหว้ ไม่ได้หวังโด่งดังหรือกอบโกย เพียงแต่ตั้งใจเน้นให้คนไทยสำนึกในความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา และเน้นความสามัคคี เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไป”

: **วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง** เน้นสูงสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 11 – 17 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นไหลของวัฒนธรรมภูมิพี” กล่าวว่า “กรณีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น ไม่สามารถค้นหาความจริงเรื่องนี้ได้อย่างเป็นจริงเป็นจัง ถึงที่สุดแล้วกรณีนี้เป็นเพียงหนึ่งในลูกเล่นของการปรับตัวของระบบทุนนิยมกับวัฒนธรรมชนชั้นกลางนั่นเอง”

อันดับ 2 บริบททางด้านเศรษฐกิจ มีรายละเอียดการนำเสนอแต่ละประเด็น ดังนี้

: **ธุรกิจการค้า** มีประเด็นสำคัญที่กล่าวถึง 2 ประเด็น คือ การวิพากษ์วิจารณ์ว่าการที่แพทย์หญิงณลิณี ไพบูลย์ นำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามาเผยแพร่นั้น เป็นการกระทำเพื่อหวังผลทางธุรกิจการค้า และประเด็นที่มีการนำภาพวาดสิ่งของอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามาจำหน่าย เช่น ภาพวาด ล็อกเกต ทั้งที่นำมาจากบริษัทกิฟฟารีน และของพ่อค้าแม่ค้าจัดทำขึ้นเลียนแบบเองด้วย รวมทั้งที่วัดต่างๆ ได้นำจุดขายในการสักการะพระสุพรรณกัลยา ขึ้นมาชักชวนให้มีผู้เข้าไปเยี่ยมชมและทำบุญที่วัด อาทิ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที 25 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “มีวัดหลายแห่ง ฉวยโอกาสนำภาพดังกล่าวไปเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดให้ญาติโยมไปวัด นอกจากนี้ยังมีบริษัท จำหน่ายเครื่องสำอางค์ชื่อดัง นำภาพของพระสุพรรณกัลยามาเป็นโลโก้ เพราะเชื่อว่าเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจของตัวเองประสบผลสำเร็จ” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึง ปริบททางธุรกิจการค้านี้อีกในฉบับประจำวันที 25, 26, 27, 28 กุมภาพันธ์ 1, 2,5 และ 12 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันที 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “นอกจากนี้ จากการสอบถามแม่ค้าเจ้าของร้านพระเครื่องริมถนนพระจันทร์รายหนึ่งชื่อ “ทัศนีย์” เปิดเผยว่า ตอนนีภาพวาดพระสุพรรณกัลยาขายดีมาก โดยที่ร้านมีภาพพระสุพรรณกัลยามากมายหลายแบบ ตั้งแต่ราคา 10 กว่าบาท ซึ่งเป็นภาพถ่ายธรรมดา ไปจนถึงใส่กรอบขนาดใหญ่ฝั่งมุกราคา 400 – 500 บาท นอกจากนี้ภาพวาดและภาพถ่ายแล้ว ยังมีสินค้าที่เกี่ยวข้องอีกมากมายออกมาวางขาย อาทิ ล็อกเกต ราคา 150 บาท เหรียญที่ระลึกด้านหน้าเป็นพระรูปพระสุพรรณกัลยา ด้านหลัง เป็นพระรูปพระนเรศวร พระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยาคู่กัน 3 พระองค์ ราคาเหรียญละ 50 บาท หนังสือพระประวัติเล่มละ 25 บาท อย่างไรก็ตามขณะนี้ภาพพระสุพรรณกัลยา มาแรงที่สุดในขณะนี้ เรียกได้ว่ามีคนถามหามากกว่าภาพของสมเด็จพระปิยะมหาราช เสด็จพ่อ ร.5 เสียอีก” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ยังได้กล่าวถึงปริบททางธุรกิจการค้านี้อีกในฉบับ ประจำวันที่ 27,28 กุมภาพันธ์ 1, 2, 4 และ 9 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับประจำวันที 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “แพทย์หญิง นลินี กล่าวว่ ในส่วนของสมาชิกบางคนก็มีบ้างที่นำพระรูปไปขาย บางคนกลัวถูกฟ้องร้องก็ทำภาพ ให้ผิดเพี้ยนบ้าง ซึ่งตรงนี้ตนก็คงทำอะไรไม่ได้ เพราะถึงแม้จะจดลิขสิทธิ์แล้วก็ตาม” นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ข่าวสด ยังได้กล่าวถึงปริบททางธุรกิจการค้านี้อีกในฉบับประจำวันที 27,28 กุมภาพันธ์ และ 1 มีนาคม 2542

เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 4-10 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “พระสุพรรณ กัลยา ประวัติศาสตร์ที่ถูกเลือกกลับถูกทำให้ลืม” กล่าวถึงปริบทด้านการค้าไว้ว่าผู้ที่ได้รับ ผลประโยชน์จากการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาในเชิงพาณิชย์มากที่สุด คือ บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ของ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ เนื่องจากการขายภาพพระสุพรรณกัลยา โดยกล่าวว่า “ประเด็นซ่อนแฝงเพื่อการค้านั้น น่าจะสิ้นข้อสงสัยได้เลยเมื่อสวนดุสิตโพล(5 มีนาคม 2542)

แถลงผลการสำรวจว่า การขายพระรูปนั้น พ่อค้าคนกลางนอกจากรับจากที่อื่นแล้วไปรับมาจาก บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ ของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ นักออกแบบประวัติศาสตร์นิมิตรอยอดเยี่ยม“ นอกจากนี้เนชั่นสุดสัปดาห์ ยังได้กล่าวถึงปริบททางธุรกิจการค้านี้อีกในฉบับประจำวันที่ 11-17 มีนาคม 2542

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับประจำวันที่ 7-13 มีนาคม 2542 “ส่วนของสาวใหญ่ กิฟารีนอาศัยนิมิต ทะลุมิติเวลาไปเชิญพระนามของเจ้านายมาเป็นเครื่องมือ ทว่าการอัญเชิญ เจ้านายลงมาทำปฐพีปู่อาย่อมไม่สามารถกระทำได้ง่ายๆ เหมือนกระทำกับพระพุทธศาสนา เจ้าของ สินค้าและบริการจึงอ้างนิมิตอัญเชิญลงมาทั้งยังอ้างเอาความศรัทธา การเคารพเทิดทูนและบูชา มาประกอบให้น่าเชื่อถืออีก” นอกจากนี้สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ยังได้กล่าวถึงปริบททางธุรกิจ การค้านี้อีกในฉบับประจำวันที่ 28 มีนาคม-3 เมษายน 2542

: **ธุรกิจบันเทิง** ในระยะที่มีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา สื่อได้นำเสนอ ว่ามีค่ายละครต่างๆ จะสร้างละครโทรทัศน์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา แต่เมื่อมีการเรียกร้อง ให้ชำระประวัติศาสตร์ นักวิชาการบางกลุ่มได้ออกมาเรียกร้องให้รื้อหลักฐานข้อมูลเรื่องราว จากการชำระประวัติก่อน ซึ่งบริษัทต่างๆ ก็ได้ชะลอการสร้างละครไป และบางสื่อก็จะนำเสนอ ในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ว่าแพทย์หญิงนลินีใช้ธุรกิจบันเทิงเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่เรื่องราว ของพระสุพรรณกัลยา เพื่อหาผลประโยชน์ทางการค้า เช่น

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 1 มีนาคม 2542 กล่าวว่า “การสร้างละคร ประวัติศาสตร์หรือภาพยนตร์นั้น น่าจะมีการประสานขอความร่วมมือมายังกรมศิลปากร ซึ่งพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการตรวจสอบบทละครเพื่อไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง รวมทั้งการแต่งตัวซึ่งจะต้องถูกต้องและเหมาะสมตามยุคสมัย การจะทำละครหรือภาพยนตร์ ประวัติศาสตร์ สิ่งที่ควรคำนึงคือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่บิดเบือนให้เป็นเรื่องของ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึงปริบทด้านธุรกิจบันเทิงนี้อีกใน ฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับประจำวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “กัณฑ์นา” แผนโครงการสร้างละครอิงประวัติศาสตร์เทิดทูนพระสุพรรณกัลยา กำลังอยู่ในระหว่างค้นคว้าข้อมูล” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ยังได้กล่าวถึงบริบทด้านธุรกิจบันเทิงนี้อีกในฉบับประจำวันวันที่ 9 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับประจำวันที่ 2 มีนาคม 2542 พาดหัวข่าวว่า “ช่อง 3 เผยเอาแน่สร้างละคร ‘พระสุพรรณกัลยา’ อ่างหาหรือกับ แพทย์หญิง นลินี มานานแล้ว อยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลทางวิชาการ มอบหมายให้ทมยันตี เขียนออกมาเป็นนิยายก่อน แล้วค่อยแปลงเป็นบทละคร อาจารย์ ดัง มช. เตือนเอาไปทำละครได้ แต่ระวังประวัติศาสตร์ของแท้ถูกบิดเบือน” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ข่าวสด ยังได้กล่าวถึงบริบทด้านธุรกิจบันเทิงนี้อีกในฉบับประจำวันวันที่ 3 และ 4 มีนาคม 2542

เนชั่นสุดสัปดาห์ กล่าวถึงบริบทด้านธุรกิจบันเทิงในบทความเรื่อง “กาญจนา นาครัตน์ กับ ‘พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี’ สยามรัฐ – ดอกหญ้า..ใครจะคว้าไปครอง?” ฉบับประจำวันวันที่ 4-10 มีนาคม 2542 ว่า “การแถลงข่าวของบริษัทสกายไลน์ เรื่องการจัดทำบทประพันธ์นวนิยายที่มอบหมายให้ ‘ทมยันตี’ เป็นผู้เขียนนั้น เพิ่งผ่านไปไม่นานนัก ก็มีข่าวนิยายเรื่อง ‘พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี’ ของนักเขียนหญิงอีกคนหนึ่ง ตกไปอยู่ในมือสำนักพิมพ์ใหญ่แล้ว แถมมีผู้จัดทำละครติดต่อขอซื้อเรื่องอีกต่างหาก”

สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์ กล่าวถึงบริบทด้านธุรกิจบันเทิงในฉบับประจำวันวันที่ 7 - 13 มีนาคม 2542ว่า “เบื้องหลังของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ นอกจากจะมีนักแต่งนิยายชื่อดัง ‘ทมยันตี’ แล้ว ยังมี ‘นักสื่อสารมวลชน’ ชื่อก้อง ‘สมเกียรติ อ่านวิมล’ สามประสานนี้เองที่ทำให้พระนามสุพรรณกัลยา กลายเป็นที่กราบไหว้บูชาของคนไทยในวันนี้อย่างรวดเร็ว”

: **การท่องเที่ยว** สื่อนำเสนอในประเด็นที่มีการจัดทัวร์ไปตามรอยสักการะและกราบไหว้พระสุพรรณกัลยาของบริษัททัวร์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะทัวร์ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ ทัวร์สักการะพระวิมวาทย์ของพระสุพรรณกัลยาที่หงสาวดี ประเทศพม่า ของหมอมยอง

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “บริษัททัวร์หลายแห่งที่ก่อนหน้านี้ไม่ค่อยสนใจและให้ความสำคัญต่อสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา มากมายนัก ต่างพากันกลับลำ เข้าทำนองน้ำขึ้นให้รีบตัก ฉกฉวยโอกาสในช่วงที่ประชาชน แยกตื่นต่อข่าวพระสุพรรณกัลยา บรรจุโปรแกรมจัดทัวร์ตามรอยไปสักการะพระสุพรรณกัลยานำมา เป็นจุดขายกันเป็นทิวแถว” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังได้กล่าวถึงปริบทการท่องเที่ยว นี้อีกในฉบับประจำวันที่ 1 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสดกล่าวถึงปริบทการท่องเที่ยวในบทความเรื่อง “พอกันทีกระแดะ มงาย พระสุพรรณกัลยา” ฉบับประจำวันที่ 4 มีนาคม 2542 ว่า “ในส่วนของหมอยอง ก็กำลัง สนุกกับทัวร์พม่าตามหาพระสุพรรณกัลยา ถึงขนาดมีคนเล่ากันว่ามีการทรงเจ้าเข้าผีกันในทัวร์ ของหมอยองด้วย”

เนชั่นสุดสัปดาห์ กล่าวถึงปริบทการท่องเที่ยวในบทความเรื่อง “สงครามศรัทธา...” ฉบับประจำวันที่ 4-10 มีนาคม 2542 “หมอยองได้อาศัยความใกล้ชิดกับหลวงปู่โง่น เสริม ความขลังให้กับทัวร์พระสุพรรณกัลยาได้เป็นอย่างดี แถมมีการทำลือก่อกวนพระสุพรรณกัลยา แจกลูกทัวร์อีกด้วย”

: การตลาด สื่อมวลชนมองว่าการที่แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ฟันอดีตพระสุพรรณ กัลยาขึ้นมา นั้น คือ กลยุทธ์ทางการตลาดของบริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ เช่น

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับประจำวันที่ 7 - 13 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “ยุคสมัยแห่งความมงาย” นำเสนอว่า “น่าแปลกใจตรงที่การตลาดของวัดธรรมกาย และ กิฟฟารีน ล้วนมุ่งจับเอาที่สถาบันของชาติมาเป็นเครื่องมือ”

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับประจำวันที่ 7 - 13 มีนาคม 2542 ในบทความเรื่อง “แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ สุพรรณกัลยา ชะเชิงเออย” นำเสนอว่า “ธุรกิจของเธอที่เคยล้มเหลว จากคลินิกเล็กๆ ในย่านดินแดง เพราะเหตุผลทางด้าน “การตลาด” วันนี้เธอประสบความสำเร็จ อย่างเอกอุ บทเรียนจากความผิดพลาดจากการตลาดในอดีตของเธอนั้น นำมาสู่ความสำเร็จ อันใหญ่หลวงในวันนี้”

อันดับ 3 ปรียบท่อน ๆ มีรายละเอียดการนำเสนอในแต่ละประเด็น ดังนี้

: **ผู้เผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา** ในขณะที่กระแสพระสุพรรณกัลยา กำลังลดลงจากการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้น หลวงปู่โง่น ไสวโย ผู้มีความสำคัญในการฟื้นฟูพระสุพรรณกัลยา ก็ได้มรณภาพลง ซึ่งสื่อได้นำเสนอข่าวนี้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้กระแสพระสุพรรณกัลยา พุ่งขึ้นสู่ความสนใจของประชาชนอีกครั้ง

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้เผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ในฉบับประจำวันที่ 9 มีนาคม 2542 “หลวงปู่โง่น ไสวโย ผู้มีความสำคัญในการปลุกกระแสความตื่นตัวและความสนใจในพระประวัติของพระนางสุพรรณกัลยา ได้มรณภาพด้วยอาการสงบ” และฉบับประจำวันที่ 14 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้เผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ในฉบับประจำวันที่ 9 มีนาคม 2542 “ก่อนที่หลวงปู่โง่น จะจบชีวิต เมื่อช่วงประมาณเดือน พ.ย. 41 ได้พิมพ์หนังสือย้อนรอยกรรม แจกจ่ายให้ลูกศิษย์ลูกหาที่มาร่วมงานกว่า 50,000 เล่ม ปรากฏว่าหนังสือของหลวงปู่โง่น ได้สร้างความฮือฮาระหว่างนี้เป็นอันมาก” และฉบับประจำวันที่ 10,11 มีนาคม 2542

หนังสือพิมพ์ข่าวสด นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้เผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ในฉบับประจำวันที่ 9 มีนาคม 2542ว่า “เกิดเหตุการณ์ช็อกความรู้สึกศิษยานุศิษย์กรณีหลวงปู่โง่น ไสวโย เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทเขารวก จ.พิจิตร เจ้าของตำนานพระสุพรรณกัลยา ภาคพิลึกพิศดาร ถึงแก่กรรมภาพอย่างกระทันหันปัจจุบันทันด่วน” และฉบับประจำวันที่ 10 มีนาคม 2542

: **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** สื่อมวลชนบางสื่อกล่าวว่าพระสุพรรณกัลยามีความสำคัญในแง่เป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที่ 3 กรกฎาคม 2542 กล่าวว่า “ไทยและพม่า จะแลกเปลี่ยนข้อมูลทางประวัติศาสตร์กัน โดยเน้นข้อมูลสมัยอยุธยาเป็นหลัก โดยเฉพาะเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา และจะร่วมกันขุดค้นและบูรณะพระราชวังหงสาวดี”

งานวิจัยเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์” ของ ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์ สรุปความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาว่า “ในบริบททางประวัติศาสตร์ พระสุพรรณกัลยาจึงเป็นตัวสำคัญที่ยืนยันว่า ผู้ส่งองค์ประกันจะไม่ทรยศต่อพม่า นี่คือความเชื่อถือที่พม่าให้กับอยุธยา อันเป็นสายใยทางการเมืองสำคัญ ที่ผู้ปกครองพม่ายุคทองอุดหนุนอาศัยโยงใยความสัมพันธ์กับเจ้าประเทศราชในบริเวณทลแห่งอำนาจของตน

1.1.2 กรณีพ้นทั้ยนรสิงห์

ผู้วิจัยได้ศึกษาสื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารฟิสิกส์กรณีพ้นทั้ยนรสิงห์ จำนวน 40 ชิ้น โดยมีได้ระบุสื่อที่ศึกษาโดยเฉพาะ เนื่องจากเรื่องราวของพ้นทั้ยนรสิงห์ได้มีการนำเสนอต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยแต่ละสื่อก็ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องราวของพ้นทั้ยนรสิงห์อย่างต่อเนื่อง แต่จะกล่าวถึงในปริมาณมากก็ต่อเมื่อมีการฟื้นอดีตพ้นทั้ยนรสิงห์ในบริบทบันเทิงออกมาสู่กระแสสังคมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้สุ่มเก็บข้อมูลจากเอกสารหลายๆ ชิ้นไม่เจาะจงว่าเป็นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารฉบับใด โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่มีการฟื้นอดีตพ้นทั้ยนรสิงห์ในบริบทบันเทิงไม่ว่าจะเป็นละครโทรทัศน์หรือละครเวที ยกเว้นการฟื้นอดีตครั้งแรกในรูปของละครเวทีในช่วงปี พ.ศ.2487 ต่อปี 2489 ผู้วิจัยไม่สามารถหาข้อมูลได้เพราะขาดแคลนสิ่งพิมพ์และหนังสือ เนื่องจากเป็นระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ภาวะขาดแคลน และยังคงคอยหลบระเบิด รวมทั้งกองบัญชาการของญี่ปุ่นก็คอยตรวจเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด

จากการศึกษาสื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารฟิสิกส์กรณีพ้นทั้ยนรสิงห์ จำนวน 40 ชิ้น พบว่าบางชิ้นนำเสนอในหลายบริบท รวมทั้งสิ้น 80 บริบท โดยนำเสนอในบริบทต่างๆ ดังนี้

อันดับ 1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 48 บริบท (60%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

- : การฟื้นฟูประวัติศาสตร์ จำนวน 15 บริบท (18.75 %)
- : ความซื่อสัตย์ จำนวน 10 บริบท (12.50%)
- : ความจงรักภักดี จำนวน 9 บริบท (11.25%)
- : เคารพกฎระเบียบ จำนวน 8 บริบท (10.00%)
- : ความเสียสละ จำนวน 3 บริบท (3.75%)
- : ไซยศาสตร์ จำนวน 2 บริบท (2.50%)
- : การใช้กฎหมาย จำนวน 1 บริบท (1.25%)

อันดับ 2 บริบททางเศรษฐกิจ จำนวน 30 บริบท (37.50%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

- : ธุรกิจบันเทิง จำนวน 22 บริบท (27.50 %)
- : ท่องเที่ยว จำนวน 6 บริบท (7.50 %)
- : ธุรกิจการค้า จำนวน 2 บริบท (2.50%)

อันดับ 3 ปรืบทอื่นๆ จำนวน 2 ปรืบท (2.50%) ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้
: ความรักชาติ จำนวน 2 ปรืบท (2.50%)

ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏ คือ ชื่อสัตย์ จำนวน 10 ครั้ง (29.42%)
เคารพกฎหมาย จำนวน 10 ครั้ง (29.42%) จงรักภักดี จำนวน 4 ครั้ง (11.76%) รักชาติ
จำนวน 2 ครั้ง (5.88%) และ สมณะ กตัญญู ชยัน รับผิดชอบ จริงใจ เสียสละ เด็ดเดี่ยว
ภาพลักษณ์ละ 1 ครั้ง (ภาพลักษณ์ละ 2.94 %)

โดยมีรายละเอียดการนำเสนอ ดังนี้

อันดับ 1 ปรืบททางสังคมและวัฒนธรรม

: **การฟื้นฟูประวัติศาสตร์** สื่อมวลชนนำเสนอประเด็นการฟื้นฟูอดีตเป็น 3 ประเด็น
คือ ประเด็นที่มีการนำเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์มานำเสนอนั้น เป็นการฟื้นฟูประวัติศาสตร์
ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในยุคปัจจุบันแต่ขณะเดียวกันก็มีการเสริมแต่งเรื่องราวให้มีสีสันขึ้น เช่น
รายการดูละครแล้วย้อนดูตัว เดือนกรกฎาคม 2543 กล่าวว่า “คนดูควรจะแยกจินตนาการ
ออกจากประวัติศาสตร์ให้ได้ เพราะส่วนใหญ่ละครอิงประวัติศาสตร์ จะมีการเสริมแต่งเรื่องราว
ต่างๆ เช่น พันท้ายนรสิงห์ ก็เป็นเรื่องที่เสริมแต่งเป็นส่วนใหญ่”

อีกประเด็นเป็นการเรียกร้องให้สนใจการศึกษาประวัติศาสตร์มากขึ้น เนื่องจาก
มีเด็กไทยบางคนที่ไม่รู้จักพันท้ายนรสิงห์ เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ / เดลินิวส์ / ข่าวสด ฉบับประจำ
วันที่ 30 กรกฎาคม 2542 มีเนื้อหาข่าวใกล้เคียงกันว่า “น.ส.กัญญา ศิลปอาชา รมช.ศึกษาธิการ
เปิดเผยว่าขณะนี้ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองแสดงความหวังว่าเด็กและเยาวชนไทยไม่รู้จัก
ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบรรพบุรุษตัวเอง เช่น ไม่รู้จักพันท้ายนรสิงห์ แต่คิดว่าเป็น
น้ำพริกเผา จึงคาดว่าจะบรรจุวิชาประวัติศาสตร์ให้เด็กเรียนเป็นวิชาบังคับตั้งแต่ปีการศึกษา
2543 เป็นต้นไป”

รวมทั้งมีภาพการ์ตูนล้อเลียนเรื่องราวดังกล่าวในหนังสือการ์ตูนมหาสนุก ฉบับประจำ
วันที่ 23 – 29 กุมภาพันธ์ 2543

ประเด็นสุดท้ายคือ “พันท้ายนรสิงห์” มีตัวตนจริงหรือไม่? โดยหนังสือพิมพ์สยามโพสต์ ฉบับประจำวันที่ 30 พฤษภาคม 2538 กล่าวว่า “นักศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีส่วนมากไม่เชื่อว่า ‘พันท้ายฯ’ จะมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ แต่เป็น ‘ละคร’ ที่แต่งขึ้น สอดแทรกไว้ในพระราชพงศาวดาร ตั้งแต่เมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองอย่างรวดเร็ว คือจากอยุธยาไปสู่ธนบุรี เพื่อให้ขุนนางที่ซื่อสัตย์ต่อราชวงศ์เดิมเปลี่ยนแปลงไปก่อกับราชวงศ์ใหม่ เป็นการก่อกัดต่อกฎมณเฑียรบาล ราชประเพณี และตำแหน่งพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ”

: **ความจริงรักภักดี** สื่อมวลชนนำเสนอภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ว่าเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อเจ้าเหนือหัวและราชบัลลังก์อย่างสูงสุด เช่น บทความเรื่อง “เยือนหลักประหารสักการะศาลพันท้ายนรสิงห์ ข้าฯ ผู้จงรักในพระเจ้าเสือ” ในนิตยสารคุณหญิง ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542 หนังสือพิมพ์หลักเมือง/หนังสือพิมพ์จวนหมินเป่า เมษายน 2493 บทความเรื่อง “พันท้ายฯ ผู้ยอมตายเพื่อรักษากฎหมาย” บทความเรื่อง “มหาชัย...แดนดินถิ่น พันท้ายนรสิงห์” ในหนังสือขวัญเรือนฉบับประจำเดือนเมษายน 2539 บทความเรื่อง “ตามหาเลขเด็ดศาลพันท้ายนรสิงห์ วีรบุรุษผู้กล้า ยอมตายถวายชีวา เพื่อรักษาติกาแผ่นดิน” บทความเรื่อง “ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์” กุมภาพันธ์ 2543

: **ความซื่อสัตย์** สื่อมวลชนนำเสนอภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ในบริบทของชายผู้ซื่อสัตย์สุจริต ชื่อตรงต่อหน้าที่และพระเจ้าแผ่นดิน ดังพระราชดำรัสของพระเจ้าเสือที่ดำรัสว่า “จะหาผู้ซึ่งรักใคร่ชื่อตรงต่อเจ้าเหมือนพันท้ายนรสิงห์นี้ยากนัก” ที่กล่าวถึงไว้ในบทความเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์ ผู้ยอมตายเพื่อรักษากฎหมาย” พ.ศ. 2532

: **เคารพกฎระเบียบ** สื่อมวลชนนำเสนอภาพของพันท้ายนรสิงห์ในบริบทของผู้เคารพกฎระเบียบว่า “พันท้ายนรสิงห์เป็นผู้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดไม่ยอมล้วงละเมิดข้อบังคับใดๆ ที่จะทำให้เสื่อมเสีย ทั้งที่เป็นกฎหมายของแผ่นดินและกฎมณเฑียรบาลของราชสำนัก” เช่น นิตยสารขวัญเรือน ฉบับประจำเดือนเมษายน 2539 นิตยสารคุณหญิง ฉบับประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 21 สิงหาคม 2542

: **ความเสียหาย** สื่อมวลชนนำเสนอภาพของพันท้ายนรสิงห์ในบริบทของ “ผู้ยอมเสียหายชีพเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎมณเฑียรบาล” ในนิตยสารคุณหญิง ฉบับประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542 และหนังสือพลอยแถมเพชร ฉบับเดือนกันยายน 2542

: **ไสยศาสตร์** บนพื้นฐานของสังคมไทยที่ยังมีความคิดและความเชื่อผูกพันอยู่กับสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ พันท้ายนรสิงห์ก็เช่นกันที่ยังต้องถูกนำไปข้องเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เช่น

บทความเรื่อง “ตามหาเลขเด็ดศาลพันท้ายนรสิงห์ วีรบุรุษผู้กล้า ยอมตายถวายชีวาเพื่อรักษาชาติแผ่นดิน” ในเดือนกันยายน 2542 “กล่าวกันว่าในช่วง 1 ขวบปีที่ผ่านมศาลพันท้ายนรสิงห์ให้โชคลากแก่ผู้ที่มากราบไหว้ท่านมากมายนัก และเพื่อเป็นการพิสูจน์ทางทีมงานของเรา ก็ได้ทำการเสี่ยงเซียมซีที่ศาลพันท้ายนรสิงห์ ถึง 10 ครั้ง 10 ครา ปรากฏว่าเลขที่ได้บ่อยที่สุด คือ เลข 0 และ 9 / 3 / 4”

รวมทั้งมีพิธีบวงสรวงเป็นประจำ “ประเพณีบวงสรวงพันท้ายนรสิงห์จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 9 ค่ำ และ 10 ค่ำ เดือน 3 หลังจากนั้น จะนำของที่เข้าพิธีบวงสรวงแจกจ่ายไปปรับปรุทานหรือนำไปบูชา โดยเชื่อว่าจะมีโชคและโรคภัยไม่เบียดเบียน”

: **ข้อจำกัดของกฎระเบียบ** บทความเรื่อง “พิจารณาเรื่องพันท้ายนรสิงห์ในทัศนะของคนสมัยใหม่” ในหนังสือ “เรื่องสนุกในแผ่นดินพระเจ้าเสือ” กล่าวถึงข้อจำกัดของกฎระเบียบที่ทำให้เราต้องสูญเสียชีวิตของพันท้ายนรสิงห์ว่า เหตุการณ์เกี่ยวกับพันท้ายนรสิงห์นี้ เป็นที่รู้จักดีในหมู่คนทั่วไป เพราะเป็นเรื่องที่สอนเล่ากันมาทุกยุคทุกสมัย ผู้ใหญ่นิยมเล่าเรื่องพันท้ายนรสิงห์นี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงคนดีเลิศ ที่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลงผ่อนผัน ถึงแม้ตนเองต้องถึงแก่ความตายก็ไม่กลัว เพราะเชื่อมั่นว่า กฎประเพณีของประเทศนั้นสำคัญยิ่งชีวิต เมื่อผู้เขียนเติบโต และอ่านเหตุการณ์ในพระราชพงศาวดารกลับมาความรู้สึกเสียดายที่คนดีเช่นพันท้ายนรสิงห์ต้องมาเสียชีวิตเช่นนี้”

อย่างไรก็ตามกฎระเบียบต่างๆ นั้น มักจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้จัดตั้งกฎขึ้น “สิ่งที่น่าสนใจที่สุด คือ กฎมณเฑียรบาลนี้ แต่งโดยคนกลุ่มหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นนักปราชญ์ ท่านเหล่านี้ไม่ลืมที่จะบ่งไว้อย่างแน่ชัดในกฎมณเฑียรบาลว่า หากปราชญ์ผู้ใดกระทำผิดต้องรับโทษโทษนั้นจะเป็นเพียงการเนรเทศไปอยู่เมืองอื่น”

อันดับ 2 บริบททางเศรษฐกิจ

: **ธุรกิจบันเทิง** ในบริบททางเศรษฐกิจ สื่อมวลชนมีการนำเสนอเรื่องราวของ พันท้ายนรสิงห์ในประเด็นด้านธุรกิจบันเทิงมากที่สุด โดยจะนำเสนอมากในช่วงระยะเวลาที่มีการนำเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์มาสร้างเป็นละครหรือภาพยนตร์ตามระยะเวลาเช่น เมื่อมีการนำเสนอภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ในปี พ.ศ. 2493 สื่อมวลชนก็จะมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” โดยเฉพาะประเด็นการเป็นภาพยนตร์สีธรรมชาติเรื่องแรกของวงการภาพยนตร์ไทย อาทิ หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ กล่าวว่า “พันท้ายนรสิงห์” ภาพยนตร์สีธรรมชาติ ซึ่งสร้างเป็นทำนองนวนิยาย โดยอาศัยโครงเรื่องในประวัติศาสตร์ เป็นภาพยนตร์ไทยที่ดีที่สุด ควรแก่การปรบมือ”หรือ หนังสือพิมพ์ไทยประเทศ กล่าวว่า “พันท้ายนรสิงห์เป็นภาพยนตร์สีธรรมชาติที่ควรได้รับการวิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะ “พันท้ายนรสิงห์” เป็นสมบัติอีกชิ้นหนึ่งของการอุตสาหกรรมในชาติ ควรจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและแนะนำ” นอกจากนี้หนังสือพิมพ์จวนหมื่นเป้ายังชมเชยว่าเป็นภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ที่น่าติดตาม

ในปัจจุบันเมื่อมีการสร้างละครโทรทัศน์เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” สื่อมวลชนก็นำเสนอประเด็นธุรกิจบันเทิงมากเช่นกัน มีการวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะที่เป็นละครอิงประวัติศาสตร์ และนำนักแสดงที่มีชื่อเสียงมาประชันกัน เช่น

ทีวีวีว ฉบับประจำวันที่ 18 – 24 พฤษภาคม 2543 “ละครพันท้ายนรสิงห์ โด่งดังเป็นระยะๆ เพราะนำเอาพระเอกหน้าคมขวัญใจสาวๆ คือ ธีรภัทร์ สัจจกุล มาเป็นพันท้ายนรสิงห์ ผู้รักชาติยิ่งชีพ ยึดถือกฎมณเฑียรบาลเป็นใหญ่ ไม่ยอมให้ความรักความสนิสนมส่วนตัวมาเป็นข้ออ้างในการลดหย่อนโทษ โดยนำมาจากบทประพันธ์ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ที่สร้างตัวละครชื่อนวล ซึ่งไม่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ให้เป็นภรรยาสิน รวมทั้งคุณพิศาล ผู้กำกับละครได้เพิ่มตัวละครชื่อ “สร้อย” พี่สาวของนวลขึ้นใหม่เพื่อสีสันของละคร”

นอกจากนี้มีการนำเสนอเรื่องราวการสร้างละคร การประชันกันของดาราชื่อดังในทีวีวีว ฉบับประจำวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2543 / 1-7 มิถุนายน 2543 ภาพยนตร์บันเทิง ฉบับประจำวันที่ 30 มีนาคม – 5 เมษายน 2543 ทีวีพูล ฉบับประจำวันที่ 23-29 มิถุนายน 2543

หลังจากการนำเสนอละครทางโทรทัศน์แล้ว มีสื่อมวลชนได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ การนำเสนอใน 2 ประเด็น คือ

การนำบทประพันธ์เก่ามาสร้างใหม่ ที่วิวิธ ฉบับประจำวันที่ 6-12 กรกฎาคม 2543 “ขณะนี้มีการนำบทประพันธ์เดิมที่เคยสร้างกลับมาสร้างเป็นละครเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสื่อ โทรทัศน์เข้ามาแทนภาพยนตร์ รวมทั้งเรื่องพันท้ายนรสิงห์ด้วย เพื่อเป็นการลดต้นทุน”

ความบกพร่องในการสร้างละครอิงประวัติศาสตร์ ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที่ 29 มิถุนายน 2543 “ตัวละครพลในละครเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ยังดูไม่เหมาะสม ซึ่งการสร้างละคร อิงประวัติศาสตร์ของไทยมักจะมี ความขาดตกบกพร่อง ไม่ว่าจะเครื่องแต่งกายหรือเครื่องประกอบ ฉาก ควรจะมีการศึกษาค้นคว้าให้ละเอียด เพื่อความสมบูรณ์ของละครมากกว่านี้”

: **ห้องเที่ยว** สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของศาลพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งเป็นสถานที่อนุสรณ์แก่พันท้ายนรสิงห์ ผู้ยอมสละชีวิตชีพเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎมณเฑียรบาล ในประเด็นเหมือนกันที่ว่า “ขณะนี้ทางกรมศิลปากรได้ดำเนินการจัดตั้งอุทยานพันท้ายนรสิงห์ ขึ้นบนเนื้อที่กว่า 100 ไร่ “ เช่น นิตยสารขวัญเรือน ฉบับประจำเดือนเมษายน 2539 นิตยสาร คุณหญิง ฉบับประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542 หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันที่ 20 มีนาคม 2542 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันที่ 21 สิงหาคม 2542

: **ธุรกิจการค้า** หนังสือพลอยแถมเพชร ฉบับเดือนกันยายน 2542 ได้นำเสนอ ว่ามีผู้นำพันท้ายนรสิงห์มาเป็นตราของสินค้า โดยผู้บริหาร บริษัท อุตสาหกรรมพันท้ายนรสิงห์ สินค้าพื้นเมือง เปิดเผยว่า “ที่นำพันท้ายนรสิงห์มาเป็นฉลากสินค้า เนื่องจากมีความคิด ความศรัทธาในความซื่อสัตย์ ยอมสละชีพเพื่อรักษากฎมณเฑียรบาลของพันท้ายนรสิงห์”

อันดับ 3 ประเด็นอื่น ๆ

: **ความรักชาติ** นิตยสารคุณหญิง ฉบับประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542 กล่าวถึงความ รักชาติของพันท้ายนรสิงห์ว่า “พันท้ายนรสิงห์ตระหนักดีว่า หากราษฎรต้องสูญเสีย พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดินให้สงบสุข บ้านเมืองจะต้องพบกับความวระส่ำระสายเพราะ กฎเรื่องอำนาจ ความเดือดร้อนก็จะลุกลามไปทุกหย่อมหญ้า ดังนั้นการสูญเสียชีวิตคนธรรมดา สามีญ้อย่างเขาเพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นจึงคุ้มค่า”

ตอนที่ 2 ภาพรวมกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและ พันท้ายนรสิงห์

ในงานวิจัยตอนที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ เพื่อวิเคราะห์จุดเริ่มต้นของการพื้นอดีตว่าเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใด ใช้ระยะเวลายาวนานเท่าใด วิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อต่างๆ และภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ รวมทั้งผลการวิเคราะห์เหตุการณ์สภาวะแวดล้อมและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในขณะที่มีการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

2.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

2.1.1 กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต

2.1.1.1 จุดเริ่มต้น

จุดเริ่มต้นของกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา เกิดขึ้นในช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมา (ประมาณปี 2539) โดยผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจุดประกายสร้างตำนานพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่กระแสนิยม (บางสื่อใช้คำว่า “พระสุพรรณกัลยาพีเวอร์”) ของประชาชน มี 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 หลวงปู่โง่น ไสโรย วัดเขารวก จังหวัดพิจิตร เผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์ คือ หนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา” จำนวน 50,000 เล่ม แจกให้แก่กลุ่มลูกศิษย์ลูกหา โดยผู้ที่ช่วยเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในวงกว้าง คือ นายสุรียัน อริยวงศ์โสภณ หรือ หมอทองหยองที่ได้จัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง “ไหว้พระเสริมดวง 12 ราศี กับหมอมทอง” และกลุ่มที่ 2 คือ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ซึ่งได้จัดพิมพ์ปฏิทินรูปพระสุพรรณกัลยาแจกแก่สมาชิก ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2539 ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ดังที่เนชั่นสุดสัปดาห์¹² ได้กล่าวว่า

“เมื่อผู้สื่อข่าวเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาค่อยๆ จางลงไป จึงพอจะมองเห็นต้นตอ บ่อเกิดของกระแสดังกล่าว มันน่าจะเริ่มมาจากบุคคล 2 กลุ่ม ที่ต่างอ้างถึงความเคารพรักและศรัทธาเลื่อมใสในวีรกรรมของพระสุพรรณกัลยา เพียงแต่ต่างวิธีการเท่านั้น”

¹² “เรื่องจากปก : สงครามศรัทธา... หมอมทอง VS หมอมทอง วัดลาดสิงห์ VS วัดพระพุทธบาทเขารวก” เนชั่นสุดสัปดาห์, 4 - 10 มีนาคม 2542, หน้า 8.

หลวงปู่โง่นได้จัดพิมพ์หนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานสุพรรณกัลยา” ออกแจกจ่ายให้แก่กลุ่มลูกศิษย์ ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2540 แต่ก็มีเพียงผู้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในจำนวนไม่มากนัก ต่อมาใน พ.ศ. 2540 แพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์ แห่งบริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ ได้จัดพิมพ์ปฏิทินรูปพระสุพรรณกัลยา แจกจ่ายให้แก่กลุ่มผู้เป็นสมาชิกชายตรงเครื่องสำอางค์ “กัฟฟารีน” จึงก่อให้เกิดการกล่าวถึงในวงกว้างขึ้น ดังที่ สุมันต์ มโนมยิทธิ¹³ กล่าวว่า

“หลังจากที่ แพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์ ได้แจกจ่ายภาพวาดพระสุพรรณกัลยาไปยังสมาชิกกัฟฟารีนทั่วประเทศ กระแสของความสนใจและตื่นตัวในหมู่มคนอ่านเป็นไปอย่างรวดเร็วตามร้านขายภาพและร้านกรอบรูปมีภาพวาดดังกล่าววางขาย และมีคนมาหาซื้อไปอย่างต่อเนื่องไม่เว้นแม้แต่ริมถนนคนเดินหรือร้านแบกะดินตามถนนต่างๆ ทั้งเยาวราช ท่าพระจันทร์ และชุมชนทั่วไป ราคาขายตั้งแต่ 20 บาท จนถึงภาพในกรอบภาพละเป็นพันบาททีเดียว

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2542 จึงถือได้ว่ากระแสความนิยมในหมู่ประชาชนเป็นไปอย่างสูง มีการพูดคุยถึงเรื่องนี้ขยายวงไปเรื่อยๆ แต่ประวัติของพระสุพรรณกัลยาก็ยังคงไม่มีความกระจ่างอยู่ดี และเริ่มมีการนำเอาประวัติพระสุพรรณกัลยาจากคำบอกเล่าของหลวงปู่โง่น ไสริโย มาวางจำหน่ายควบคู่ไปกับภาพของพระสุพรรณกัลยา”

เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดกระแสพระสุพรรณกัลยาโด่งดังที่สุด คือ การเปิดแถลงข่าวเรื่องการจัดทำบทประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระประวัติ “พระสุพรรณกัลยา” ดังที่เนชั่นสุดสัปดาห์¹⁴ กล่าวว่า

“การแถลงข่าวเรื่องการจัดทำบทประพันธ์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระประวัติ “พระสุพรรณกัลยา” โดย “หมอต้อย” พญ.ณลินี ไพบูลย์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด เจ้าของผลิตภัณฑ์กัฟฟารีนและคณะ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 เปรียบเสมือนการจุดชนวนกระแสพระสุพรรณกัลยาไฟเวอร์ในเวลาต่อมา เพราะมีการนำเอาภาพวาดพระสุพรรณกัลยาจากจินตนาการของจิตกรไปเผยแพร่ บนหน้าหนังสือพิมพ์รายวันเกือบทุกฉบับ ซึ่งเป็นภาพของบริษัทสกายไลน์ที่เคยใช้ในการโฆษณาผลิตภัณฑ์กัฟฟารีนส่วนหนึ่ง”

¹³ สุมันต์ มโนมยิทธิ. พระสุพรรณกัลยา, ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์.

¹⁴ “เรื่องจากปก : สงครามศรัทธา... หมอต้อย VS หมอหยอง วัดลาดสิงห์ VS วัดพระพุทธรบาทเขาวงกต” เนชั่นสุดสัปดาห์, 4 - 10 มีนาคม 2542, หน้า 8

ขบวนการปลุกกระแส “พระสุพรรณกัลยา” ¹⁵		
ผู้ริเริ่ม	พ.ญ.นลินี ไพบูลย์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท สกายไลน์ยูนิตี้ จำกัด	หลวงปู่โง่น ไสโรย วัดพระพุทธรบาท เขารวก อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
ผู้สนับสนุน	พระครูศาสนกิจจาภรณ์ เจ้าอาวาส วัดลาดสิงห์ อ.สามชุก จ.สุพรรณบุรี	“หมอมยอง” นายสุรียันต์ อริยวงศ์โสภณ
รูปสักการะ	มีการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ กษัตริย์ 3 พี่น้อง คือ สมเด็จพระนเรศวร, สมเด็จพระเอกาทศรถ, และพระสุพรรณกัลยา ประดิษฐาน ณ วัดลาดสิงห์	มีการสร้างพระรูปกษัตริย์ 3 พี่น้อง และอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุดอยเวา อ.แม่สาย จ. เชียงราย โดยมีนายกร ทัพพะรังสี รองนายกฯ และรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงสาธารณสุข เป็นประธาน ในการจัดงานดังกล่าว
ข้อมูลเอกสาร	บริษัท สกายไลน์ฯ มอบทุนให้ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ หัวหน้าหน่วย วิชาไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินการ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมประวัติและจัด พิมพ์รวมเล่ม จำนวน 50,000 เล่ม เพื่อมอบให้กับสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ	หลวงปู่โง่นและหมอมยอง ได้ร่วมกัน เขียนหนังสือ “ย้อนรอยกรรมตำนาน สุพรรณกัลยา” ซึ่งหลวงปู่โง่นอ้างว่า ได้รับฟังคำบอกเล่าจากพระสุพรรณกัลยาในนิมิต มีการแจกจ่ายในปี พ.ศ.2540
การเผยแพร่	1. บริษัท สกายไลน์ฯ มอบให้ “ทมยันตี” ถ่ายทอดพระประวัติ สู่ รูปแบบของนวนิยายอิงประวัติ ศาสตร์ไทย พร้อมกำหนดตีพิมพ์ ผลงานลงเป็นตอนๆ ในนิตยสาร ขวัญเรือน*	1. หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนาน สุพรรณกัลยา 2. หนังสือไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับหมอมยอง

¹⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 9

ขบวนการปลุกกระแส “พระสุพรรณกัลยา” ¹⁵ (ต่อ)	
การเผยแพร่	<p>2. บริษัท สกายไลน์ฯ มอบให้ “ทมยันตี” ถ่ายทอดพระประวัติ สู่รูปแบบของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย พร้อมกำหนดตีพิมพ์ผลงานลงเป็นตอนๆ ในนิตยสารขวัญเรือน*</p> <p>3. มอบให้ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ประธาน บริษัท เทเลเซีย จำกัด จัดทำสารคดีพระประวัติ</p> <p>4. มอบให้นายชูศิษย์ วิจารณ์โจรกิจ วาดภาพพระนางสุพรรณกัลยา โดยเผยแพร่ควบคู่ไปกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ “กิฟฟารีน” ตั้งแต่ปลายปี 2541</p>

หมายเหตุ * เนื่องจากกระแสการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา โครงการจัดทำนิตยสารจึงยังไม่ได้ดำเนินการ

2.1.1.2 กระบวนการถ่ายทอด

ก. แหล่งที่มา

กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา มีกระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวจากแหล่งที่มา 3 ประเภท คือ

1. ผู้ริเริ่มพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มหลวงปู่โง่น ไสโรย

1.2 กลุ่มแพทย์หญิง นลินี ไพบูลย์

2. กลุ่มบุคคลทั่วไป อาทิ ผู้จัดทำละครเวที เรื่อง พระนเรศวร / ผู้จัดทำละครเวที เรื่อง “พระสุพรรณกัลยา”

3. กลุ่มสื่อมวลชน ที่นำเสนอข่าว และเขียนบทความเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา

¹⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 9

ข. สื่อที่เผยแพร่

สื่อที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา ประกอบด้วย
  - หนังสือจำนวน 2 เล่ม คือ “หนังสือย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยา” และ “ไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับหมอยอง”
  - ปฏิทิน ปี 2539 – 2542 จำนวน 3 ฉบับ
  - นวนิยาย 1 เรื่อง คือ “พระสุพรรณกัลยาณี”
  - การแสดงละครเวที 2 เรื่อง คือ “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” และ “พระสุพรรณกัลยา”
  - การแสดงแสง สี เสียง เรื่อง “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช”
2. สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา ประกอบด้วย
  - ข่าว จำนวน 28 ชิ้น
  - บทความ จำนวน 54 ชิ้น
  - หนังสือ จำนวน 1 เล่ม เรื่อง “บันทึกสยาม”
  - งานวิจัย จำนวน 1 ชิ้น เรื่อง “พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์”

ค. เนื้อหาที่น่าสนใจ

1. สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา นำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ดังนี้
  - กลุ่มหลวงปู่โง่น ไสริโย กล่าวว่าพระสุพรรณกัลยา ได้เดินทางไปเป็นองค์ประกันที่ประเทศพม่าพร้อมกับสมเด็จพระนเรศวรฯ โดยยอมเสียสละพระองค์เป็นมเหสีของพระเจ้าบุเรงนองอยู่ที่ประเทศพม่า เพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรฯสามารถกระทำการกู้ชาติได้โดยสะดวก รวมทั้งพยายามคอยเป็นผู้ส่งข่าวความเคลื่อนไหวของพม่าให้แก่ไทยด้วย
  - กลุ่มแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ กล่าวถึงวีรกรรมของพระสุพรรณกัลยาในฐานะที่ยอมเป็นองค์ประกันแทนสมเด็จพระนเรศวรฯ โดยเดินทางไปพม่าเพื่อให้สมเด็จพระนเรศวรฯ กลับมาเตรียมการกู้เอกราชให้ชาติไทย

อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กลุ่ม นั้น ต้องการนำเสนอประเด็นหลักที่เหมือนกัน คือ ต้องการให้คนไทยได้รู้จักและระลึกถึงบุญคุณในวีรกรรมแห่งความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา และกระตุ้นเตือนให้คนไทยเกิดความรักชาติ ที่บรรพบุรุษของเราได้เอาชีวิตและเลือดเนื้อแลกมา

2. สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา

สื่อต่างๆ ได้มีการนำเสนอข่าวการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาเป็นจำนวนมาก โดยประเด็นหลักที่สำคัญ คือ การเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา การวิพากษ์วิจารณ์ว่าการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น เป็นการกระทำที่หวังผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้า และเป็น การนำเรื่องราวทางไสยศาสตร์มาอมเมาประชาชนให้หลงมกมายในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

ง. กลุ่มเป้าหมาย

ในการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา กลุ่มผู้เผยแพร่ต้องการเสนอข่าวสารให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มผู้ริเริ่มเผยแพร่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาให้แก่
  - กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่น ไสโรย โดยหลวงปู่โง่นต้องการให้ลูกศิษย์ ได้รู้จักพระสุพรรณกัลยาและเป็นตัวอย่างในเรื่องความรักชาติ และกลุ่มสมาชิกชายตรงผลิตภัณฑ์กีฬารีน โดย แพทย์หญิงณลินี ต้องการให้สมาชิก มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต
  - กลุ่มเป้าหมายรอง คือ บุคคลทั่วไปที่จะได้รับการเผยแพร่ต่อจากกลุ่มเป้าหมายหลัก
2. กลุ่มผู้จัดทำละครเวที เรื่อง พระนเรศวร / ผู้จัดทำละครเวที เรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” และกลุ่มสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวและเขียนบทความ ต้องการเผยแพร่เรื่องราวพระสุพรรณกัลยาให้แก่ประชาชนทั่วไปที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา

2.1.1.3 ภาพลักษณ์ที่น่าเสนอ

ที่ผ่านมาการเขียนประวัติบุคคลในสังคม วัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญ ได้ถูกกระทำภายใต้กรอบ หรือความรู้สึกนึกคิดเชิงประโยชน์นิยมเป็นที่ตั้ง กล่าวคือบุคคลที่ถูกหยิบยกคัดเลือกขึ้นมาให้สังคมได้รับรู้จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาจดจำของอนุชนรุ่นหลังด้วยเช่นกัน ส่วนประโยชน์ที่ว่านั้นจะมีผลต่อใครอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ การให้นิยามต่อประโยชน์ว่าจะกินขอบเขตกว้างขวางเช่นไร เช่น หลวงวิจิตรวาทการให้นิยามบุคคลผู้ที่ควรได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษไว้ว่า¹⁶ คือ บุคคล ที่ทำประโยชน์ให้แก่โลกหรืออย่างน้อยก็แก่ประเทศ และเพื่อนร่วมชาติของตน”

คำนิยามดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์¹⁶ ที่กล่าวถึงการสร้างวีรบุรุษไว้ว่า

“การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะถูก “คัดสรร” ขึ้นเป็นวีรบุรุษ วีรสตรีได้นั้น จำเป็นต้องมี “คุณลักษณะพิเศษ” ที่แตกต่างจากมนุษย์ปุถุชนทั่วไป “คุณลักษณะ” สำคัญที่ผู้ปกครองไทยนับตั้งแต่ยุคการสถาปนารัฐชาติ (nation state) ขึ้นเป็นอย่างช้า อาศัยใช้คัดสรรวีรบุรุษ วีรสตรีคือ ลักษณะที่บุคคลผู้นั้นเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมในที่นี้รวมหมายถึงประโยชน์ต่อสังคม อาณาประชาราษฎร์ และชาติหรือประเทศ”

สรุปแนวคิดดังกล่าว คือ บุคคลผู้มีประโยชน์สมควรได้รับการยกย่องขึ้นเป็นวีรบุรุษหรือวีรสตรีนั้นควรมี “คุณสมบัติ” ที่พิเศษไปกว่าปุถุชนทั้งหลายทั้งในด้านอัจฉริยภาพทางสติปัญญา ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความเสียสละ และที่ขาดเสียมิได้ คือ ต้องเป็นผู้ที่ใช้คุณลักษณะพิเศษนั้นทำประโยชน์ให้แก่สังคม เพื่อเพื่อนร่วมชาติและประเทศเป็นสำคัญ

ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในสื่อที่น่าเสนอนั้น ก็สอดคล้องกับแนวคิดเชิงประโยชน์นิยมข้างต้น คือ ภาพลักษณ์ของวีรสตรีผู้เสียสละ กล้าหาญ อดทน รวมทั้งสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความเคารพและยกย่องความเสียสละมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

¹⁶สุนทร ชุตินธรานนท์. พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่ประวัติศาสตร์. หน้า 76.

“ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในฐานะผู้เสียสละเพื่อชาติและประเทศเป็นภาพลักษณ์ที่กำเนิดมาพร้อมกับตำนานใหม่ที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งมีปรากฏเป็นตัวตนให้เห็นในรูปละครอิงประวัติศาสตร์ คำบอกเล่า หนังสือย้อนรอยกรรม ของหลวงปู่โง่น ไสโรโย วัดพระพุทธรบาทเขารวก ซึ่งผลงานของหลวงปู่โง่นเป็นฉากสำคัญอีกฉากหนึ่งของการสร้างและพลิกผันตำนานพระสุพรรณกัลยา”

2.1.2 บริบทของการฟื้นอดีต

กระบวนการสื่อสารฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาเกี่ยวข้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ต่อไปนี้ คือ

2.1.2.1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา เกี่ยวข้องกับประเด็นการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์เรื่องราวที่ถูกต้องของพระสุพรรณกัลยาเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงสูงสุด ประเด็นต่อไป คือ ประเด็นด้านไสยศาสตร์ ความเสียสละ การนับถือสถาบันกษัตริย์ สังคมชาติที่พึงพอใจและผู้นำที่น่าเคารพ ความรักชาติ สิทธิสตรี คติชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง และความสามัคคี ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

- การชำระประวัติศาสตร์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา เมื่อมีการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่การรับรู้ของประชาชน โดยนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ (Media Agenda) จึงมีการเรียกร้องให้ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาให้ชัดเจน เนื่องจากมีความคลุมเครือในหลายประการ ทั้งพระประวัติวีรกรรมที่แท้จริง รูปแบบการแต่งกาย ฯลฯ ซึ่งนักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่า กรณีคนสนใจเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้คนตื่นตัวที่จะตรวจสอบประวัติศาสตร์ของไทยมากขึ้น เช่น

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ¹⁷ กล่าวว่า “อีกคุณูปการหนึ่ง คือ ได้ทำให้คนไทยกว่าครึ่งประเทศ (เดาเอาจากกระแสและการเล่นเรื่องของสื่อมวลชน) หันมาสนใจและพูดถึงอะไรในอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ของพวกเขาขึ้นมาบ้าง ในสภาวะการณ์ที่ไม่น่าสนใจประวัติศาสตร์อะไรเลย ก็ตาม น่าจะมอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ไทยให้บริษัทช่วยรับไปดำเนินการเผยแพร่และกระจายความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้แก่สังคมอย่างกว้างขวางเช่นนี้ต่อไป”

¹⁷ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นโทษของวัฒนธรรมกระฎุมพี.” เนชั่นสุดสัปดาห์, 11 – 17 มีนาคม 2543.

- **ไสยศาสตร์** จากความเชื่อว่าพระสุพรรณกัลยาต้องศักดิ์สิทธิ์นั้น สอดคล้องกับ กระแสความเชื่อในเชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และ “ลัทธิพิธี” ที่มีมาก่อนของสังคมไทย สื่อมวลชน นำเสนอในการวิพากษ์วิจารณ์ว่าประชาชนที่มาเคารพรูปปั้นพระสุพรรณกัลยาตามวัดต่างๆ นั้น จะเชื่อว่าพระสุพรรณกัลยามีอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาล โชคลาภและความรุ่งเรืองได้ จึงก่อให้เกิดกระแสการบูชาพระสุพรรณกัลยา การแห่ไปซื้อรูป การจัดทำลัทธิเกิด เครื่องรางของขลังต่างๆ ซึ่งดูเหมือนว่าเนื้อหาแห่งเศรษฐกิจไทยนั้น จะทำได้ดี ต่อเมื่อเล่นในเรื่องการสร้างความหวังและปลุกความเชื่อทุกอย่างเท่าที่คนจะเชื่อกันแต่ไม่ใช่ในเรื่อง ที่เป็นหลักการและวิทยาศาสตร์¹⁸

มานิต ศรีวานิชภูมิ¹⁹ กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ไม่ได้ช่วยให้คนเป็นเทพ แต่ความขลัง หรือปาฏิหาริย์ต่างหาก คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ของรัฐบาลหรือนักประวัติศาสตร์ จะทำอะไรได้ ความเชื่อของนักวิชาการก็เป็นความเชื่อหนึ่ง เป็นเรื่องข้อมูลหลักฐานและ การสันนิษฐาน (เดาแบบมีหลักการ) ความเชื่อของชาวบ้านก็เป็นอีกความเชื่อหนึ่ง เชื่อในความ ศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์”

- **สิทธิสตรี** การปลุกกระแสพระนางสุพรรณกัลยา โดย แพทย์หญิง นลินี นั้นเป็น การสะท้อนภาพการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของสตรีในปัจจุบัน ดังที่ธเนศ อาภรณ์- สุวรรณ²⁰ กล่าวว่า

“ข่าวพระสุพรรณกัลยาน่าสนใจมาก เพราะสะท้อนอะไรหลายอย่างในสังคมไทย ยุคโลกาภิวัตน์และไอเอ็มเอฟได้อย่างเข้มข้น ในขณะที่หลายฝ่ายเริ่มตั้งคำถามต่อการปรากฏตัว และความเป็นจริงของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์นั้น ฝ่ายธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นฝ่าย จุดประกายการฝันและจินตนาการถึงพระสุพรรณกัลยาเป็นจุดแรก ก็รุกเดินหน้าต่อไปด้วยการ เพิ่มความหมายของสตรีที่เป็นสากลขึ้นมาอีก เพราะในวันที่ 8 มีนาคม จะต้องมีการจัดและพูด ถึงสตรีกับสังคม การชูภาพลักษณ์ (image) ของพระสุพรรณกัลยาขึ้นมาอีกมิติและบริบท”

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹ มานิต ศรีวานิชภูมิ. “ไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่ “พระสุพรรณกัลยา” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 28 มีนาคม – 3 เมษายน 2542.

²⁰ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นไหลของวัฒนธรรมกรรมพี” หน้า 23.

- การขาดผู้นำ / การขาดที่พึ่งทางใจ ภายใต้ภาวะสังคมที่ล่มสลาย ที่คนจำนวนไม่น้อยต้องกลายสภาพจากผู้มีหรือพอมือพอกินเป็นผู้ยากไร้ในช่วงข้ามคืนก่อให้เกิดการแสวงหาที่พึ่งทางใจ ซึ่งทำให้ประชาชนไม่สนใจว่าภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของพระสุพรรณกัลยา ดูจะไม่สำคัญเท่ากับความเชื่อหรือแรงนิยมที่ว่าพระนาง“มีดีทางไหน”สมควรบูชาด้วยคาถาบูชาใดบูชาแล้วจะได้ผลดีทางใด

อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่าที่ประชาชนศรัทธาพระสุพรรณกัลยา เนื่องจาก “อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจุบันผู้นำของพวกเขาคนไม่ค่อยจะเคารพเท่าไร จึงหันมาเคารพภาพจากจินตนาการแทนก็เป็นได้ พระนางสุพรรณกัลยานั้น ในตำนานบอกเล่ามาว่าเป็นผู้เสียสละให้แก่บ้านเมือง คนเราเลยหิวกระหาย อยากจะเห็นบุคคลที่เสียสละให้กับบ้านเมืองจริงๆ”

ส่วนคุณสุจิตต์ วงษ์เทศ มองปรากฏการณ์เรื่องกระแสทีวีเวิร์พระสุพรรณกัลยาว่า “เป็นความว่าเหว่ของสังคมไทยต้องการฮีโร่ สังคมไทยว่าเหว่ ต้องการความมั่นคง ก็ต้องสร้างฮีโร่ขึ้นมาเหมือนกรณีที่สร้างพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ซึ่งเหตุการณ์นี้จะต้องเกิดขึ้นอีก ถ้าสังคมยังเป็นอย่างนี้อยู่ ก็คือว่าสอนประวัติศาสตร์แบบสร้างฮีโร่ ไม่ได้สอนประวัติศาสตร์แบบเข้าใจสังคม”²¹

- คติชาวบ้าน / ภูมิปัญญาไทย นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ มองว่ากระแสความคิดความเชื่อในเรื่องพระสุพรรณกัลยา มิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับความเป็นเนื้อหาสาระมากนักกับประวัติศาสตร์ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคติชาวบ้าน ซึ่งนักวิชาการทางด้านคติชนวิทยาน่าจะให้คำตอบได้มากกว่านักประวัติศาสตร์²²

ทั้งนี้ การศึกษาทางคติชนวิทยา จะไม่ค่อยสนใจเรื่องกาลเวลา แต่จะสนใจเรื่องของแบบ หรือลักษณะของการบอกเล่า ความน่าเชื่อถือของเรื่องขึ้นกับสถานะของผู้บอกเล่า การดำรงอยู่ของเรื่องขึ้นกับหน้าที่ของเรื่องบอกเล่าต่างๆ เช่น เป็นเรื่องบอกเล่าเพื่อความบันเทิง เป็นเรื่องบอกเล่าเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม เป็นการบอกเล่าเพื่อไขปัญหา หรือลดทอนความขัดแย้งของชาวบ้าน ข้อสำคัญ คือ คติชาวบ้านไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับหลักฐาน และข้อเท็จจริงที่ใช้ประกอบการเล่าเรื่อง แต่ขึ้นกับคติความเชื่อ ระดับความคิดความอ่าน และวัตถุประสงค์หรือการหน้าที่ของชาวบ้านเรื่องนั้นๆ เป็นสำคัญ

²¹ จำลอง ฝั่งชลจิต. “ทรงคนะเรื่องพระสุพรรณกัลยาของ สุจิตต์ วงษ์เทศ” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 7 - 13 มีนาคม 2542.

²² นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “หมายเหตุการณ์: ประวัติศาสตร์ VS คติของชาวบ้าน” เนชั่นสุดสัปดาห์ 4 - 10 มีนาคม 2542.

จากกรณีพระสุพรรณกัลยาจึงมองได้ว่าสังคมไทยโดยรวมนั้น ยังไม่สามารถจัดให้อยู่ในรูปของสังคมที่เน้นการขีดเขียน และมีความตระหนักในเรื่องของเอกสารและหลักฐานเป็นสำคัญ ในทางตรงกันข้าม สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นการบอกเล่า เน้นการใช้ปากเล่าเรื่องและเน้นการฟัง ดังนั้นเรื่องที่ขีดเขียน เอกสารที่เป็นลายลักษณ์ ๗๗ จึงเป็นเพียงส่วนประกอบ²³

แสดงให้เห็นว่า“กรณีพระสุพรรณกัลยาไม่ใช่ปัญหาของนักประวัติศาสตร์และวิชาประวัติศาสตร์เท่านั้น หากมองไกลออกไปมันเป็นปัญหาของความรู้หรือภูมิปัญญาไทยทั้งหมดด้วย”

ส่วนค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยานั้น จะเป็นค่านิยมต่างๆ ที่พึงปฏิบัติของสังคมไทย ได้แก่ ความเสียสละ / ความรักชาติ / ความสามัคคี / และการนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์

ภาพของพระสุพรรณกัลยาที่นำเสนอต่อประชาชนนั้น เป็นภาพของวีรสตรีผู้เสียสละยอมแลกแม้ชีวิตตนเองเพื่อความเป็นเอกราชของชาติไทย กระตุ้นให้เกิดกระแสความรักชาติและความสามัคคีในชาติให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากภาพของวีรสตรีผู้เสียสละและรักชาติแล้ว สิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดกระแส พระสุพรรณกัลยาเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้นก็คือ พระนางทรงเป็นผู้ที่อยู่ในสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติไทย ดังที่มานิต ศรีวานิชภูมิ²⁴ กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยา เทพแห่งการเสียสละ ได้เดินมาตามเส้นทางเช่นที่เทพยุคใหม่ๆ ถือกำเนิดขึ้นมา คือน่าเชื่อว่ามิตัวตนจริงต้องเป็นกษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ (เพราะถ้าเป็นสามัญชนเป็นได้แค่นี้)”

- **วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง** สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์ว่าการปลุกกระแสพระสุพรรณกัลยาประสบความสำเร็จอย่างคาดไม่ถึง นั่นคือการทำที่ผู้สร้างรวมศูนย์ไปที่การทำให้เกิดภาพลักษณ์ (image) ของพระสุพรรณกัลยาขึ้นมาในตลาด แทนที่จะสร้างคำหรือภาษา (words) ซึ่งปล่อยให้ปัญหาในการสืบค้นข้อเท็จจริงต่อไป

“กรณีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น ไม่สามารถค้นหาความจริงเรื่องนี้อย่างเป็นจริงเป็นจัง ถึงที่สุดแล้วกรณีนี้เป็นเพียงหนึ่งในลูกเล่นของการปรับตัวของระบบทุนนิยมกับวัฒนธรรมชนชั้นกลางนั่นเอง”²⁵

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ มานิต ศรีวานิชภูมิ. “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ “พระสุพรรณกัลยา”.” หน้า 58.

²⁵ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการสิ้นไหลของวัฒนธรรมกระฎุมพี”, หน้า

2.1.2.2 ปริบททางเศรษฐกิจ

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ กล่าวว่าข่าวกระแสพระสุพรรณกัลยาที่เวอร์ชันนั้นเกิดจากพลังผลักดันที่สำคัญ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

“ข่าวและกระแสที่เวอร์เรื่องพระสุพรรณกัลยามาปะทุขึ้นในช่วงหลังนี้ ก็จากการเสนอข่าวและภาพของสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และนิตยสารอีกระลอกหนึ่ง นำไปสู่การจัดทำโพลล์สำรวจประชามติโดยสำนักดุสิต ก็เลยกลายเป็นข่าวระดับชาติไปเคียงคู่กับโวลฟ์กัง อุลริค และสด.43 กรณีวัดพระธรรมกาย และการฆาตกรรมเจ้าแม่อุบล ทั้งหมดนี้อยู่ในช่วงที่หลายภาคของประเทศกำลังขาดแคลนน้ำ การฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจซบเซาจากวิกฤติการณ์สถาบันการเงินพังทลาย ก็ยังไม่มีลู่วางอันแจ่มชัดและให้ความหวังความมั่นใจเท่าใดนักต่อประชาชน พลังที่ผลักดันและทำให้เรื่องราวพระสุพรรณกัลยาเป็นจริงขึ้นมาในสังคมไทยปัจจุบัน จึงไม่แปลกใจที่จะได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ”²⁶

อาจารย์สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์ กล่าวถึงปริบททางเศรษฐกิจของกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาว่า “สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในขณะนี้ยังไม่แน่ชัดว่าจะจะเป็นลูกผีหรือลูกคน สิ่งหนึ่งที่จริงแท้แน่นอนก็คือชาวไทยกำลังตกอยู่ในความไม่แน่นอน ไม่รู้จะไปทางไหน หากกราบไหว้บูชาพระนางแล้ว ชีวิตจะดีขึ้นและประสบความสำเร็จมั่งคั่งร่ำรวย คนไทยทั่วทุกหัวระแหงย่อมไม่รีรอที่จะแสวงหารูปของพระนางเพื่อกราบไหว้

กล่าวสำหรับบริษัทสกายไลน์ ยูนิตี้ ในฐานะผู้เผยแพร่และปลุกกระแสพระนางสุพรรณกัลยา ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการที่ถูกจังหวะและถูกต้อง ในฐานะบริษัทขายตรงของคนไทยที่ตกอยู่ภายใต้วงล้อมของบริษัทขายตรงยักษ์ใหญ่จากต่างชาติ เช่น แอมเวย์ เฮอร์เบอิล นูสกิน ฯลฯ การปลุกกระแสของพระนางสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นผู้รักชาติยิ่งชีพนั้น ก็ทำให้คนหันมาสนใจกับกระแสรักชาติมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คนหันมาสนับสนุนสินค้าไทยๆ ที่เคยเห่อกันพักหนึ่งให้กลับมาอีกครั้ง”²⁷

โดยปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา ประกอบด้วย ธุรกิจการค้า ธุรกิจบันเทิง และธุรกิจการท่องเที่ยว

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

²⁷ สมชาย ภคภาสนวิวัฒน์. *กรณีศึกษาและกลยุทธ์ธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนากลยุทธ์ทางธุรกิจ, 2542, หน้า 99 – 108.

- **ธุรกิจการค้า** สื่อมวลชนมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการที่แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ นำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามาเผยแพร่ นั้น เป็นการกระทำเพื่อหวังผลทางธุรกิจการค้า ดังที่ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์²⁸ กล่าวว่า

“เราจะเห็นว่าประเด็นที่ซ่อนแฝงไว้ในการนำเสนอเรื่องราวพระสุพรรณกัลยา คือ เพื่อการค้าธุรกิจ(การขายตรง)ผ่านสื่อชนิดนี้ (อาจเรียกได้ว่าประวัติศาสตร์พาณิชย์) เห็นได้ชัดเจน จากผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล (5 มีนาคม 2542) ว่า การขายพระรูปพระสุพรรณกัลยานั้น พ่อค้าคนกลางนอกจากรับจากที่อื่นแล้ว ยังไปรับจาก บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ของ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ นักออกแบบประวัติศาสตร์นิมิตยอดเยี่ยม

โพลนี้ยังรายงานอีกว่าเหตุผลของการซื้อมาจากศรัทธาร้อยละ 42 นำไปเคารพบูชา ร้อยละ 26 และสวยร้อยละ 25 โดยที่ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นหญิงวัยกลางคนถึงร้อยละ 87 โดยบุคคลเหล่านี้ประกอบอาชีพค้าขายถึงร้อยละ 67 นี่ย่อมแสดงว่านักออกแบบประวัติศาสตร์ คราวนี้ กระทำเพื่อเป้าหมายการค้าพาณิชย์ได้ผล ประวัติศาสตร์พาณิชย์คราวนี้ได้ผลทั้ง 3 กลุ่ม คือ พวกนักธุรกิจค้าขายที่ประสบวิกฤติเศรษฐกิจ พวกที่นิยมชมชอบกับลัทธิบูชา (คล้ายคลึงกับ กลุ่มเสด็จพ่อ ร.5) และกลุ่มไร้ที่พึ่งยึดเหนี่ยว โดยสนใจความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์”

นอกจากการนำภาพวาดสิ่งของอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามาจำหน่าย เช่น ภาพวาดลือกเกต มาจากบริษัทกีฬาแล้ว บรรดาพ่อค้าแม่ค้าต่างก็จัดทำขึ้นเลียนแบบเองด้วย รวมทั้งที่วัดต่างๆ ได้นำจุดขายในการสักการะพระสุพรรณกัลยาขึ้นมาชักชวนให้มีผู้เข้าไปเยี่ยมชม และทำบุญที่วัด

²⁸ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. “การศึกษาทศวรรษใหม่ : พระสุพรรณกัลยา : ประวัติศาสตร์ ที่ถูกเลือกกับถูกทำให้ลืม.” เนชั่นสุดสัปดาห์, 11 - 17 มีนาคม 2542, หน้า 58.

- **ธุรกิจบันเทิง** ในระยะที่มีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา สื่อได้นำเสนอว่ามีค่ายละครต่างๆ จะสร้างละครโทรทัศน์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา แต่เมื่อมีการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์ นักวิชาการบางกลุ่มได้ออกมาเรียกร้องให้รอหลักฐานข้อมูลเรื่องราวจากการชำระประวัติก่อน ซึ่งบริษัทต่างๆ ก็ได้ชะลอการสร้างละครไป และบางสื่อก็จะนำเสนอในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ว่าแพทย์หญิงนลินีใช้ธุรกิจบันเทิงเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเพื่อหาผลประโยชน์ทางการค้า

“นอกจากเขียนการตลาดต้องยกนิ้วให้ เบื้องหลังของเธอนอกจากจะมี นักแต่งนิยายชื่อดัง “ทมยันตี” แล้ว ยังมีนักสื่อสารมวลชนชื่อก้อง “สมเกียรติ อ่อนวิมล” สามประสานนี้เองที่ทำให้ พระนามสุพรรณกัลยา กลายเป็นที่กราบไหว้บูชาของคนไทยในวันนี้ยิ่งขจรไกล”²⁹

- **การท่องเที่ยว** สื่อนำเสนอในประเด็นที่มีการจัดทัวร์ไปตามรอยสักการะและกราบไหว้พระสุพรรณกัลยาของบริษัททัวร์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะทัวร์ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ ทัวร์สักการะพระวิญญาณของพระสุพรรณกัลยาที่หงสาวดี ประเทศพม่า ของหมอมหอย

“เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2541 หมอมหอยได้จัดทัวร์พม่าเพื่อทำพิธีอัญเชิญดวงวิญญาณของพระสุพรรณกัลยา ดังปรากฏในคำโฆษณาเชิญชวนของหมอมหอย ตอนหนึ่งว่า“เราจะเดินทางไปยังพม่า และทำพิธีสักการะพระเจดีย์ชเวดากอง รวมกระทั่งการทำพิธีบวงสรวงทิพย์พระวิญญาณของพระพี่นางสุพรรณกัลยาที่พระราชวังเมืองหงสาวดี จะต้องสวดคาถาเพื่อให้เกิดความสำเร็จและเมตตาบารมีกับชีวิต ย้ำกันว่าใครบูชาพระองค์ท่าน มักจะมีเสน่ห์ ผู้คนเมตตาช่วยเหลือ”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าหมอมหอยได้อาศัยความใกล้ชิดกับหลวงปู่โง่น เสริมความขลังให้กับทัวร์พระสุพรรณกัลยาได้เป็นอย่างดี แถมมีการทำสื่อเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา แจกแจกทัวร์อีกด้วย

²⁹ จำลอง ผึ้งชลจิต. “เรื่องจากปก : แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ สุพรรณกัลยา ... ชะเอ็งเอ๊ย.” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ , 7 - 13 มีนาคม 2542, หน้า 10.

2.1.2.3 บริบทอื่นๆ

- **ผู้เผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา** ในสังคมไทยนั้นความน่าเชื่อถือของเรื่อง ขึ้นกับสถานะของผู้บอกเล่า กรณีพระสุพรรณกัลยาก็เช่นกันมีการเปรียบเทียบว่าระหว่างพระ กับเอกชนว่ากลุ่มใดจะน่าเชื่อถือกว่ากัน แต่อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กลุ่ม นั้น ก็เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ในสังคมไทยโดยเฉพาะหลวงปู่โง่น อยู่ในสถาบันสงฆ์ที่ประชาชนจะต้องให้ความเคารพและเชื่อฟัง ส่วนแพทย์หญิงนลินีก็อยู่ในกลุ่มนักธุรกิจที่สามารถเรียกความสนใจจากสื่อมวลชนได้ในระดับหนึ่ง

“บุคคลผู้จุดประกายและสร้างให้พระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นมาได้แก่ หลวงปู่โง่น โสโรย แห่งวัดพระพุทธรบาทเขารวก มีชื่อเสียงในด้านเป็นพระนักพัฒนา กับมีชื่อเป็นพระเกจิอาจารย์ ในพิธีกรรมปลุกเสกพระเครื่องระดับแถวหน้า ส่วนอีกสายคือ บริษัท สกายไลน์ ยูนิคั บริษัท เครื่องสำอางค์ขายตรง”

ในขณะที่กระแสพระสุพรรณกัลยากำลังลดลงจากการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้น หลวงปู่โง่น โสโรย ผู้มีความสำคัญในการฟื้นฟูพระสุพรรณกัลยาก็ได้มรณภาพลง ซึ่งสื่อได้นำเสนอข่าวนี้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้กระแสพระสุพรรณกัลยา พุ่งขึ้นสู่ความสนใจของประชาชน อีกครั้ง

- **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** พระสุพรรณกัลยามีความสำคัญในแง่เป็นผู้เชื่อม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในงานวิจัยเรื่อง“พระสุพรรณกัลยาจากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์” ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ สรุปความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาว่า “ในบริบททางประวัติศาสตร์ พระสุพรรณกัลยา จึงเป็นตัวสำคัญที่ยืนยันว่าผู้ส่งองค์ประกันจะไม่ทรยศต่อพม่านี้อีกคือความเชื่อถือ ที่พม่าให้กับอยุธยา อันเป็นสายใยทางการเมืองสำคัญ ที่ผู้ปกครองพม่ายุคทองอุดหนุน อาศัย โยงใยความสัมพันธ์กับเจ้าประเทศราชในบริเวณทลแห่งอำนาจของตน”

2.2 กรณีพันท้ายนรสิงห์

2.2.1 กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต

2.2.1.1 จุดเริ่มต้น

จุดเริ่มต้นของกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ เริ่มจากการแสดงละครเวที เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" ใน พ.ศ. 2487 ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการขาดแคลนฟิล์มในการถ่ายทำภาพยนตร์ ความบันเทิงของชาวพระนคร (กรุงเทพมหานคร) ก็คือละครเวที ซึ่งจัดว่าเป็นยุคทองของละครเวทีทีเดียว ความสำเร็จของละครเวที "พันท้ายนรสิงห์" ในยุคนั้นได้ก่อให้เกิดพันท้ายนรสิงห์กลายเป็นวีรบุรุษอมตะของไทยที่มีการนำกลับมาเล่าถึงกันอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คุณอารีย์ นักดนตรี³⁰ กล่าวว่าถึงเหตุผลในความสำเร็จของละครพันท้ายนรสิงห์ว่าอยู่ที่องค์ประกอบสำคัญ คือ บทละคร ที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ทรงประพันธ์นั้น มีความเหมาะสมกับสังคมไทยยิ่งนัก

จากความสำเร็จของละครเวที ทำให้พันท้ายนรสิงห์ ได้รับการพื้นอดีตอีกหลายครั้งในรูปแบบของภาพยนตร์ในปี พ.ศ. 2493 และได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน ต่อมาพันท้ายนรสิงห์ได้รับการพื้นอดีตอีกหลายครั้งในรูปแบบของละครเวที ภาพยนตร์ นวนิยาย ฯลฯ

ส่วนการพื้นอดีตในปัจจุบันของพันท้ายนรสิงห์ เริ่มประมาณปี 2542 ในปริบทที่หลากหลาย อาทิ การบูรณะศาลพันท้ายนรสิงห์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว การเรียกร้องให้มีการพื้นฟูอดีตเนื่องจากมีนักการเมืองสอบถามนักเรียนคนหนึ่งว่า "พันท้ายนรสิงห์เป็นใคร" แล้วนักเรียนคนนั้นตอบว่า "พันท้ายนรสิงห์ คือน้ำพริกเผา" ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์โดยสื่อมวลชนว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของนักเรียนไทยนั้นน้อยเกินไป จนกระทั่งต้นปี 2543 ชาวการสร้างละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์ก็เริ่มถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน

³⁰ อารีย์ นักดนตรี. สัมภาษณ์. ตุลาคม 2543.

2.2.1.2 กระบวนการถ่ายทอด

เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ได้รับการฟื้นฟูอดีตมายาวนานตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2487 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพันท้ายนรสิงห์ใน 2 ยุค คือ

ยุคแรก ในช่วงการเริ่มต้นฟื้นฟูอดีต ประกอบด้วยการฟื้นฟูอดีตพันท้ายนรสิงห์ผ่านละครเวทีในปี พ.ศ. 2487

ยุคปัจจุบัน คือการฟื้นฟูอดีตพันท้ายนรสิงห์ในช่วงประมาณปี 2541 จนถึงปี 2543

ก. แหล่งที่มา

ยุคแรก ประกอบด้วย กลุ่มผู้สร้างละครเวที

ยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย

- กลุ่มนักการเมือง
- กลุ่มผู้สร้างละครโทรทัศน์
- สื่อมวลชนสายบันเทิง
- สื่อมวลชนสายการศึกษา

ข. สื่อที่เผยแพร่

1. สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพันท้ายนรสิงห์

ยุคแรก คือ ละครเวที เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์"

ยุคปัจจุบัน คือ ละครเวที / ละครโทรทัศน์ เรื่อง พันท้ายนรสิงห์

2. สื่อทั่วไปกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้แก่สื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวและบทความเกี่ยวกับเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ทั้ง 2 ยุค

ค. เนื้อหาที่นำเสนอ

1. สื่อเฉพาะในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้แก่

เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ที่นำเสนอในช่วงระยะเวลาทั้ง 2 ยุค นั้น มีประเด็นหลัก

การนำเสนอที่คล้ายคลึงกันมาก เนื่องจากนำมาจากบทประพันธ์ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลทั้งสิ้น โดยต้องการนำเสนอถึงความซื่อสัตย์รักษากฎมณเฑียรบาล และจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน ยอมสละแม้ชีวิตตนเองเพื่อรักษากฎมณเฑียรบาลและปกป้องมิให้ใครครหาพระเจ้าแผ่นดินได้ ยกเว้นการนำเสนอในรูปแบบของละครโทรทัศน์ครั้งล่าสุดที่ผู้กำกับได้เพิ่มประเด็นหลักในเรื่องความเป็นผู้มีจิตใจมั่นคงในความรักของพันท้ายนรสิงห์เข้าไปด้วย

2. สื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารฟีดแบ็กกรณีพันท้ายนรสิงห์ทุกช่วงระยะเวลา จะนำเสนอบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟีดแบ็กพันท้ายนรสิงห์ในบริบททางเศรษฐกิจ คือ ด้านธุรกิจ บันเทิงเป็นอันดับแรก โกลด์เคียงกับการนำเสนอบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ โดยจะกล่าวถึงและวิพากษ์วิจารณ์สื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการฟีดแบ็กพันท้ายนรสิงห์ในฐานะเป็นสื่อที่นำเสนอโดยอิงเรื่องจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีทั้งสื่อมวลชนที่สนับสนุนและสื่อมวลชนที่หวังดีให้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน รวมทั้งประเด็นสำคัญในช่วงที่ 3 นั่นคือ การเรียกร้องให้คนไทยควรให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยให้มากขึ้น รองจากทั้ง 2 อันดับ ก็คือ การนำเสนอภาพของพันท้ายนรสิงห์ในการเป็นตัวแทนของผู้สื่อข่าวรักษาภูมิลักษณ์ของบ้านเมือง จนมีการกล่าวขานว่าพันท้ายนรสิงห์ คือ “เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์”

ง. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้นำเสนอต้องการเผยแพร่เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ให้แก่กลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม คือประชาชนไทยทุกคน แต่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป คือ

ยุคแรก ต้องการรณรงค์ให้คนไทยมีความรักชาติ เนื่องจากเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้นำของประเทศ คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องการปลุกกระดมให้คนไทยเห็นตัวอย่างของความเสียสละอันยิ่งใหญ่เพื่อกฎระเบียบในการรักษาชาติ

ยุคปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์หลักในการนำเสนอ 2 ประเด็น คือ

- การฟื้นฟูประวัติศาสตร์ให้เยาวชนไทยได้สนใจศึกษาความเป็นมาของประเทศชาติมากขึ้น
- การส่งเสริมความซื่อสัตย์ให้แก่สังคมปัจจุบัน

2.2.1.3 ภาพลักษณ์ที่นำเสนอ

ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ที่ได้รับการนำเสนอผ่านกระบวนการสื่อสารฟีดแบ็กนั้น สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องลักษณะของบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ วีรสตรี ของ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ ที่ว่าบุรุษหรือสตรีผู้นั้นควรมี “คุณสมบัติ” ที่พิเศษไปกว่าปุถุชนทั้งหลาย

ทั้งในด้านอัจฉริยภาพทางสติปัญญา ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความเสียสละ และที่ขาดเสียไม่ได้ คือ ต้องเป็นผู้ที่ใช้คุณลักษณะพิเศษนั้นทำประโยชน์ให้แก่สังคม เพื่อเพื่อนร่วมชาติและประเทศ เป็นสำคัญ

พันท้ายนรสิงห์ได้รับการฟื้นฟูชีวิตในฐานะของวีรบุรุษผู้ซื่อสัตย์ ยอมเสียสละชีวิตตนเอง เพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎระเบียบของสังคม และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติอย่างสูงยิ่ง มียอมให้ใครครหาหรือดูหมิ่นได้

2.2.2 ปริบทของการฟื้นฟูชีวิต

กระบวนการสื่อสารฟื้นฟูชีวิตพันท้ายนรสิงห์ ทั้ง 2 ยุค นั้น มีปริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.2.2.1 ปริบททางสังคม

- การฟื้นฟูประวัติศาสตร์ ปริบทของการฟื้นฟูชีวิตมีการกล่าวถึงอย่างสำคัญ ในทุกยุค คือ

ในยุคแรก เนื่องจากนโยบายการรณรงค์วัฒนธรรมของรัฐบาล เป็นการส่งเสริมให้เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์จึงเป็นเรื่องที่ได้รับการพลิกฟื้นอดีตขึ้นมาสู่ประชาชนในรูปแบบของละครเวที ต่อมาเมื่อนำเสนอในรูปแบบภาพยนตร์ ก็ยังได้รับการกล่าวถึงในฐานะภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ

ในยุคปัจจุบันมีการกล่าวถึงเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในบริบทของการเรียกร้องให้ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองหันมาสนใจประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองมากยิ่งขึ้น จากกรณีที่นักเรียนบางคนไม่รู้จักพันท้ายนรสิงห์แต่คิดว่าเป็นน้ำพริกเผา จึงได้มีการพิจารณาใส่หลักสูตรการเรียนประวัติศาสตร์ให้เป็นวิชาหลัก ซึ่งขณะนี้ยังเป็นเพียงวิชาเสริมเท่านั้น มีประเด็นการฟื้นฟูชีวิตที่แตกต่างออกไปอีกประเด็น คือ “พันท้ายนรสิงห์มีตัวตนจริงหรือไม่” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กล่าวว่า

“เรื่องของพันท้ายนรสิงห์ ผ่านมาเพียงแค่วันไม่ถึง 300 ปี ถูกหลานคนไทยกลับหลงลืม วิศวกรรมของนายทหารกล้าผู้นี้เสียแล้ว ถึงเวลาหรือยังที่ทุกฝ่ายจะต้องจับเข้าคุยกันและสังคายนาหลักสูตร สอดใส่เนื้อหาตัวเข้มถึงเกียรติภูมิของบรรพบุรุษไทยกันเสียที”³¹

³¹ “คอลัมน์ชนหลังข่าว”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวัน ที่ 31 กรกฎาคม 2542.

- **ไสยศาสตร์** เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ได้รับการกล่าวขานในเรื่องวิญญูญาณ และความศักดิ์สิทธิ์มาช้านานแล้ว แต่จะเป็นเพียงกลุ่มบุคคลในพื้นที่บริเวณจังหวัดสมุทรสาคร หรือบุคคลภายนอกจำนวนไม่มากนัก ซึ่งทุกปีจะมีพิธีบวงสรวง “พ่อพันท้ายนรสิงห์” ที่ศาล พันท้ายนรสิงห์ มีร่างทรงของพันท้ายนรสิงห์และเทพผู้มีอิทธิฤทธิ์ต่างๆ เป็นจำนวนมากมาชุมนุม แต่เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ที่น่าเสนอสู่มวลชนนั้น จะไม่ค่อยมีเรื่องราวของไสยศาสตร์ เข้ามา เกี่ยวข้องยกเว้นมีสื่อชนิดเดียวที่นำเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์มาเกี่ยวโยงกับการให้เลขเด็ด

- **เคารพกฎระเบียบ** ในการกล่าวถึงความเคารพกฎระเบียบของพันท้ายนรสิงห์ ส่วนใหญ่จะนำเสนอในเชิงเรียกร้องให้ประชาชนมีความเคารพกฎระเบียบเช่นพันท้ายนรสิงห์ โดยเปรียบเทียบว่าสังคมไทยยังขาดซึ่งวินัย แต่มีประเด็นการวิเคราะห์ที่แตกต่างไปอีกประเด็นหนึ่ง คือ การที่กฎระเบียบทุกอย่างจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เป็นผู้ร่างกฎระเบียบนั้น แต่บางครั้ง คนที่ไม่สมควรจะต้องสิ้นชีวิตอย่างพันท้ายนรสิงห์ ก็ต้องถูกประหารชีวิตด้วยกฎระเบียบข้อบังคับ ที่ไม่เป็นธรรมในสมัยก่อน

ส่วนปริบททางวัฒนธรรมของกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตที่สำคัญ นั้น ประกอบด้วย ความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ ทั้งนี้เนื่องจากใน เวลาที่สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์นั้น มักจะนำเสนอพร้อมกันทั้ง 3 ปริบท เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที 31 กรกฎาคม 2543 นำเสนอเรื่องราวของ พันท้ายนร สิงห์ว่า “วีรกรรมของพันท้ายนรสิงห์ คือ บทเรียนจากชีวิตจริง ที่สอนให้เยาวชนไทยตระหนักถึง การยอมสละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์และความถูกต้อง ทั้งยังแสดงถึงความ ซื่อสัตย์และ จงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินที่ต้องการรักษาไว้ซึ่งกฎมนเฑียรบาล”

เราจะเห็นได้ว่าวีรกรรมของพันท้ายนรสิงห์ที่เกี่ยวข้องกับปริบททางวัฒนธรรมนั้น เกี่ยวข้องกับค่านิยมของคนไทยที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน คนไทยยกย่องผู้ที่เป็นคนดี ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ประพฤติผิดกฎเกณฑ์ต่างๆ อิทธิพลของศาสนาพุทธส่งผลในด้านการสร้าง ลักษณะนิสัยอันดีงามในความเกรงกลัวต่อบาป เช่น พันท้ายนรสิงห์ที่ซื่อสัตย์ในการเคารพกฎ มณเฑียรบาล ยอมสละชีวิตเพื่อรักษากฎนั้น ก็ได้รับการยกย่องและกล่าวขานถึงเพื่อเป็น ตัวอย่างให้แก่ผู้คนอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน

2.2.2.2 ปรียบททางเศรษฐกิจ

- ธุรกิจบันเทิง ในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตนั้นปรียบทที่สำคัญที่สุด

คือ ปรียบทความบันเทิง เช่น

ในยุคแรกของการฟื้นฟูอดีต เมื่อมีการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ในรูปแบบของละครเวที ในปี พ.ศ. 2487 นั้น เป็นช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ความบันเทิงชนิดเดียวที่ประชาชนจะหาได้นั้นก็คือละครเวทีเท่านั้น จัดว่าเป็นยุคที่ละครเวทีเฟื่องฟู เนื้อหาต่างๆ ก็มีความสอดคล้องและสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมเช่นกัน จึงทำให้ละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" โด่งดัง

คุณอารีย์ นักดนตรี กล่าวเสริมถึงความสำเร็จของละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" ว่า "ละครเวทีพันท้ายนรสิงห์ ประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากองค์ประกอบต่างๆ ลงตัว ทั้งผู้แสดง บทบาทของตัวละครแต่ละตัวมีความเหมาะสม พระองค์ชายใหญ่ให้บทพระเจ้าเสือเหมาะสมแก่พระมหากษัตริย์ สิ้นและนวลพอดี ให้ตกลงเป็นตัวชูโรง สนุกสนานทั้งเรื่อง เสียหน้าตาล้นโรงละครตอนจบเท่านั้น"

นอกจากนโยบายของผู้บริหารประเทศในขณะนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ส่งเสริมการแสดงต่างๆ เพื่อรณรงค์วัฒนธรรมและส่งเสริมความรักชาติให้แก่ประชาชนก็เป็นส่วนสำคัญให้การผลักดันให้พันท้ายนรสิงห์ประสบความสำเร็จเช่นกัน "ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ความบันเทิงของคนกรุงเทพฯ คือละครเวที หลังจากศิลปะการละครที่เคยสลับชบเซามาานาน กลับฟื้นขึ้นมาใหม่ ในระยะก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร ได้ริเริ่มศิลปะการละครที่มีเนื้อหาหนักไปทางชาตินิยม สร้างความตื่นเต้นเกรี้ยวกราวให้บรรดาผู้ชมทั้งหลาย ก็เป็นเพียงช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีก็เงียบหายไปพอดีสงครามโลกครั้งที่ 2 ศิลปินทั้งหลายก็ก่อหวอดจับเป็นกลุ่มเป็นก้อน พัฒนาเป็นคณะละครใหญ่ๆ เช่น คณะนิยมไทย คณะเทพศิลป์ และคณะวิจิตรเกษม เป็นต้น"³²

หลังจากสิ้นยุคทองของละครเวทีแล้ว ในปี พ.ศ. 2493 อัครวิณภาพยนตร์ก็สร้างภาพยนตร์เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" และประสบความสำเร็จอย่างสูง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะประชาชนยังประทับใจกับความสำเร็จในรูปแบบละครเวทีอยู่ และเป็นภาพยนตร์สัญชาติในยุคแรกๆ ซึ่งเป็นช่วงระยะฟื้นตัวของภาพยนตร์ไทยหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2

³² สมาคมภาพยนตร์แห่งชาติ. 67 ปีภาพยนตร์ไทย 2466 – 2533, หน้า 15.

ในยุคปัจจุบัน เมื่อมีการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ในรูปแบบของละครโทรทัศน์ สื่อมวลชนต่างก็นำเสนอเรื่องการสร้างละครกันมาก และเมื่อละครออกอากาศก็ยังมี การติดตามข่าวคราวและวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ฟอร์มใหญ่ ที่นำนักแสดงชื่อดังแห่งยุคมาประชันกัน ดังที่นิตยสารทีวีพูล³³ ได้กล่าวว่า “บริษัท อัครเอนเตอร์เทนเมนต์ นำบทพระราชนิพนธ์ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เรื่อง พันท้ายนรสิงห์ มาสร้างเป็นละครฟอร์มใหญ่ทางช่อง 7 โดยนำพระเอกคนดัง ธิรภัทร์ สัจจกุล สวมบทพันท้ายฯ จับคู่พิยดา อัครเศรณี และ พงษ์พัฒน์ วชิระบรรจง รับบทพระเจ้าเสือ คู่กับ กมลชนก โกมลฐิติ”

- **การท่องเที่ยว** นอกจากประเด็นด้านธุรกิจบ้านเทิงแล้ว เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ยังได้รับการนำเสนอในบริบททางด้านการท่องเที่ยวมาตลอดเวลา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้มีการนำเสนอเรื่องการปรับปรุงสถานที่ศาลพันท้ายนรสิงห์ให้เป็นอนุสรณ์สถาน ซึ่งกรมศิลปากรจะมีส่วนร่วมในการสร้างอนุสาวรีย์เพิ่มขึ้น นอกจากศาลเพียงตาและหลักประหารแบบโบราณ ที่ชาวบ้านปรับปรุงกันมาหลายสมัยแล้ว โดยได้กำหนดเนื้อที่ 2 ฝั่งคลองไว้ประมาณ 100 ไร่

- **การค้า** พันท้ายนรสิงห์ ไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึงในลักษณะทางด้านธุรกิจการค้ามากนัก มีเพียงประเด็นเดียว คือ การเป็นตราสินค้าให้สินค้าพื้นเมืองชนิดหนึ่งเท่านั้น

2.2.2.3 ปรืบทอื่น ๆ

- **ความรักชาติ** ตามประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ นั้น ได้มีเรื่องของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อยู่ด้วย “ชาติ” หมายถึงกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และความเป็นมาในประวัติศาสตร์อย่างเดียวกับชาติจึงเป็นสมบัติของส่วนรวม เราจึงต้องรักและยกย่องเทิดทูน ซึ่งพันท้ายนรสิงห์ ได้ถูกนำมาเป็นสื่อที่ชักจูงให้ผู้คนเกิดความรักชาติในปรืบทหนึ่ง

³³ “พันท้ายนรสิงห์ ต้อย-อ้อม ประคบ อีออฟ – กวาง ลบคำครหา “อัครฯ”..ล้ม” ,นิตยสารทีวีพูล, 23 – 29 มิถุนายน 2543.

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เป้าหมายและแรงจูงใจ บทบาทหน้าที่ และ ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนเชิงวิพากษ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชน
ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ รวมทั้งบทบาทหน้าที่และ
ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกรณีการศึกษาทั้ง 2 กรณี จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ โดยแบ่ง
ผลการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย

- รองศาสตราจารย์ ชูสิทธิ์ เกษโกวิท
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
: ผู้มีความสนใจด้านการสื่อสารและสังคม
- อาจารย์นิวัฒน์ วงศ์พรหมปรีดา
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
: ผู้ชำนาญการวิจัยทางด้านการสื่อสาร
- รองศาสตราจารย์วันชัย ธนะวังน้อย
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
: นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนและสื่อสารพัฒนาการ

2. กลุ่มสื่อมวลชน ประกอบด้วย

- คุณดรุณี เจริญพานิช (แอ๊ด ดาวศุกร์)
นายกสมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิง
: ผู้นำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในบันเทิง
- คุณไพฑูรย์ ศรีโฮง
ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
: ผู้เขียนข่าวและบทความเกี่ยวกับ " พระสุพรรณกัลยา"
- คุณกัญญา ภูริภูวดล
ผู้จัดการรายการวิเคราะห์สถานการณ์สถานีวิทยุ 101 สำนักข่าวไทย
: เป็นผู้การวิเคราะห์ประเด็น "พระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย"

3.1 เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารฟีดแบ็กอดีต กรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

3.1.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

3.1.1.1 อิศระ / ผลประโยชน์ในการเลือกนำเสนอ

ประเด็นเรื่องอิสระหรือผลประโยชน์ในการนำเสนอข่าวสารเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น นักวิชาการและสื่อมวลชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในการนำเสนอข่าวสารทั่วไปรวมทั้งกรณีพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนไม่ได้มีอิสระเต็มที่ในการเลือกเนื้อหาของข่าวสาร กล่าวคือ ปัจจัยในเรื่องความสนใจส่วนตัวนั้นเป็นไปได้ไม่น้อยมาก จะต้องมีการแสวงหาความสนใจของสังคมเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ เนื่องจากสื่อมวลชนตระหนักถึงความมีคุณค่าข่าวของเรื่องราวพระสุพรรณกัลยา รวมทั้งนโยบายขององค์กรก็มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลือกสรรข่าวสารด้วย ซึ่งสื่อมวลชนกล่าวว่าเป็นการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจในระดับนโยบาย หมายถึงระดับหัวหน้าข่าว ส่วนเจ้าของเงินทุนหรือผู้มีอำนาจอื่นๆ จากภายนอกแทบจะไม่มีผลในการเลือก นำเสนอข่าวเลย

ทั้งนี้ จะเห็นว่าสื่อมวลชนไม่ได้มีอิสระเสรีภาพในการนำเสนอข่าวตามความสนใจของตนเองเท่านั้น แต่จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจด้วย โดยเฉพาะประเด็นการมีคุณค่าของข่าวสาร (News Values) เช่น ความเด่น ผลกระทบ ผลต่อเนื่อง ความใกล้ชิด ความทันห่วงที่

3.1.1.2 การกระจุกตัวของสื่อ

นักวิชาการและสื่อมวลชนมีมุมมองในเรื่องการกระจุกตัวของสื่อหรือการนำเสนอข่าวสารเรื่องพระสุพรรณกัลยาซ้ำๆ กันในทุกสื่อ ว่าเป็นเรื่องปกติที่สื่อมีแนวโน้มในการเสนอเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน เนื่องมาจากการทำหน้าที่ Gate Keeper ของสื่อมวลชน ในการคัดเลือกข่าวสารต่างๆ ที่มีคุณค่าข่าวน่าสนใจ เพราะฉะนั้นข่าวต่างๆ ที่อยู่ในกระแสสังคมและเป็นที่น่าสนใจของประชาชน ย่อมถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่นเดียวกัน เพียงแต่วิธีการนำเสนออาจจะแตกต่างกันไปตามลักษณะการนำเสนอหรือมุมมองของสื่อมวลชนแต่ละคน แต่ก็มีสื่อบางสื่อที่ไม่นำเสนอหรือนำเสนอน้อยมากเป็นเพียงประเด็นย่อยเท่านั้นในกรณีพระสุพรรณกัลยา สื่อที่นำเสนอมากจะเป็นสื่อยอดนิยมหรือสื่อตลาด ส่วนสื่อด้านเศรษฐกิจหรือการเมืองจะนำเสนอเพียงไม่ให้เกิดข่าวเท่านั้น

3.1.1.3 การใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยง

นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าการใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงของสื่อมวลชนในกรณีพระสุพรรณกัลยา คือ การเลือกนำเสนอแต่สิ่งทีคิดว่าเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจและขายได้ คือมีคุณค่าความเป็นข่าว ส่วนสื่อมวลชนมองว่ากลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงในกรณีพระสุพรรณกัลยานั้นอยู่ที่ระยะเวลาในการนำเสนอคือสื่อมวลชนต้องรีบนำเสนอด้วยความรวดเร็ว ถ้ารอผลการพิสูจน์เรื่องราวความเป็นจริงก็อาจจะไม่ทันสื่ออื่นๆ หรือประชาชนหมดความสนใจไปแล้ว และมองว่าในกรณีนี้สื่อทำหน้าที่เปิดประเด็นให้หลายๆ ฝ่ายได้วิเคราะห์และพิจารณา โดยเฉพาะสังคมไทยต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์มากขึ้น ให้ประชาชนภายนอกวงวิชาการได้คิดมากขึ้น ประวัติศาสตร์ไทยบกพร่องตรงที่เชื่อมอยู่กับสิ่งที่สอนกันมา ไม่กล้าคิดใหม่ แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ มีแต่คิดเพื่อสนับสนุนข้อมูลเดิม

นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังมีมุมมองว่าสื่อมวลชนไม่มีหน้าที่ตัดสินหรือนำเสนอว่าสิ่งใดจริงหรือไม่จริง เนื่องจากหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ถูกต้องคือการนำเสนอข่าวสารต่างๆ ทีคิดว่าเป็นประเด็นที่ประชาชนต้องการรู้ หรือต้องการให้ประชาชนรับรู้ ไม่ใช่ว่าสิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องทุกเรื่อง

จากกรณีนี้จะเห็นว่ นักวิชาการมองว่าการนำเสนอเรื่องราวพระสุพรรณกัลยาของสื่อมวลชนนั้นเป็นกลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงด้วยการเลือกนำเสนอแต่สิ่งทีประชาชนสนใจ ส่วนสื่อมวลชนมองในแง่วิชาชีพของสื่อมวลชน ทีต้องนำเสนอสิ่งทีสดใหม่ และทันเหตุการณ์

3.1.2 กรณีพันท้ายนรสิงห์

3.1.2.1 อิสระ / ผลประโยชน์ในการเลือกนำเสนอ

นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ของสื่อมวลชน โดยอาศัยตัวละคร คือ “พันท้ายนรสิงห์” ทีคาดว่าจะมีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ โดยมีข้อสังเกตทีสำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่ว่าจะนำเสนอทีครั้งก็ได้รับความนิยมอย่างสูงทีครั้ง ส่วนสื่อมวลชนมีความคิดเห็นทีแตกต่างกันไป คือ พันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องราวอมตะ และเป็นตัวอย่างทีดีในเรืองความซื่อสัตย์ สื่อมวลชนทีนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ทีครั้งก็สืบทอดเรื่องราวด้วยความรักและความศรัทธาอย่างแท้จริง

3.1.2.2 การกระจุกตัวของสื่อ

นักวิชาการและสื่อมวลชนมีแนวคิดที่สอดคล้องกันในกรณีที่สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ซ้ำๆ ว่าเป็นเรื่องปกติของสื่อมวลชน ที่จะต้องนำเสนอสิ่งที่ประชาชนสนใจ ในกรณีพันท้ายนรสิงห์ เมื่อนำมาจัดสร้างไม่ว่าจะในรูปแบบของละครเวที ละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ ก็ได้รับความสนใจจากประชาชนทุกครั้ง เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนต่างๆ จึงไปเสาะแสวงหาเบื้องหลังหรือข่าวคราวของการสร้างมานำเสนอต่อประชาชนเหมือนกัน เพียงแต่ละสื่อก็จะมีมุมมองหรือ สีสรรในการนำเสนอที่แตกต่างออกไป

3.1.2.3 การใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงเช่นการนำละครเก่ามาสร้างใหม่

พันท้ายนรสิงห์ ได้รับการนำกลับมานำเสนอใหม่อยู่หลายครั้งในรูปแบบของละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ จนกระทั่งมาถึงการฟื้นอดีตในรูปของละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการมองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา มีมานานในสังคมที่เกิดขึ้นบ่อยๆ สังคมควรเปิดกว้างยอมรับ เพราะไม่ว่าบทประพันธ์เรื่องใดที่มีการนำมาเสนอใหม่นั้น มักจะมีการสอดแทรกสีสันที่แตกต่างกันไป ตามแต่สไตล์ของผู้จัดทำ ซึ่งอาจจะเป็นข้อดีในการเข้ากับยุคสมัยมากขึ้น คนในปัจจุบันดูเข้าใจมากขึ้น

ส่วนสื่อมวลชนมีความคิดเห็นในเรื่องการผลิตละครเก่าเพื่อลดความเสี่ยง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกมีความคิดสอดคล้องกับนักวิชาการที่ว่า การนำละครบทประพันธ์เก่ามาเสนออีกครั้งเป็นการดี เนื่องจากให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นสภาพสังคมเก่าๆ ในอดีต โดยเฉพาะเรื่องพันท้ายนรสิงห์ เป็นการย้อนยุคในสมัยอยุธยา ได้นำวิถีชีวิตเดิมๆ มาเสนอให้ประชาชนได้รับรู้ด้วย ซึ่งเหตุผลหนึ่งที่สื่อมวลชนนำเรื่องราวหรือบทประพันธ์เก่ามาเสนอนั้น เนื่องจากปัจจุบันมีสิ่งที่จะนำเสนอในสื่อมวลชนมาก สื่อต่างๆ เช่น ละครทีวี คงไม่สามารถสร้างบทประพันธ์ได้ทัน หรือถ้าสร้างก็อาจจะไม่ดีหรือมีพลังเท่ากับบทประพันธ์เก่า และในยุคปัจจุบันการนำเรื่องเก่าๆ มาสร้างใหม่นั้นมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกระแสความนิยมของสังคมด้วย

การที่พันท้ายนรสิงห์ ได้นำกลับมาเสนออีกครั้งนี้ เป็นยุคที่จะสังเกตได้ว่าการนำเอาบทประพันธ์เดิมๆ มาสร้างกันใหม่หลายหน ถือว่าเป็นการกลับมาของละครไทยครั้งยิ่งใหญ่ และก็น่าแปลกใจที่งานเหล่านี้ได้รับการต้อนรับจากผู้ชมแต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างไม่รู้เบื่อ สาเหตุที่ผู้จัดละครส่วนใหญ่ตัดสินใจนำผลงานเก่ามาปรับโฉมใหม่มาจากแรงผลักดันจากอดีต เนื่องด้วย

ความดังและความประสบความสำเร็จในแง่รายได้ ทำให้ละครเหล่านี้ไม่ต้องโปรโมตมาก ทำให้ผู้จัดละครนิยมดึงบทประพันธ์เหล่านี้มาทำแล้วทำเล่าอย่างต่อเนื่อง³⁵

คุณคันสนีย์ นาคพงศ์ กล่าวถึงกรณีการหมุนเวียนของละครโทรทัศน์ว่า “การหยิบบทประพันธ์ที่มีอยู่แล้ว ถือว่าเป็นแนวทางในการทำงานด้านละครได้ดีกว่า เพราะถ้าเกิดสร้างพล็อตเรื่องใหม่ ทำให้เรื่องหรือเนื้อหาไม่แน่นพอ อาทิ ถ้าเกิดว่าช่วงต้นเรื่องและกลางเรื่องดี แต่ตอนจบของเรื่องไม่ค่อยจะดี หรืออาจจะบอกที่ว่าพล็อตเรื่องใหม่ เนื้อเรื่องอ่อน ซึ่งทำให้นักแสดงไม่ทราบแนวทางของคาเร็คเตอร์ที่แท้จริงของตัวละคร และในปัจจุบันคนเขียนบทละครเก่งๆ หายาก จึงทำให้ผู้จัดส่วนใหญ่ เลือกหยิบบทประพันธ์ที่เคยเป็นนวนิยายมาแล้วมาทำเป็นละคร”

ส่วนอีกมุมมองนั้นสื่อมวลชนคิดว่าถ้ามีการนำบทประพันธ์เก่ามานำเสนอเท่าไร ย่อมแสดงถึงความไม่พัฒนาของวงการบันเทิง โดยกล่าวว่า “ยิ่งวงการภาพยนตร์และละครฉายภาพอดีตมากเท่าไร นั่นแสดงภาพสะท้อนให้เห็นว่าวงการนี้กำลังมีปัญหาในด้านความคิดและความกล้าในการตัดสินใจ เพราะวัฒนธรรมไทยมักจะสร้างคนตามที่ดีมากกว่าผู้นำที่ดีมีความคิดสร้างสรรค์ เหล้าเก่าในขวดใหม่ จึงเป็นรสชาติแบบเดิมๆ ที่ขึ้นลิ้นกับคนไทย อยากจะแนะนำให้ผู้จัดลองคิดหาเล่าใหม่มากลัวลิ้นบ้าง เผื่อจะได้รสชาติที่แปลกออกไป อย่าไปยึดติดอยู่กับกรอบการทำงานและบารมีของคนอื่นอยู่เลย วงการละครจะได้มีความหลากหลายมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้”

³⁵ บทความเรื่อง “ละคร – ภาพยนตร์ไทย หมุนกลับสลับเปลี่ยน เวียนเอ๋ยเวียนวน” นิตยสารทีวีวิว ปีที่ 1 เล่มที่ 35 ประจำวันที่ 6 – 12 กรกฎาคม 2543, หน้า 40-41.

3.2 บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน

3.2.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

3.2.1.1 การทำหน้าที่กระจกสะท้อนภาพสังคม

นักวิชาการมองว่าการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาสะท้อนภาพของสังคมไทยส่วนมากที่ยังมีความคิดความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ สอดคล้องกับมุมมองของสื่อมวลชนที่ว่ากรณีพระสุพรรณกัลยาสะท้อนให้เห็นความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสังคมไทย

นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมองว่ากรณีการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยที่เคารพยกย่องและนับถือผู้มีคุณธรรมความเสียสละ และประเด็นสำคัญคือความไม่ชัดเจนของประวัติศาสตร์ไทย โดยแสดงให้เห็นสังคมรู้ว่าประวัติศาสตร์อาจจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่วิบุรุษเขียนไว้ ต้องมีการหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ถ้าคิดออกนอกกรอบที่วางไว้

แนวคิดเรื่องความไม่ชัดเจนของประวัติศาสตร์ไทยสอดคล้องกับแนวคิดของ อาจารย์ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ³⁶ ที่กล่าวว่า จากกระแสการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นอย่างมากภายในสังคมผ่านสื่อต่างๆ ด้านหนึ่งสะท้อนถึงผลงานและบทบาทของประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ในสังคมไทยระดับหนึ่ง นั่นคือ ประวัติศาสตร์หรืออดีตนั้น ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือทางการเมืองและเศรษฐกิจของคนที่มีอำนาจหรืออิทธิพลหรือความได้เปรียบอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกล่าวว่า “แทนที่ความรู้ประวัติศาสตร์ที่มีมา จะช่วยนำไปสู่การปลดปล่อยอวิชชาความงมงาย ต้นเขินและคับแคบของเรา กลับนำไปสู่การตอกย้ำและเสริมสร้างมันให้แน่นหนามากขึ้นทุกวัน ประวัติศาสตร์จึงกลายเป็นเครื่องมือที่ดับแสงสว่างทางปัญญาและนำไปสู่ความมืดบอดทางวิญญาณแทน”

ในเรื่องความครบถ้วนของแง่มุมนั้น นักวิชาการมองว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่ของกระจกสะท้อนภาพสังคมได้หลากหลายมุมมองเกินกว่าที่คาดไว้ มีการนำเสนอประเด็นที่หลากหลายและแตกต่างออกไป ส่วนสื่อมวลชนมีความคิดเห็นในเรื่องความครบถ้วนของแง่มุมแตกต่างกันออกไปเป็น 2 ประเด็น คือ

³⁶ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ “พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการลื่นไหลของวัฒนธรรมกรรมพี” หน้า

1. สื่อมวลชนไม่จำเป็นที่จะต้องนำเสนอให้ครบถ้วนทุกแง่มุม ขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชน
2. สื่อมวลชนต้องการที่จะนำเสนอให้ครบทุกแง่มุม แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการ เช่น เรื่องระยะเวลาในการนำเสนอที่สื่อมวลชนมักจะนำเสนอข่าวในระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น

3.2.1.2 ในการทำหน้าที่สร้างความคิดและความเชื่อของคนในสังคม (Social Ethos)

- กรณีเกิดบรรทัดฐานในการมองวีรบุรุษวีรสตรีหรือไม่ นักวิชาการมองว่าต้องมีการชำระประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนก่อน จึงจะทราบว่าผลในการเกิดบรรทัดฐานในการมองวีรบุรุษสตรีหรือเปล่า แต่อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมในสังคมของแต่ละคนด้วย ส่วนสื่อมวลชนมองว่าไม่มีผล และในวันหน้าอาจจะมีวีรบุรุษในรูปแบบอื่นๆ เกิดขึ้นมาอีก ขึ้นอยู่กับการกระทำและผลงานเป็นการบังชี้

- กรณีเกิดมาตรฐานอะไรในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ นักวิชาการมองว่าสื่อมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา คงจะไม่ได้นำเสนอซ้ำเป็นระยะเวลานาน แต่ถ้านำเสนอซ้ำแต่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ก็คงจะไม่ได้เกิดความสำนึกอะไร ส่วนสื่อมวลชนสนับสนุนให้มีการนำเสนอข่าวสารการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่สังคมซ้ำ โดยมองว่าควรจะเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะต้องทำการตอกย้ำ เรื่องใดที่อาจจะมีผลต่อการสร้างความรักชาติ หรือข่าวสารบางอย่าง สื่อมวลชนยังมีความต้องการติดตามอยู่สื่อมวลชนก็หยุดนำเสนอแล้ว

3.2.1.3 การรณรงค์และการสั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนในสังคม (Mobilize & Indoctrinate)

นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าในกรณีการนำเสนอข่าวพระสุพรรณกัลยาณี ไม่สามารถสร้างจิตสำนึกในเรื่องใดได้ เพราะเรื่องราวความเป็นจริงยังสับสนอยู่ ถ้ามีการชำระประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนแล้ว อาจจะพอมีผลบ้าง แต่สิ่งสำคัญก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ความคิดความเชื่อพื้นฐานของแต่ละคน รวมทั้งปริมาณการรับข่าวสารด้วยว่ามากน้อยเพียงใด ส่วนสื่อมวลชนคิดว่าการนำเสนอข่าวพระสุพรรณกัลยาณีอาจจะมีผลแต่จะมีผลในการรณรงค์ให้เกิดความรักชาติบ้างบางส่วนเป็นระยะเวลาสั้นๆ แต่สิ่งสำคัญที่ได้ คือ มีส่วนให้คนสนใจศึกษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มากขึ้น ได้รับรู้ถึงชีวิตประวัติของบุคคลในอดีตมากขึ้น

3.2.1.4 การพัฒนาหรือการก่อให้เกิดถดถอยในสังคม

นักวิชาการมองว่ากระบวนการสื่อสารเรื่องราวพระสุพรรณกัลยาไม่มีผลก่อให้เกิดการพัฒนาหรือความถดถอยในสังคมมากนัก ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วย เช่น อายุ ถ้าเป็นเด็ก อาจจะได้รับผลกระทบมาก พื้นฐานการศึกษาหรือสภาพสังคมที่อยู่อาศัย

ส่วนสื่อมวลชน มีความคิดเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแน่นอน โดยเฉพาะประชาชนได้เห็นตัวอย่างเรื่องความเสียสละ และก่อให้เกิดการถดถอยไปในขณะเดียวกัน เพราะต้องการที่จะให้คนเกิดความเคารพ เชื่อถือ จึงเติมสีสันเรื่องราวต่างๆ ให้เกินจริง โดยเฉพาะเรื่องอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์
2. มีผลกระทบในการพัฒนามากกว่าการถดถอย เพราะเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จะเป็นอย่างไรนั้นยังไม่ชัดเจน แต่ภาพที่ออกมาแสดงถึงความเสียสละและรักชาติ แม้จะมีการนำเสนอในเชิงไสยศาสตร์บ้าง แต่เชื่อว่าผู้คนในสังคมปัจจุบันมีดุลพินิจมากขึ้น รู้ว่าข่าวก็คือข่าว ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องจริงก็ได้

3.2.2 กรณีพันท้ายนรสิงห์

3.2.2.1 การทำหน้าที่กระจกสะท้อนภาพสังคม

นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ คล้ายกับนิทานอีสปที่มีไว้สำหรับสั่งสอนเยาวชนเท่านั้น เป็นเพียงจินตนาการแต่ไม่ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงทางสังคม แตกต่างจากมุมมองของสื่อมวลชนที่ว่า การที่สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ เป็นการสะท้อนภาพเก่าๆ จากอดีต แต่คงไม่ได้สะท้อนภาพอะไรของปัจจุบัน อาจสะท้อนบ้างในแง่มุมมองว่าสังคมกำลังขาดแคลนคนที่ซื่อสัตย์และต้องการปลูกกระตมความรักชาติให้เกิดขึ้น

3.2.2.2 ในการทำหน้าที่สร้างความคิดและความเชื่อของคนในสังคม

(Social Ethos)

นักวิชาการกล่าวถึงการทำหน้าที่สร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมจากกรณีการนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ว่า การที่สื่อจะมีผลในการสร้างความคิดความเชื่อให้แก่สังคมได้นั้น คงไม่ใช่เป็นการนำเสนอตามที่วิ หรือ หนังสือพิมพ์ แต่เป็นการที่จะต้องนำมาพูดคุย ถกเถียงหาเหตุผลที่มาและที่ไป เช่น ถ้าพันท้ายนรสิงห์ต้องการปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์ให้แก่เยาวชน ผู้ปกครองก็ควรที่จะต้องดูแลและชี้แนะด้วย เพราะเด็กอาจจะยังติดตามเรื่องราว

ที่นำเสนออย่างสั้นๆ ไม่ได้เท่าที่ควร เช่นเดียวกับแนวคิดของสื่อมวลชน ที่ว่าในการนำเสนอแต่ละครั้งจะเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ไม่ต่อเนื่อง คงจะไม่สามารถสร้างความคิดความเชื่ออะไรมาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่วัยประมาณ 35 ปี ขึ้นไป ได้เรียนรู้เรื่องของพันท้ายนรสิงห์มาเป็นระยะเวลายาวนาน อาจจะมีผลระยะยาวต่อการประพฤติไม่ซื่อสัตย์ และจะชื่นชมผู้ที่แสดงถึงความซื่อสัตย์อย่างจริงใจ

3.2.2.3 การรณรงค์และการสั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนในสังคม (Mobilize & Indoctrinate)

นักวิชาการคิดว่าการเผยแพร่เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์คงไม่ค่อยมีผลในการรณรงค์และสั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนในสังคม เนื่องจากเป็นระยะเวลาสั้นๆ และเด็กคงจะไม่ได้ดูเนื่องจากเป็นละครสำหรับผู้ใหญ่ที่อาจจะฉายในเวลาค่อนข้างดึก ส่วนผู้ใหญ่ก็คงไม่ได้อะไรเลยเพราะมีเรื่องอื่นๆ ต้องสนใจมากกว่า คงดูเพื่อความบันเทิงอย่างเดียว ในด้านของสื่อมวลชนมีความคิดเห็นว่าจะมีผลบ้างในเรื่องการปลูกฝังความรักชาติประมาณหนึ่งในสี่ส่วน เด็กๆ อาจจะไม่ได้อะไร ซึ่งสื่อมวลชนควรช่วยกันตอกย้ำมากกว่านี้

3.2.2.4 การพัฒนาหรือการก่อให้เกิดความถดถอยในสังคม

ในประเด็นที่การสื่อสารเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์จะก่อให้เกิดการพัฒนาหรือความถดถอยในสังคมอย่างไรนั้น นักวิชาการมองว่ากรณีนี้อาจจะมีผลในการพัฒนาบ้าง เพราะเป็นการนำเสนอมุมมองแห่งความซื่อสัตย์ให้คนได้เห็น ซึ่งสื่อมวลชนสนับสนุนแนวคิดในมุมมองที่ก่อให้เกิดการพัฒนาว่า เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์น่าจะเกิดผลในการพัฒนามากกว่าก่อให้เกิดความถดถอย โดยเฉพาะช่วงนี้ที่ประเทศไทยกำลังต้องต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจและความเอาใจเขามาใส่ใจเราเปรียบจากต่างชาติ พันท้ายนรสิงห์อาจจะช่วยให้คนไทยซาบซึ้งในความรักชาติมากกว่าเวลาปกติ

ส่วนประเด็นเรื่องการก่อให้เกิดความถดถอยในสังคมนั้น นักวิชาการมองว่าในบางกรณีอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบด้านความถดถอยอย่างสูง ถ้ามีการนำแต่เรื่องเก่าๆ มาสร้าง ไม่ได้นำสิ่งใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีทันสมัยมานำเสนอ ส่วนสื่อมวลชนมีความคิดเห็นว่าการนี้ไม่มีผลในการก่อให้เกิดความถดถอยในสังคม เนื่องจากพันท้ายนรสิงห์จะถูกนำเสนอในมุมมองของชายผู้มีคุณธรรมเป็นสำคัญ โดยไม่มีความคิดความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เข้ามาข้องเกี่ยวมากนัก

3.3 ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

3.3.1 กรณีพระสุพรรณกัลยา

3.3.1.1 การนำเสนอความจริงหรือความไม่จริงในสังคม

นักวิชาการไม่แน่ใจกรณีที่ว่าสื่อมวลชนนำเสนอเป็นเรื่องจริงหรือไม่ เนื่องจากยังไม่มีการชำระประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน แต่ค่อนข้างจะสะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในประเด็นที่สังคมส่วนใหญ่ไทยยังยึดถือสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งสื่อมวลชนกล่าวถึงกรณีนี้สื่อมวลชนมักจะนำเสนอข่าวสารต่างๆ ไปตามกระแสสังคม ซึ่งอาจจะมีบ้างที่นำเสนอความไม่จริงให้แก่สังคม ซึ่งกรณีพระสุพรรณกัลยาก็เช่นกันสื่อไม่มีหน้าที่ไปตัดสินหรือเลือกนำเสนอแต่เรื่องที่ถูกต้อง เพราะยังไม่มีการศึกษาชัดเจนแต่สื่อควรที่จะติดตามความก้าวหน้าในการชำระประวัติศาสตร์มานำเสนอให้แก่ประชาชนต่อไป

3.3.1.2 การเป็นผู้นำของสังคมหรือการตามกระแสสังคม

ในกรณีพระสุพรรณกัลยานี้ นักวิชาการมีความคิดเห็นว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้ตามกระแสสังคม เนื่องจากผู้ที่ทำหน้าที่ Agenda Setting คือ กลุ่มสมาชิกขายตรงของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ส่วนสื่อมวลชน มีความคิดเห็นว่าเกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามกระแสสังคมของสื่อมวลชนอาจจะเป็นไปได้ทั้ง 2 กรณี คือ

1. เป็นผู้ตามกระแส เมื่อประชาชนมีความสนใจสื่อมวลชนก็ติดตามนำเสนอข่าวสาร
2. เป็นผู้นำกระแสสังคม เมื่อนำเสนอไปแล้วสื่อก็อาจจะทำหน้าที่เป็นผู้นำของสังคม เช่น ในการเปิดประเด็นการชำระประวัติศาสตร์ต่อไป

3.3.1.3 การเป็นเครื่องมือของกลุ่มชนชั้นสูงที่มักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อรักษาอำนาจของตนหรือมอมเมาประชาชน

นักวิชาการมีความคิดเห็นในประเด็นการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของกลุ่มที่มีอำนาจในการถ่ายทอดเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา เพราะถ้าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเผยแพร่ออกมาจากแม่ค้าในตลาดหรือใครๆ ที่ไม่ได้มีธุรกิจอยู่ในมือ ก็คงไม่ได้รับการกล่าวถึงมากขนาดนี้ หรืออาจจะใช้ระยะเวลายาวนานมากกว่านี้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ อาจารย์ยุนิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่มองว่าในกรณีการฟื้นฟูอดีต

พระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของกลุ่มเจ้าของทุน ที่ใช้สื่อมวลชนมอมเมาประชาชน แทนที่จะเปิดโอกาสให้การสื่อสารได้มีบทบาทในทางบวก กลับเอาการสื่อสารไปใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารที่ยังไม่มีการตรวจสอบ ในลักษณะของการบิดเบือนและโฆษณาชวนเชื่อ ส่วนสื่อมวลชนมีความคิดเห็นว่าการนำเสนอเรื่องราวกรณีพระสุพรรณกัลยา คงไม่เกี่ยวข้องกับการรักษาอำนาจหรือการมอมเมาประชาชน แต่เป็นเพียงการเปิดประเด็นให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องต่างๆ นั่นเอง เพราะคงไม่มีใครไปชี้แนะสื่อมวลชนให้นำเสนอเรื่องราวต่างๆ ได้ ถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นเรื่องที่น่าสนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อสังคม และสื่อมวลชนก็เป็นเพียงผู้เปิดประเด็นให้เท่านั้น อยู่ที่ว่าผู้รับจะให้ความสนใจหรือไม่

3.3.2 กรณีพันท้ายนรสิงห์

3.3.2.1 การนำเสนอความจริงหรือความไม่จริงในสังคม

นักวิชาการมีแนวคิดที่ว่าเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ที่นำเสนอคงจะห่างไกลจากความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันมาก เนื่องจากคงไม่มีใครที่จะยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งใดอีก ซึ่งพันท้ายนรสิงห์มักจะนำเสนอในรูปแบบของความบันเทิงหรือการเล่าเรื่องมากกว่าที่จะเป็นการวิเคราะห์เชิงวิชาการ เนื้อหาต่างๆ ที่นำเสนอจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในอดีตทั้งสิ้น ไม่สามารถสะท้อนภาพความจริงในสังคมปัจจุบันได้ ยกเว้นกรณีเดียวคือเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักเรื่องราวของบรรพบุรุษไทย

สอดคล้องกับแนวคิดของสื่อมวลชนที่ว่าในประเด็นนี้ สื่อมวลชนได้นำเสนอความเป็นจริงในอดีตได้อย่างชัดเจน เช่น สมัยก่อนประชาชนจะมีความรักชาติ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์อย่างเปี่ยมล้น แต่ในปัจจุบันนี้ภาพความเป็นจริงเหล่านี้คงไม่เกิดขึ้น นอกจากการเรียกร้องให้มีความรักในชาติและความซื่อสัตย์มากขึ้น

3.3.2.2 การเป็นผู้นำของสังคมหรือการตามกระแสสังคม

ในประเด็นนี้นักวิชาการ และสื่อมวลชน มีแนวคิดที่คล้ายกันว่าในกรณีพันท้ายนรสิงห์ สื่อมวลชนทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้นำของสังคมและตามกระแสของสังคม คือ

1. กลุ่มผู้สร้างละครหรือภาพยนตร์จะเป็นกลุ่มที่สร้างกระแสให้สังคม
2. กลุ่มผู้เสนอข่าวหลังจากการริเริ่มของกลุ่มที่ 1 แล้ว จะเป็นการนำเสนอข่าวสารตามกระแสที่ประชาชนสนใจ

3.3.2.3 การเป็นเครื่องมือของกลุ่มชนชั้นสูงที่มักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อรักษาอำนาจของตนหรือมอมเมาประชาชน

นักวิชาการกล่าวว่ากรณีพันท้ายนรสิงห์การเผยแพร่เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องดี แม้ในปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเรื่องของพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องจริงหรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด แต่ที่สื่อมวลชนนำเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์มาเสนอในปัจจุบันนั้น เป็นข้อดีที่ปัจจุบันได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์ของไทยมากขึ้น ผู้รับสารคงไม่ได้เชื่อสิ่งที่นำเสนอโดยสื่อทั้งหมด เริ่มมีการตรวจสอบมากขึ้น สื่อจึงไม่สามารถที่จะมอมเมาประชาชนได้เช่นที่ผ่านๆ มา สอดคล้องกับแนวคิดของสื่อมวลชนที่ว่า การนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในปัจจุบัน คงไม่ได้เป็นการมอมเมาประชาชน เนื่องจากไม่ได้มีเรื่องราวของไสยศาสตร์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นหลัก เป็นการนำเสนอแต่คุณธรรมที่ดีให้แก่สังคม

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “กระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงพรรณนา (Qualitative Data Research) ด้วยวิธีการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ การวิเคราะห์เป้าหมายและแรงจูงใจในการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ของสื่อมวลชน รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

กรณีพระสุพรรณกัลยา

จากการศึกษาพบว่าสื่อที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชนนั้น มาจากบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหลวงปู่โง้ง ไสโรย ได้แจกหนังสือย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยาให้แก่กลุ่มลูกศิษย์ โดยมีหมอมยองเป็นผู้สนับสนุน ด้วยการเขียนเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาลงในหนังสือขวัญเรือน และ กลุ่มแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้จัดทำปฏิทินแจกให้แก่สมาชิกขายตรงของบริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด หลังจากนั้นก็ได้มีกระแสความนิยมพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นในกลุ่มลูกศิษย์ของหลวงปู่โง้ง และกลุ่มสมาชิกขายตรงของกิฟฟารีน ซึ่งเป็นการเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น และเริ่มกระจายออกไปเป็นวงกว้างขึ้น เริ่มต้นจากประมาณปี พ.ศ. 2539 จนกระทั่ง พ.ศ. 2542 แม้ว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเคยได้รับการกล่าวถึงมาแล้วแต่บทบาทของพระสุพรรณกัลยาที่ถูกซ่อนไว้ภายใต้เรื่องราวการกู้ชาติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเท่านั้น

ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2542 เป็นช่วงที่กระแสความนิยมในหมู่ประชาชนเป็นไปอย่างสูง มีการพูดคุยกันถึงเรื่องนี้ขยายวงไปเรื่อยๆ มีการนำหนังสือพระประวัติพระสุพรรณกัลยาที่เขียนโดยหลวงปู่โง่นมาวางขายคู่กับภาพวาด จนกระทั่งเมื่อแพทย์หญิง นลินี ไพบูลย์ ได้เปิดแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนว่าจะจัดสร้างสารคดีออกเผยแพร่ทางทีวี ทั้งยังจะมอบหมายให้ "ทมยันตรี" นักเขียนนวนิยายชื่อดัง เขียนนวนิยายเรื่อง "พระสุพรรณกัลยา" ก่อให้เกิดกระแสข่าวยิ่งดังมากขึ้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เริ่มตีข่าวทุกกรอบ เช้า - บ่าย อย่างต่อเนื่อง ด้วยแง่มุมและกระแสที่สอดคล้องกับสถานการณ์เป็นอย่างยิ่ง มีทั้งนักการเมือง นักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ พระสงฆ์ พ่อค้าแม่ค้า และประชาชนทั่วไปออกมาแสดงความคิดเห็น นับได้ว่าเกือบสองสัปดาห์เต็มๆ ที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวพระสุพรรณกัลยา

กรณีพันท้ายนรสิงห์

พันท้ายนรสิงห์เป็นบุคคลที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่ตลอดจากจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2487 ในรูปแบบละครเวที และได้รับความสำเร็จอย่างสูงยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นยุคที่มีการรณรงค์ปลุกใจให้รักชาติบ้านเมือง ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกอบกับเป็นช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนั้นละครเวทียังเป็นสื่อความบันเทิงที่เฟื่องฟูที่สุดในยุคนั้น จนเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของละครเวที จากความสำเร็จในครั้งนั้น ส่งผลให้บทประพันธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เรื่อง พันท้ายนรสิงห์นี้ ได้รับการนำกลับมาแสดงอีกหลายครั้ง ทั้งในรูปแบบของภาพยนตร์ ละครเวที และในยุคปัจจุบันพันท้ายนรสิงห์ก็ได้รับการฟื้นอดีตขึ้นมาอีกครั้งในรูปแบบละครโทรทัศน์ ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจในเรื่องของประวัติศาสตร์กันมากขึ้น

2. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

กรณีพระสุพรรณกัลยา

อันดับ 1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยประเด็นการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์ ไสยศาสตร์ สังคมชาติที่พึ่งทางใจ สิทธิสตรี ชาดผู้นำที่ดี คติชาวบ้าน และภูมิปัญญาไทย ความเสียสละ การนับถือสถาบัน กษัตริย์ ความรักชาติ ความสามัคคี และวัฒนธรรมของชนชั้นกลาง

อันดับ 2 บริบททางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยประเด็น ธุรกิจการค้า ธุรกิจบันเทิงท่องเที่ยว การตลาด

อันดับ 3 ปรียบเทียบกัน ประกอบด้วยประเด็น ผู้เผยแพร่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความน่าเชื่อถือของผู้เผยแพร่

ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในการสื่อสารพื้นอดีตส่วนมากจะเป็นภาพของวีรสตรีผู้เสียสละ อดทน และกล้าหาญ

กรณีพันท้ายนรสิงห์

อันดับ 1 ปรียบเทียบทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ธุรกิจบันเทิง ท่องเที่ยว ธุรกิจการค้า

อันดับ 2 ปรียบเทียบทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประเด็นการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ การใช้กฎหมาย ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี และความเสียสละ

อันดับ 3 ปรียบเทียบกัน คือ ความรักชาติ

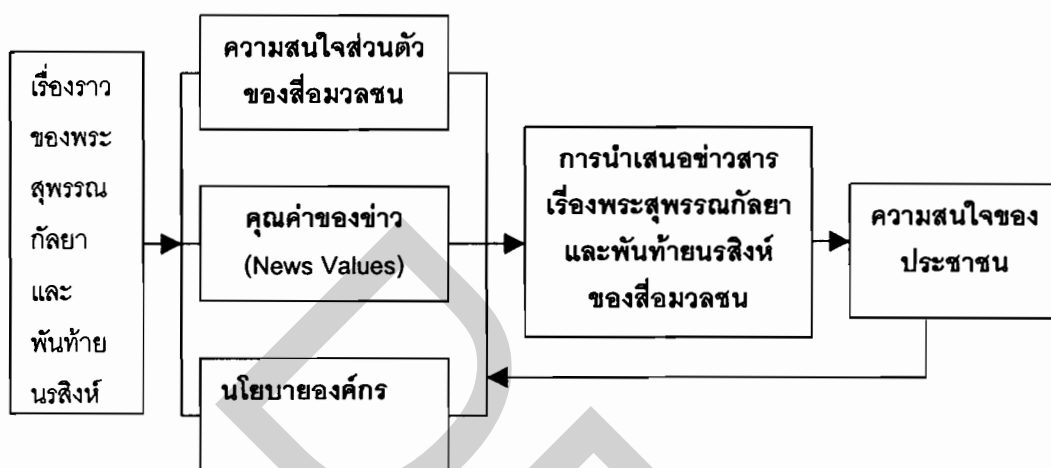
ภาพลักษณ์ของพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏเป็นภาพของ ชายผู้ซื่อสัตย์ เศรษฐกิจ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

3. เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

จากการศึกษาเป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวของ พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์พบว่ามีปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่มีผลในการเลือกนำเสนอ ข่าวสารเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ คือ ความสนใจส่วนตัวของสื่อมวลชน ความสนใจของประชาชนหรือความมีคุณค่าข่าว (News Values) และนโยบายขององค์กร ซึ่งก่อให้เกิดการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ และเมื่อประชาชนเกิดความสนใจแล้วก็อาจจะมีผลย้อนกลับมาสู่ปัจจัย 3 ประการอีกครั้ง ดังแผนผังที่ 1

แผนผังที่ 1

เป้าหมายและแรงจูงใจการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

4. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

กรณีพระสุพรรณกัลยา

ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีความคิดเห็นที่สื่อมวลชนได้มีบทบาทในการสะท้อนให้เห็นภาพความเชื่อในไสยศาสตร์ของสังคมไทย การให้ความเคารพในสถาบันกษัตริย์ และการเคารพยกย่องผู้ที่มีความเสียสละ แต่ยังไม่สามารถทำหน้าที่สร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมได้ เนื่องจากยังมีความไม่ชัดเจนด้านประวัติศาสตร์อยู่

ส่วนในเรื่องของความรับผิดชอบนั้น สื่อมวลชนได้มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำกระแสสังคม เช่น การเปิดประเด็นให้มีการพูดคุยในเรื่องประวัติศาสตร์ และมีบทบาทเป็นผู้ตามกระแสสังคม ในการเลือกนำเสนอเรื่องราวๆ ที่ประชาชนสนใจๆ กัน ในหลายๆ สื่อ รวมทั้งถูกมองว่าอาจจะ เป็นเครื่องมือของกลุ่มนักธุรกิจในการประชาสัมพันธ์สินค้าด้วย

กรณีพันท้ายนรสิงห์

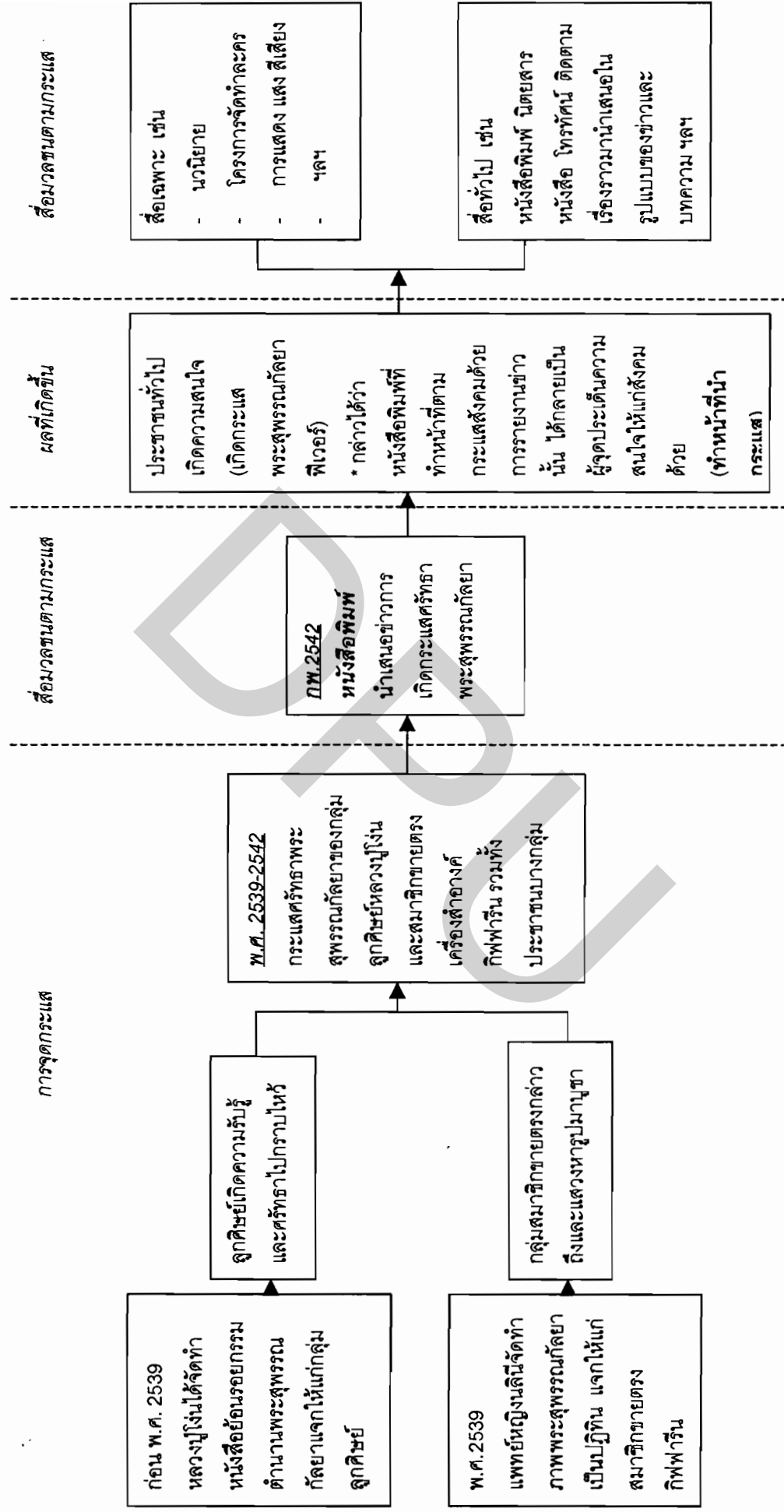
ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าสื่อมวลชนได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังต้องการผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ส่วนในเรื่องการสร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมนั้น คงไม่สามารถทำได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาและอาจจะมีผลให้เกิดความถดถอยในสังคมได้ถ้าไม่พัฒนานำเรื่องใหม่ๆ มานำเสนอบ้าง

ในเรื่องของความรับผิดชอบนั้น สื่อมวลชนได้มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำกระแสสังคม เช่น การสร้างละครโทรทัศน์ ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่ประชาชน สื่ออีกกลุ่มหนึ่งจึงได้นำเสนอเรื่องราวของละครโทรทัศน์ นั้น เช่น ดารานำ เบื้องหลังกองถ่าย ฯลฯ ซึ่งเป็นบทบาทของผู้ตามกระแสสังคม ในกรณีนี้สื่อมวลชนไม่ได้เป็นเครื่องมือของกลุ่มใด เนื่องจากนำเสนอแต่คุณธรรมที่ดีให้แก่สังคม

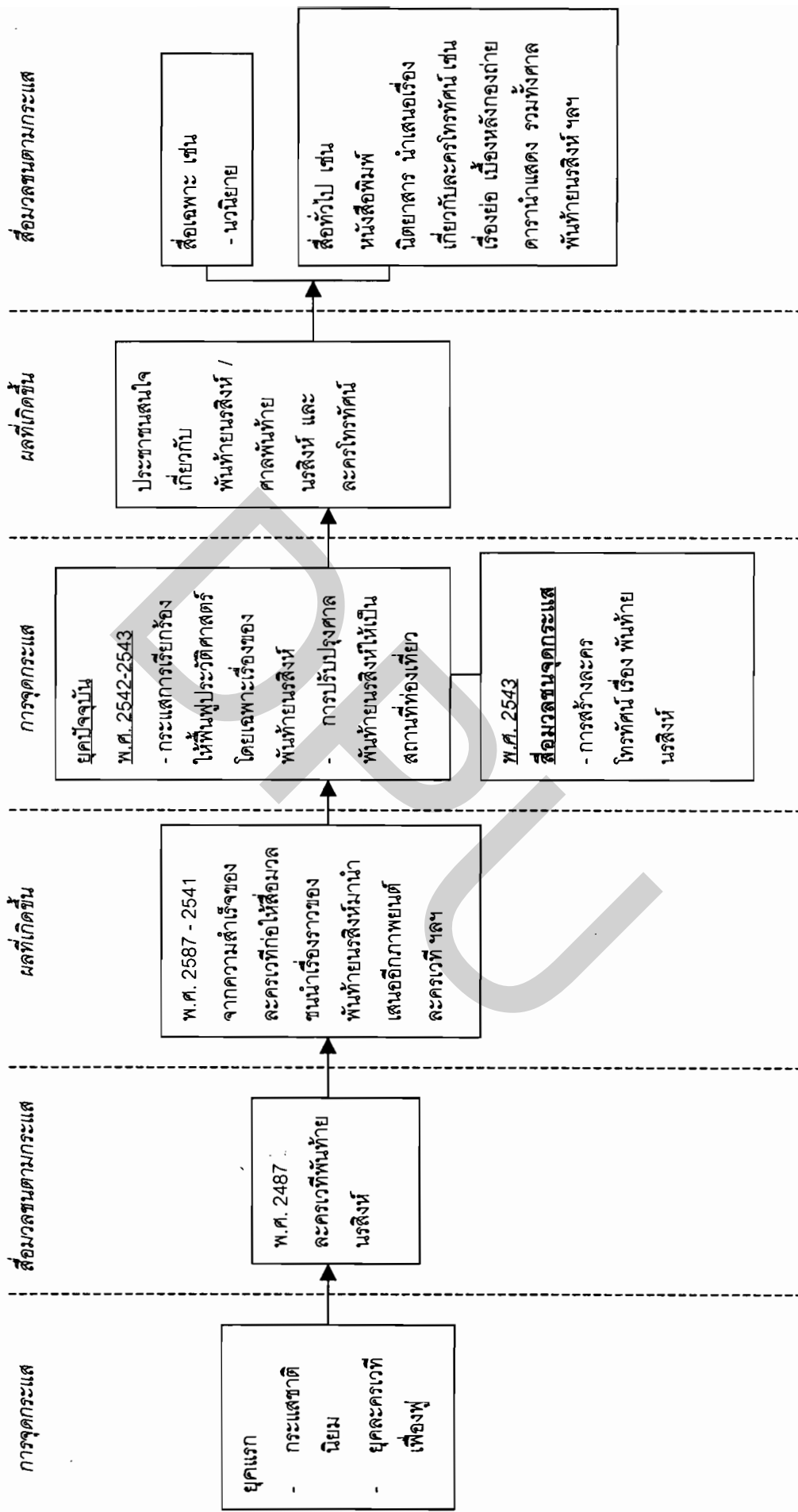
การอภิปรายผล

1. กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์
กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา มีจุดเริ่มต้น และการถ่ายทอด แสดง
ได้ดั่งแผนผังที่ 2 และ แผนผังที่ 3

แผนผังที่ 2 กระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณบัฏ

แผนผังที่ 3 กระบวนการสื่อสารฟีดแบ็คพื้นที่ชายนรสิงห์

จากแผนผังที่ 2 และ 3 มีรายละเอียดการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1.1 แหล่งข่าวสาร

ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์นั้น มีประเด็นความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ

กรณีพระสุพรรณกัลยา ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยานั้น สื่อมวลชนบางชนิดมีการเปรียบเทียบว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่ถูกเผยแพร่จากกลุ่มหลวงปู่โง้งมีความน่าเชื่อถือมากกว่ากลุ่มของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ เนื่องจากหลวงปู่โง้งอยู่ในสถาบันสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมากกว่า ส่วนนักวิชาการก็มีความคิดเห็นว่าการที่แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ไม่ใช่บุคลากรก็คงจะไม่สามารถเชิญนักข่าวมาร่วมฟังการแถลงข่าวหรือจัดพิมพ์ปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยาแจกจ่ายให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต ผู้ที่เป็นผู้จุดกระแสพันท้ายนรสิงห์ทั้งในยุคแรก (พ.ศ. 2487) และยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 – 2543) ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในขณะนั้นทั้งสิ้น ทั้งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ในยุคแรก และคุณพิศาล อัครเศรณี ในยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น อาจขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญๆ คือ ความน่าเชื่อถือ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร (Source Credibility) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แม็คครอสกี¹ ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ส่งสารประการหนึ่ง คือ การเป็นคนที่ยอมรับหรือเป็นที่รู้จักทางสังคม (Socialbility)

1.2 สื่อที่เผยแพร่

กรณีพระสุพรรณกัลยา จากแผนผังที่ 2 พบว่าในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา มีสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ ปฏิทิน ภาพวาด และหนังสือพิมพ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนได้มีบทบาททั้งในการจุดกระแสความสนใจในพระสุพรรณกัลยา และเป็นผู้ตามกระแสของสังคม เช่น

¹ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541 .

1. บทบาทในการเป็นผู้จุดกระแสสังคม เมื่อมีการเผยแพร่ หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ของหลวงปู่โง่น ไชโรย ปฏิทิน และภาพวาดพระสุพรรณกัลยา โดย กลุ่มแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้ก่อให้เกิดกระแสความประทับใจในพระสุพรรณกัลยา ในกลุ่ม ลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่นและกลุ่มสมาชิกค้าตรงเครื่องสำอางคิฟฟารี

2. การเป็นผู้ตามกระแสสังคม ภายหลังเมื่อประชาชนสนใจกันมากแล้ว สื่อมวลชน โดยหนังสือพิมพ์ ได้เข้ามาทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลสิ่งแวดล้อมในสังคม (surveillance of the environment) หมายถึงหน้าที่ในการเฝ้าดูแลสอดส่องแสวงหา และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา คือ การติดตามนำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามานำเสนอ ในสื่อต่างๆ เป็นการทำหน้าที่ของผู้ตามกระแสสังคม

อย่างไรก็ตามขณะที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้ตามกระแสสังคมด้วยการนำเสนอ เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานั้น ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา อย่างกว้างขวาง นั่นก็แสดงว่าสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา บางประเภท อาทิ หนังสือพิมพ์ ได้มีบทบาทในการเป็นทั้งผู้ตามกระแสสังคม และผู้ตามกระแสสังคม ขึ้นอยู่กับช่วงจังหวะเวลาที่นำเสนอ เช่น ถ้านำเสนอในช่วงการจุดประเด็นก็เป็นผู้นำ กระแส แต่ถ้านำเสนอหลังจากที่เกิดกระแสพระสุพรรณกัลยาแล้ว มีการติดตามสถานการณ์ ต่างๆ มารายงานก็เป็นการตามกระแส

กรณีหันท้ายนรสิงห์จากแผนผังกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตหันท้ายนรสิงห์ พบว่า สื่อมวลชนด้านบันเทิง คือละครเวที และละครโทรทัศน์ มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพื้นอดีต โดยมี หน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ การเป็นผู้จุดกระแสสังคม และเป็นผู้ตามกระแสสังคม เหมือนกับ กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา เช่น

1. การเป็นผู้จุดกระแสสังคม การจัดสร้างละครเวที ในยุคแรก และการสร้างละคร “หันท้ายนรสิงห์” ในยุคปัจจุบัน

2. การเป็นผู้ตามกระแสสังคม เนื่องจากเรื่องราวของหันท้ายนรสิงห์เป็นที่สนใจของ ประชาชนทุกยุคทุกสมัย สื่อมวลชน จึงได้ติดตามนำเรื่องราวการสร้างละคร มานำเสนอต่อ ประชาชน

อย่างไรก็ตามเมื่อสื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวการสร้างละครมากเท่าไร ประชาชนก็ยิ่งที่จะสนใจละครพันท้ายนรสิงห์มากขึ้น ซึ่งก็เป็นการจุดกระแสสังคมเช่นกัน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพันท้ายนรสิงห์ มีสื่อบางประเภทที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้จุดกระแสและตามกระแส

ในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์นี้เป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมประชาชน (Popular Culture) ด้วยกระบวนการสร้างโดยวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) คือ เรื่องที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชน ซึ่งก็คือบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting)² จะส่งผลช่วยในการเน้นเหตุการณ์เฉพาะให้เกิดเห็นความสำคัญขึ้นในสายตาของสาธารณชน ตามที่ Kraus, S. and Davis ให้ความเห็นเรื่องสมมุติฐานเบื้องต้นในการกำหนดวาระข่าวสารว่า "กระบวนการของการมีอิทธิพลทางความคิดซึ่งเริ่มต้นไหลจากการจัดลำดับความสำคัญของเรื่อง เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองหรือผลประโยชน์กลุ่มต่างๆ ไปสู่การจัดลำดับความสำคัญของสื่อมวลชน (ซึ่งมีคุณค่าของข่าวและความสนใจของผู้ชมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญร่วมอยู่ได้) และท้ายที่สุดก็ไหลไปสู่ความคิดเห็นของประชาชนก่อให้เกิดการสร้างความคิดและความเชื่อของคนในสังคม และการรณรงค์สั่งสอนให้ซึมซาบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนในสังคม

1.3 เนื้อหาที่นำเสนอ

ปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้กระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ประสบความสำเร็จ คือเนื้อหาที่นำเสนอที่สอดคล้องกับความสนใจของสังคมไทย เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่เผยแพร่เป็นเรื่องราวของความศักดิ์และไสยศาสตร์ที่อยู่ในความสนใจของสังคมไทยตลอดมา โดยเฉพาะเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ที่เผยแพร่จากกลุ่มหลวงปู่โง้ง

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ก็เช่นเดียวกับกรณีพระสุพรรณกัลยา คือ เนื้อหาของพันท้ายนรสิงห์ที่นำเสนอสอดคล้องกับความสนใจของสังคมในขณะนั้น เช่น ในยุคแรก เป็นช่วงที่มีการปลุกกระแสชาตินิยม เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ก็เป็นบุคคลที่รักษาตียิ่งนัก ยอมเสียสละ

² กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541, หน้า 226.

แม้ชีวิตของตนเพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎมณเฑียรบาลของประเทศ ในยุคปัจจุบันก็เช่นกันเรื่องราวของ พันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องราวในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันนี้ มีกระแสเรียกร้องให้สนใจประวัติศาสตร์กันมาก

ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การสื่อสารจะสำเร็จได้ก็ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยในการเลือกใช้สื่อ ว่าสื่อที่ใช้และเนื้อหาที่นำเสนอจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสถานการณ์การสื่อสารที่เป็นอยู่ในขณะนั้น³

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

เหตุผลที่กระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสารและเนื้อหาที่นำเสนอแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนก็คือ ปัจจัยจากผู้รับสาร กล่าวคือ เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ได้รับการฟื้นอดีตเข้าสู่กระแสสังคมในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากผู้รับสารกำลังมีความสนใจและแสวงหาข่าวสารที่สอดคล้องกับเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ กล่าวคือ

กรณีพระสุพรรณกัลยา จากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนบางชนิดได้วิเคราะห์ว่า เหตุผลที่ทำให้เกิดกระแสพระสุพรรณกัลยาที่เวอร์คือ ประชาชนชาติที่ฟุ้งทางใจ และสับสนเนื่องจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ จึงได้รับพระสุพรรณกัลยาเข้ามาเป็นสิ่งเคารพบูชาด้วย เพราะคิดว่าเป็นที่ฟุ้งทางใจได้

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ได้รับการนำเสนอในบริบทบันเทิง โดยเฉพาะเนื้อหาเป็นเรื่องราวของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ อันเป็นสิ่งที่หาได้ยากในสังคมปัจจุบัน ผู้รับสารจึงให้ความสนใจและประทับใจเป็นพิเศษ

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach) ที่กล่าวว่าสังคมมีบทบาทในการกำหนดความต้องการ และความพึงพอใจของบุคคล อันเนื่องมาจากการที่บุคคลได้รับแรงกดดัน ความตึงเครียดและความขัดแย้งทางสังคม ทำให้บุคคลต้องการผ่อนคลายด้วยการบริโภคสื่อ โดยเฉพาะสื่อด้านบันเทิงจะเป็นตัวเสริมหรือทดแทนสิ่งต่างๆ ที่ไม่สามารถหาได้ในสังคม⁴

³ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. หน้า 13.

⁴ ยุคล เบญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร.

1.5 ภาพลักษณ์ที่น่าเสนอ

ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ที่ปรากฏ สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความเคารพและยกย่องผู้ที่มีคุณธรรม และสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ กล่าวคือ พระสุพรรณกัลยา ได้รับการนำเสนอในภาพลักษณ์ของวีรสตรีผู้มีความเสียสละ ส่วนพันท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องจริงหรือไม่ เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์ที่ปรากฏจึงเป็นภาพลักษณ์ที่แหล่งข่าวสารสร้างขึ้น โดยผ่านเครื่องมือ คือ สื่อมวลชน

การเกิดภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ สอดคล้องกับแนวคิดของแชมน์ (Schamn) ที่กล่าวว่าสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการสร้างสถานภาพแก่ปัจเจกชน โดยการรับรองหรือสรรเสริญผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวิทยุ นั่นก็คือ สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็น Spin Doctor หรือ “หมอบั่นฝ้าย” ในการสร้างภาพของบุคคลให้เข้าสู่การบริโภคของมหาชน

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ พบว่ามีรูปแบบในการสื่อสารที่สำคัญ 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบมีการวางแผน และ การสื่อสารแบบไม่มีการวางแผน เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา เมื่อแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้เริ่มเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชนนั้น ได้มีการวางแผนเป็นขั้นตอน เริ่มต้นจากการทำปฏิทินแจก ซึ่งต่อมาได้วางแผนที่จะจัดทำสารคดีและละครโทรทัศน์นำเสนอต่อประชาชน แต่เมื่อเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้แพร่กระจายไปสู่สาธารณะชนแล้ว กลุ่มผู้เผยแพร่ไม่สามารถที่จะควบคุมข่าวสารต่างๆ ได้ สื่อทั่วไปได้นำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยากันอย่างหลากหลาย มีทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบ เช่น แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้นำสถาบันชั้นสูงมาเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์

กรณีพันท้ายนรสิงห์ ก็เช่นเดียวกันภายหลังจากที่ผู้ริเริ่มได้วางแผนที่จะนำเสนอเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ แล้ว เช่น ผู้จัดละครเรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” ได้จัดสร้างละครโทรทัศน์และวางแผนที่จะประชาสัมพันธ์ละครของตนอย่างเป็นขั้นตอน แต่เมื่อเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณะชนแล้ว สื่อมวลชนก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหลากหลาย แม้ในทางลบ เช่น ตำนานว่าการสร้างละครวางตัวแสดงไม่เหมาะสมหรือองค์ประกอบในละครไม่สมบูรณโดยที่ผู้จัดละครไม่สามารถควบคุมได้ เป็นต้น

2. ปัจจัยที่สนับสนุนให้กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา และพันท้ายนรสิงห์ประสบความสำเร็จ

จากแผนผังกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์นั้น มีประเด็นที่น่าสนใจว่าระยะเวลาที่ใช้ในการเริ่มต้นสื่อสารพื้นอดีตของทั้ง 2 กรณี นั้น ใช้ระยะเวลาสั้นๆ เช่นเดียวกัน กล่าวคือ กรณีพระสุพรรณกัลยา เมื่อมีการแถลงข่าวของแพทย์หญิงนลินี เรื่อง การจะจัดสร้างสารคดีเรื่องพระสุพรรณกัลยาเผยแพร่ทางทีวี และการมอบหมายให้ทมิยันตินักเขียนนิยายชื่อดังเขียนนวนิยายเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” แล้ว ก็ก่อให้เกิดกระแสข่าวพระสุพรรณกัลยาดังมากที่สุด นับว่าเป็นระยะเวลาเพียงแค่ 2 สัปดาห์เท่านั้น ที่ได้มีการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาขึ้นในสังคมไทยทั่วไป ภายหลังจากที่ได้มีการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาในกลุ่มของลูกศิษย์หลวงปู่โง้ง และสมาชิกขายตรงของ บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด ส่วนกรณี พันท้ายนรสิงห์ เมื่อได้รับการคัดเลือกให้แสดงเป็นละครเวทีในปี พ.ศ. 2487 นั้น ก็ได้รับความนิยมอย่างสูงสุด เท่ากับเป็นการริเริ่มจุดประกายการพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์แล้ว โดยใช้ระยะเวลาแค่ช่วงที่มีการแสดงละครเวทีเท่านั้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์นั้น ใช้เพียงระยะเวลาสั้นๆ เช่นกัน ทั้งๆ ที่ 2 กรณีมีความแตกต่างกันหลายประการ อาทิ พระสุพรรณกัลยา นั้น เพิ่งมีการเริ่มต้นพื้นอดีตในสังคมไทยภายในระยะเวลาไม่นานนี้ กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. 2539 ส่วนพันท้ายนรสิงห์ นั้น เป็นวีรบุรุษอมตะที่มีอยู่ในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 50 ปี เริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2487 จนกระทั่งปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2543)

จากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา และพันท้ายนรสิงห์ให้ประสบความสำเร็จด้วยการใช้ระยะเวลาสั้นๆ มี 2 ปัจจัย คือ

- ปัจจัยที่ 1 ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ
  - ปัจจัยที่ 2 บริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต
- อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ 1 ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ

กรณีพระสุพรรณกัลยา

ในกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยามีจุดเด่นหลักในการใช้สื่อเพื่อ
พื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา ดังนี้

- เน้นการขยายภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา ด้วยการเผยแพร่ภาพวาดของ
พระสุพรรณกัลยาในรูปของปฏิทิน รูปบูชาและสื่อเก๋ๆ ซึ่งรูปดังกล่าวเป็นรูปที่มีความสวยงาม
เป็นอย่างมาก สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยนิรันท์ ยอแสงรัตน์⁵
ได้กล่าวถึงความงามของภาพวาดพระสุพรรณกัลยาว่า

“ความงามเหมือนนางเอกละครของพระสุพรรณกัลยา อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คน
แตกตื่น ลูกชิ้นบูชาพระที่นางของสมเด็จพระนเรศวรกันอย่างเอิกเกริก เพราะที่นางในรูป
งามเข้าลักษณะความงามของผู้หญิงตามอุดมคติแบบไทยๆ คือ สวยหวาน อ่อนโยน พร้อมจะเป็น
ผู้เสียสละเพื่อครอบครัว เพื่อสามีและเพื่อลูก ดวงตาเศร้านั้นก็เหมาะที่จะแสดงว่าผู้หญิงสวยและ
น่าทูลถนอม ต้องกล้ากลืนความทุกข์โศกมากเพียงไร ทั้งสมควรจะได้รับการปลอบโยนและ
ยกย่อง อย่างเห็นค่ามากเพียงไร”

ซึ่งการเผยแพร่ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาผ่านภาพวาดนั้น ก่อให้เกิดการ
สะท้อนและให้ความรู้สึกถึงความจริงได้เร็วและสวยงามมากกว่าการอ่านเอาจากหนังสือ ซึ่ง
ธเนศ อภรณ์สุวรรณ⁶ กล่าวถึงกรณีการเผยแพร่ภาพวาดพระสุพรรณกัลยาว่า

“ในกระแสของการพัฒนาเติบโตทางเทคนิควิทยาทางด้านข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์และ
คอมพิวเตอร์นั้น แนวโน้มที่กำลังก่อตัวและขยายผลอยู่นี้ คือการที่ความรู้และการถ่ายทอด ซึ่ง
มีพื้นฐานอยู่กับการพิมพ์และภาษาที่เป็นตัวอักษรนั้น (words) กำลังถูกท้าทายอย่างรุนแรงและ
รวดเร็วด้วยความรู้แบบใหม่ที่มากับเครื่องสมองกลและคอมพิวเตอร์ ความรู้แบบใหม่จึงแสดง

⁵ นิรันท์ ยอแสงรัตน์. “เรื่องจากปก : พระสุพรรณกัลยาประวัติศาสตร์ที่ถูกเลือก” .เนชั่น
สุดสัปดาห์ , 11 - 17 มีนาคม 2542, หน้า 12.

⁶ ธเนศ อภรณ์สุวรรณ. “พระสุพรรณกัลยา พลังหรือการสิ้นใจของวัฒนธรรมกัมพูชา” เนชั่น
สุดสัปดาห์, 11 - 17 มีนาคม 2542, หน้า 23.

ออกผ่านภาพลักษณ์ต่างๆ (images) และอาศัยเสียงประกอบกลายเป็นความจริงลง ที่สะท้อน และให้ความรู้สึกถึงความจริงได้เร็วและสวยงามกว่าการอ่านจากหนังสือ

และนี่ก็เป็นความสำเร็จอันคาดไม่ถึงของพระสุพรรณกัลยาด้วยอย่างสำคัญ นั่นคือ การที่ผู้สร้างพระสุพรรณฯ รวมศูนย์ไปที่การทำให้เกิดภาพลักษณ์ (image) ของพระสุพรรณกัลยา ขึ้นมาในตลาด แทนที่จะสร้างคำ หรือภาษา (words) ซึ่งปล่อยให้ปัญหา ของบรรดานักประวัติศาสตร์และราชบัณฑิตต่อไป”

- การใช้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นหลักในการจุดประกายกระแสพระสุพรรณกัลยา เมื่อ มีการแถลงข่าวของแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ เรื่อง การจะจัดสร้างสารคดีเรื่องพระสุพรรณกัลยา เผยแพร่ทางทีวี และการมอบหมายให้มัยนิตินักเขียนนิยายชื่อดัง เขียนนวนิยายเรื่อง “พระสุพรรณกัลยา” แล้ว หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้พาดหัวข่าวนี้ในวันต่อมา จึงก่อให้เกิดกระแสข่าว พระสุพรรณกัลยาดังมากที่สุดหลังจากที่เคยแพร่หลายอยู่ในกลุ่มลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่นและสมาชิกรับบิษั กิฟฟ้าวัน จำกัด เท่านั้น

จากผลการศึกษาจะพบว่าสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการสื่อสาร ฟันอดีตพระสุพรรณกัลยา โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เป็นผู้ที่บทบาทมากที่สุด ทั้งนี้จากการ วิเคราะห์มิติด้านวัฒนธรรมของหนังสือพิมพ์ พบว่าหนังสือพิมพ์ก่อให้เกิดกลุ่มสาธารณะ (reading public) ที่มีการรวมกลุ่มกันด้วยการอ่านหนังสือพิมพ์และมีความสนใจในข่าวสารบ้านเมือง⁷ จึงได้ก่อให้เกิดการกล่าวถึงเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในวงขยายสูงสุดมากกว่าที่เคยมี การเผยแพร่ผ่านสื่อที่นำเสนอโดยกลุ่มหลวงปู่โง่นและกลุ่มของแพทย์หญิงนลินี ทำให้พระสุพรรณ กัลยาได้รับการฟื้นอดีตขึ้นมาอย่างสมบูรณ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่เพียงแต่หนังสือพิมพ์รายวัน เท่านั้นที่เสนอข่าวหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่เสนอข่าวการเมืองเป็นหลัก ยังร่วมเสนอข่าว พระสุพรรณกัลยาอย่างมาก อาทิ ฐานสัปดาห์วิจารณ์ มติชนสุดสัปดาห์ เนชั่นสุดสัปดาห์และ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ แม้ว่าจะนำเสนอในรูปแบบบทความหรือสัปดาห์ข่าว และแสดงความเป็นห่วง ต่อการแตกตื่นของคนไทยว่า เราจะตกเป็นเหยื่อของความเชื่อและการสร้างกระแสเพื่อ ผลประโยชน์ของใครสักคน แต่ก็ปรากฏว่าหนังสือที่มีภาพวาดพระสุพรรณกัลยาขึ้นปกก็ขายดี มากกว่าปกอื่น⁸

⁷ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, หน้า 52

⁸ สุมนัส มโนยิทธิ. พระสุพรรณกัลยา, หน้า 31.

กรณีพันท้ายนรสิงห์

ผู้วิจัยได้แบ่งกระบวนการสื่อสารพินอิตพันท้ายนรสิงห์เป็น 2 ยุค คือ

- ยุคแรก *ละครเวที* ในการพินอิตพันท้ายนรสิงห์ครั้งแรกนั้น ได้พินอิตในรูปแบบของสื่อละครเวที ซึ่งประสบความสำเร็จได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างสูง สาเหตุหนึ่งเนื่องจากในช่วงที่ละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์" แสดง ณ ศาลาเฉลิมกรุง นั้น เป็นช่วงที่ภาพยนตร์ชบเขาเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 การสร้างภาพยนตร์หยุดชะงักเพราะขาดแคลนฟิล์มที่ใช้ในการถ่ายทำ การขนฟิล์มทางเรือถูกบอมบ์ บางครั้งจะมีภาพยนตร์ญี่ปุ่นมาฉายให้ดูบ้างแต่ก็ไม่พอเพียง ทำให้ละครเวทีได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมากลายเป็นยุคทองของละครเวที

ประกอบกับ สมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการ ทำละครโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ปลุกใจให้คนไทยรักชาติ บทละครต่างๆ ที่เล่นมักมีเรื่องการเมืองแฝงอยู่ ทำให้ประชาชนมีจิตใจโอนเอียงไปตามที่จอมพล ป.วางไว้

"ความบันเทิงของคนกรุงเทพฯ คือ ละครเวที หลังจากศิลปะการละครที่เคยสลับชบเขามานานกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ ในระยะก่อนหน้าเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรได้รื้อฟื้นศิลปะการละครที่มีเนื้อหาหนักไปทางชาตินิยม สร้างความตื่นเต้นเกรี้ยวกราวให้บรรดาผู้ชมละครทั้งหลาย ก็เป็นเพียงระยะเวลาไม่กี่ปีก็เงียบหายไป พอเกิดสงครามโลก ศิลปินทั้งหลายก็ก่อหวอดจับเป็นกลุ่มเป็นก้อน พัฒนาขึ้นเป็นคณะละครใหญ่ๆ เช่น คณะนิยมไทย คณะเทพศิลป์ และคณะละครวิจิตรเกษม เป็นต้น"⁹

- ยุคปัจจุบัน *ละครโทรทัศน์* เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ ได้รับการพินอิตอีกครั้งในรูปแบบของละครโทรทัศน์

ในบรรดาสื่อมวลชนต่างๆ โทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมและความสนใจจากประชาชนทุกระดับ เนื่องจากว่าโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่น่าเสนอทั้งภาพและเสียง โทรทัศน์สามารถนำเสนอเหตุการณ์ต่างๆ สู่อารมณ์ชนได้อย่างชัดเจนและสมจริงที่สุด

⁹ มาริสา แสนกุลศิริศักดิ์, "กลยุทธ์การใช้สื่อประเภทละครเวที เพื่อโน้มน้าวใจให้รักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีละคร เรื่อง "ดาวิเศษตะลุมเมืองมอมแมม" วิทยานิพนธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532, หน้า 61-63.

¹⁰ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลอง 67 ปี ภาพยนตร์ไทย สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ "67 ปี ภาพยนตร์ไทย 2466 - 2533"

โดยเฉพาะในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา รายการบันเทิงประเภทหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจมากได้แก่รายการละครโทรทัศน์ การที่ผู้ชมส่วนใหญ่มุ่งที่จะชมละครโทรทัศน์นั้นเนื่องมาจากต้องการพักผ่อนหย่อนใจหลังจากตรากตรำทำงานมาทั้งวัน และการชมละครโทรทัศน์จะช่วยให้ผู้ชมลืมชีวิตประจำวันอันซ้ำซากจำเจ หันมาผ่อนคลายอารมณ์ด้วยการเฝ้าดูชีวิตสมมุติของตัวละคร ที่ผู้สร้างได้สะท้อนออกมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องกระทบกระทั่งยบสังคมในปัจจุบัน หรือเป็นเรื่องชีวิตภายในครอบครัว หรืออาจจะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเป็นจินตนิยาย พันท้ายนรสิงห์ ได้ออกอากาศในช่วงเวลา 20.30 น. ซึ่งเป็นเวลาทองของรายการโทรทัศน์ จึงช่วยสนับสนุนให้กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ 2 บริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต

กรณีพระสุพรรณกัลยา

กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยามีบริบทที่เกี่ยวข้อง แสดงได้ดังแผนผัง

ที่ 4

กระแสการพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นนั้น นับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมมวลชน เนื่องจากมีการเผยแพร่ต่อมวลชนทั่วไปโดยไม่จำกัดพื้นที่ และแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมนั้น จะไม่สามารถแยกดูกิจกรรมย่อยๆ อันเดียวได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา จึงต้องศึกษาบริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย¹¹

จากแผนผังจะพบว่ามีความเชื่อมโยง สัมพันธ์ระหว่างบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ บริบททางสังคม เช่น ความคิดความเชื่อทางไสยศาสตร์ของสังคมไทย โดยประเด็นที่สำคัญที่สุดที่เลือกนำมาให้การพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาประสบผลสำเร็จ คือ ประเด็นการขาดที่พึ่งทางใจของสังคมไทยในปัจจุบันประกอบกับค่านิยมของคนไทยในการเคารพนับถือสถาบันกษัตริย์ในเมื่อไม่สามารถที่จะพึ่งพาหรือมีความหวังกับผู้นำของประเทศได้ ประชาชนจึงได้หันไปทุ่มเทความศรัทธากับสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะเดียวกับที่พระสุพรรณกัลยามีภาพลักษณ์เป็นวีรสตรีที่อยู่ในสถาบันกษัตริย์ ประชาชนจึงยอมรับและนับถือพระนางฯ ได้อย่างสนิทใจ ถึงแม้จะยังไม่มีการชำระประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องแต่

¹¹ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม, หน้า 24.

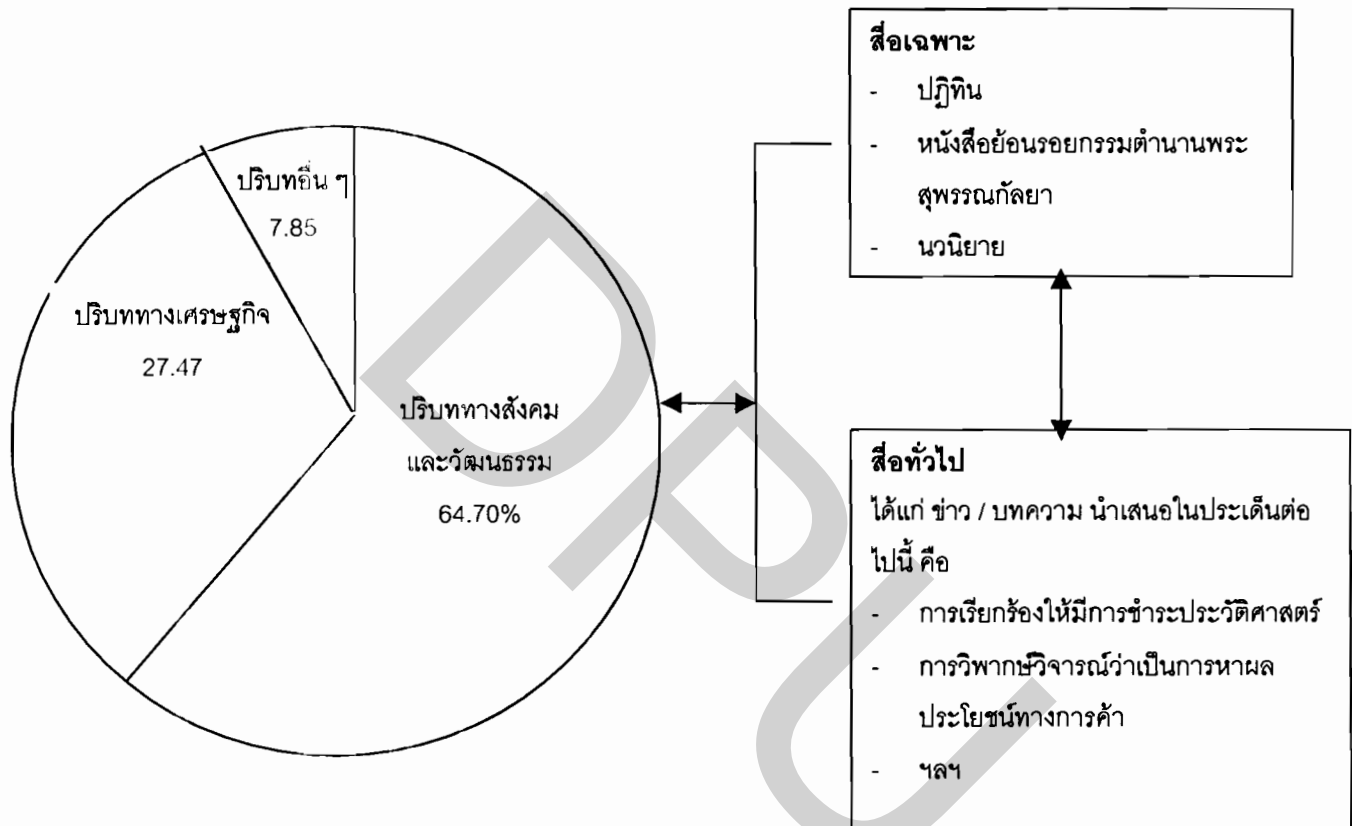
ประการใด รวมทั้งภูมิปัญญาไทยที่มีความคิดความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณและไสยศาสตร์ พระนางสุพรรณกัลยาจึงได้รับการยกย่องในฐานะของดวงพระวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย¹²

ในกรณีพระสุพรรณกัลยานี้ สื่อเฉพาะและสื่อทั่วไปในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต พระสุพรรณกัลยาต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ เมื่อเกิดกระแสพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นจากสื่อเฉพาะ คือ หนังสือย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยา และปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา ได้แพร่กระจายและได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปแล้ว จึงส่งอิทธิพลให้สื่อทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ นำเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏการณ์พื้นอดีตนี้อย่างต่อเนื่อง นั่นก็แสดงว่าประชาชนและสื่อมวลชนให้ความสนใจในเรื่องราวดังกล่าวกันอย่างมาก สื่อเฉพาะจึงได้ฉวยโอกาสที่จะผลิตสื่อต่างๆ ออกมาตอบสนองความสนใจของประชาชน เช่น การพิมพ์นวนิยาย ขณะเดียวกันสื่อต่างๆ ที่นำเสนออาจจะมีผลย้อนกลับเข้าไปสู่การสร้างปริบทต่างๆ ทางสังคมให้เกิดขึ้น

¹² มานิต ศรีวานิชภูมิ. "ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ "พระสุพรรณกัลยา".

แผนผังที่ 4

ปริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา

กรณีพ้นทำนรสิงห์

กระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์ ก็เช่นเดียวกับกรณีพระสุพรรณภักยาที่เราไม่สามารถแยกดูกิจกรรมย่อยๆ อันเดียวได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษากระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์ จึงต้องศึกษาบริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมด้วย ดังแผนผังที่ 5 แสดงบริบทที่เกี่ยวข้องกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์

จากแผนผังบริบทที่เกี่ยวข้องกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์จะพบมีบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์ ทั้ง 2 ยุค บริบทที่สำคัญในยุคแรกคือ กระแสการรณรงค์ เรื่อง ความรักชาติ ส่วนบริบทที่สำคัญในยุคปัจจุบัน คือ ต้องการรณรงค์เรื่องความซื่อสัตย์ โดยมีบริบทต่างๆ สนับสนุน อาทิ บริบททางเศรษฐกิจ เช่น ธุรกิจบันเทิง การท่องเที่ยว การค้า บริบททางสังคมและวัฒนธรรม เช่น กระแสการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ ความเคารพกฎระเบียบ ศิลปะศาสตร์ การใช้กฎหมาย ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี และความเสียสละ

ในกรณีพ้นทำนรสิงห์นี้ สื่อเฉพาะและสื่อทั่วไปกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตพ้นทำนรสิงห์ต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกันเช่นเดียวกับกรณีพระสุพรรณภักยา กล่าวคือ ในช่วงแรกที่พ้นทำนรสิงห์ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมานั้น คือสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2481 – 2487 มีการต่อสู้ทางการเมืองอย่างสูงและเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งช่วงหนึ่งของการเมืองไทย โดยเฉพาะถ้าจะพิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงดังกล่าวที่มีความผันแปรค่อนข้างสูง จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไปสู่ระบอบที่พระมหากษัตริย์ต้องมีอำนาจจำกัดอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และระบอบอำนาจนิยมของผู้นำแห่งยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. จึงได้ใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการรณรงค์ให้เกิดอุดมการณ์รัฐธรรมนูญนิยม อุดมการณ์ชาตินิยม ความเป็นสมัยใหม่ และความเคารพผู้นำ เช่น กลยุทธ์การใช้จิตวิทยาโน้มน้าวจิตใจประชาชน การใช้อำนาจหรือกลไกรัฐบังคับ¹³

¹³ มานิตย์ นวลละอ. การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งเรืองรัตน์พรินติ้ง จำกัด ,2540, หน้า 164.

ในการใช้กลยุทธ์ด้านจิตวิทยาในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนนั้น นอกจากรัฐบาล จะให้การละเล่นและสื่อมวลชนเผยแพร่แนวคิดและอุดมการณ์ต่างๆ แล้ว ยังได้ออกกฤษฎีกา กำหนดวัฒนธรรมให้การแสดงต่างๆ จะต้องมามีเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความรักชาติ ศาสนา และนโยบายของรัฐบาลด้วย ซึ่งบทละครพันท่ายนรสิงห์มีเนื้อหาที่ตรงกับเป้าหมายของ รัฐบาลจึงได้รับการอนุญาตให้จัดการแสดงละครเวทีขึ้น อีกทั้งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้สนับสนุนให้นำเสนอเรื่องราวของพันท่ายนรสิงห์ต่อประชาชน ด้วยการให้ท่านอธิการ หอมหวล แห่งวัดป่าเรไร (คือ นายหอมหวล นาคศิริ หัวหน้าคณะลิเกชื่อดัง) ประพันธ์กลอนลิเก เรื่องพันท่ายนรสิงห์ แสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการใช้เพลงและดนตรีเป็นสื่อเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรม อันเป็นการปลูกใจให้ คนไทยรักชาติและวัฒนธรรมไทย ดังประกาศของรัฐบาลที่ว่า¹⁴

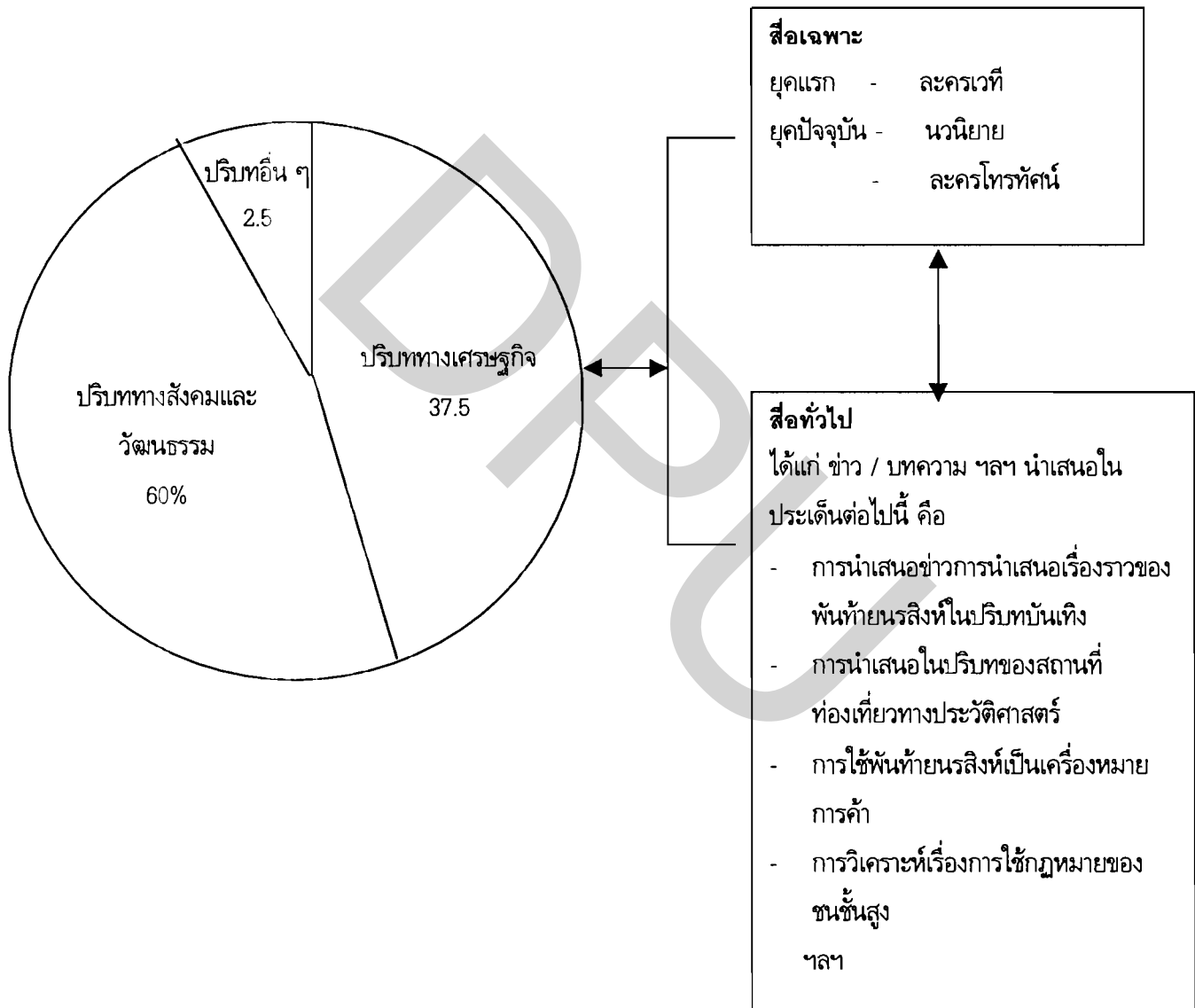
“รัฐบาลจึงประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการ แสดงละครพุทธศักราช 2485 (กช.,ศธ.)0701.29/26 เรื่อง “การควบคุมการแสดงละคร 2485”) โดยกำหนดให้การแสดงละครดังต่อไปนี้อยู่ในการควบคุมของพระราชกฤษฎีกานี้ ได้แก่ โขน ละครนอก ละครใน ละครชาตรี ละครร้อง ลิเก เพลงทรงเครื่อง ละครดึกดำบรรพ์ หุ่นกระบอก หนังใหญ่ จำวัด ละครย่อย ลำตัด ละครพันทาง ละครลิง เสภารำ กล่าวคือการแสดงต่างๆ ดังกล่าว จะต้องปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมใหม่แห่งชาติ เช่น การแต่งกายที่ถูกต้องวัฒนธรรม การตั้งชื่อละครให้เหมาะสม (ชาย-ชื่อชาย , หญิง-ชื่อหญิง) การใช้ภาษาไทยกลาง (อนุโลมใช้ การละเล่นที่เป็นเพลงพื้นเมือง เช่น หมอลำ) ที่สำคัญคือ ต้องส่งบทแสดงให้เจ้าหน้าที่ควบคุม การแสดงละครตรวจก่อน ตามคำสั่งของกรมศิลปากร บทประพันธ์ต้องประกอบด้วยคติสอนใจ ให้เกิดการรักชาติ เกียรติศักดิ์ของชาติ เคารพชาติ ศาสนา และสนองต่อนโยบายของรัฐบาล”

ขณะเดียวกันสื่อต่างๆ ที่นำเสนออาจจะมีผลย้อนกลับเข้าไปสู่การสร้างปริบทต่างๆ ทางสังคมให้เกิดขึ้น แม้จะยังไม่มีผลการศึกษาเรื่องผลกระทบของการเผยแพร่เรื่องราวของ พันท่ายนรสิงห์โดยตรง แต่อย่างน้อยสื่อมวลชนก็มีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พันท่ายนรสิงห์ และผู้เผยแพร่เรื่องราวของพันท่ายนรสิงห์เหล่านั้น ต่างก็มุ่งหวังที่จะก่อให้เกิด สำนึกที่ดีขึ้นในสังคมไทย

¹⁴ มานิตย์ นวลละออง. การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย.

แผนผังที่ 5

ปริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตหันท้ายนรสิงห์

ผลการศึกษาปริบทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ Jack Fuller¹⁵ ที่กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นผู้ที่ดึง Value จากสังคมมาเสนอในรูปแบบต่างๆ อาทิ ข่าว บทความ หรือการแสดง ขณะเดียวกัน สื่อก็เป็นผู้ที่นำแนวคิด หลักปฏิบัติ และวัฒนธรรมต่างๆ กลับเข้าไปสู่สังคมด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นแรงผลักดันทางวัฒนธรรม (Cultural Force) แม้จะไม่ได้เป็นตัวสร้างรูปแบบทางสังคมขึ้นมาใหม่โดยตรง แต่จะมีส่วนสร้างโดยทางอ้อม เนื่องจากพฤติกรรม และทัศนคติเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้และเลียนแบบเปรียบเทียบกับสิ่งที่ปรากฏให้เห็น ซึ่งทั้งนี้อาจจะมาจากสื่อมวลชน เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับสังคม ของกลุ่ม Interdependence¹⁶ ที่มองว่าทั้งสื่อมวลชนและโครงสร้างสังคมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน

จากผลการศึกษาจะพบว่าปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้กระบวนการสื่อสารที่ในอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง "ภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชน"¹⁷ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร ในกรณีพระสุพรรณกัลยานั้น ผู้ริเริ่มในอดีตคือ หลวงปู่โง่นและแพทย์หญิงนลินี ซึ่งหลวงปู่โง่นเป็นพระที่ในสังคมไทยให้ความเคารพยกย่อง และมีผู้ให้ความเชื่อถือ ส่วนแพทย์หญิงนลินี เป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ และมีความสามารถในการรวบรวมสื่อมวลชนเพื่อให้มาร่วมงานแถลงข่าวได้

2. ปัจจัยจากสื่อมวลชน ตามแนวคิดของ S.Hall กล่าวว่าสื่อมวลชนมีคุณสมบัติที่จะสร้างพลังอำนาจได้อย่างครบถ้วน 3 ประการ คือ

- ก. Institution Position อันหมายถึง ฐานะตำแหน่งของผู้ส่งสารที่มีความชอบธรรมในการทำหน้าที่ มีความน่าเชื่อถือ
- ข. Structure of Access มีโครงสร้างที่สามารถเข้าถึงทั้งกลุ่มผู้รับจำนวนมากได้พร้อมๆ กัน รวมทั้งสามารถติดตั้งมุมมองและจุดยืนของการรับรู้ของผู้รับสารได้ด้วย และยังมีศักยภาพที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ค. มีกลไกในการควบคุมการผลิต สื่อได้ถูกสร้างขึ้น โดยมีการควบคุมในทุกขั้นตอน

¹⁵ Jack Fuller. News Values : Ideas for an Information Age. University of Chicago Press, 1996.

¹⁶ กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษาสื่อมวลชน, หน้า 37.

¹⁷ กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์, หน้า 73.

3. ปัจจัยเอื้ออำนวยจากโครงสร้างค่านิยมของสังคมไทย กล่าวคือ ตามแนวคิดเรื่อง ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับสังคมของกลุ่ม Interdependence¹⁸ มองว่าทั้งสื่อและ โครงสร้างสังคมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารพื้นอดีตกรณีพระ สุพรรณกัลยา คนไทยมีความเคารพสถาบันกษัตริย์ เมื่อมีการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณ กัลยาขึ้นในสังคมไทย สังคมจึงได้ใช้ระยะเวลาในการยอมรับเพียงไม่นาน เนื่องจากอย่างน้อย พระสุพรรณกัลยาก็เป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่กอบกู้ เอกราชให้แก่ประเทศไทย ประกอบกับกระแสการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมขณะนั้น ประชาชน ทั่วไป จึงยอมรับและสนับสนุนพระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้มีวีรกรรมเสียสละ กล้าหาญ และอดทน ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ในช่วงแรก เป็นช่วงที่มีการรณรงค์เรื่องความรักชาติ เกียรติศักดิ์ของชาติ เคารพชาติ ศาสนา และสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ละครเวทีเรื่อง พันท้ายนรสิงห์ จึงได้รับการคัดเลือกให้มีการแสดง และได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนอย่างสูง สุด หรือในช่วงปัจจุบันพันท้ายก็ได้รับความสนใจอย่างสูงเนื่องจากกระแสการเรียกร้องให้มีการ ชำระประวัติศาสตร์ และส่งเสริมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของนักเรียน

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่านอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการ สื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์แล้ว ยังมีสื่อประเพณีเข้ามามีบทบาทเสริม ในการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ด้วย เนื่องจากสื่อประเพณี เป็นสื่อสำคัญในโครงสร้างค่านิยมของสังคมไทย สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ ที่กล่าวว่าสื่อมวลชนและสื่อประเพณีสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันได้¹⁹

ในกรณีการสื่อสารพื้นอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ มีสื่อประเพณี เกี่ยวข้อง ดังนี้

¹⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 37

¹⁹ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, หน้า 8.

กรณีพระสุพรรณกัลยา

1. **“ลัทธิบูชา”** คือการกราบไหว้สิ่งที่มีประชาชนมีความศรัทธาด้วยสิ่งของต่างๆ ลัทธิบูชาพระสุพรรณกัลยาเริ่มชัดเจนเป็นรูปเป็นร่าง หลังจากการเผยแพร่เรื่องราวพระสุพรรณกัลยาของหลวงปู่โง่น ไสริโย และ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประชาชนเดินทางไปกราบไหว้รูปและอนุสาวรีย์พระสุพรรณกัลยาตามวัดต่างๆ รวมทั้งบรรดาบริษัททัวร์ได้จัดทัวร์ไปกราบไหว้พระสุพรรณกัลยาทั้งในประเทศไทยและเมืองหงสาวดี ประเทศพม่า

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2543 กล่าวว่า “ผู้สื่อข่าวได้สอบถามประชาชนที่มาซื้อรูปไปบูชา ทราบว่าหลังจากที่มีข่าวเรื่องนี้ ได้เกิดศรัทธาออกมาหาซื้อรูปไปบูชา โดยจะใช้ดอกจាំปี ดอกจាំป่าและดอกกุหลาบสีแดง 5 ดอก พร้อมรูป 5 ดอก กราบไหว้จะบูชาวันไหนก็ได้ไม่มีกำหนด ส่วนมากจะเชื่อในเรื่องของการทำมาค้าขาย”

2. **รูปและวัตถุมบูชา** เมื่อมีกระแสพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นในสังคม ได้มีการสร้างวัตถุมงคล ภาพบูชา ล็อกเกตติดหน้าอกของพระสุพรรณกัลยาออกขายเต็มท้องตลาด วัดต่างๆ มีการผลิตวัตถุมงคลเป็นจำนวนมาก

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2542 กล่าวว่า “หลวงปู่โง่น ไสริโย อายุ 95 ปี แห่งวัดพระพุทธบาทเขารวก อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร ได้เขียนหนังสือ “ย้อนรอยกรรมตำนานพระสุพรรณกัลยา” จากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสทางจิตกับดวงพระวิญญาณของพระสุพรรณกัลยาพร้อมรูปที่เกิดจากการนั่งสมาธิเมื่อครั้งที่ถูกกักบริเวณอยู่ในพม่าและนำเรื่องราวปาฏิหาริย์ที่ประสบพบกับตัวเองมาปะติดปะต่อกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ พิมพ์หนังสือและรูปแจกจ่ายแก่ลูกศิษย์ลูกหาและผู้สนใจ เป็นการประกาศเกียรติประวัติของวีรสตรีท่านนี้ให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จัก ต่อมาได้มีพ่อค้าหัวใส พิมพ์รูปภาพของพระสุพรรณกัลยาในอริยบทต่างๆ ออกวางจำหน่ายอย่างแพร่หลาย และได้รับการอุดหนุนอย่างคึกคักท่ามกลางกระแสศรัทธาอย่างท่วมท้น พร้อมกันนี้ยังมีบริษัทเอกชน วัดวาอารามหลายแห่ง พากันพิมพ์ภาพเหมือน รวมถึงการบิ๊มเหรียญออกวางจำหน่ายตามแผนสร้างรายได้อย่างเป็นทางการในขณะนี้”

ในกรณีรูปและวัตถุมบูชา นี้ ถูกโจมตีจากสื่อมวลชนว่าเป็นการทำให้ประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา กลายเป็น “ประวัติศาสตร์พาณิชย์”

กรณีพันธท้ายนรสิงห์

1. พิธีบวงสรวง ประเพณีบวงสรวงพันธท้ายนรสิงห์ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 9 ค่ำ และ 10 ค่ำ เดือน 3 โดยจะเริ่มงานในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 3 เวลา 8.00 น. ชาวบ้านจะช่วยกันตั้งศาลเพียงตาขึ้นบริเวณด้านหน้าศาลพันธท้ายนรสิงห์ โดยให้ศาลเพียงตาดำอยู่ด้านทิศตะวันออก และช่วยกันเตรียมเครื่องบวงสรวงได้แก่ กระดาษเงิน กระดาษทอง หัวหมู 2 หัว เป็ด 2 ตัว ไก่ 2 ตัว ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ขนมถ้วยฟู ขนมเป็ยยะใหญ่ ผลไม้ 9 ชนิด ชนิดใดก็ได้แต่สิ่งทีขาดมิได้คือมะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำว้า (ผลไม้ที่ห้ามใช้ในพิธีคือมังคุด ละมุด เนื่องจากชื่อไม่เป็นมงคล) หมาก 5 ค่ำ ยาจืด 1 กำมือ พลู 5 จีบ น้ำ 1 ขัน บายศรีปากชาม 1 คู่ เวลา 9.00น.ประธานกรรมการดูแลศาลพันธท้ายนรสิงห์ นุ่งขาว ห่มขาว เป็นผู้ประกอบพิธีบวงสรวง โดยนำผ้าขาวปูบนศาลเพียงตา นำเครื่องบวงสรวงทั้งหมดวางลงบนผ้าขาว จุดธูป 3 ดอก ท่องนะโม 3 จบ บูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้วจุดธูป 36 ดอก บูชาเทวดาและพันธท้ายนรสิงห์ เพื่อขออนุญาตทำพิธีและเซ่นสังเวียบูชา เวลา 17.00 น. ชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 9 รูป สวดมนต์เย็น

ในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 เวลา 7.00 น. ชาวบ้านถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์จำนวน 9 รูป หลังจากนั้นจะนำของที่เข้าพิธีบวงสรวงแจกจ่ายกันไปรับประทานหรือนำไปบูชา โดยเชื่อว่า จะมีโชคและโรคภัยไม่เบียดเบียน

พิธีบวงสรวงพันธท้ายนรสิงห์นี้ เป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตายาย และนอกจากจะเป็นการแสดงความรักแก่พันธท้ายนรสิงห์แล้ว ประชาชนในบริเวณพื้นที่ตั้งศาลพันธท้ายนรสิงห์ยังถือว่าพิธีนี้เป็นเสมือนหนึ่งการเชื่อมความสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดงานและเป็นสัญลักษณ์ของบารมีพันธท้ายนรสิงห์ที่จะสืบทอดต่อไป นอกจากพิธีบวงสรวงแล้ว ยังมีประชาชนจากสถานที่ต่างๆ เดินทางกันมากกราบไหว้และบนบานกันอยู่ไม่ขาดระยะ

2. วัตถุมบูชา กรณีพันธท้ายนรสิงห์ก็เช่นเดียวกับกรณีพระสุพรรณกัลยา ที่มีการจัดทำวัตถุมบูชาต่างๆ ทั้ง ขนาดเล็กและขนาดใหญ่เพื่อให้คนซื้อหาไปบูชา มีการเรียกรไ้เงินประชาชนเพื่อสร้างรูปขนาดเท่าคนจริงของพันธท้ายนรสิงห์ด้วย

จากการศึกษาจะพบว่าลัทธิพิธีของการบูชาพระสุพรรณกัลยาหรือพันท้ายนรสิงห์ เป็นการกราบไหว้เพื่อศิริมงคลและมีการบนบานต่างๆ เพื่อขอโชคลาภ ซึ่งเป็นธรรมดาของสังคมไทย ที่มักจะเน้นคุณสมบัติสร้างทรัพย์สินเงินทองในการเคารพบูชาสิ่งใดหรือบุคคลใดก็ตาม³⁷

นิธิ เอียวศรีวงศ์³⁸ ได้อธิบายถึงความเฟื่องฟูของลัทธิพิธีในสังคมไทยว่าเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. ความล้มเหลวของศาสนาที่ไม่อาจปรับตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ผู้คนมีทรรศนะในเชิงวัตถุนิยมมากขึ้น ความเข้าใจในศาสนายังไม่ลึกซึ้งพอ แทนที่คนจะดับทุกข์ด้วยธรรมะกลับหันหน้าเข้าหาลัทธิพิธีต่าง โดยเฉพาะ “ลัทธิบูชาเจ้านาย” ที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน เจ้านายที่คนไทยยกย่องเป็นอันดับหนึ่ง คือ สมเด็จพระปิยะมหาราชทรงลงมา คือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และองค์สุดท้ายที่กำลังมาแรงที่สุด คือ พระสุพรรณกัลยา

2. ในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่า “หลังยุคใหม่” ในทุกสังคมจะเกิดการแยกย่อยของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย สังคมหนึ่งๆ กำลังแตกสลายลงเป็นหน่วยย่อยๆ ระบบการศึกษาที่แยกและศาสนาก็จะแยกออกเป็นลัทธิพิธีนานาชาติ

3. เป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและ พันท้ายนรสิงห์

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์พบว่าสื่อมวลชนไม่ได้มีอิสระเสรีภาพ ในการนำเสนอข่าวตามความสนใจของตัวเองเท่านั้น แต่จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจด้วย โดยเฉพาะประเด็นการมีคุณค่าของข่าวสาร (News Values) ข่าวที่มีคุณค่าสูงมักจะมีทั้งความสำคัญ (significance) และความน่าสนใจ (interest) อยู่ในตัวของมันเอง รวมทั้งนโยบายขององค์กรในระดับหัวหน้าข่าวส่วนเจ้าของเงินทุนหรือผู้มีอำนาจอื่นๆ จากภายนอกไม่มีอิทธิพลในการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา และเมื่อประชาชนสนใจเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่สื่อมวลชนนำเสนอแล้ว สื่อมวลชนก็ยิ่งที่จะ

³⁷ นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ลัทธิพิธีสุพรรณกัลยา” มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 21 มีนาคม 2542, หน้า 47.

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

เสาะแสวงหาข่าวสารข้อเท็จจริงและมุมมองต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อไป ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุภาพร โพธิ์แก้ว²⁰ ที่กล่าวว่ากระบวนการกลั่นกรองและสร้างความหมายในสื่อมวลชน ผ่านกรอบความคิดระดับต่างๆ ประกอบด้วย

1. กรอบการทำงานด้านข่าว (News Value, News Quality) กรอบการทำงานด้านข่าว คือตัวกรองขั้นแรกที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรเหตุการณ์ที่จะมาข่าว เช่น คุณค่าทางข่าว
2. กรอบความคิดส่วนบุคคล (Individual Ideology)
3. กรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน ค่านิยม (social, culture norms, values)

อย่างไรก็ตามเมื่อสื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์แล้ว ประชาชนเกิดความสนใจ ก็มีผลสะท้อนกลับให้สื่อมวลชนยังนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์มากขึ้นในหลากหลายมุมมอง ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารมวลชนของเชอรัมม์ (Wilber Schramm)²¹ ที่ได้อธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชนว่าสื่อมวลชนจะมีปฏิกริยาปฏิกริยาตอบกลับ ในลักษณะของการอนุมานจากพฤติกรรมต่างๆ ของผู้รับสาร เช่น จำนวนการจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ หรือยอดของการโฆษณาที่เข้ามาสนับสนุนรายการโทรทัศน์ ซึ่งจะแสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบของผู้รับสาร

กระแสการฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ เสมือนการนำวัฒนธรรมเก่าขึ้นมาเผยแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่วีรกรรมของความซื่อสัตย์ หรือที่หลายคนมองว่าเป็นการประชาสัมพันธ์หน่วยงานส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์ ในช่วงแรกมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่อุดมการณ์ความรักชาติถึงแม้ว่าในช่วงปัจจุบันผู้ริเริ่มฟื้นฟูอดีตจะกล่าวว่ามีวัตถุประสงค์ในการปลุกจิตสำนึกความซื่อสัตย์ของประชาชน แต่นักวิชาการก็มีข้อสังเกตว่าเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ไม่ว่าจะได้รับการเผยแพร่เมื่อใดก็จะประสบผลสำเร็จและสร้างผลประโยชน์ให้แก่ผู้จัดทุกครั้ง

²⁰ สุภาพร โพธิ์แก้ว .อ้างถึงใน "การนำเสนอประเด็นของสมรักษ์คำสิงห์ในสื่อมวลชน" .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

²¹ กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2541, หน้า 70.

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Jim McGuigan²² ที่กล่าวว่า “การฟื้นฟูอดีต ก็คือ การฟื้นฟู (Revitalize) ภาพหรือวัฒนธรรมเก่าๆ ขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น การค้า หรือ การส่งเสริมอุดมการณ์ระดับชาติ ซึ่งกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีต พระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่ผสมผสานกันอยู่ระหว่างการแสวงหาผลประโยชน์และการเผยแพร่เรื่องราวของวีรบุรุษวีรสตรีที่ควรยกย่องเพื่อปลุกจิตสำนึก

นอกจากประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสื่อต่างๆ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดเป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตเช่นกัน กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการสื่อสาร คือ หนังสือพิมพ์ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอแนวคิดและมุมมองต่างๆ ของนักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ เน้นไปในการเรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์มากที่สุด เนื่องจากยังมีความคลุมเครือในเรื่องราวและประวัติของพระสุพรรณกัลยา

ส่วนกรณีพันท้ายนรสิงห์นั้น ได้รับการนำเสนอในรูปแบบของสื่อบันเทิง (ละครเวที ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์) มาตั้งแต่การฟื้นฟูอดีตครั้งแรกจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อเป้าหมายและแรงจูงใจของสื่อมวลชนนั้นคือการให้ความบันเทิง โดยเฉพาะเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องราวที่ปรากฏชัดเจนอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์ของชาติไทย เปรียบพันท้ายนรสิงห์เป็นเช่นวีรบุรุษอมตะของประเทศไทย สามารถนำมาเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์และรักชาติได้อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ จะพบว่ากรณีพระสุพรรณกัลยา ยังอยู่ในขั้นตอนการสืบสวนเรื่องราวข้อเท็จจริงของหนังสือพิมพ์ จึงยังไม่สามารถที่จะนำมาเสนอเป็นสื่อบันเทิง เช่น ละครโทรทัศน์ได้ เพราะยังมีข้อกังขาถึงประวัติศาสตร์ที่แท้จริงอยู่ ในอนาคตเมื่อสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ได้ดำเนินการตรวจสอบเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาว่ามีข้อเท็จจริงเป็นประการใดแล้ว สื่อมวลชนประเภทบันเทิงต่างๆ ก็คงที่จะนำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามาเสนอให้ประชาชนได้รับชมกันต่อไป

²² Jim McGuigan. Cultural Populism. London Routledge, 1993.

4. บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

กรณีพระสุพรรณกัลยา

เมื่อพิจารณาจากสื่อที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา จะเห็นว่า สื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดในกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา เนื่องจากเป็นสื่อที่กระจายเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาไปสู่ประชาชนทั่วไป ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งจากการศึกษาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตพระสุพรรณกัลยา พบว่าหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่สำคัญในการรายงานความเคลื่อนไหวของสังคมและตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีพระสุพรรณกัลยา สอดคล้องกับแนวคิดของ Wilbur Schamm²³ ในเรื่อง บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ดังต่อไปนี้คือ

1. ให้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีการรายงานว่าขณะนี้ได้เกิดมีวีรสตรีขึ้นในสังคมไทยอีกองค์หนึ่งนั่นคือพระสุพรรณกัลยา
2. เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของประชาชน ต่อประเด็นขัดแย้งในปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชนที่อยู่ในสังคมสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.ณิ หิรัญรักษ์²⁴ ที่กล่าวว่าหนังสือพิมพ์นั้นมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เสมือนเวทีแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชน ในกรณีพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนได้พยายามที่จะมีการค้นหาข้อเท็จจริง นำบทวิเคราะห์ต่างๆ มานำเสนอให้แก่ประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและชี้แจงในกรณีดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ริเริ่มจุดประกาย หรือนักวิชาการและนักประวัติศาสตร์
3. เป็นแหล่งความรู้ให้แก่ประชาชน โดยมีการกล่าวถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์เรื่องราวของสมัยอยุธยา กันอย่างกว้างขวาง

²³ Wilbur Schramm, อ้างถึงใน "การนำเสนอภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ประเภทประชาชนนิยม และความคิดเห็นของนักวิชาการและนักศึกษาด้านวารสารศาสตร์", หน้า 18.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

กรณีพันท้ายนรสิงห์

ในกระบวนการสื่อสารพันท้ายนรสิงห์ สื่อที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสารพันท้ายนรสิงห์มากที่สุดคือสื่อประเภทบันเทิง โดยในยุคแรกเป็นสื่อละครเวที ส่วนในยุคปัจจุบัน คือสื่อมวลชนในประเภทละครโทรทัศน์ ซึ่งสื่อทั้งสองมีบทบาทและหน้าที่ในกระบวนการสื่อสารพันท้ายนรสิงห์ ดังนี้

ยุคแรก ละครเวที

ละครเวทีมีบทบาทที่เด่นชัดในด้านการเป็นสื่อบันเทิง (Entertainment media) ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้คัดเลือกมาเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนเพื่อผลในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยม และผลประโยชน์ในด้านการปกครอง ทั้งนี้ เนื่องจากละครเวทีเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) โดยกลุ่มผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่ผู้ส่งสารรู้แน่ชัดว่าเป็นกลุ่มใด การเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback and Reaction) ก็มีได้ง่ายกว่าสื่อมวลชน และเป็นสิ่งที่มีความจำเพาะ สามารถนำสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁵

ในกรณีพันท้ายนรสิงห์นี้ ละครเวทีจึงทำหน้าที่เป็นสื่อให้ความบันเทิงที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร สามารถให้ความรู้และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับบุคคลด้วย เนื่องจากได้รับความบันเทิงและการสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดอันตรกิริยา (Interaction) อย่างมากระหว่างผู้มีส่วนร่วม (Participants) และกลุ่มชนในสังคม (Social Groups)

แม้ว่าสื่อมวลชนจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แต่สำหรับการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจสื่อมวลชนยังมีบทบาทเป็นรองสื่อระหว่างบุคคล เนื่องจากสื่อมวลชนไม่สามารถเข้าถึงช่องว่างทางวัฒนธรรม (Cultural vacuum) ได้ การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อมันมีผลต่อแบบแผน ทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชน ประกอบกับในช่วงที่ละครเวทีเรื่องพันท้ายนรสิงห์แสดงอยู่นั้น เป็นยุคทองของละครเวที เนื่องจากเป็นความบันเทิงชนิดเดียวของประชาชน รวมทั้งเนื้อหาสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่กำลังเรียกร้องให้ประชาชนมีความรักชาติ ละครเวทีเรื่องพันท้ายนรสิงห์จึงทำหน้าที่โน้มน้าวจิตใจของประชาชนได้อย่างยิ่ง

²⁵ มารีสา แสนสกุลศักดิ์. กลยุทธ์การใช้สื่อประเภทละครเวที เพื่อโน้มน้าวใจให้รักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีละครเรื่อง "ดาวพิเศษตะลุยมืองมอมแมม". หน้า 49.

ยุคปัจจุบัน ละครโทรทัศน์

การฟื้นอดีตพันท้ายนรสิงห์ในปัจจุบันนี้ อยู่ในรูปแบบของสื่อมวลชนประเภทละครโทรทัศน์ ซึ่งสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ในการให้ความบันเทิงโดยสอดแทรกสาระ ตามกลยุทธ์สาระบันเทิงที่สื่อมวลชนที่ให้ความบันเทิง ได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่เนื้อหาสาระอันเกี่ยวกับค่านิยมเพื่อสังคมไปยังผู้รับสาร ด้วยการกระตุ้นทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึกและสติปัญญา โดยให้ความสนใจต่อความสนใจของสังคมที่มีต่อผู้รับสาร ละครโทรทัศน์เรื่องพันท้ายนรสิงห์จัดเป็นรายการสาระบันเทิง ซึ่งคำว่า “สาระบันเทิง”²⁶ (Entertainment Education) หมายถึงกระบวนการในการผสมผสานเนื้อหาทางการศึกษาลงในสารเพื่อความบันเทิงเพื่อให้ความรู้แก่ปัจเจกบุคคล สร้างทัศนคติที่นำพึงปรารถนา ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านการหาความรู้ ซึ่งพันท้ายนรสิงห์ได้เป็นสื่อสาระบันเทิงที่นำเสนอค่านิยมของสังคมไทยในด้านความซื่อสัตย์ รักชาติ เคารพกฎหมาย เคารพบาลมานำเสนอ โดยมีวัตถุประสงค์ในการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ควรปฏิบัติให้แก่สังคมไทย

5. ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

กรณีพระสุพรรณกัลยา

ในกระบวนการสื่อสารฟื้นอดีตพระสุพรรณกัลยา สื่อมวลชนถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจในการประชาสัมพันธ์ตนเองและสินค้า โดยเฉพาะจากการเผยแพร่ของแพทย์หญิง นลินี ไพบูลย์ ซึ่งสื่อมวลชนบางกลุ่มได้เรียกว่าเป็น “ประวัติศาสตร์พาณิชย์” โดยนักวิชาการบางท่านกล่าวว่าแทนที่สื่อมวลชนจะเปิดโอกาสให้การสื่อสารได้มีบทบาทในทางบวก กลับนำเอาการสื่อสารไปใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารที่ยังไม่มีการตรวจสอบ ในลักษณะของการโฆษณาชวนเชื่อจากการศึกษานั้น พบว่านักวิชาการมีแนวคิดที่ว่าถ้าเป็นบุคคลทั่วไป หรือผู้ไม่มีชื่อเสียงในวงสังคม คงไม่สามารถจะจัดแถลงข่าวเรื่องพระสุพรรณกัลยา โดยเชิญสื่อมวลชนให้มาร่วมฟังเป็นจำนวนมากได้ รวมทั้งคงไม่สามารถผลิตปฏิทิน (สื่อสิ่งพิมพ์) เพื่อมอบให้แก่สมาชิกขายตรงของผลิตภัณฑ์กิฟฟารีนได้ เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนสูง

²⁶ นฤปดี วรรณาคม. ผลทางสังคมของภาพยนตร์จีนชุด “เปาบุ้นจิ้น” ที่มีต่อผู้ชมในกรุงเทพมหานคร. หน้า 11-13.

ทั้งนี้ ถ้าจะพิจารณาฐานะของสื่อมวลชนในแง่กลไกทางสังคมชนิดหนึ่ง ผลการศึกษา
นี้จะสอดคล้องกับบทสรุปของ K'Mark²⁷ กล่าวว่า “ชนชั้นใดที่มีอำนาจครอบครองปัจจัยในการ
ผลิตวัตถุ ก็ย่อมมีอำนาจในการควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิดของสังคมไปด้วย”

กรณีพันท้ายนรสิงห์

ในกระบวนการสื่อสารพันท้ายนรสิงห์ก็เช่นกัน การพันท้ายครั้งแรก พ.ศ.
25487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้คัดเลือกบทละครเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ไปเผยแพร่ให้ประชาชน
ได้รับชม รับฟัง ในรูปของกลอนลิเก หรือละครปลุกใจ เพื่อปลุกกระแสชาตินิยม อันเป็นเครื่องมือ
ทางจิตวิทยาในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมวิธีหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีวิพากษ์
ที่กล่าวว่าสังคมนั้นประกอบขึ้นด้วยกลุ่มต่างๆ ชนชั้นต่างๆ ที่ล้วนแล้วแต่มีความขัดแย้ง (Conflict
& Contradition) ดังนั้น คนแต่ละกลุ่ม ก็พยายามจะใช้กลไกทุกอย่างของสังคม รวมทั้ง
สื่อมวลชนเพื่อจัดการกับความขัดแย้งดังกล่าว²⁸

ส่วนการพันท้ายนรสิงห์ในยุคปัจจุบัน พบว่าสื่อมวลชนไม่ได้เป็นเครื่องมือ
ของกลุ่มการปกครองหรือชนชั้นใดๆ แต่มีบทบาทในการเป็นผู้ตามกระแสสังคมจากที่มีการ
เรียกร้องให้ประชาชนสนใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศไทยและวีรบุรุษของเรา
มากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจากกระแสพระสุพรรณกัลยาฟีเวอร์ด้วย ที่ทำให้สังคม
หันมาให้ความสนใจกับเรื่องราวในอดีต มีการนำเรื่องราวและบุคคลเก่าๆ มาพันท้ายกันเป็น
จำนวนมาก อาทิ สมเด็จพระศรีสุริเยศย ขาวบ้านบางระจัน ฯลฯ

เพราะฉะนั้น จากการวิเคราะห์ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสาร
พันท้ายพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ พบว่าสื่อมวลชนบางกลุ่มในฐานะปัจจัยการผลิต
ความคิดอย่างหนึ่งของสังคมได้ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มเจ้าของทุน นำไปใช้
จัดการกับคนกลุ่มอื่นๆ ทั้งทางด้านการปกครองและด้านธุรกิจ

²⁷ กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างการ
วิจัย. กรุงเทพฯ : หจก. ภาพพิมพ์, 2541.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากประเด็นเรื่องการเมืองการมีอำนาจครอบครองปัจจัยการผลิตแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง นั่นคือ สื่อมวลชนจำนวนหนึ่งได้ทำหน้าที่กระตุ้นและส่งเสริมแนวคิดการถ่ายโอนภาระของมนุษย์ให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการมอบเสรีภาพ ในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองให้กับสิ่งเร้นลับหรือไม่ เช่น การนำเสนอเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ดวงวิญญาณ โดยเฉพาะเนื้อหาข่าวสารที่ออกมาจากฝ่ายหลวงปู่โง่น ไสโรย แม้ไม่ใช่ทั้งหมด แต่ก็เป็นค่านิยมที่มุ่งสู่อบายมุข อันได้แก่ การพนัน หวยเบอร์ อันเป็นการเสี่ยงโชคที่อยู่บนพื้นฐานของการไม่ยอมลิขิตชีวิตตัวเอง

ส่วนสาเหตุของการขาดความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในประเด็นดังกล่าว อาจจะเกิดจากปัจจัยต่างๆ ทั้งจากหนังสือพิมพ์เองและผู้อ่าน ตามแนวคิดของจินตนา ต้นสุวรรณนนท์²⁹ เช่น ปัจจัยอันเกิดจากเป้าหมายในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ (กำไร) เพื่อให้อยู่รอด หรือปัจจัยในด้านผู้อ่าน ที่มีความสนใจในข่าวอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ผลักดันให้สื่อมวลชนต้องชวนชวนย่นำเสนอข่าวสารด้านนี้

ทั้งนี้ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าองค์ประกอบของข่าวที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความแปลก (Oddity) ชาวใดที่มีลักษณะของเหตุการณ์เหนือธรรมดาเกินความคาดหมายหรือเรื่องราวที่ชาวบ้านปกติเขาไม่ทำกัน ความแปลกที่ว่าเช่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพบสัตว์ สิ่งของ ต้นไม้ บุคคล ฯลฯ แล้วมีการนำเสนอข่าวโยงเข้ากับความเร้นลับ และความเชื่อในเชิงไสยศาสตร์ และท้ายที่สุดนำมากราบไหว้บูชาขอหวยขอเบอร์ จากประชาชนที่ทราบข่าวจากทั่วทิศ ดังกรณีพระสุพรรณกัลยาหรือพันท้ายนรสิงห์นี้

การศึกษาเรื่องกระบวนการสื่อสารพื้นอดีต : ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์” มีผลสรุปว่าวัตถุประสงค์ของการพื้นอดีตในเรื่องราวต่างๆ นั้น มีหลายวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อการค้า การประชาสัมพันธ์ และปลุกระดมอุดมการณ์ของชาติ โดยในปัจจุบันนี้ สื่อมวลชนจะเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งในการพื้นอดีต ทั้งนี้ จากบทบาทหน้าที่ของ

²⁹ จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในมุมมองของหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สื่อมวลชน ในการทำหน้าที่สังเกตการณ์สภาพแวดล้อม (surveillance of the environment) หรือ บทบาท ในการให้ความบันเทิงเริงรมย์ (Entertainment)

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่กลั่นกรองข่าวสารต่างๆ ให้แก่ประชาชน นั้น ย่อมไม่ควรละเลยซึ่งจริยธรรมและความรับผิดชอบของวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อความดำรงอยู่ของสังคม สุภัตญา สุตบรรทัด³⁰ กล่าวว่า

“ความรับผิดชอบต่อของสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมนั่นเอง เพราะสังคมประกอบขึ้นด้วยปัจเจกชนที่เป็นเสรี การกระทำของปัจเจกชนแต่ละคนนั้นย่อมมีผลถึงผู้อื่น จึงย่อมมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบต่อของปัจเจกชน จะมีความหมายต่อเมื่อพิจารณาในมุมของเขา ในฐานะหน่วยหนึ่งในสังคม การทำดีหรือเลวของเขามีผลต่อคนอื่น ดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงจะต้องรับผิดชอบต่อซึ่งกันและกัน เพื่อที่สังคมนั้นจะดำรงอยู่ได้”

อย่างไรก็ตามการฟื้นอดีตเรื่องราวต่างๆ หรือบุคคลใดให้เข้าสู่กระแสความสนใจของประชาชนให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นอดีตแล้ว ความสำเร็จของการฟื้นอดีตจะต้องขึ้นอยู่กับคุณสมบัติอันโดดเด่นของบุคคลดังกล่าวที่สอดคล้องกับการยอมรับและนับถือในสังคมไทย เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยาเป็นผู้ที่อยู่ในสถาบันกษัตริย์ และพันท้ายนรสิงห์เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ยอมสละแม้ชีวิตของตนเองเพื่อรักษาไว้ซึ่งกฎมณเฑียรบาล รวมทั้งปริบทต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมอยู่ในขณะนั้นด้วย เช่น กรณีพระสุพรรณกัลยา ได้เข้าสู่กระแสสังคมไทยอย่างรวดเร็วเนื่องจากความต้องการที่พึงพอใจของสังคมในขณะนั้น รวมทั้งกรณีพันท้ายนรสิงห์ ที่สังคมไทยกำลังต้องการผู้ที่มีความซื่อสัตย์ให้มาบริหารบ้านเมือง

³⁰ สุภัตญา สุตบรรทัด.กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของสื่อมวลชนไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2537, หน้า 5.

ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

1. สื่อมวลชนควรที่จะมีความตระหนักหรือระมัดระวังในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับไสยศาสตร์หรือปาฏิหาริย์ต่างๆ มากขึ้น ทั้งนี้ บรรทัดฐานที่ควรจะเป็นนั้น สื่อมวลชนควรทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะทางปัญญาให้กับสมาชิกในสังคม แต่พบว่าในความเป็นจริงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ตลอดจนรวมถึงเรื่องโหราศาสตร์ สื่อมวลชนบางแขนง กลับนำประเด็นทางด้านนี้ เข้ามานำเสนอโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกเรตติ้งจากผู้รับสาร ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย

2. การฟื้นฟูอดีตในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ละครเวที หรือ ละครโทรทัศน์ มักจะมีข้อผิดพลาดขาดตกบกพร่องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวข้อเท็จจริง เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประกอบฉาก ผู้เกี่ยวข้องจึงควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าให้ชัดเจนกว่านี้

3. ในการนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ อาทิ ละครเวที นวนิยาย ละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ ฯลฯ ที่มีเนื้อหาอิงประวัติศาสตร์ ผู้จัดมักจะสอดแทรกเรื่องราวที่แต่งเพิ่มเติมลงไปในการนำเสนอ นั้น เพื่อสร้างสีสันของเนื้อหา บางครั้งอาจจะทำให้ผู้ชมสับสนว่า ส่วนใดที่เป็นเรื่องจริงทางประวัติศาสตร์หรือเป็นเรื่องที่เสริมแต่งขึ้น สื่อมวลชนอื่นๆ เช่น นิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์ จึงควรทำหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริง และชี้แจงแบ่งแยกเนื้อหาดังกล่าวให้ผู้ชมด้วย

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้มีการศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป ที่อยู่ในกลุ่มของผู้ได้รับสาร หรือได้รับอิทธิพลจากกระบวนการสื่อสารฟื้นฟูอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์ จึงควรที่จะมีการศึกษากลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเพิ่มเติมเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของการใช้สื่อโดยตรง นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลประสิทธิผลของการสื่อสารจากเอกสาร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างการวิจัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2539.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541.
- กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลอง 67 ปี ภาพยนตร์ไทย สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ. 67 ปี ภาพยนตร์ไทย 2466-2533, 2533.
- คณะละครสมัครเล่นในพระบรมราชูปถัมภ์. สุจิตร์ : ละครอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, 2542.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. วัฒนธรรมคือทุน. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส. จำกัด , 2540.
- ดวงพร คำบุญวัฒน์ และวาสนา จันทร์สว่าง. สื่อสาร...การประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์, 2541.
- แถมสุข นุมนนท์. ฟันอดีต. กรุงเทพฯ : ก้องเกียรติการพิมพ์, 2522
- ธิดา สารระยา. ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม. กรุงเทพฯ : ดำรงการพิมพ์, 2520.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล. การสร้างภาพยนตร์ไทยสี่ธรรมชาติ : พันท้ายนรสิงห์. 2493.
- พัชนี เขยจรรยา เมตตา วัฒนานุกูล และศิริพันธ์ อนวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2541.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. ในหลวงกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. ในมรดกของชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท ประชาชน จำกัด, 2540.
- มานิต นवलละออ. การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งเรืองรัตน์พรินต์ติ้ง จำกัด, 2540.
- ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536.

สง่า อาร์มกีร์. รวมบทเพลงสง่า อาร์มกีร์. ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์.

สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน : บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2537.

สมควร กวียะ. สื่อมวลชนดลชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แก้วน้ำ, 2539.

สมชาย ภคภาสนิวัฒน์. กรณีศึกษาและกลยุทธ์ธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนากลยุทธ์ทางธุรกิจ, 2542.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), 2535.

สุกัญญา สุตบรรทัด. กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สื่อมวลชนไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.

สุนันต์ มโนมยิทธิ. พระสุพรรณกัลยา. ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์.

หลวงปู่โง่น ไสโรย. ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา. ไม่ปรากฏข้อมูลการพิมพ์.

หนังสือพิมพ์

"เรื่องจากปก : กาญจนา นาคนันท์ กับ "พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี สยามรัฐกับดอกหญ้า ใครจะคว้าไปครอง." เนชั่นสุดสัปดาห์, 4-10 มีนาคม 2542.

"เรื่องจากปก : สงครามศรัทธา... หมอต่อย VS หมอหยอง วัดลาดสิงห์ วัดพระพุทธบาทเขารวก." เนชั่นสุดสัปดาห์, 4-10 มีนาคม 2542.

"คอลัมน์ชกหลังข่าว." ไทยรัฐ, 31 กรกฎาคม 2542.

"คอลัมน์อะเมซิ่งไทยแลนด์ : ศาลพันท้ายนรสิงห์วีรบุรุษอมตะของไทย." ไทยรัฐ, 21 สิงหาคม 2542.

"พันท้ายนรสิงห์ ต้อย - อ้อม ประภ อ้อฟ - กวาง ลบคำครหา "อัครฯ" ล้ม." นิตยสารทีวีพูล, 23-29 มิถุนายน 2543.

"วีรกรรมพันท้ายนรสิงห์ ก้องแผ่นดิน พิศาล อัครเศรณี ถอดใจป้อน 7 สี." นิตยสารทีวีพูล, 1-7 มิถุนายน 2543.

จำลอง ฝั่งชลจิต "เรื่องจากปก : ทรรคนะเรื่องพระสุพรรณกัลยาของสุจิตต์ วงษ์เทศ." สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์, 7-13 มีนาคม 2542.

จำลอง ผึ้งขลจิด "เรื่องจากปก : แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ สุพรรณกัลยาชะเอมเอ." สยามรัฐ
สัปดาห์วิจารณ์, 7-13 มีนาคม 2542.

ธเนศ อภรณ์สุวรรณ. "พระสุพรรณกัลยา : พลังหรือการลื่นไหลของวัฒนธรรมกัมพูชา."

เนชั่นสุดสัปดาห์, 11 - 17 มีนาคม 2542.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. "หมายเหตุการณ์ : ประวัติศาสตร์ VS คติชาวบ้าน." เนชั่นสุดสัปดาห์,
4-10 มีนาคม 2542.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. "ลัทธิพิธีสุพรรณกัลยา" มติชนสุดสัปดาห์, 21 มีนาคม 2543.

นิธินันท์ ยอแสงรัตน์. "เรื่องจากปก : พระสุพรรณกัลยาในมิติทางประวัติศาสตร์."

เนชั่นสุดสัปดาห์, 11-17 มีนาคม 2542.

มานิต ศรีวานิชภูมิ. "ไม่เชื่อก็อยาลบลูก" "พระสุพรรณกัลยา." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์,

28 มีนาคม - เมษายน 2542.

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. "การศึกษาทศวรรษใหม่ : ประวัติศาสตร์ที่ถูกเลือกกับถูกทำให้ลืม."

เนชั่นสุดสัปดาห์, 11-17 มีนาคม 2542.

วิทยานิพนธ์

จรินทร์ เลิศจิระประเสริฐ "อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. "ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของ
หนังสือพิมพ์ ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์." วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

นฤปดี วรรณาคม. "ผลทางสังคมของภาพยนตร์จีนชุด "เป่าบันจิ้น" ที่มีต่อผู้ชมใน
กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ปาริชาติ ไชยชนะ "ปัจจัยสนับสนุนและผลกระทบในการพัฒนาศาลพันท้ายนรสิงห์ให้เป็น
สถานที่ท่องเที่ยว" การศึกษาเฉพาะกรณี สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2542.

มาริสา แสนสกุลศักดิ์ "กลยุทธ์การใช้สื่อประเภทละครเวทีเพื่อโน้มน้าวใจให้รักษาความ
สะอาดและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง "ตาวีเศษตะลุยเมืองมอมแมม"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล "การนำเสนอประเด็นของสมรักษ์ คำสิงห์ ในสื่อมวลชน"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.

งานวิจัยทางวิชาการ

สุนทร ชุตินทรานนท์. "พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่ประวัติศาสตร์," ม.ป.ส, 2542.

สัมภาษณ์

กัณฑ์รี นาคประภา, ผู้กำกับละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์". สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2543.

กำภู ภูริภูวดล, ผู้จัดการสถานีวิทยุ 101. สัมภาษณ์. 15 ตุลาคม 2543.

ชวลีพร เกษโกวิท, รองศาสตราจารย์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2543.

ดรุณี เจริญพานิช (แอ๊ด ดาวศุภร์), นายกสมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิง. สัมภาษณ์. 15 ตุลาคม 2543.

นิวัฒน์ วงศ์พรหมปรีดา, อาจารย์ประจำ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2543.

พิศาล อัครเศรณี, ผู้กำกับละครโทรทัศน์เรื่อง "พันท้ายนรสิงห์". สัมภาษณ์. 24, 28 มีนาคม 2543.

แพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์, ผู้ริเริ่มเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา. สัมภาษณ์.
28 พฤษภาคม 2543.

ไพฑูรย์ ศรีโสง, ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามรัฐ. สัมภาษณ์. 15 ตุลาคม 2543.

วันชัย ธนะวังน้อย, รองศาสตราจารย์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2543.

อารีย์ นักดนตรี, ผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างละครเวทีเรื่อง "พันท้ายนรสิงห์". สัมภาษณ์. 9 ตุลาคม
2543.

ภาษาอังกฤษ

Books

Jim McGuigan. Cultural Populism. London : Routledge, 1993.

Jack Fuller. NewsValues : Ideas for an Information Age, University of Chicago
Press, 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สรุปย่องานวิจัย

เรื่อง "พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์"

ในการวิจัยเรื่อง "พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์" ได้แยกการศึกษาเป็น 3 หัวข้อ คือ

1. ที่มาของหลักฐานเรื่องพระสุพรรณกัลยา
2. กระแสนิยมพระสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นการอธิบายถึงที่มาของกระแสการสร้างเรื่องพระสุพรรณกัลยา
3. พระสุพรรณกัลยาในบริบททางประวัติศาสตร์

หลักฐานที่ใช้ศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำให้การของเขลยศึก หลังสงครามเสียกรุง พ.ศ. 2310 และหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับมาตรฐานของพม่า เช่น ฉบับอุกาลา พงศาวดารฉบับหอคำแก้ว ซึ่งเป็นต้นแบบที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ กรมพระนราธิปประพันพงศ์ ใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยกับพม่า

ในหลักฐานต่างๆ ที่ศึกษาจะไม่ปรากฏชื่อพระสุพรรณกัลยา หากแต่ชื่อที่ถูกบันทึก ใว้ นั้นมี 3 ชื่อ คือ จันทกัลยา สุวรรณกัลยา พระสุวรรณ และได้ถูกนำไปเป็นตัวประกันที่พม่าพร้อมกับพระเนศวร ในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง และประสูติพระธิดาองค์หนึ่ง เมื่อพระเจ้าบุเรงนองสวรรคต พระสุพรรณกัลยายังอยู่ในราชสำนักสมัยพระเจ้านันทบุเรง

เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับการกล่าวถึงแทรกอยู่ในเรื่องราวการกู้ชาติของสมเด็จพระนเรศวรมาช้านาน แต่ที่มาโด่งดังในปัจจุบันเนื่องจากหลวงปู่โง่น ได้จัดพิมพ์หนังสือ "ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา" แจกให้แก่ประชาชน กล่าวได้ว่าเรื่องราวของ พระสุพรรณกัลยาที่แพร่หลายกันทั่วไปนั้นเป็นประวัติศาสตร์ฉบับหลวงปู่โง่น ที่ได้สร้างพระนางจากสตรีที่สูงศักดิ์ที่มีความเป็นมนุษย์ให้เป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับกระแสสังคมไทยที่ให้ความเชื่อถือในอำนาจลี้ลับทางไสยศาสตร์

ในบริบททางประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยาเป็นเสมือนตัวแทนของประเทศไทย ที่สำคัญในฐานะที่ว่าประเทศไทยจะไม่ทรยศต่อพม่า อันเป็นสายใยทางการเมืองสำคัญระหว่างไทยกับพม่าในยุคทองอุตุอนันต์

ภาคผนวก ข

เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์ในพระราชพงศาวดาร

เรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในแผ่นดินพระสรรเพชญ์ที่ 8 หรือ พระเจ้าเสือ ซึ่งในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสกับ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา มีความตรงกันว่า “จุลศักราช 1066 (พ.ศ. 2247) ปีวอกจกค ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จด้วยเรือพระที่นั่งเอกชัย จะไปประพาสทรงเบ็ด ณ ปากน้ำเมืองสาครบุรี ครั้นเรือพระที่นั่งไปถึงตำบลโคกขามและคลองที่นั่นคดเคี้ยวมาก พันท้ายนรสิงห์ซึ่งถือท้ายเรือพระที่นั่งคิดแก้ไขมิได้ทันที ครีษะเรือพระที่นั่งนั้นโขนกระทบกิ่งไม้อันใหญ่เข้าก็หักตกลงในน้ำ พันท้ายนรสิงห์เห็นเช่นนั้นก็ตกใจ จึงโดดขึ้นเสียวจากเรือพระที่นั่งขึ้นบนฝั่งแล้วร้องกราบทูลพระกรุณาว่า ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อมพระราชอาญาเป็นล้นเกล้าฯ ขอจงทรงพระกรุณาโปรดให้ทำศาลขึ้นที่นี้สูงประมาณเพียงตา แล้วจงตัดครีษะข้าพระพุทธเจ้ากับครีษะเรือพระที่นั่งซึ่งหักตกน้ำนั้น ขึ้นบวงสรวงไว้ด้วยกันที่นี้ ตามพระราชกำหนดในบทอัยการด้วยเถิด จึงมีพระราชโองการตัดว่า อ้ายพันท้ายนรสิงห์ ซึ่งโทษเอ็งถึงตายนั้นก็ชอบอยู่แล้ว แต่ทว่าบัดนี้กูจะยกโทษเสียไม่เอาโทษเอ็งแล้ว เอ็งจงคืนมาลงเรือไปด้วยกันกูเถิด ซึ่งครีษะเรือที่หักนั้นกูจะทำต่อเอาใหม่แล้ว เอ็งอย่าวิตกเลย พันท้ายนรสิงห์จึงกราบทูลว่า ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดมิให้เอาโทษข้าพระพุทธเจ้านั้น พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ แต่ทว่าจะเสียขนบธรรมเนียมในพระราชกำหนดกฎหมายไป และซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมาละพระราชกำหนดสำหรับแผ่นดินเสียดังนี้ ดุมิบังควรยิ่งนัก นานไปภายหน้าเห็นว่าคนทั้งปวงจะล่วงครหาตีเตียนดูหมิ่นได้ และพระเจ้าอยู่หัวอย่าทรงอาลัยแก่ข้าพระพุทธเจ้าผู้ถึงแก่กรรมโทษนี้เลยจงทรงพระอาลัยถึงพระราชประเพณีอย่าให้เสียขนบธรรมเนียมไปนั้นดีกว่า อันพระราชกำหนดมีมาแต่โบราณนั้นว่า ถ้าพันท้ายผู้ใดถือท้ายเรือพระที่นั่งให้ครีษะเรือพระที่นั่งนั้นหัก ท่านว่าพันท้ายผู้นั้นถึงมรณโทษให้ตัดครีษะเสีย และพระเจ้าอยู่หัวจงทรงพระกรุณาโปรดให้ตัดครีษะข้าพระพุทธเจ้าเสียวตามโบราณราชประเพณีนั้นเถิด จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ผีพาย ทั้งปวงปั้นมูลดินเป็นรูปปั้นพันท้ายนรสิงห์ขึ้น แล้วให้ตัดครีษะรูปดินนั้นเสียวแล้วดำรัสว่า อ้ายพันท้ายนรสิงห์ซึ่งโทษเอ็งถึงตายแล้วนั้น กูจะประหารชีวิตเอ็งเสียพอเป็นเหตุแทนตัวเอ็งแล้ว เอ็งอย่าวิตกเลย จงกลับมาลงเรือไปด้วยกันกับกูเถิด พันท้ายนรสิงห์เห็นดังนั้นก็มีความละอาย

นักกลัวจะเสียพระราชกำหนดโดยชนบธรรมนิยมโบราณไป เกรงคนทั้งปวงจะครหาติเตียนดูหมิ่นใน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งตนได้ ผู้เสียสละชีวิตตนเองมิได้อาลัย จึงกราบทูลว่า ขอพระราชทาน ซึ่งพระกรุณาโปรดเข้าพระพุทธเจ้านั้นจริงเถิด อย่าให้เสียชนบธรรมนิยมในพระราชกำหนดไปเลย ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบทูลฝากบุตรและภรรยา แล้วก็ขอกราบบังคมลาตายไป โดยลักษณะ ยถาโทษอันกราบทูลไว้นั้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังดังนั้น ก็ดำรัสจึงวอนไปหลายครั้ง พันท้ายนรสิงห์ก็มียอมอยู่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาภาพแก่พันท้ายนรสิงห์เป็นอันมาก จึงกลั้นน้ำพระเนตรนั้นไว้มิได้ จำเป็นจำทำตามพระราชกำหนด จึงดำรัสสั่งนายเพชรฆาตให้ประหาร ชีวิตพันท้ายนรสิงห์เสีย แล้วให้ทำศาลเพียงตาขึ้น และให้เอาศีรษะพันท้ายนรสิงห์กับศีรษะ เรือพระที่นั่งซึ่งหักนั้นขึ้นพลีกรรมไว้ด้วยกันบนศาลนั้น แล้วให้เรือพระที่นั่งไปประพาสทรงเบ็ด ณ ปากน้ำเมืองสาครบุรี แล้วเสด็จกลับพระมหานคร และศาลเทพารักษ์ที่ตำบลโคกขาม นั้น ก็มีปรากฏ มาตราบเท่าทุกวันนี้

หลังจากนั้น พระมหาราชพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชดำริว่า ณ คลองโคกขามนั้น คดเคี้ยวนัก คนทั้งปวงจะเดินเรือเข้าออกก็ยาก ต้องอ้อมวกไปไกลมากกันดารนัก ควรเราจะให้ขุด ลัดตัดเสียให้ตรงจึงจะชอบ อนึ่ง พันท้ายนรสิงห์ที่ตายเสียนั้น เป็นคนซื่อสัตย์มีนคณนัก ผู้เสียสละ ชีวิตมิได้อาลัย กลัวว่าเราจะเสียพระราชประเพณีไป เรามีความเสียดายนัก ด้วยเป็นข้าหลวงเดิมมา แต่ก่อนอันจะหาผู้ซึ่งรักใคร่ซื่อตรงต่อเจ้าเหมือนพันท้ายนรสิงห์นั้นยากนัก แล้วดำรัสให้เอากเพ็ชร พันท้ายนรสิงห์นั้นมาแต่งการฌาปนกิจพระราชทานเพลิง และบุตรภรณยานั้นพระราชทานเงินทอง สิ่งของเป็นอันมาก แล้วมีพระราชโองการตรัสสั่งสมุหนายกให้กะเกณฑ์ เลขหัวเมือง ก็ได้สามหมื่น ให้ขุดคลองโคกขาม และให้ขุดลัดตัดตรงตลอดไป โดยลึกสักหกศอก ปากคลองกว้างแปดวา พื้นคลองกว้างหกวา..."

การขุดคลองดังกล่าวยังไม่สำเร็จ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ก็เสด็จสวรรคต ซึ่งใน จุลศักราช 1083 ปีฉลู ตรีศก สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (ขุนหลวงห้ายี่)เสด็จพระราชดำเนินไป ประพาสและทรงเบ็ดที่คลองโคกขาม ทอดพระเนตรเห็นคลองขุดค้างไว้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชสงครามเป็นแม่กลอง เกณฑ์คนหัวเมืองได้ 30,000 จัดการขุดคลอง แล้วทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามคลอง ตั้งแต่ปากคลองข้างเหนือไปจดถึงคลองโคกขามว่าคลองพระ พุทธเจ้าหลวง (เพราะขุดตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8)

ภาคผนวก ค

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารในอดีต ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์

กรณีพระสุพรรณกัลยา

หนังสือ

- "ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา" โดย หลวงปู่โง่น ไสโรโย
- "ไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับหมอหยอง โดย สุริยัน อริยวงศ์โสภณ (หมอหยอง)
- "พระสุพรรณกัลยาณี" (นวนิยาย) โดย กาญจนา นาคนันท์
- "บันทึกสยาม"
- "สมเด็จพระนเรศวรกู้แผ่นดิน"

หนังสือพิมพ์

- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที 25, 26, 27, 28, กุมภาพันธ์ 2542 / 1,2,3,4,5
7,8,9,10,11,12,14 มีนาคม 2542
- หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที 26, 27, กุมภาพันธ์ 2542 / 1,2,3,4,5, 8,9,10,11,1,14
มีนาคม 2542 / 3 กรกฎาคม 2542
- หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับประจำวันที 26, 27, 28 กุมภาพันธ์ 2542 / 1,2,3,4,5
7,8,9,10,11,12,14 มีนาคม 2542 / 7 กันยายน 2542
- เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 4 – 10 มีนาคม 2542 / 11 – 17 มีนาคม 2542/
- สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับประจำวันที 7-13 มีนาคม 2542 /

งานวิจัย

- "พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์" โดย ดร.สุนทร ชูตินธรรานนท์

อื่นๆ

- สุจิตร์ ละครองประวัติศาสตร์ เรื่อง "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" โดย คณะละครสมัครเล่น
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ปฏิทินภาพพระสุพรรณกัลยา โดย บริษัท สกายไลน์ ยูนิตี้ จำกัด

กรณีพันท้ายนรสิงห์

หนังสือ

- "การสร้างภาพยนตร์ไทยสี่ธรรมชาติ : พันท้ายนรสิงห์" โดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ภาณุพันธุ์ยุคล
- "67 ปี ภาพยนตร์ไทย" โดย สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ
- "เรื่องสนุกในแผ่นดินพระเจ้าเสือ" โดย นายแพทย์ วิบูลย์ วิจิตรวาทการ
- "บันเทิงไทยในอดีต" โดย ณรงค์ จันทน์เรือง
- "ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย"
- "พันท้ายนรสิงห์" โดย รัตนา บำรุงญาติ
- "พันท้ายนรสิงห์" (นวนิยาย) โดย อารีย์ ทองน้อย
- "รวมบทเพลงสง่า อารัมภีร์" โดย สง่า อารัมภีร์

หนังสือพิมพ์

- หนังสือพิมพ์ข่าวภาพ พฤษภาคม 2493
- หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับประจำวันที่ 30 กรกฎาคม 2542
- หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา ฉบับประจำวันที่ 1 เมษายน 2493
- หนังสือพิมพ์จวนหมื่นเป้า เมษายน 2493
- หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที่ 30 กรกฎาคม 2542
- หนังสือพิมพ์ไทยประเทศ พฤษภาคม 2493
- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับประจำวันที่ 20 พฤษภาคม 2542 / 30 กรกฎาคม 2542 / 21 สิงหาคม
2542 / 29 มิถุนายน 2543

หนังสือพิมพ์ (ต่อ)

- หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เมษายน 2493
- หนังสือพิมพ์ประชามิตร พฤษภาคม 2493
- หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันที่ 20 มีนาคม 2542
- หนังสือพิมพ์สยามโพสต์ ฉบับประจำวันที่ 30 กรกฎาคม 2542
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2532
- หนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับเดือนเมษายน 2493

นิตยสาร

- ชวีญเรือน ฉบับประจำเดือน เมษายน 2539
- คุณหญิง ฉบับประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2542
- ทิว พูล ฉบับประจำวันที่ 28 เมษายน – 4 พฤษภาคม 2543 / 23 – 29 มิถุนายน 2543
- ทิววิวิว ฉบับประจำวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2543 / 18 – 24 พฤษภาคม 2543 / 1 – 7 มิถุนายน 2543 / 6 – 12 กรกฎาคม 2543
- พลอยแถมเพชร ฉบับประจำเดือนกันยายน 2542
- ภาพยนตร์บันเทิง ฉบับประจำวันที่ 30 มีนาคม – 5 เมษายน 2543 /
- เศรษฐี ฉบับประจำเดือนกันยายน 2542

อื่น ๆ

- การ์ตูนมหาสนุก ฉบับประจำวันที่ 23 – 29 กุมภาพันธ์ 2543

ภาคผนวก ข

ภาพที่ 7 การดูนต้อเขียนเรื่องราวของพันท้ายนรสิงห์

ภาคผนวก ง

ภาพที่ 8 รูปปั้นพันท้ายนรสิงห์ ณ ศาลพันท้ายนรสิงห์ จ.สมุทรสาคร

ภาคผนวก ๑

ภาพศาลเพียงตา ณ จุดที่ประหารพันท้ายนรสิงห์

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวปาริชาติ ไชยชนะ เกิดวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2513 สำเร็จการศึกษาปริญญา
ศึกษาศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ พ.ศ. 2536 และได้เข้าทำงานในตำแหน่ง
เลขานุการ ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนถึงปี พ.ศ. 2538
หลังจากนั้นได้เปลี่ยนสายการทำงานไปเป็นประชาสัมพันธ์ บริษัท คิธ แอนด์ คิน คอมมิวนิเคชั่น แอนด์
คอนซัลแตนท์ จำกัด จนถึงปี พ.ศ. 2539 และปัจจุบันนี้ทำงานอยู่ ณ วิทยาลัยนวัตกรรมการอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในตำแหน่งรองผู้จัดการ